

Oplegvel Raadsstuk

Portefeuille E. Cassee
Auteur A.M. de Groot/L. Goudsmit
Telefoon 023-5113044 E-mail: agroot@haarlem.nl
CS/CC Reg.nr. 2012/364435
Te kopiëren: programmabegroting 2013-2017
B & W-vergadering van 25 september 2012

Onderwerp

Programmabegroting 2013-2017

DOEL: Besluiten

Het college legt jaarlijks een programmabegroting voor aan de raad, met daarin de beleidsvoornemens en financiële kaders voor het begrotingsjaar (2013) en een doorkijk naar de vier jaren daarna.

De raad behandelt de begroting in de week van 5 tot en met 8 november 2012.

B&W

1. Het college stelt de raad voor de Programmabegroting 2013-2017 met de daarin opgenomen meerjarenraming vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor om in te stemmen met de extra bezuinigingsvoorstellen uit paragraaf 1.6 van deze programmabegroting en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2013 door middel van de eerste suppletoire begrotingswijziging 2013.
3. Het college stelt de raad voor in te stemmen een bestemmingsreserve te vormen uit de algemene reserve voor de lasten en baten die zijn gemoeid met de frictiekosten als gevolg van de formatiereductie.
4. Het college stelt de raad voor om het Investeringsplan 2012-2017 (zie bijlage 5.1) vast te stellen
5. Het college mandateert de portefeuillehouder Financiën om tekstuele wijzigingen aan te brengen.
6. Communicatie: de media ontvangen een persbericht. Voor de burgers van Haarlem komt een digitale samenvatting beschikbaar.

Raadsstuk

Onderwerp: Programmabegroting 2013-2017

Reg. Nummer: 2012/364435

1. Inleiding

Het college legt de programmabegroting 2013-2017 (inclusief het Investeringsplan 2013-2017) ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad van Haarlem.

2. Besluitpunten college

1. Het college stelt de raad voor de Programmabegroting 2013-2017 met de daarin opgenomen meerjarenraming vast te stellen.
2. Het college stelt de raad voor om in te stemmen met de extra bezuinigingsvoorstellen uit paragraaf 1.6 van deze programmabegroting en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2013 door middel van de eerste suppletoire begrotingswijziging 2013.
3. Het college stelt de raad voor in te stemmen een bestemmingsreserve te vormen uit de algemene reserve voor de lasten en baten die zijn gemoeid met de frictiekosten als gevolg van de formatiereductie.
4. Het college stelt de raad voor om het Investeringsplan 2012-2017 (zie bijlage 5.1) vast te stellen

3. Beoogd resultaat

In de programmabegroting 2013-2017 zijn de ambities van het college en de raad vastgelegd. De ambities zijn in financiële zin vertaald.

Startpunt van de analyse is de prognose van het saldo voor 2013, zoals vermeld in de Kadernota 2012. Vervolgens zijn de financiële ontwikkelingen sinds de kadernota en de voorlopige uitkomsten uit de 2^e bestuursrapportage 2012 verwerkt.

Bijzonder aandachtspunten van deze kadernota zijn de voorstellen voor aanvullende bezuinigingen en de herformulering van doelen en prestaties ten einde de door de raad vastgestelde subsidiesystematiek toe te kunnen passen.

De financiële consequenties van de moties en amendementen die de raad begin juli bij de kadernota heeft vastgesteld zijn verwerkt.

4. Argumenten

Zie programmabegroting 2013-2017.

5. Kanttekeningen

De raad kan tijdens de behandeling in zijn vergadering moties en amendementen indienen.

6. Uitvoering

De programmabegroting wordt op 28 september gepubliceerd (digitaal). De portefeuillehouder geeft op 29 september een presentatie aan de gemeenteraad. De gedrukte begroting wordt op 2 oktober toegestuurd aan de raad. Voor de burgers van Haarlem komt een digitale samenvatting beschikbaar.

Na beantwoording van de vragen van raadsleden wordt de begroting in de gemaaterraad besproken van 5 - 8 november.

7. Bijlagen

Programmabegroting 2013-2017 (ter inzage)

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

Raadsbesluit

De raad van de gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit

1. De Programmabegroting 2013-2017 met de daarin opgenomen meerjarenraming vast te stellen.
2. In te stemmen met de extra bezuinigingsvoorstellen uit paragraaf 1.6 van deze programmabegroting en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2013 door middel van de eerste supplettoire begrotingswijziging 2013.
3. In te stemmen met het vormen van een bestemmingsreserve uit de algemene reserve voor de lasten en baten die zijn gemoeid met de frictiekosten als gevolg van de formatiereductie.
4. het Investeringsplan 2012-2017 vast (zie bijlage 5.1) vast te stellen.

Gedaan in de vergadering van .....

de griffier,

de voorzitter,

Programmabegroting 2013 - 2017 Gemeente Haarlem

Gemeente Haarlem
September 2012

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenstelling bestuur	7
Kerngegevens	9
Organisatiestructuur	11
Deel 1 Algemeen	13
1.1 Algemene inleiding en leeswijzer	15
1.2 Strategische en beleidsmatige ontwikkelingen	15
1.3 Onderzoeken ingevolge de Verordening Gemeenteweg art. 213a in 2013	24
1.4 Uitgangspunten meerjarenraming 2013-2018	24
1.5 Realisatie begroting 2012, begrotingsuitkomst 2013 en meerjarenraming 2014-2018	27
1.6 Bezuinigingen	33
1.7 Investerings	37
Deel 2 Programma's	41
2.1 Algemeen	43
2.2 Samenvatting baten en lasten per programma en mutaties reserves	44
2.3 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	46
2.4 Programma's: leeswijzer	46
Programma 1 Burger en Bestuur	49
Programma 2 Veiligheid, Vergunningen en Handhaving	57
Programma 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg	65
Programma 4 Jeugd, Onderwijs en Sport	73
Programma 5 Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling	83
Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie	91
Programma 7 Werk en Inkomen	99
Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit	107
Programma 9 Kwaliteit Fysieke Leefomgeving	117
Programma 10 Financiën / Algemene dekkingsmiddelen	131
Deel 3 Paragrafen	137
Inleiding	139
3.1 Lokale heffingen	143
3.2 Weerstandsvermogen en risico's	155
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	161
3.4 Financiering	173
3.5 Bedrijfsvoering	179
3.6 Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen	189
3.7 Grond- en vastgoedbeleid	197
3.8 Sociaal domein	203
Deel 4 Besluit	205
Deel 5 Bijlagen	209
5.1 Investerings 2012-2017	211
5.2 Samenvattend overzicht van lasten en baten per programma, beleidsveld en product	223
5.3 Incidentele baten en lasten	242
5.4 Overzicht reserves en voorzieningen	243
5.5 Voorstellen bezuinigingen € 8 miljoen	245
5.6 Overzicht personeel (financieel en formatief)	252
5.7 Kostenonderbouwing heffingen conform model VNG	253

5.8	Berekening EMU saldo	258
5.9	Afkortingenoverzicht / Begrippenlijst	259

Voorwoord

Het college van burgemeester en wethouders biedt de raad met de programmabegroting 2013-2017 de derde begroting van deze raadsperiode aan. Deze programmabegroting is gebaseerd op het coalitieakkoord 'Het oog op morgen' dat in 2010 tussen D66, GroenLinks Haarlem, PvdA en VVD is afgesloten.

De vier hoofdthema's van dit akkoord zijn:

- *Solide en daadkrachtig*; werken aan een gezonde financiële positie, een betrouwbare overheid, samen met actieve Haarlemmers, met een krachtige kleinere organisatie, aan een veilige en schone stad met verantwoorde gemeentelijke lasten en een internationaal georiënteerd bestuur;
- *Groen en duurzaam*; werken aan een klimaatneutrale stad, duurzame ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit en goede bereikbaarheid en versterking van de kwaliteit van groen en water;
- *Vitaal en ondernemend*; werken aan werk voor iedereen, goed onderwijs en aandacht voor cultuur, sport en recreatie;
- *Sociaal en betrokken*; dat iedereen meedoet, uitgaan van de eigen kracht, betaalbare woningen, aandacht voor jongeren en een eerlijk sociaal beleid.

Sluitende meerjarenraming en bezuinigingen

Deze begroting bevat de plannen voor het komende jaar en geeft een doorkijk naar de jaren daarna. Evenals voorgaande jaren kan het college een sluitende meerjarenraming aanbieden aan de raad. Om financieel gezond te blijven is het wel nodig om een aantal aanvullende bezuinigingen door te voeren. Boven op de al eerder afgesproken € 35 miljoen uit het coalitieakkoord in 2018 doet het college in deze begroting voorstellen om twee maal € 8 miljoen extra te bezuinigen in 2013 en 2014.

De voorstellen zijn zowel gericht op het verminderen van uitgaven als op de verhoging van inkomsten. Economische recessie en lagere inkomsten vanuit het rijk hebben de financiële soliditeit van de gemeente sterk onder druk gezet. Toch is het gelukt om een sluitende meerjarenraming aan te bieden aan de raad. Het college heeft wel de grenzen van het coalitieakkoord moeten opzoeken om een evenwichtig pakket met bezuinigingsmaatregelen samen te kunnen stellen. Hierbij ontkomen we er niet aan om de komende jaren ook van burgers een bijdrage te vragen in de vorm van een beperkte lastenstijging. Daar voegt het college gelijk aan toe dat als volgend jaar blijkt dat cijfers gunstiger uitvallen, er een heroverweging van de bezuinigingsvoorstellen zal plaatsvinden bij de Kadernota 2013.

Raadsbehandeling programmabegroting 2013-2017

De begroting wordt door de gemeenteraad behandeld in de week van 5 tot en met 9 november 2012. Voorafgaand daaraan ontvangt de raad een drietal nota's over onderwerpen waaraan zowel het college als de raad veel belang hechten; externe inhuur, frictiekosten en schuldpositie. Het college stelt voor deze nota's gelijktijdig met de begroting te behandelen.

College van burgemeester en wethouders
Haarlem, 25 september 2012

Samenstelling bestuur

B.B. Schneiders, Burgemeester

Portefeuille: openbare orde en veiligheid, bestuurszaken en stadspromotie.

Voorzitter van het college van burgemeester en wethouders en voorzitter van de gemeenteraad.

E.P. Cassee, Wethouder (D66)

Portefeuille: Provincie/regio/MRA, ruimtelijke ordening, bestemmingsplannen en projectbesluiten, vastgoed, participatie en inspraak.

P.R. van Doorn, Wethouder (GroenLinks)

Portefeuille: duurzaamheid, wijken, mobiliteit, beheer en onderhoud.

J.Chr. van der Hoek, Wethouder (D66)

Portefeuille: sport, wmo, welzijn, volksgezondheid, dienstverlening en communicatie.

C. Mooij, Wethouder (VVD)

Portefeuille: financiën, bedrijfsvoering, cultuur.

J. Nieuwenburg, Wethouder (PvdA)

Portefeuille: economie, volkshuisvesting, onderwijs, jeugdbeleid, sociale zaken en deregulering.

S.M.M. Borgers, Gemeentesecretaris

Gemeenteraad

D66 (7 zetels)

mw. L.C. van Zetten, mw. D. Leitner, dhr. A.P. Marselje, mw. M.G.B. Breed, mw. D. Kerbert, dhr. E. de Iongh, mw. M. Pippel

PvdA (7 zetels)

mw. J. Langenacker, dhr. M. Aynan, mw. H. Koper, dhr. J. Fritz, mw. A. Ramsodit, dhr. R. Schaart, mw. M.C.M. Schopman

GroenLinks (7 zetels)

mw. T.E.M. Hoffmans, dhr. A. Azannay, dhr. L.J. Mulder, mw. C.Y. Sikkema, dhr. H. Kruisman, dhr. D.A. Bol, mw. M.D.A. Huysse

VVD (6 zetels)

dhr. R.G.J. de Jong, dhr. W.R. van Haga, mw. P.J. Bosma-Piek, dhr. W.J. Rutten, dhr. E. Veen, mw. M. Otten

Sociaal Lokaal (3 zetels)

dhr. R.H.C. Hiltemann, dhr. J. van de Manakker, dhr. P. Schouten

CDA (3 zetels)

dhr. M. Snoek, dhr. J.J. Visser, dhr. G.B. van Driel

SP (2 zetels)

mw. S. Özogül-Özen, dhr. B. Jonkers

Ouderenpartij Haarlem (1 zetel)

mw. F. de Leeuw - de Kleuver

Haarlem Plus (1 zetel)

dhr. C.J. Schrama

Fractie Reeskamp (1 zetel)

dhr. F.H. Reeskamp

Actiepartij (1 zetel)

dhr. J. Vrugt

Griffier

dhr. B. Nijman

Kerngegevens

A. Sociale Structuur

Bevolking naar leeftijd 2009-2012

Leeftijd	2009		2010		2011		2012	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-19 jaar	32.131	22%	32.502	22%	32.858	22%	33.103	22%
20-44 jaar	54.224	37%	54.357	36%	54.305	36%	54.422	36%
45-64 jaar	39.222	26%	39.868	27%	40.586	27%	40.412	27%
65 jaar en ouder	22.624	15%	22.849	15%	22.946	15%	23.904	16%
Totaal	148.201	100%	149.576	100%	150.695	100%	151.841	100%
<i>Waarvan 15-64 jaar (potentiële beroepsbevolking)</i>	100.226	68%	101.998	68%	102.519	68%	102.365	67%

Bron Bevolkingsgegevens: GBA-Haarlem

Bevolking naar herkomst 2009-2012

	2009		2010		2011		2012	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Autochtonen	112.752	75%	112.216	75%	112.624	75%	112.775	74%
Allochtonen	36.449	25%	37.360	25%	38.071	25%	39.066	26%
<i>Waarvan niet-westers¹</i>	19.955	13%	20.419	14%	20.716	14%	21.398	14%
Totaal	148.201	100%	149.576	100%	150.695	100%	151.841	100%

¹ Allochtoon met als herkomstsgroepering één van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

Aantal en percentage van het totaal aantal Haarlemmers.

Aantal uitkeringsgerechtigden en aantal huishoudens met een laag inkomen (per 31/12 vh vorig jaar)

	2009	2010	2011	2012
Huishoudens met een laag inkomen (rond het sociaal minimum 105%)	5.880 (2007)	5.650 (2008)	5.660 (2009)	5.660 (2009) ¹
Bijstandsgerechtigden	2.434	2.463	2.470	2.508
WAO-gerechtigden	6.547	6.124	5.747	5.180
WAZ-gerechtigden	239	221	199	156
Wajong-gerechtigden	1.386	1.447	1.608	1.688
WIA-gerechtigden	543	784	1.034	1.331
WW-gerechtigden	1.283	2.490	2.336	2.142

¹ Gegevens 2010 zijn nog niet ontvangen van het CBS.

B. Fysieke Structuur

Oppervlakte gemeente, lengte wegen, aantal woningen en bevolkingsdichtheid

	Aantal
Oppervlakte gemeente in hectares	3.210 ha (2011)
- waarvan woongerrein	1.254 ha (2008)
- waarvan binnenwater	287 ha (2011)
- waarvan historische stads- of dorpskern (wijk Oude Stad)	161 ha (2011)
- waarvan openbaar groen (dagrecreatief terrein/parken/plantsoenen/bos)	295 ha (2008)
Lengte wegen in km	441 km (2011)
Aantal woningen	71.685 (2012)
Bevolkingsdichtheid per km ² land ¹	5.156 (2011)

¹Bevolkingsdichtheid per km² land voor Nederland is in 2011 = 494.

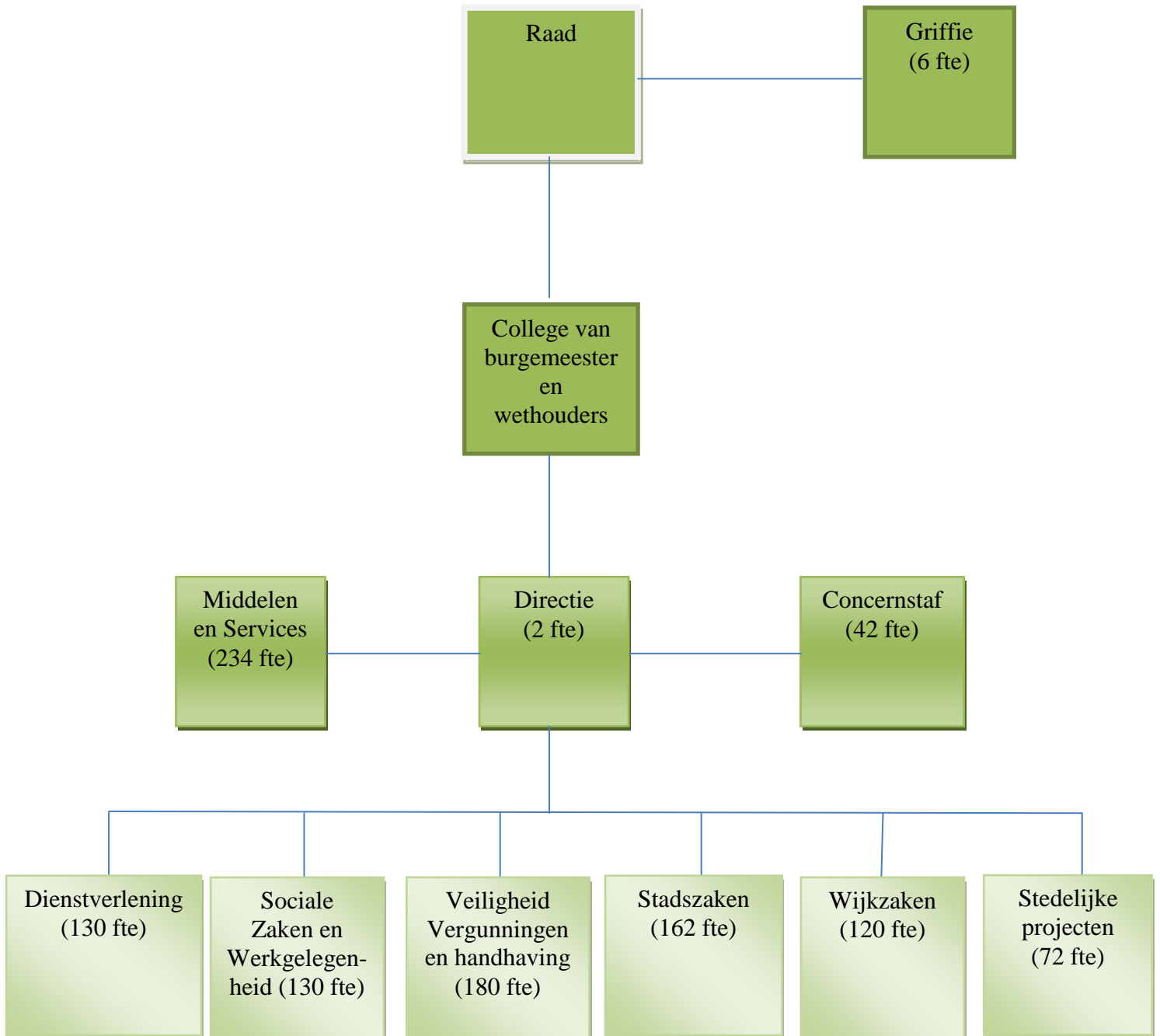
C. Financiële Structuur

Algemene financiële gegevens 2013

	Bedrag (x €1.000)
Totale baten (exclusief reservemutaties)	395.054
Totale lasten (exclusief reservemutaties)	390.569
Saldo toevoeging en onttrekking reserves	4.485
Saldo baten en lasten	0
Algemene reserve	45.959
Algemene inkomsten gemeentefonds	178.739
Opbrengst Onroerend Zaak Belasting (OZB)	32.544
Investeringsvolume	70.488
Vaste schuld	514.000

Organisatiestructuur

Formatie 2013

Totale formatie: 1.078 fte

Deel 1 Algemeen

1.1 Algemene inleiding en leeswijzer

In de programmabegroting geeft het college aan wat de maatschappelijke effecten en doelen zijn die we de komende vijf jaar in Haarlem nastreven en wat we daarvoor gaan doen in 2013.

In dit deel van de begroting wordt ingegaan op de beleidsvoornemens en de gevolgen daarvan voor de financiële positie. Ook wordt aandacht besteed aan het onderwerp bezuinigingen en de ontwikkeling van de algemene reserve van Haarlem.

In deel 2 worden de beleidsvoornemens geconcretiseerd per programma en beleidsveld en wordt aangegeven welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Deel 3 bevat de voorgeschreven paragrafen, waarin een dwarsdoorsnede wordt gegeven van de verschillende aspecten van de begroting bezien vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid. Er is dit jaar een nieuwe paragraaf sociaal domein toegevoegd.

1.2 Strategische en beleidsmatige ontwikkelingen

Economische context

Op dit moment lijkt het totaal aan inspanningen, plannen en bezuinigingen om de Nederlandse overheidsfinanciën blijvend op orde te brengen, ondanks de nog altijd voortdurende economische onzekerheid, te leiden tot verbetering van de rijksfinanciën op termijn.

Vergrijzing en het proces van schuld afbouw hebben een drukkend effect op de economische groei in Nederland. Demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing) maken dat de kosten van AOW en zorg stijgen, met een steeds zwaardere druk op de rijksbegroting als gevolg. Hogere lasten, die door steeds minder arbeidzame mensen moeten worden gedragen. De afbouw van het overheidstekort is cruciaal voor de kredietwaardigheid van Nederland.

Alle grote politieke partijen houden daarom in meer of mindere mate vast aan de ingezette ombuigingskoers. Nieuwe en of extra maatregelen lijken voor de komende jaren bepaald niet uitgesloten. De onrust in de wereldeconomie onderstreept het belang van financiële stabiliteit, van consolidatie van de overheidsfinanciën, een sterke economie en een krachtige overheid. Ook na de crisis zal de druk op de beschikbare middelen van de overheid naar verwachting eerder toe- dan afnemen.

Een andere manier van werken

Meer doen met minder geld vergt een andere manier van denken en werken. Van zorgen voor naar zorgen dat. Uitgaan van eigen kracht en de burger centraal. Met telkens als vertrekpunt dat mensen onderling meer voor elkaar en de samenleving kunnen betekenen. Een grote en actieve rol voor burgers. En een overheid die nuttige (burger)initiatieven activeert en faciliteert. Samen op zoek naar mogelijkheden om nieuwe verbindingen te maken.

De uitvoering van beleid vraagt zorgvuldige aandacht. De gemeente moet rekening houden met veel verschillende partijen, wensen en ontwikkelingen. Aan de ene kant wordt meer over de grenzen van de gemeente heen gekeken. Veel taken worden regionaal georganiseerd, telkens met andere partners. Aan de andere kant vergen andere taken juist een kleinschaliger aanpak, zoals het wijkgericht werken. Ook kent de samenleving grote verschillen in burgers en hun verwachtingen ten aanzien van de overheid. Veel organisaties, bedrijven en burgers willen meer verantwoordelijkheid en zeggenschap.

Samen met de stad moeten we als gemeente waarmaken dat het mogelijk is met minder geld toch te vernieuwen. Wat betreft infrastructuur, economie, sociale samenhang en zorg en ook wat betreft de inspanning die wordt gevraagd richting een meer duurzaam en klimaatneutraal Haarlem.

De (mogelijke) stapeling van de effecten van maatregelen (uit verschillende jaren en afkomstig van rijk, provincie en gemeente) bij een kwetsbaar deel van de bevolking blijft voor de gemeente een groot punt van zorg.

Alle taken opnieuw tegen het licht

Alle veranderingen, schaarste en blijvende bezuinigingen vereisen dat de overheid scherp blijft kijken naar haar eigen rol, taken en verantwoordelijkheden en zichzelf kritisch beoordeelt op inzet, effectiviteit en haalbaarheid.

Het college houdt daarom het takenpakket van de gemeente nogmaals tegen het licht. Op dit moment bereiden we een takeninventarisatie voor. Daarbij kijken we scherp naar de wettelijke verplichtingen. We zijn zorgvuldig waar het Haarlem als sociale stad betreft; een stad die betrokken is en blijft bij mensen die door omstandigheden, ziekte of werkloosheid ondersteuning én kansen krijgen. Zorgvuldig ook, door systematisch te bezien wat in welke mate aan burgers, particulier initiatief of aan de markt kan worden uitbesteed of overgelaten. De uitkomst hiervan kan worden gebruikt bij het vormen van een coalitie na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014.

Uitgangspositie

Haarlem staat er nog steeds goed voor. Er is de afgelopen decennia veel gedaan om de leefbaarheid in de stad te verbeteren. Haarlem komt in verschillende rangordelijstjes van grote steden steevast goed uit de bus. De regio Amsterdam, waarvan Haarlem deel uitmaakt, steekt wat betreft economische ontwikkeling sinds de recessie, nog altijd gunstig af ten opzichte van de rest van Nederland. In veel opzichten is Haarlem mooier, dynamischer en vitaler geworden. Daaraan hebben de inspanningen van inwoners, ondernemers, instellingen, gemeente en regio bijgedragen; ze hebben Haarlem gemaakt tot wat het is, een prachtige stad om in te wonen, te werken en te recreëren.

Welvaart en welzijn zijn niet vanzelfsprekend. Ook al is de betrokkenheid van veel Haarlemmers bij de samenleving groot, toch lukt het hier niet iedereen altijd om mee te doen. De uitdaging voor de toekomst is de sterkte kanten van onze stad te behouden en de zwaktes te verbeteren. De gemeente moet en wil zich blijven inzetten om belemmeringen weg te nemen en voorwaarden te scheppen, waardoor burgers, organisaties en bedrijven beter in staat zijn zelf hun bijdrage te leveren aan de samenleving. Gezamenlijk zorgen we ervoor dat het maatschappelijk leven in de stad goed blijft functioneren.

Op orde

Bij het eerste speerpunt van de coalitie, *solide en daadkrachtig*, gaat het daarom vooral om een goed bestuurd stad, met een degelijk financieel beleid en waarin op verantwoorde wijze rekening wordt gehouden met de gevolgen van de economische recessie.

De Programmabegroting 2013-2017 bevat een sluitende meerjarenraming. Om financieel gezond te blijven is het wel nodig om een aantal aanvullende bezuinigingen door te voeren. Boven op de al eerder afgesproken € 35 miljoen uit het coalitieakkoord in 2018 doet het college in deze begroting voorstellen om twee maal € 8 miljoen extra te bezuinigen in 2013 en 2014.

De voorstellen zijn zowel gericht op het verminderen van uitgaven als op de verhoging van inkomsten. Om een sluitende meerjarenraming op te stellen heeft het college de grenzen van het coalitieakkoord moeten opzoeken om een evenwichtig pakket met bezuinigingsmaatregelen samen te kunnen stellen.

Binnen het speerpunt 'op orde' wordt tevens fors ingezet op het bevorderen van actief burgerschap, zowel waar het de vernieuwing van participatie, inspraak en de wijkcontracten betreft, alsook waar het gaat om zorg voor en betrokkenheid van Haarlemmers bij elkaar. Op het gebied van dienstverlening aan de burger lopen we met onze moderne publiekshal voorop.

Onderhoud

Het is gelukt de kwaliteit van de openbare ruimte op een aanvaardbaar niveau te houden. We zijn ingelopen op de achterstand in het onderhoud van al onze openbare eigendommen. Samen (exclusief rioleringen) vertegenwoordigen die een waarde van ongeveer 1 miljard euro. De burger heeft recht op een goed onderhouden stad met een bruikbaar en veilig publiek domein. Telkens vanuit de gedachte dat de publieke ruimte bijdraagt aan leefbaarheid, participatie en ontmoeting. Het publiek domein is ons belangrijkste bezit.

De omvang van de achterstand uitgedrukt in geld is vanaf 2007 fors teruggebracht (van € 83 miljoen in 2007 naar € 64 miljoen begin 2010). De laatste inspectie van de wegen laat zien dat we zelfs iets voorlopen op het scenario dat in april 2011 werd gepresenteerd. Het lijkt erop dat het doel (om eind 2013 het achterstallig onderhoud te hebben teruggebracht tot 35 miljoen) kan worden gehaald. Wegen, groen, bruggen en andere onderdelen van de openbare ruimte liggen er beter bij dan een aantal jaren geleden. Bij de burgers zit de tevredenheid over de kwaliteit van de openbare ruimte in een opgaande lijn. Op de gemeentebegroting is 'onderhoud kapitaalgoederen' één van de grootste posten.

Veiligheid en vertrouwen

Haarlem is een veilige stad en dat willen we graag zo houden. De afgelopen jaren heeft de gemeente zich samen met haar partners actief ingezet voor duurzame sociale en fysieke veiligheid voor alle Haarlemmers en bezoekers. Voor 2013 en verder heeft de raad besloten structurele middelen beschikbaar te stellen voor de voorzetting van een daadkrachtig en slagvaardig veiligheid- en handhavingsbeleid. Een aantal prioriteiten staat net als in 2012 centraal: jeugd en veiligheid, een veilige binnenstad, handhaving in de openbare ruimte en de gebiedsgerichte aanpak voor Schalkwijk.

Met een goed afgestemde bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit wil het college een bijdrage leveren aan het tegengaan van vermenging van onderwereld en bovenwereld.

In regionaal verband werkt Haarlem samen in de Veiligheidsregio (crisisbeheersing en brandweerbijstand), de Regionale Uitvoeringsdienst, het RIEC en het Veiligheidshuis. Vanaf 2013 wordt ook gezamenlijk integraal veiligheidsbeleid geformuleerd voor de nieuwe politieregio Noord-West Nederland.

Of en in hoeverre we op de goede weg zijn monitoren we onder andere aan de indicatoren: vertrouwen in het gemeentebestuur en de positie in de woonaantrekkelijkheidsindex, aangevuld met het percentage Haarlemmers dat Haarlem een veilige stad vindt en het percentage Haarlemmers dat vindt dat de gemeente genoeg doet om hen bij belangrijke onderwerpen te betrekken.

Topindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in het gemeentebestuur ¹	21% (2009)	23% (2010) 21% (2011)	27%	21%	22%	23%	24%	25%	Omnibusonderzoek
Positie in rangorde woonaantrekkelijkheidsindex ²	5 (2005)	3 (2007) 7 (2008) 7 (2009) 6 (2010)	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Atlas voor gemeenten
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	64% (2010) 78% ¹ (2011)	68%	80%	80%	82%	82%	82%	Omnibusonderzoek
Aantal incidenten (zowel aangiften als meldingen overlast / voorvallen)	36.436 (2009)	38.263 (2010) 40.602 (2011)	40.000	40.000	39.000	39.000	38.000	38.000	Politie Kennemerland

¹ Gemeentebestuur is gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders. Vertrouwen wordt afzonderlijk gemeten; voor de indicator is het rekenkundig gemiddelde genomen.

² De index bestaat uit de bereikbaarheid van banen, cultureel aanbod, veiligheid, aandeel koopwoningen in woningvoorraad, nabijheid natuurgebieden, culinaire kwaliteit, aanwezigheid universiteit en het historisch karakter van de stad. Een hoge plaats op de ranglijst betekent dat Haarlem het op deze aspecten gemiddeld genomen goed doet en voor haar inwoners en bezoekers een aantrekkelijke stad is.

Krachtige kleine organisatie

De gemeente wil een kleine krachtige organisatie die servicegericht werkt en goed toegankelijk is. Met dienstverlening aangepast aan de eisen van de tijd. Een betrouwbare overheid is duidelijk en daadkrachtig, maar ook zichtbaar en aanspreekbaar. Voor actieve burgers, bedrijven en instellingen is een duidelijke rolverdeling.

Op weg naar de nieuwe huisvesting in de Raakspoort zijn belangrijke stappen gezet, ook met betrekking tot digitalisering en flexibel werken. We hebben een nieuw inkoop- en aanbestedingsbeleid vastgesteld en er zijn maatregelen doorgevoerd met betrekking tot de beperking van externe inhuur. We werken aan strategisch Human Resources Management en diverse verbeteringen op operationeel niveau en Haarlem gaat door met het realiseren van integrale vergunningverlening op één plek in de organisatie.

Haarlem is internationaal geïntereerd. Haarlem zet de millenniumaanpak en de bestaande jumelages en stedenbanden voort en zorgt ook voor meer aandacht voor Europa.

Groen en duurzaam

Haarlem blijft zich als duurzame stad ontwikkelen en streven naar een klimaatneutrale gemeente in 2030. Maar klimaatdoelstellingen zijn niet vrijblijvend. Van de gemeente wordt een krachtige inspanning gevraagd om koers te zetten op weg naar een duurzaam en klimaatneutraal Haarlem. Op het gebied van groen en duurzaam zetten we in op een duurzaamheidscentrum om de bewustwording te vergroten en we doen mee aan de competitie Groenste stad van Nederland. Van de overheid wordt een stimulerende en regisserende rol verwacht. Inzet op duurzaamheid vraagt om nieuwe denkwijzen, slimme, innovatieve oplossingen en om ander gedrag.

Het gaat om een beter leefmilieu, om duurzaam beheer en duurzame kwaliteit. Een belangrijk doel voor 2013 is ook het verminderen van vuilemissie op het oppervlaktewater en het verminderen en tegengaan van (grond)wateroverlast en 'water-op-straat' (na hevige regenbuien). Duurzaamheid is ook het vertrekpunt voor het afvalbeleid. Een transitie op de lange termijn naar een werkwijze, gericht op maximaal hergebruik en minimale CO₂-uitstoot (Cradle to Cradle).

Werken aan een toekomstbestendig Haarlem is ook werken aan een afgewogen verdeling tussen groen, water, bebouwing en infrastructuur. Dit betekent dat voortdurend afwegingen worden gemaakt. Onze integrale visie op de openbare ruimte en in het bijzonder de ruimtelijke kwaliteit hebben wij neergelegd in de nota Ruimtelijke Kwaliteit.

Ruimtelijke kwaliteit

De nieuwe Nota Ruimtelijke Kwaliteit wordt *het* instrument om het ruimtelijk beleid consistent te houden, het vizier op de langere termijn te richten, de kwaliteiten te borgen en te versterken, zonder de 'stad op slot te gooien' en niet meer open te staan voor initiatieven en verandering. Centrale doelstelling is behoud en versterking van de aantrekkelijkheid van Haarlem als goede woonstad die toekomstgericht, leefbaar, duurzaam, bereikbaar, ondernemend en veilig is.

De Nota Ruimtelijke Kwaliteit is een kompas voor ontwikkeling van de fysieke ruimte. Daarbij gaat het nieuwe instrument van gebiedsvisies leiden tot tijdswinst bij bestemmingsplannen, bijdragen aan het bieden van duidelijkheid aan de burger en zorgen voor de consolidatie en versterking van de kwaliteit van een gebied. Gebiedsvisies bieden een basis voor tijdige en transparante participatie en kansen om (groene) ambities in te kleuren. Haarlemmers die hun eigen straat groener willen maken moeten door de gemeente worden ondersteund. Kansen voor groen en natuur in de stad houden voorrang. Voor de parken zijn beheerplannen gereed of in ontwikkeling. Voor de bescherming en ontwikkeling van de leefomgeving voor flora en fauna (biodiversiteit) bieden Het ecologisch

beleidsplan en het beleidsplan Natuurvriendelijke oevers concrete handvatten. In het nieuwe Speelruimteplan staan voorstellen om het spelen voor kinderen wijkgericht te verbeteren.

Stedelijke vernieuwing levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid in wijken. Gemeente en marktpartijen hebben elkaar hard nodig om nieuw of herstructurering te kunnen realiseren. Het maken van (prestatie)afspraken (het Lokaal Akkoord) is nodig om met de corporaties te komen tot uitvoering van het woonbeleid. In de nieuwe woonvisie 2012-2016 ligt het accent vooral op 'kwaliteit'. Kwalitatief door goede, duurzame en gedifferentieerde woningbouw en een duurzaam verbeterde bestaande woningvoorraad. Wat betreft de wijkverbetering ligt het accent op de bekende stedelijke vernieuwingswijken en op wijken die voldoende potentie hebben voor nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld Haarlem-Oost en Delftwijk. We gaan door met wijkgericht werken in die wijken die dat willen. Ook zijn inspanningen nodig om de leefbaarheid in Delftwijk, Zomerzone en Schalkwijk naar het Haarlemse gemiddelde op te trekken.

Relevante indicatoren zijn: de CO₂-uitstoot, woonaantrekkelijkheid en het oordeel van Haarlemmers over de openbare ruimte, plus het percentage Haarlemmers dat vindt dat hun buurt er het afgelopen jaar op vooruit is gegaan. Daarnaast kijken we specifiek naar de 'Leefbaarometer' voor een aantal gebieden in de stad.

Topindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Vermeden en bespaarde CO ₂ uitstoot (x1000 ton) in Haarlem ¹	76 (2010)	n.t.b. (2011)	80	82	84	86	100	110	CO ₂ monitor
Positie in rangorde woonaantrekkelijkheidsindex	5 (2005)	3 (2007) 7 (2008) 7 (2009) 6 (2010)	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Top 10	Atlas voor gemeenten
Totaaloordeel burger over kwaliteit openbare ruimte op een schaal van 0 (slecht) naar 10 (perfect) ²	6,2 (2008)	6,4 (2009) 6,5 (2010) 6,5 (2011)	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat denkt dat de buurt het afgelopen jaar vooruit is gegaan	23% (2005)	23% (2007) 16% (2009) 16% (2010) 18% (2011)	19%	20%	20%	20%	20%	20%	Omnibusonderzoek
Percentage onderhoudsbehoefte t.o.v. totaal areaal ³	6,4% (2009)	5,8% (2010) 4,8% (2011)	4,1%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	Gemeentelijke registratie
Score Leefbaarometer Delftwijk ⁴	-10 (2008) Positief	-5 (2010) Positief	> -5	-	> -5	-	> -5	-	Leefbaarometer Ministerie BZK
Score Leefbaarometer Zomerzone ⁴	-8 (2008) Matig positief	-5 (2010) Matig positief	> -5	-	> -5	-	> -5	-	Leefbaarometer Ministerie BZK
Score Leefbaarometer Schalkwijk ⁴	-5 (2008) Matig positief	-4 (2010) Matig positief	> -4	-	> -4	-	> -4	-	Leefbaarometer Ministerie BZK

¹ De index bestaat uit de bereikbaarheid van banen, cultureel aanbod, veiligheid, aandeel koopwoningen in woningvoorraad, nabijheid natuurgebieden, culinaire kwaliteit, aanwezigheid universiteit en het historisch karakter van de stad. Een hoge plaats op de ranglijst betekent dat Haarlem het op deze aspecten gemiddeld genomen goed doet en voor haar inwoners en bezoekers een aantrekkelijke stad is.

² Tot en met 2009 werd gevraagd naar het totaaloordeel inclusief 'milieu'; vanaf 2010 exclusief 'milieu'.

³ De onderhoudsbehoefte is het bedrag aan achterstalling onderhoud als percentage van de vervangingswaarde van het totale areaal.

⁴ De score op de Leefbaarometer geeft aan of een gebied beter of slechter scoort dan het landelijk gemiddelde. De score is gebaseerd op een samengestelde score op zes dimensies: woningvoorraad, publieke ruimte, voorzieningenniveau, bevolkingssamenstelling, sociale samenhang en veiligheid. (Voor meer uitleg over de scores, zie programma 5.)

Vitaal en ondernemend

De economische kracht van Haarlem is haar strategische ligging (IJmond, Amsterdam, Schiphol), monumentale binnenstad en de kwaliteit van wonen, werken en recreëren in en rond de stad. Maar vooral de bereikbaarheid van heel veel banen binnen een acceptabele reisafstand. De vitaliteit van de stad blijkt uit de geringe nadelen die Haarlem ondervindt van de recessie ten opzichte van veel andere steden.

Bereikbaarheid

In Haarlem is de werkloosheid relatief laag, ook het aantal voortijdige schoolverlaters is relatief laag. Haarlem is sterk in het hogere segment werk (dienstensector) en telt minder banen voor laagopgeleiden. Bereikbaarheid van werk is cruciaal. Daarmee is de toekomst van Haarlem voor een belangrijk deel afhankelijk van externe ontwikkelingen, van werkpencil en file-druk. Een sterke gezamenlijke bereikbaarheidsvisie is daarom zo belangrijk, net als de bijdrage van Haarlem (1 miljoen per jaar) aan het gezamenlijke bereikbaarheidsfonds. Zowel autoverkeer als het openbaar vervoer vervullen een onmiskenbare (regionale) rol in het bereikbaar houden van Haarlem. Haarlem duurzaam bereikbaar gaat ook over goede fietsvoorzieningen, faciliteren van biogas en het plaatsen van elektrische oplaadpalen. De fiets levert een forse (vooral lokale) bijdrage.

In de aanpak van ketenmobiliteit (verknoppingen van auto met OV en fiets) vormt de ontwikkeling van transferia een belangrijke schakel. Ruimtelijke (planologische) inpassing en financiële overwegingen zijn daarbij mede bepalend. Eén van de doelen van de in 2012 vastgestelde Parkeervisie, is het aantal autoverplaatsingen binnen de stadsring te verminderen. Hierdoor blijft de binnenstad vitaal, leefbaar en bereikbaar. De Parkeervisie vormt straks de basis voor het parkeerbeleid in de komende jaren.

In de woongebieden gaat het om het zoeken naar evenwicht tussen leefbaarheid en het bieden van parkeergelegenheid voor bewoners en voorzieningen. Het terugdringen van autobezit door onder andere deelautogebruik is, net als vormen van parkeerregulering, één van de instrumenten. De gemeente stimuleert aanvragen en initiatieven voor elektrische voertuigen.

Versterking economie

De versterking van ons economisch, cultureel en recreatief klimaat doen we samen met het bedrijfsleven, de partners van de culturele instellingen, recreatieve organisaties en het verenigingsleven. Groeimogelijkheden zijn: toerisme, creatieve industrie, zakelijke dienstverlening en zorg.

Daarbij past een heldere positionering van Haarlem ten opzichte van Amsterdam, Haarlemmermeer en Schiphol. Haarlem heeft de omgeving nodig. Als vitale en ondernemende stad zet Haarlem in op positionering in de metropoolregio Amsterdam en aan de versterking van samenwerking in Kennemerland. Haarlem draagt als centrumstad aan de westkant van de Metropoolregio Amsterdam stevig bij aan een sterkere concurrentiepositie, zodat deze regio tot de top vijf van Europese metropoolregio's blijft behoren.

De gemeente verkent samen met de vijf regiogemeenten, op basis van de Intergemeentelijke Structuurscan 2012, welke vervolgspraken kunnen worden gemaakt over de uitvoering en nadere uitwerking.

Ondernemerschap, innovatievermogen, onderwijs en werk bieden de beste kansen voor ontplooiing, maatschappelijke participatie en integratie. Haarlem wil nationaal in beeld zijn als stad van cultuur en erfgoed. Door het stimuleren van ondernemerschap van de cultuurinstellingen wil de gemeente de programmering -ondanks de bezuinigingen- aantrekkelijk houden. Cultuur en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Terugkerende evenementen zijn belangrijk voor de uitstraling van de stad en voor het bedrijfsleven. Stads promotie en het faciliteren van toeristen die in Haarlem willen overnachten, is onmisbaar. Voor de werkgelegenheid in de stad is het noodzakelijk dat bestaande

bedrijven in de Waarderpolder hun ruimte behouden. Voor duurzaam en maatschappelijk ondernemen is het streven verder gericht op betaalbare en passende bedrijfspanden voor startende ondernemers.

Een aantal indicatoren is in dit kader relevant, zoals de groei van het aantal arbeidsplaatsen, het aantal toeristische bezoekers naar Haarlem en de bereikbaarheid van de stad.

Topindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
Aantal toeristische dagbezoekers naar Haarlem (x 1.000)	930 (2005)	1.120 (2008) 1.163 (2009) 1.234 (2010) 1.203 (2011)	>1.200	>1.200	>1.250	>1.250	>1.250	>1.250	Continu Vakantie Onderzoek (CVO)
Groei aantal arbeidsplaatsen (betaald werk voor meer dan 12 uur in de week)	-1,6% (2005)	2,0% (2008) - 0,1% (2009) -2,2% (2010) -1,4% (2011)	0,8%	-0,3% ¹	0,0% ¹	0,3% ¹	0,4% ¹	0,5% ¹	Landelijke Informatie Systeem Arbeidsplaatsen (LISA)
Slagingspercentage van de deelnemers van het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (VAVO)	60% (2009)	70% (2010) 70% (2011)	75%	75%	80%	80%	80%	80%	Rapportages VAVO met akkoord. verklaring
Oordeel Haarlemmers over bereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	6,5 (2007)	6,9 (2008) 6,6 (2009) 6,6 (2010) 7,0 (2011)	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over de fietsvoorzieningen in hun buurt	50 % (2010)	50 % (2010) 51 % (2011)	51 %	52 %	52 %	53 %	53 %	53 %	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat tevreden is over OV-voorzieningen in hun buurt	64% (2005)	74% (2007) 76% (2009) 78% (2010) 78% (2011)	79%	80%	81%	82%	82 %	82%	Omnibus-onderzoek
Oordeel Haarlemmers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	5,3 (2007)	5,6 (2008) 5,3 (2009) 5,3 (2010) 5,8 (2011)	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	Omnibus-onderzoek
Oordeel Haarlemse ondernemers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	6,6 (2005)	6,9 (2009) 6,9 (2010) 7,0 (2011)	7,1	7,1	7,2	7,2	7,3	7,3	Benchmark Gem. Ondernemersklimaat ²

¹Als streefwaarden is gebruik gemaakt van de CPB-raming (gepubliceerd augustus 2012); dit zijn gemiddelden voor heel Nederland.

² Benchmark Gemeentelijk Ondernemersklimaat wordt niet meer uitgevoerd door Ministerie van Economische Zaken; met OenS wordt alternatief onderzocht.

Sociaal en betrokken

Het sociaal domein wordt geconfronteerd met financiële en fundamentele beleidsmatige wijzigingen. De uitdaging om op lokaal niveau te komen tot een duurzame inrichting van het sociaal domein heeft afgelopen jaren een centrale plaats in de beleidsontwikkeling opgeëist. Omdat de lagere overheid efficiënter en effectiever zou kunnen werken legt het rijk de verantwoordelijkheid voor diverse regelingen steeds meer bij die lokale overheid. De toekomstige decentralisatie van AWBZ, Jeugdzorg

en de Wet Werken naar Vermogen zijn hiervan voorbeelden. Haarlem krijgt de verantwoordelijkheid voor een grotere groep burgers die afhankelijk zijn van een inkomensvoorziening.

De druk op de veranderopgave in het sociaal domein is groter dan de middelen die beschikbaar zijn om de transitie goed voor te bereiden en door te voeren. Het is uitermate belangrijk de effectiviteit van beschikbare middelen snel te vergroten en hier creatief mee om te gaan. De gemeente moet nieuwe werkwijzen vinden. Een actieve aanpak van deze opgaven staat hoog op de agenda en blijft de komende jaren veel aandacht vragen.

De organisatie en aanpak van het sociaal domein is niet alleen van belang vanuit solidariteitsoogpunt, maar is ook wezenlijk voor de veiligheid en de leefbaarheid van de stad in de toekomst. Met het bieden van kansen op gebied van werk, inkomen en schuldhulpverlening aan Haarlemmers die dat nodig hebben, levert de gemeente een bijdrage aan de economische en sociale structuur van onze stad en maatschappij.

Het beroep dat de overheid doet op de burger, op solidariteit en zorg voor elkaar, wordt groter. Haarlem is een sociale en betrokken stad waarin iedereen mee kan doen en meetelt. Het uitgangspunt is dat de gemeente niet de problemen van de burgers oplost, maar middelen biedt aan mensen om dat op eigen kracht te kunnen doen. We spreken mensen aan op wat ze wél kunnen, niet op wat ze niet kunnen. Het gaat om een sterkere sociale samenhang en sociale netwerken in de wijken, om meer wederzijds respect, vrijwillige inzet, zelfredzaamheid en minder overbelaste mantelzorgers. Voor Haarlemmers die het langdurig of tijdelijk niet zelf, of met behulp van hun omgeving redden, blijft de gemeente een professioneel ‘vangnet’ organiseren.

Inzet is ook dat de jeugd in Haarlem zich ontwikkelt en in staat is deel te nemen aan de samenleving, dat ze veilig kan opgroeien en goede kansen heeft op school en in de vrije tijd. Om jongeren volwaardig deel te laten nemen aan de samenleving is een goed voorzieningenaanbod van belang, zowel op stad- als op wijkniveau. En onderwijs is erop gericht dat jongeren ten minste een startkwalificatie halen, dat er minder verzuim en minder schooluitval is. De vijf Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) richten zich op opvoedings- en gezinsondersteuning: decentralisatie van de jeugdzorg. Deze transitie is onderdeel van de nota ‘Samen voor Elkaar’.

Op sportgebied investeert de gemeente –naast de vijf kernsporten: honk- en softbal, turnen, badminton en judo- ook in de ontwikkeling van de breedtesport en in sportevenementen.

Na de instemming van de raad met de nota ‘Hof 2.0 Van visioen naar doen’ (juni 2011) over het ontwerp van een nieuw betaalbaar systeem van maatschappelijke ondersteuning en activering, is in 2012 in een aantal praktijkwerkplaatsen kennis verzameld en ervaring opgedaan. Tegelijkertijd is gewerkt aan de verzakelijking van subsidierelaties en zijn alle bestaande subsidierelaties en contracten met maatschappelijke partners tegen het licht gehouden.

Uitgaan van eigen kracht

De gemeentelijke afdeling Schulddienstverlening gaat niet langer iemands problemen en schulden overnemen en oplossen, maar helpt de schuldaflossing te regelen. De schuldenaar wordt aangesproken op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht en de gemeente faciliteert om de zelfredzaamheid te bevorderen. Het budget minimaal blijft op het huidige niveau gehandhaafd. Er wordt ingezet op groei naar zelfredzaamheid, op regelingen die mensen hun zelfstandigheid teruggeven en kansen bieden om hun inkomenspositie te verbeteren.

De gemeente biedt, samen met het UWV en de regiogemeenten in de arbeidsmarktregio Zuid- en Midden-Kennemerland, complementaire dienstverlening binnen het Werkplein Het regionale Werkplein opereert vanuit Haarlem en start vanaf juli 2013.

Relevante indicatoren zijn: het rapportcijfer van Haarlemmers voor het eigen welzijn, het kerncijfer sociale kwaliteit, het percentage Haarlemmers dat de eigen gezondheid goed noemt, het percentage

Haarlemmers dat aangeeft enigszins of ernstig beperkt te zijn in zelfredzaamheid, het percentage Haarlemmers dat regelmatig sport en cijfers met betrekking tot het aantal bijstandsontvangers in de stad.

Topindicatoren	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
Rapportcijfer Haarlemmers voor het eigen welzijn	6,9 (2008)	6,8 (2009) 6,8 (2010) 6,4 (2011)	≥ 7	≥ 7	≥ 7	≥ 7	≥ 7	≥ 7	Omnibusonderzoek
Kerncijfer sociale kwaliteit	6,1 (2005)	6,1 (2007) 6,1 (2009) 6,1 (2010) 6,2 (2011)	≥ 6,1	≥ 6,2	≥ 6,2	≥ 6,2	≥ 6,2	≥ 6,2	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat eigen gezondheid (zeer) goed noemt	78% (2007)	78% (2009) 78% (2010) 78% (2011)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft enigszins of ernstig beperkt te zijn in zelfredzaamheid ¹	15% (2011)	15% (2011)	-	15%	14%	13%	13%	13%	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers (> 15 jaar) dat regelmatig (minstens 1x per 2 weken) sport	55% (2006)	56% (2007) 56% (2008) 59% (2009) 61% (2010) 62% (2011)	80%	63%	64%	65%	65%	65%	Omnibusonderzoek
% afwijking van aantal ontvangers aanvullende inkomensondersteuning tov referentiegemeenten ²	18 (2006)	12 (2011)	≥ G25	≥ G25	≥ G25	≥ G25	≥ G25	≥ G25	Gemeentelijke registratie/APE

¹ Met ingang van 2013 wordt de indicator 'tevredenheid over voorzieningen voor ouderen in de buurt' vervangen door de ook al over de jaren heen gemeten indicator 'percentage Haarlemmers dat aangeeft enigszins of ernstig beperkt te zijn in zelfredzaamheid'.

² De doelstelling is om gelijk of beter te presteren dan de referentiegemeenten. Bij een daling van het gemiddelde aantal ontvangers daalt het bestand in Haarlem met gelijk of hoger percentage. Bij een stijging van het gemiddelde aantal ontvangers, stijgt het bestand met gelijk of minder procent.

Tenslotte

Ook in 2013 gaat het college verder op de ingeslagen weg wat betreft het realiseren van de doelen uit het coalitieakkoord en het collegewerkprogramma. Daarbij vraagt het op orde hebben en houden van het huishoudboekje voortdurende aandacht. De gezamenlijke opgave om met beduidend minder middelen realistisch en voortvarend te blijven werken aan de toekomst van Haarlem is een gezamenlijke opgave van college, raad, maatschappelijke organisaties, burgers en bedrijven in de stad en een proces van overleg en afstemming.

1.3 Onderzoeken ingevolge de Verordening Gemeentewet art. 213a in 2013

Zoals door de raad vastgesteld in de Verordening Gemeentewet art. 213a voert het college jaarlijks twee doelmatigheidsonderzoeken uit. In 2013 voert het college de volgende onderzoeken uit:

- Interne digitaliseringsstructuur en archivering;
- Doelmatigheid en doeltreffendheid onderwijshuisvesting.

Het college informeert de Commissie Bestuur na afronding van de onderzoeken over conclusies en aanbevelingen. Na vaststelling door het college worden de rapportages naar de Rekenkamercommissie verzonden.

Interne digitaliseringsstructuur en archivering

Nadat door de archiefinspectie was geconstateerd dat het Haarlemse archiefbeheer verbetering behoeft, zijn in 2010 plannen van aanpak opgesteld. In deze plannen worden zowel verbeteringen van het proces beschreven als creëren van archiefruimte in één van de kelders van het stadhuis. Het onderzoek richt zich op de processen. Centrale vragen in het onderzoek zijn: wordt de archivering uitgevoerd volgens het in 2010 opgestelde beleid en zijn deze processen doelmatig en doeltreffend georganiseerd?

Doelmatigheid en doeltreffendheid onderwijshuisvesting

Het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) komt tot stand door het beleid op de bezettingsgraad van scholen te matchen met de bevolkingsprognose. Als de prognose een grote groei van het aantal jonge kinderen laat zien, dan ligt investeren in nieuwbouw meer voor de hand dan bij een afname van het aantal kinderen. Het is daarom van belang dat het matchingsproces prognose en beleid doeltreffend en doelmatig wordt uitgevoerd. Het 213a onderzoek richt zich op het aansluiten van huidig beleid op de bezettingsgraad en prognose / toekomstverwachting. Een belangrijke vraag is hierbij; is het voldoende duidelijk waar de beweging van kinderen zich gaat bevinden?

Beschikbaar budget

Voor de uitvoering van onderzoek wordt mogelijk een beroep gedaan op externe deskundigheid. Voor 2013 is een onderzoeksbudget beschikbaar van € 100.000.

1.4 Uitgangspunten meerjarenraming 2013-2018

De uitgangspunten voor het te voeren meerjarenbeleid zijn geformuleerd in paragraaf 4.2 van de Kadernota 2012. Aanvullend hierop is nadere informatie verstrekt naar aanleiding van de Junicirculaire 2012 (2012/271487). Deze kaders vormen de randvoorwaarden waarbinnen de meerjarenbegroting is opgesteld. Van enkele kaders is de besluitvorming doorgeschoven naar de begrotingsbehandeling van 2013. De belangrijkste zijn:

- De noodzaak en invulling van de € 8 miljoen extra bezuinigingen in 2013 en 2014;
- Vaststelling van het Investeringsplan 2012-2017 in relatie tot het investeringsplafond;
- Besluitvorming over de hoogte van de woonlasten;
- Beleid inzake de schuldpositie.

In de Kadernota 2012 is het uitgangspunt bevestigd dat de bezuinigingstaakstelling van € 35 miljoen in 2018 nog steeds kaderstellend is. Voor de taakstellingen die nog niet concreet zijn ingevuld, worden nadere voorstellen voorbereid. In de paragraaf 1.6 Bezuinigingen wordt de stand van zaken weergegeven.

In deze paragraaf wordt met name ingegaan op de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor de meerjarenraming 2013-2017, zoals de loon- en prijsontwikkeling, formatie- en loonkosten, algemene uitkering en belastingen en heffingen.

De kaders van de meerjarenraming 2013-2017 worden verder gevormd door:

- Het Coalitieakkoord 2010-2014 “Het oog op morgen”.
- De Kadernota 2012, inclusief de daarin opgenomen politieke uitgangspunten:
  1. Het coalitieakkoord blijft leidend.
  2. Het te bezuinigen bedrag is niet hoger dan de afgesproken € 35 miljoen plus ten hoogste € 8 miljoen extra in de jaren 2013 en 2014.
  3. Bij de decentralisaties vanuit het rijk is het uitgangspunt dat het rijksbudget het werkbudget is.
  4. Er gelden geen hekken om budgetten en (er zijn) geen specifieke reserves voor afzonderlijke beleidsvelden (afgezien van de Wmo).
  5. De algemene reserve kan worden aangewend om nieuwe tegenvallers boven het onder 2 genoemde bedrag op te vangen. Ze kan ook worden gebruikt als tijdelijke dekkingsbron om vernieuwingen mogelijk te maken die zichzelf terugverdienen.
- Het door de raad vastgestelde beleid bij de programmabegroting 2012-2016.
- Verwerking besluiten bij de jaarstukken die structureel doorwerken.
- De meest recente informatie over de Algemene Uitkering (Junicirculaire).
- Het Investeringsplan 2012-2017 en de actualisering daarvan bij de begroting 2013 (zie bijlage 5.1).
- De meest recente informatie over de ontwikkeling van het aantal inwoners, woningen en de bedrijvensvoorraad.
- De verwachte loon- en prijsontwikkeling voor 2013.
- Beleid verlagen schuldpositie.

In de Kadernota 2012 zijn voor de Meerjarenraming 2013-2017 de volgende ramingsgrondslagen gehanteerd:

Formatie en loonsom

Uitgangspunt is dat de loonsom in de begroting wordt gebudgetteerd voor de toegestane formatie. De salarisberekening gebeurt normatief. Dat wil zeggen op basis van de toegestane formatie en een gemiddelde van de 9e periodiek van de functionele schaal (een schaal kent 11 periodieken).

Loon- en prijsontwikkelingen voor het begrotingsjaar 2013 en de meerjarenraming

Als uitgangspunt is vastgelegd dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming wordt uitgegaan van het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar en daarmee een meerjarenbegroting in constante prijzen op te stellen.

Als uitgangspunt voor de loonontwikkelingen (inclusief sociale lasten) is er van uitgegaan dat de loonkosten in 2013 niet stijgen (nullijn).

Materiële uitgaven en inkomsten

Voor de Begroting 2013-2017 is geen automatische compensatie voor materiële uitgaven toegepast. Een compensatie wordt uitsluitend toegepast voor die gevallen waarbij is aangetoond dat een verhoging van het desbetreffende budget noodzakelijk is om de gestelde doelstellingen onverkort te kunnen realiseren. Het percentage dat hiervoor voor 2013 is gehanteerd bedraagt 1,75%. Dit percentage is ook op de eigen inkomsten van toepassing.

Subsidies

Voor subsidies van minder dan € 45.000 is geen kostencompensatie toegekend en voor subsidies boven de € 45.000 wordt gebruik gemaakt van een gewogen percentage. De indexatie voor 2013 is berekend op 0,5% (0,3 x 1,75% materieel plus 0,7 x 0% personeel). Op grond van de bezuinigingstaakstelling is echter besloten om de komende vier jaar 0,5% minder indexatie toe te kennen. Voor 2013 betekent dit dat er per saldo geen indexatie is toegekend aan de gesubsidieerde instellingen van de gemeente Haarlem. Dit geldt in principe ook voor de verzelfstandigde organisaties.

Algemene uitkering

De algemene uitkering, zoals nu geraamd in de meerjarenbegroting, is gebaseerd op de informatie zoals verstrekt in de Junicirculaire 2012 (2012/271487).

De belangrijkste consequenties van deze circulaire zijn:

- Over 2013 wordt een lagere uitkering uit het gemeentefonds geraamd van € 1,9 miljoen ten opzichte van de uitgangspunten van de Kadernota 2012.
- De circulaire bevat weinig informatie over de financiële consequenties voor de jaren 2014-2017. De berekening in de Kadernota 2012 is voor die jaren aangehouden.
- Onduidelijkheid over de voorgenomen decentralisaties van de AWBZ en de Wet Werken naar Vermogen.
- De invoering van verplicht schatkistbankieren bij het rijk met ingang van 2013.
- Er is een wetsvoorstel ingediend om netwerken van nutsbedrijven vrij te stellen van precariobelasting. Hiervoor komt dan een afbouwregeling in de plaats, die verder nog niet bekend is.

Kapitaallasten

De rentecomponent (het zogenoemde rente-omslagpercentage) voor onder meer de investeringen is gehandhaafd op 5,0%. Verder is rekening gehouden met de financiële consequenties van de tweede fase afwaardering van vaste activa, zoals besloten bij de Kadernota 2012.

Gemeentelijke belastingen en rechten

Overeenkomstig de besluitvorming bij de Kadernota 2012 is in de Begroting 2013 in het algemeen voor de belastingopbrengsten rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,75%. Voor heffingen geldt dat gestuurd wordt op mate van kostendekkendheid en dat opbrengstramingen gebaseerd zijn op de ontwikkeling van de kosten. De belastingvoorstellen worden in december voorafgaand aan het begrotingsjaar vastgesteld.

Als onderdeel van de ombuigingstaakstelling zijn, naast het stijgingspercentage voor inflatie, de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- OZB-woningen; uiteindelijke tariefstelling nog afhankelijk van besluitvorming omtrent compensatie woonlasten;
- OZB niet-woningen; de opbrengst OZB niet-woningen wordt gefaseerd verhoogd naar het landelijk gemiddelde met € 500.000 per jaar, hetgeen correspondeert met een tariefsverhoging van 3,5% boven inflatie;
- De afvalstoffenheffing met 5,25% te verhogen en doorberekening BTW-verhoging;
- De rioolheffing met 13,7% te verhogen, uiteindelijke tariefstelling nog afhankelijk van besluitvorming omtrent compensatie woonlasten;
- Parkeerbelasting; de parkeertarieven zijn in de nu aangeboden begroting, zoals afgesproken in het Coalitieakkoord, naast de inflatieaanpassing, verhoogd met 0,5%.
- Marktgeld; de marktgeld per 2013 kostendekkend te maken en het tarief per 1-1-2013 met 13% te verhogen als onderdeel van de bezuinigingen (meer kostendekkend maken van de heffingen).
- Leges en begraafrechten; de tarieven met 1,7% boven inflatie te verhogen als onderdeel van de bezuinigingen (meer kostendekkend maken van de heffingen).
- Havengelden; op grond van de vastgestelde Kadernota 2012 worden de tarieven met 10% verhoogd en op basis van eerdere besluitvorming (net als leges en begraafrechten) met 1,7%. Inclusief inflatiecorrectie bedraagt de tariefstijging 13,45%.
- Toeristenbelasting; op grond van de vastgestelde Kadernota 2012 worden de tarieven voor hotelovernachting verhoogd van € 2,20 naar € 2,60 per nacht en voor campings van € 1 naar € 1,20 per nacht.

Voor een toelichting op de ontwikkelingen in de belastingen en heffingen wordt verwezen naar paragraaf 3.1 Lokale heffingen.

1.5 Realisatie begroting 2012, begrotingsuitkomst 2013 en meerjarenraming 2014-2018

1.5.1 Realisatie 2012

Door middel van de bestuursrapportages en de kadernota wordt inzicht gegeven in de verwachte uitkomst van de begroting 2012. Op pagina 32 van de Kadernota 2012 was deze uitkomst samengevat, zoals op basis van de toen beschikbare informatie werd voorzien.

Deze verwachte uitkomsten worden geactualiseerd in de Bestuursrapportage 2012-2 en hebben nu nog het karakter van een voorlopige inschatting. De structurele doorwerking van mee- en tegenvallers naar 2013 beïnvloedt het begrotingskader voor 2013. Hiermee is dan ook rekening gehouden.

1.5.2 Begrotingsuitkomst 2013

In de Kadernota 2012 is geconstateerd dat financiële meerjarenraming beheersbaar is en na 2014 redelijk gunstig, mits in 2013 en 2014 de aanvullende bezuinigingen van € 8 miljoen worden gerealiseerd. Daarbij is wel de kanttekening gemaakt dat nog geen rekening is gehouden met de effecten voor de gemeente van aanvullende rijksbezuinigingen van naar schatting € 14 miljard, zoals die door het demissionair kabinet met een meerderheid van het parlement zijn overeengekomen. Ingeschat is dat deze bezuinigingen voor Haarlem een nadeel opleveren van minimaal € 4 miljoen per jaar. Pas na de vorming van een nieuw kabinet kunnen de effecten nauwkeuriger worden berekend. Dit is aanleiding geweest om in de Kadernota 2012 ruimte te creëren om tegenvallers te kunnen opvangen. Deze tegenvallers bestaan uit minder inkomsten van het rijk door rijksbezuinigingen, nadelen vanwege decentralisaties van rijksbeleid en tegenvallers en risico's binnen het eigen domein van de gemeente.

Over de rijksbezuinigingen en de voorgenomen decentralisaties van rijksbeleid is vanwege de verkiezingen weinig nieuws te melden ten opzichte van de Kadernota 2012. De uitkomst van de begroting 2013 wordt, met uitzondering van de uitwerking van de Junicirculaire (gemeentefonds-uitkering), in hoofdzaak bepaald door mee- en tegenvallers binnen het eigen domein van de gemeente en de invulling en realisatie van de bezuinigingsvoorstellen.

1.5.3 Analyse begrotingssaldo 2014 – 2018

Startpunt van de analyse is de prognose van het saldo voor 2013, zoals vermeld in de Kadernota 2012 en in de brief aan de raad over de van de Junicirculaire 2012 (2012/271487), die nog voor de raadsbehandeling van de kadernota is uitgebracht. Ook de financiële consequenties van de moties en amendementen die bij de Kadernota 2012 zijn aangenomen, zijn verwerkt. Vervolgens worden in de onderstaande tabellen de wijzigingen weergegeven die leiden tot een gewijzigde verwachte begrotingsuitkomst 2013 en de meerjarenraming 2014-2018. Deze wijzigingen leiden per saldo tot de volgende geactualiseerde meerjarenbegroting.

Tabel 1: Herziene meerjarenraming

<i>bedragen x € 1.000</i>						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Saldo meerjarenraming inclusief aanvullende beleidskeuzes (pag. 107 Kadernota 2012)	4.458 n	-2.144 v	-3.237 v	-9.387 v	-9.722 v	-9.030 v
Financiële afwijkingen begroting 2013	2.346 n	911 n	916 n	854 n	-1.408 v	-4.515 v
Verwachte structurele doorwerking Bestuursrapportage-2 2012	3.600 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n
Herziene meerjarenraming	10.404 n	2.267 n	1.179 n	-5.033 v	-7.630 v	-10.045 v

In onderstaande tabel worden de mutaties ten opzichte van de Kadernota 2012 gespecificeerd:

Tabel 2: Specificatie financiële afwijkingen begroting 2013

Omschrijving	Meerjarenraming 2013-2018					
	Budgettair effect (bedragen x €1.000; v (-) is voordelig n is nadelig)					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Saldo meerjarenraming inclusief aanvullende beleidskeuzes (pag. 107 Kadernota 2012)	4.458 n	-2.144 v	-3.237 v	-9.387 v	-9.722 v	-9.030 v
Financiële afwijkingen 2013-2018						
1 Afwijkingen opgenomen in begroting 2013 t.o.v. kaderstelling (niet beïnvloedbaar)						
a Uitkomsten Junicirculaire	1.900 n	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
b Hogere lasten BTW-verhoging	200 n	200 n	200 n	200 n	200 n	200 n
c Gunstiger renteresultaat	-950 v	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
d Meer uren t.l.v. exploitatie	530 n	290 n	290 n	290 n	290 n	290 n
e Indexering Spaarnelanden	225 n	225 n	225 n	225 n	225 n	225 n
f Participatiebudget en inburgering	300 n	300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
g Wegvallen baten uit dienstverlening ICT aan VRK en Noord-	227 n					
h Bezuiniging jaarschijven 2017 en 2018					-3.093 v	-6.326 v
i Herberekening Algemene Uitkering over 2017 en 2018					672 n	672 n
j Overige mee-en tegenvallers	204 n	186 n	191 n	129 n	288 n	414 n
2 Overige wijzigingen die van invloed zijn op het begrotingskader (nog niet in begrotingscijfers verwerkt)						
Verlaging inhuurbudget t.b.v. Ruimtelijke Plannen en stedelijke visies	-290 v	-290 v	-290 v	-290 v	-290 v	-290 v
	2.346 n	911 n	916 n	854 n	-1.408 n	-4.515 n
3 Verwachte structurele doorwerking Bestuursrapportage 2012-2 (nog niet in begrotingscijfers verwerkt)						
Verwachte structurele doorwerking Bestuursrapportage 2012-2	3.600 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n
Totaal Financiële afwijkingen 2013-2018	10.404 n	2.267 n	1.179 n	-5.033 v	-7.630 v	-10.045 v

De wijzigingen ten opzichte van de Kadernota 2012, die voortvloeien uit het opstellen van de Begroting 2013 en Bestuursrapportage-2 van 2012, voor zover die structureel doorwerken, worden toegelicht. De nummering in de tabel stemt overeen met de nummering van de toelichting.

1. Financiële afwijkingen begroting 2013 (ten opzichte van kaderstelling)

- a. De algemene uitkering, zoals nu geraamd in de meerjarenbegroting, is gebaseerd op de informatie zoals verstrekt in de Junicirculaire 2012 (2012/271487). Dit levert een nadeel op van € 1,9 miljoen. Omdat de informatie voor de periode na 2013 weinig houvast biedt, is dit nadeel vooralsnog incidenteel geraamd.
- b. Er wordt een nadeel verwacht van afgerond € 200.000 vanwege de verhoging van de BTW van 19% naar 21% per 1 oktober 2012.
- c. In de kadernota was rekening gehouden met een nadeliger renteresultaat van € 2 miljoen. Een herfinanciering die heeft plaatsgevonden is gunstiger uitgevallen dan verwacht en ook de realisatie van de investeringen blijft nog iets achter bij de verwachting, waardoor het nadelig resultaat over 2012 beperkt blijft tot € 1,1 miljoen, ofwel een voordeel van € 950.000.
- d. Op basis van de goedgekeurde formatie en de afgesproken doelstellingen voor 2013 wordt de ureninzet van de organisatie toegerekend naar de activiteiten, die nodig zijn om die doelstellingen te realiseren. Daarbij kan grofweg een onderscheid worden gemaakt in een ureninzet ten behoeve van grondexploitaties en projecten en in uren ten behoeve van reguliere activiteiten. Dit heeft een nadelig effect van € 530.000. Voor € 290.000 worden uren voor stedenbouw en planologie gedekt uit een verlaging van het inhuurbudget. Zie onder punt 2. De ureninzet voor projecten en grondexploitaties die wordt gedekt uit specifieke baten of kredieten wordt incidenteel overschreden met € 240.000 (frictielast).
- e. In de dienstverleningsovereenkomst die met Spaarnelanden is gesloten geldt een indexatie van budgetten, die afwijkt van de indexatie die voor de begroting 2013 is vastgesteld. Deze indexatie was niet goed in de kaderstelling opgenomen. Een gedeelte van de hogere lasten wordt gecompenseerd via de afvalstoffenheffing. Per saldo leidt dit tot een nadeel van € 225.000.
- f. Vanaf 1 juli 2012 is de matchingsunit van de hoofdafdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid opgeheven. Dit leidt tot structureel lagere ambtelijke kosten op het participatiebudget. Dit structurele voordeel moet echter binnen de regels van de specifieke uitkering weer ingezet worden voor participatie. Anders wordt deze uitkering gekort. Deze correctie van afgerond € 300.000 was nog niet in de bestaande kaders opgenomen.
- g. Vanwege het vervallen van ICT-baten van de VRK en het Noord-Hollands archief worden er baten misgelopen. Deze dienstverlening aan derden betreft diensten waarvan de gemeente Haarlem zelf ook gebruik maakt. Hiervoor zijn medewerkers aangetrokken. De vermindering van baten staat niet in verhouding tot de vermindering in werkzaamheden, waardoor er frictielasten ontstaan. Het kost meer tijd de formatie weer in overeenstemming te brengen met de lagere baten. Het nadeel van € 227.000 wordt incidenteel geraamd voor 2013.
- h en i. Bij het opstellen van de Kadernota 2012 is het batig saldo van 2016 constant gehouden voor 2017 en 2018. Het saldo van de jaarschijven 2017 en 2018 dient echter nog verhoogd te worden met de laatste tranches van de ombuigingstaakstelling van € 35 miljoen. Ook de algemene uitkering voor 2017 is integraal herberekend op basis van de uitkomsten van de Junicirculaire. Deze actualisatie leidt tot een nadeel van ten opzichte van kadernota 2012. De algemene uitkering is voor 2018 gelijk gehouden aan 2017, omdat er geen informatie voor handen is om voor dat jaar al een specifieke berekening te kunnen maken.
- j. Betreft per saldo de overige mee- en tegenvallers.

2. Overige wijzigingen die van invloed zijn op het begrotingskader (nog niet in begrotingscijfers verwerkt)

De verlaging van het inhuurbudget met € 290.000 ter dekking van de ureninzet voor stedenbouw en planologie moet nog verwerkt worden in de begroting 2013 bij de 1^e wijziging (zie ook punt 1d.).

3. Verwachte structurele doorwerking Bestuursrapportage 2012-2

Naast de hiervoor genoemde financiële afwijkingen wijzigt het begrotingskader door structurele voor- en nadelen die voortvloeien uit vaststelling van Bestuursrapportage 2012-2. Deze rapportage wordt later toegestuurd aan de raad. Op basis van de thans beschikbare informatie gaan wij uit van (per saldo) een fors structureel nadeel van € 3,5 miljoen dat in hoofdzaak wordt veroorzaakt door:

- Lagere huurbaten vastgoedbeheer van € 1 miljoen en hogere lasten van € 400.000.
In het kader van het op orde brengen van de basisinformatie bij Vastgoed is getoetst op werkelijk te verwachten huurinkomsten versus geraamde baten. Niet alleen door raadpleging van het systeem, maar ook door raadpleging van de afzonderlijke huurovereenkomsten. Ook de OZB- en Waterschapslasten zijn nader getoetst en de geraamde lasten zijn € 400.000 te laag.
- Een verhoging van het budget voor de VRK. Bij de kadernota 2010 heeft de Raad besloten in te stemmen met de toevoeging van een budget bedrijfsvoering van € 2,9 miljoen per jaar aan de begroting van de VRK. Het aandeel van de gemeente Haarlem in deze toevoeging bedraagt € 870.000. Dit structurele budget is in de begroting slechts voor het jaar 2011 verwerkt in afwachting van een positief verloop van de verbeterprogramma's. Inmiddels heeft de VRK gerapporteerd over de verbeteringen in de bedrijfsvoering en heeft het algemeen bestuur van de VRK de begrotingen voor 2012 en 2013 vastgesteld, inclusief deze toevoegingen, zodat ook de begroting van de gemeente Haarlem voor haar aandeel op niveau moet worden gebracht. Dit betekent het structureel verhogen van het beschikbare budget voor de VRK met een bedrag van € 870.000 per jaar. Het algemeen bestuur van de VRK heeft de indexering conform de bestuurs-afspraken vastgesteld op 1,86%. Het hiermee voor Haarlem gemoeide bedrag bedraagt € 246.000 en dient te worden toegevoegd aan het begrotingsbedrag voor de VRK.
- Overige mee- en tegenvallers waarvan een specificatie en toelichting is opgenomen in de Bestuursrapportage 2012-2.

Aanvullende bezuinigingsopgave 2013 en 2014

De raad heeft, bij vaststelling van de kadernota 2012, het college toestemming gegeven om - als onderdeel van de begrotingsbehandeling 2013 - voor maximaal € 8 miljoen aan bezuinigingsvoorstellen voor te leggen voor zowel 2013 en 2014, mits de noodzaak hiervan kan worden aangetoond.

De begroting 2013 is opgesteld conform de kaders als vastgesteld in de Kadernota 2012. In de Kadernota 2013 was al een tekort van € 4,5 miljoen voorzien zonder aanvullende bezuinigingen van € 8 miljoen. In tabel 1 is de herziene meerjarenraming weergegeven. Hieruit blijkt dat de jaren 2013, 2014 en 2015 een tekort vertonen van resp. € 10,4 miljoen, € 2,3 miljoen en € 1,2 miljoen.

Met name voor de jaren na 2013 moet rekening gehouden worden met aanvullende rijksbezuinigingen die voor Haarlem naar verwachting minimaal € 4 miljoen per jaar bedragen. Naast het opvangen van rijksbezuinigingen is een buffer noodzakelijk vanwege de decentralisaties (die veelal met korting naar de gemeenten gaan) en tegenvallers en risico's binnen het domein van de gemeente, waarvan omvang en kans van optreden in 2014 ongewis zijn. Het college is van mening dat hiermee de noodzaak tot de bezuiniging van € 8 miljoen in 2013 en € 8 miljoen in 2014 is onderbouwd. Als later mocht blijken dat het te bezuinigen bedrag voor 2014 van € 8 miljoen te hoog is ingeschat, zal dit in de kadernota 2013 bestuurlijk worden gecorrigeerd.

Invulling aanvullende bezuinigingen

Hiervoor is geconstateerd dat het voor een sluitende meerjarenbegroting nodig is de bezuinigingen van € 8 miljoen in 2013 en 2014 in te vullen en gelet op de uitkomsten van de begroting, waar mogelijk ook structureel. Het college legt daartoe de voorstellen voor die nader zijn uitgewerkt in paragraaf 1.6 bezuinigingen en daar verder worden onderbouwd en toegelicht.

Inclusief de opbrengsten van deze aanvullende bezuinigingsvoorstellen kan de volgende meerjarenraming worden gepresenteerd:

Tabel 4 Herziene meerjarenraming, incl. extra bezuinigingen

<i>bedragen x € 1.000</i>						
Omschrijving	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Saldo meerjarenraming inclusief aanvullende beleidskeuzes (pag. 107 Kadernota 2012)	4.458 n	-2.144 v	-3.237 v	-9.387 v	-9.722 v	-9.030 v
Financiële afwijkingen begroting 2013	2.346 n	911 n	916 n	854 n	-1.408 v	-4.515 v
Verwachte structurele doorwerking Bestuursrapportage-2 2012	3.600 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n	3.500 n
Opbrengst aanvullende bezuinigingsvoorstellen	-7.984 v	-6.710 v	-199 v	-591 v	-708 v	-508 v
Enmalige onttrekking aan Algemene Reserve	-2.420 v					
Terugstorting onttrekking van 2013		2.420 n				
Herziene meerjarenraming incl.aanvullende bezuinigingen	0 n	-2.023 v	980 n	-5.624 v	-8.338 v	-10.553 v

Voor 2013 is nog wel een eenmalige onttrekking aan de algemene reserve van € 2,4 miljoen noodzakelijk, om tot een sluitende begroting voor 2013 te komen. Om het weerstandsvermogen van de gemeente op peil te houden wordt in 2014 deze onttrekking aan de algemene reserve weer verevend door deze terug te storten. Met de opbrengst van de bezuinigingsvoorstellen kan een sluitende meerjarenraming worden vastgesteld, met uitzondering van een incidenteel tekort in 2015. Voor het jaar 2014 resteert - na de invulling van de extra bezuinigingen van bijna € 8 miljoen - een buffer van € 2,0 miljoen met het oog op de nog te verwachten rijksbezuinigingen.

Ramingsmethodieken kadernota 2013

Voor de Kadernota 2012 zijn ramingsmethodieken ontwikkeld voor de meerjarige berekening van diverse heffingen waaronder de omgevingsvergunningen, de afval- en rioolheffing en de OZB en de parkeerbatens. Voor de Kadernota 2013 zullen nadere ramingsmethodieken worden opgezet om te komen tot een goede onderbouwing van de uitgavenramingen binnen Programma 7 Werk en Inkomen. Tevens wordt een meerjarig ramingsmodel opgezet voor de raming en de realisatie van personeelslasten. Op basis van eerder gemaakte afspraken bij de Kadernota 2012 wordt ook een opzet gemaakt om beter te kunnen sturen op de lasten van de omgevingsvergunning. Ook wordt bezien op welke wijze invulling kan worden gegeven aan de mogelijkheid budgetten te reserveren voor areaaluitbreiding in relatie tot baten uit de algemene uitkering en de OZB.

1.5.4 Ontwikkeling algemene reserve

Voor de bepaling van de financiële positie is naast een sluitende begroting ook de reservepositie van belang. De reservepositie van de gemeente moet voldoende buffer zijn voor het opvangen van onverwachte financiële tegenvallers. Vanwege het belang hiervan wordt een afzonderlijke paragraaf (3.2) gewijd aan het weerstandsvermogen in relatie tot de gekwantificeerde risico's.

De verwachte ontwikkeling van het saldo van de algemene reserve, op basis van de nu bekende informatie, kan voor de komende jaren als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	bedragen x 1.000					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stand algemene reserve per 1-1	-45.959 v	-46.814 v	-50.054 v	-48.444 v	-48.204 v	-48.204 v
- Verschoven dotatie algemene reserve (kademota 2011)		-1.900 v				
- Terugstorten onttrekking 2011 Wmo (amendent Kadernota 2011)	-500 v	-500 v				
- Onttrekking voormalig BTW-compensatiereserve	760 n					
- Aanwending Algemene reserve voor Kans en Kracht						-1.796 v
- Onttrekking vanwege afwaardering materiele vaste activa	320 n					
- Dotatie i.v.m. correctie beheer-en onderhoudsbudgetten (jaarrekening 2011)	-1.220 v	-1.220 v				
- Egaliseren lasten en baten nieuw beleid	65 n	-65 v				
- Programmabudget samen voor elkaar	pm	725 n	490 n	240 n		
- Nationaal Uitvoeringsprogramma (kasschuif Rijk)	-280 v	-280 v	1.120 n			
Stand algemene reserve per 31-12	-46.814 v	-50.054 v	-48.444 v	-48.204 v	-48.204 v	-50.000 v

Ten opzichte van het verloop van de algemene reserve in de Kadernota 2012 is de grootste wijziging meerjarig dat de opbrengst uit precario op kabels en leidingen niet meer aan de algemene reserve toegevoegd wordt, als gevolg van het amendement dat bij de vaststelling van de Kadernota 2012 is aangenomen. De opbrengst wordt toegevoegd aan een nieuw in te stellen reserve voor achterstallig onderhoud. Als onderdeel van de bezuinigingsvoorstellen wordt hiervoor nog een nadere afweging voorgelegd. Het saldo van de algemene reserve neemt hierdoor nog slechts gering toe.

De bezuinigingsvoorstellen, zoals opgenomen in de paragraaf bezuinigingen, zijn ook van invloed op het verloop van de algemene reserve. Na vaststelling van deze bezuinigingsmaatregelen, wordt het verloop van de algemene reserve als volgt gewijzigd:

Omschrijving	bedragen x 1.000					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stand algemene reserve per 1-1	-45.959 v	-39.422 v	-41.196 v	-39.098 v	-39.059 v	-39.345 v
- Verschoven dotatie algemene reserve (kademota 2011)		-1.900 v				
- Terugstorten onttrekking 2011 Wmo (amendent Kadernota 2011)	-500 v	-500 v				
- Onttrekking voormalig BTW-compensatiereserve	760 n					
- Aanwending Algemene reserve voor Kans en Kracht						-1.796 v
- Onttrekking vanwege afwaardering materiele vaste activa	320 n					
- Dotatie i.v.m. correctie beheer-en onderhoudsbudgetten (jaarrekening 2011)	-1.220 v	-1.220 v				
- Egaliseren lasten en baten nieuw beleid	65 n	-65 v				
- Programmabudget samen voor elkaar	pm	725 n	490 n	240 n		
- Nationaal Uitvoeringsprogramma (kasschuif Rijk)	-280 v	-280 v	1.120 n			
Wijzigingen voortvloeiende uit de bezuinigingsvoorstellen:						
- Verlaging onderhoudsbudgetten niet terugstorten in de Algemene	1.220 n	1.220 n				
- Dotatiec.q. onttrekking aan een in te stellen bestemmingsreserve voor verevening van frictiekosten	3.732 n	2.686 n	488 n	-201 v	-286 v	-39 v
- Eenmalige onttrekking aan de Algemene Reserve om de jaarschijf 2013 sluitend te krijgen	2.440 n					
- Terugstorting Eenmalige onttrekking aan de Algemene Reserve om de jaarschijf 2013 sluitend te krijgen		-2.440 v				
Stand algemene reserve per 31-12 incl. bezuinigingsvoorstellen	-39.422 v	-41.196 v	-39.098 v	-39.059 v	-39.345 v	-41.180 v

Uit dit overzicht blijkt dat ook de algemene reserve incidenteel wordt ingezet om met name de geraamde tekorten voor 2013 en 2014 en de frictielasten te verminderen.

Het financiële beeld kan niet los gezien worden van de onzekerheden die er bestaan ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling van de Algemene Uitkering en specifieke uitkeringen van het rijk. Deze onzekerheden worden gevoed door de ongewisse financiële uitkomst van zowel de bezuinigingen die de nieuw te vormen coalitie op rijksniveau behelst (waaronder een aantal aangehouden voorstellen van het Lenteakkoord) als van de herverdeling van het gemeentefonds die met ingang van 2014 zijn beslag krijgt. Deze onzekerheid gaat ook op voor de latere jaren. Vanuit een gezond financieel beleid, één van de pijlers van het coalitieakkoord, is het daarom aan te bevelen om een financiële buffer aan te houden.

1.6 Bezuinigingen

1.6.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan:

- De nog in te vullen bezuinigingen uit de bezuinigingsopgave van € 35 miljoen
- Aanvullende bezuinigingen om het financiële meerjarenbeeld 2013-2018 sluitend te maken (twee maal € 8 miljoen).

1.6.2 Stand van zaken invulling bezuinigingen Coalitieakkoord (€ 35 miljoen)

Bij het coalitieakkoord is een bezuinigingsopgave afgesproken van € 35 miljoen, verdeeld over de clusters investeringen, inkomsten, efficiency, subsidies en verbonden partijen en taken. Uit de Kadernota 2012 blijkt, dat deze volledige invulling nog niet is gelukt voor met name de clusters inkomsten en taken. Het gaat daarbij om een bedrag van € 0,4 miljoen in 2013 oplopend tot € 4,9 miljoen in 2018.

De verdeling van de nog in te vullen bezuinigingen over de clusters was bij de kadernota nog als volgt:

Nog in te vullen bezuinigingen per cluster	bedragen x € 1.000					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Investeringen	0	0	0	0	0	0
Inkomsten	245	687	1.267	994	1.280	1.747
Efficiency	0	0	0	0	0	0
Subsidies/Verbonden Partijen	23	0	0	0	0	316
Taken +algemeen	143		1.627	2.017	2.340	2.797
Resterende taakstelling totaal	411	687	2.894	3.011	3.620	4.860

Bron: Kadernota 2012

Bij de behandeling van de kadernota heeft de raad de motie aangenomen waarin wordt gesteld dat zij niet akkoord gaat met de voorgenomen bezuiniging op de dierenweide Kleverlaan. Dit betekent dat het nog in te vullen bedrag binnen het cluster taken structureel moet worden verhoogd met € 14.000.

Verder dienen de volgende correcties te worden toegepast op het overzicht:

- Wmo dubbeltelling taakstelling ad € 295.000 vanaf 2014 in het cluster taken 'versoberen taken WMO huishoudelijke hulp/WMO-indicatiestelling' (zit ook in Hof 2.0).
- Restant *afrotingsverschillen stelposten bezuinigingen* (€ 49.000 in 2013)

Het nog in te vullen bezuinigingsbedrag wordt ook met deze bedragen verhoogd.

Verder is gebleken dat het niet mogelijk is om de bezuiniging van € 50.000 oplopend tot € 150.000 in 2015 inzake *digitaal parkeren* te realiseren (Bron: Kadernota 2010). De besparing zou het gevolg zijn van de invoering van het digitale bezoekersparkeren, waardoor het rendement van de scanauto aanmerkelijk zou verbeteren. Iedere papieren bezoekersschijf moet immers handmatig worden gecontroleerd, terwijl de digitale bezoekersregistratie een automatische controle door de scanauto mogelijk maakt zonder handmatige follow-up. Door de besluitvorming in de Raad over het digitale bezoekersparkeren is deze ontwikkeling vooralsnog grotendeels niet gerealiseerd en is er zelfs sprake van enige meerkosten voor het faciliteren van beide systemen tegelijkertijd. De beoogde

rendementsverbetering van de scanauto blijft hierdoor uit, waarmee de vermindering van handhavingscapaciteit niet mogelijk is zonder derving van inkomsten uit opgelegde boetes en naheffingsaanslagen. De bezuiniging kan derhalve niet worden gerealiseerd. Ook dit bedrag wordt toegevoegd aan de nog in te vullen bezuinigingen (cluster taken).

Tenslotte treedt er een voordeel op in de cluster efficiency vanwege integratie van de hoofdafdelingen Wijkzaken en Stedelijke Projecten van € 100.000 in 2013 oplopend tot € 600.000 in 2018.

Als de nieuwe informatie met betrekking tot de realisatie van de huidige taakstellingen op een rij wordt gezet, ontstaat het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Nieuwe informatie betreffende realisatie bezuinigingen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dubbeltelling taakstelling versoberen taken WMO huishoudelijke hulp		-295	-295	-295	-295	-295
Afrondingsverschillen stelposten bezuinigingen	-49	20	118	18	18	18
Terugdraaien bezuiniging dierenweide Kleverlaan	-14	-14	-14	-14	-14	-14
Digitaal parkeren invoeren	-50	-75	-100	-117	-133	-150
Extra voordeel cluster efficiency	100	200	300	400	500	600
Totaal nieuwe informatie betreffende realisatie bezuinigingen	-13	-164	9	-8	76	159

Hoofddijn is dat niet gerealiseerde bezuinigingen binnen het cluster worden gecompenseerd. Bovenstaande wijzigingen leiden ertoe dat voor de jaren 2013 tot en met 2018 in totaliteit nog de volgende bezuinigingen moeten worden ingevuld:

bedragen x € 1.000

Te bezuinigen bedrag	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Twee maal 8 miljoen	8.000	8.000				
Nog te realiseren uit 8 miljoen	411	687	2.894	3.011	3.620	4.860
Nieuwe informatie betreffende realisatie	13	164	-9	8	-76	-159
Te bezuinigen bedrag	8.424	8.851	2.885	3.019	3.544	4.701

1.6.3 Aanvullende bezuinigingen

Bij de Kadernota 2012 is afgesproken dat het college bezuinigingsvoorstellen zou uitwerken en deze bij de Programmabegroting 2013-2017 zou voorleggen aan de raad. In paragraaf 1.5.3 is de noodzaak onderbouwd om zowel in 2013 als in 2014 nog eens € 8 miljoen extra te bezuinigen.

De afgelopen periode heeft het college zich gebogen over bezuinigingsvoorstellen. De mogelijkheden daartoe werden begrensd door:

- Het risico van dubbeltelling met eerdere efficiencytaakstellingen. Dergelijke dubbeltellingen zijn geëlimineerd;
- De voorstellen moeten budgetten betreffen die duidelijk aanwijsbaar zijn in de begroting;
- Er mogen geen stelposten worden voorgesteld, omdat dit niet voldoet aan de eis van de provincie dat Haarlem een materieel sluitende begroting moet indienen;
- De begrenzing dat de maatregelen niet mogen leiden tot een hogere externe inhuur;
- De jaren 2013 en 2014 zijn heel dichtbij, terwijl de besteding van veel middelen al vast ligt. Dit beperkt de mogelijkheden;
- Het gegeven dat de resultaten van takendiscussie komen pas in 2013 beschikbaar komen;
- De maatschappelijke en politieke gevoeligheid van maatregelen. Het college heeft deze overwegingen betrokken bij het formuleren van onderstaand voorstel aan de raad.

Daarnaast heeft het college uitdrukkelijk rekening gehouden met het uitgangspunt dat de bezuinigingen evenwichtig moeten worden verdeeld over de verschillende clusters en beleidsterreinen.

Rekening houdend met bovenstaande overwegingen stelt het college voor aan de raad om de volgende bezuinigingsmaatregelen vast te stellen, zodat een sluitende financiële meerjarenraming kan worden gepresenteerd. In bijlage 5.5 is elk van de maatregelen van een korte toelichting voorzien.

bedragen x € 1.000

	Overzicht bezuinigingsmaatregelen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Budgetten gebiedsmanagement	200 v	360 v				
2	Sociale Veiligheid	75 v	225 v				
3	Incidentele bijdrage risico overloop bijzondere bijstand	100 v	100 v				
3	Vrijval als gevolg van wettelijke beperking minimabeleid	170 v	170 v	170 v	170 v	170 v	170 v
4	Regionaal mobiliteitsfonds		340 v	340 v		-340 n	-340 n
5	Maatregelen Waarderpolder	300 v	0	-300 n			
6	Verlagen investeringen riolering en inzet € 500.000 precariobaten	877 v	1.475 v	1.610 v	2.535 v	3.564 v	3.535 v
7	Dotatie aan bestemmingsreserve toekomstig onderhoud naar 2015 en verder verschuiven	1.500 v	0 n	-500 n	-500 n	-500 n	
8	Verlagen initiatievenbudget	500 v	300 v	200 v	200 v	200 v	200 v
9	In de jaren 2013 en 2014 restgebieden sportvelden niet onderhouden	200 v	200 v	v	v	v	v
10	Alleen in de binnenstad bloembakken in de openbare ruimte	122 v	122 v	132 v	132 v	132 v	132 v
11	In 2014 niet doteren t.b.v. monumentenlening SVN	0 v	425 v	0 v	0 v	0 v	0 v
12	Incidentele aangepaste storting voor starterslening 2013 en 2014	150 v	225 v				
13	Incidentele aangepaste storting voor duurzaamheidslening 2013 en 2014	225 v	225 v				
14	Onderbesteding subsidies woonservice Kennemerland	84 v	84 v	84 v	84 v	84 v	84 v
15	Halveren raming onvoorziene uitgaven	81 v	81 v				
16	Meeropbrengst medegebruik schoollokalen	120 v	120 v	120 v	120 v	120 v	120 v
17	Extra budget beheer en onderhoud	200 v	200 v				
18	Apparaatskosten dekken uit middelen voor taakmutaties en decentralisaties	375 v	375 v	375 v	375 v	375 v	375 v
19	Stelpost maatschappelijke stages	107 v	107 v	107 v	107 v	107 v	107 v
20	Besparing op de BTW (mengpercentage)	300 v	300 v	300 v	300 v	300 v	300 v
21	Uitstel investering parkeerapplicatie	118 v	114 v	-7 n	-7 n	-7 n	-7 n
22	Inzetten reserves kapitaallasten voor versnelde afschrijving	879 v	299 v	-30 n	-378 n	-535 n	-747 n
23	Niet storten in fonds archeologisch risico	35 v	35 v	35 v	35 v	35 v	35 v
24	Verlaging onderhoudsbudgetten niet terugstorten in AR	1.220 v	1.220 v				
25	Aanwending precario-opbrengsten kabels en leidingen over 2012 (€ 4,8 mln - € 0,5 mln) voor versneld afschrijven	470 v	459 v	448 v	437 v	426 v	414 v
	Totaal bezuinigingsmaatregelen	8.408 v	7.561 v	3.084 v	3.610 v	4.131 v	4.378 v

Met het pakket voorstellen dat in de tabel is opgenomen, wordt er in 2013 € 8 miljoen omgebogen. In 2014 wordt de taakstelling van € 8 miljoen vrijwel geheel ingevuld. Bij de Kadernota 2013 doet het college een voorstel om de resterende € 0,4 miljoen in te vullen. Het college heeft er voor gekozen om een deel van de bezuinigingen voor 2013 en 2014 structureel te laten doorwerken. Er is hiermee de mogelijkheid om de resterende taakstellingen uit de € 35 miljoen in te vullen. Dit met het oog op te verwerken aanvullende bezuinigingen van het Rijk.

Het college stelt voor om de resterende taakstellingen bezuinigingen als volgt in te vullen:

Cluster inkomsten:

- Verlagen investeringen riolering en inzet € 500.000 precariobaten

Cluster subsidies en verbonden partijen:

- Verlagen subsidie woonservice Kennemerland

Cluster taken en algemeen:

- Sociale veiligheid (vrije ruimte veiligheidsbudgetten)
- Verlagen initiatievenbudget
- Alleen in de binnenstad bloembakken in de openbare ruimte
- Aanwending precario-opbrengsten kabels en leidingen over 2012 (€ 4,8 miljoen - € 0,5 miljoen) voor versneld afschrijven

Bij de behandeling van de Kadernota 2012 heeft de raad de motie Beheren en reserveren aangenomen. Vanuit de redenering dat achterstallig onderhoud een vorm van schuld is, wordt in deze motie gesteld dat er middelen moeten worden gereserveerd om te kunnen voorzien het tekortschietende budget voor onderhoud vanaf 2022. Daartoe heeft de raad een bestemmingsreserve beheer en onderhoud ingesteld. Deze wordt gevoed uit de jaarlijkse precario-opbrengsten (€ 4,8 miljoen).

De motie is in de programmabegroting verwerkt door de desbetreffende bestemmingsreserve op te nemen in de staat met reserves en voorzieningen. In lijn met de overige in de Kadernota 2012 vastgestelde kaders voor de begroting 2013 en de meerjarenraming 2014-2017, worden voor het eerst in het begrotingsjaar 2013 middelen toegevoegd aan de reserve.

In 2012 worden de precario-opbrengsten ingezet voor het afboeken van immateriële vaste activa. In lijn met het coalitieakkoord en de bovengenoemde motie wordt door het afboeken van activa de financiële positie van de gemeente versterkt. Immers, er wordt meerjarig ruimte gecreëerd binnen de begroting (wegvallende kapitaallasten, die worden ingezet als bezuiniging) en de positieve kasstroom heeft een positief effect op de reductie van de schuldenlast. Teneinde voor de jaren 2013 en 2014 een evenwichtig pakket van bezuinigingen samen te stellen wordt daarvoor, zowel in 2013 als in 2014, een bedrag van € 500.000 vanuit de precario opbrengsten aangewend.

- Vrijval als gevolg van wettelijke beperking minimabeleid
- Besparing op BTW
- Stelpost maatschappelijke stages
- Apparaatskosten dekken uit middelen voor taakmutaties en decentralisaties

Confronteren van de opbrengst van de voorstellen (zie voorgenoemde tabel) met het per saldo te bezuinigen bedrag inclusief nog in te vullen taakstellingen levert het volgende beeld:

bedragen x € 1.000

Te bezuinigen bedrag	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Te bezuinigen bedrag	8.424	8.851	2.885	3.019	3.544	4.701
Opbrengst voorstellen	8.408	7.561	3.084	3.610	4.131	4.378
Saldo opbrengst	-16	-1.290	199	591	587	-323

Conclusie is dat het college de bezuinigingsopgave van € 35 miljoen uit het coalitieakkoord inmiddels grotendeels heeft ingevuld. Voor 2013 wordt de bezuinigingsopgave nagenoeg geheel ingevuld. Voor 2014 wordt er een substantieel deel ingevuld maar blijft er bijna € 1,3 miljoen van de resterende bezuinigingstaakstelling staan. De invulling daarvan is aan de orde als de resultaten van de takeninventarisatie in 2013 gereed zijn. In de jaarschijven 2015 tot en met 2017 is de saldo-opbrengst van de voorstellen hoger dan de resterende taakstellingen. In 2018 wordt ook het overgrote deel van de taakstellingen afgedekt. Er blijft nog een klein in te vullen bedrag van € 0,3 miljoen open staan.

In sommige clusters wordt meer bespaard dan de taakstelling en in andere minder. Omdat afgesproken is dat de clusterverdeling strikt wordt aangehouden, wordt niet tussen clusters gecompenseerd. In de clusters met meerrealisatie wordt het surplus niet ingezet voor de andere clusters maar is het verwerkt als voordeel in de financiële meerjarenraming (zie paragraaf 1.5).

bedragen x € 1.000

Opbrengst aanvullende bezuinigingsvoorstellen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Meerrealisatie (opbrengst aanvullende bezuinigingsvoorstellen zie paragraaf 1.5)	7.984 v	6.710 v	199 v	591 v	708 v	508 v
Taakstelling 2 x 8 miljoen	8.000 n	8.000 n				
Totaal opbrengst aanvullende bezuinigingsvoorstellen (meerrealisatie)	-16n	1.290n	199 v	591 v	708 v	508 v

In de onderstaande tabel is per cluster aangegeven welke taakstellingen uit de € 35 miljoen nog moeten worden ingevuld:

bedragen x € 1.000

Resterende taakstellingen totaal na verwerken bezuinigingsvoorstellen	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Taakstelling cluster subsidies blijft staan						232
Taakstelling cluster taken en algemeen blijft staan	16	1.290			121	599
Totaal resterende taakstellingen na verwerken bezuinigingsvoorstellen	16	1.290	-	-	121	831

Bij de Kadernota 2013 doen wij u voorstellen voor invulling van deze per saldo resterende taakstellingen.

1.7 Investerings

Het concept investeringsplan 2012-2017 is als bijlage bij de kadernota opgenomen. Vaststelling van het investeringsplan vindt plaats bij de begroting.

De basis voor het investeringsplan wordt gevormd door het investeringsplan 2011-2016. Uitgaande van het investeringsplan van vorig jaar zijn de kapitaallasten (rente en afschrijving) opnieuw berekend, waarmee een basisplan 2012-2017 ontstaat. Daaraan zijn toegevoegd:

- De nieuwe investeringen uit het Investeringsplan 2012-2017.
- De actualisaties van de bestaande investeringsramingen, o.a. op basis van de jaarrekening 2011.

Voor de realisatie van de bezuinigingstaakstelling en de verbetering van de netto schuldenpositie zijn nieuwe investeringen beperkt gehonoreerd. Bij de beoordeling van de aangeleverde nieuwe investeringen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De kapitaallasten voortvloeiend uit nieuwe investeringen mogen niet leiden tot een overschrijding van het investeringsplafond.
- Alleen noodzakelijke, onvermijdbare of 100% rendabele investeringen worden opgenomen in het IP.
- Voor alle investeringen moet worden nagegaan of ze beleidsmatig zijn verankerd (programma-begroting/onderhoudsplannen) en of bedrijfseconomisch de beste investering wordt voorgesteld (sober versus levensduur).
- Reguliere onderhoudsbudgetten worden niet meer geactiveerd (geleidelijke afbouw).
- Op basis van de realisaties van voorgaande jaren wordt een reële inschatting gemaakt van de uitgaven.

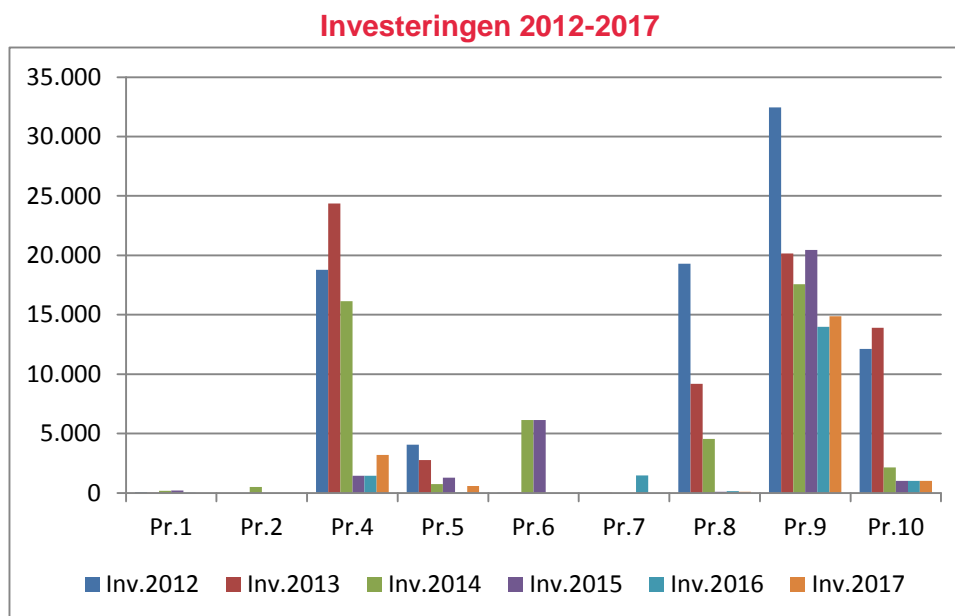
Van kadernota tot begroting

Investeringsjaar <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Kadernota	Mutatie na kadernota	Begroting
2012	93.456	-6.640	86.816
2013	80.120	-9.640	70.480
2014	41.337	6.640	47.977
2015	24.492	6.140	30.632
2016	18.121		18.121
2017	19.739		19.739
Eindtotaal	277.265	-3.500	273.765

Bij de kadernota is gemeld dat het investeringsplafond van € 52 miljoen in 2017 wordt overschreden. Aangezien het college zich wil houden aan de afspraken in het coalitieakkoord, zijn na vaststelling van de kadernota de volgende maatregelen genomen om onder het investeringsplafond te komen.

Progr.	Investering	Jaar	Bedrag	Aanpassing
2	Vervanging parkeervergunningensysteem	2012	500.000	Uitstellen tot 2014
6	Huisvesting CCVT	2012/2013	12.280.000	De investeringen in 2012 en 2013 wordt doorgeschoven naar 2014 en 2015.
8	Fietsbrug Waarderbrug	2013	3.500.000	Verwijderen uit IP (amendement Catharijne-variant Waarderbrug is de keus!)

In onderstaande grafiek is het verloop van de investeringen 2012 tot en met 2017 per programma weergegeven.

Kaderstelling

Beheerplannen

In meerjarig perspectief vormen vervangingsinvesteringen een zeer belangrijk aandeel in het totale investeringsniveau. Om een beter inzicht te krijgen in het benodigde investeringsvolume voor het uitvoeren van vervangingsinvesteringen wordt momenteel een aantal nieuwe beheerplannen opgesteld. Het gaat om beheerplannen voor Sportvelden en –accommodaties, parkeergarages, ICT vervanging soft- en hardware en vastgoed/gemeentelijke eigendommen.

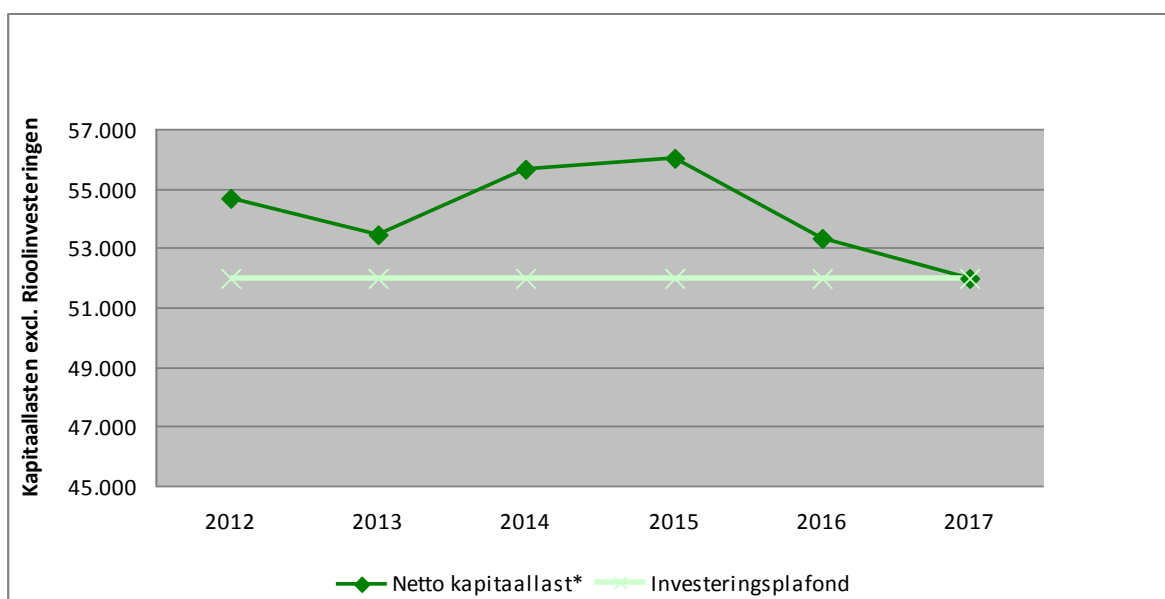
Voertuigen

In het huidige investeringsplan zijn een drietal vervangingen van voertuigen opgenomen. Momenteel wordt beleid geformuleerd dat erop is gericht om het beheer van het wagenpark te centraliseren. Waarschijnlijk zal dan ook worden overgegaan tot leasing. Dit betekent dat de investeringen in voertuigen uit het Investeringsplan verdwijnen. Het budget voor leasing zal op de exploitatie gaan drukken.

Investeringsplafond

Om de kosten van investeringen en de schuldpositie beheersbaar te houden, is nadrukkelijk gestuurd op het handhaven van het vastgestelde investeringsplafond.

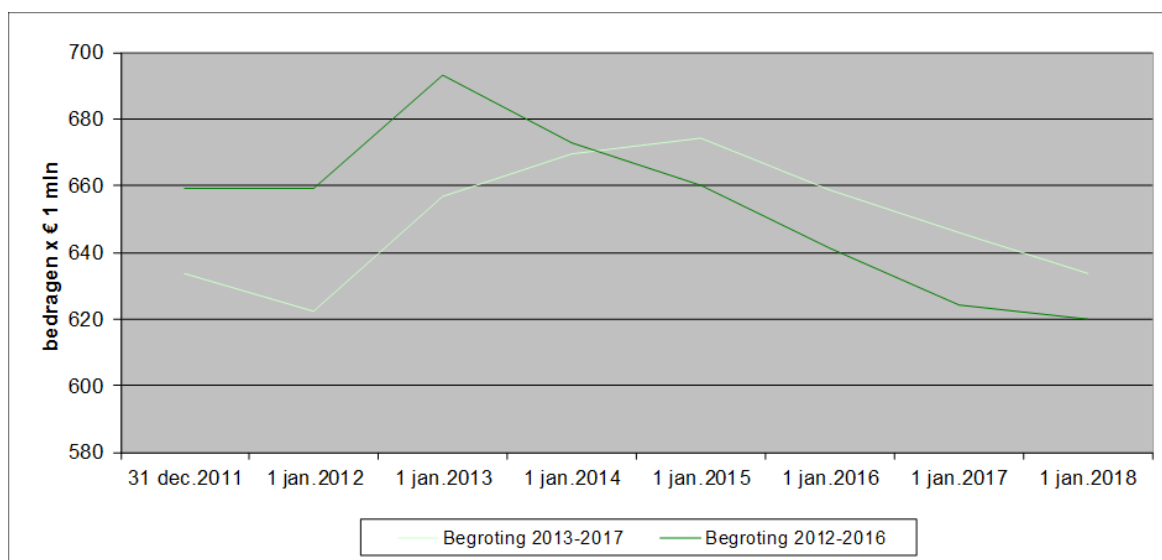
Op basis van het concept investeringsplan en de in deze paragraaf vermelde aanpassingen komen de kapitaallasten in 2017 onder het vastgestelde investeringsplafond.

Ontwikkeling netto-kapitaallasten

De effecten van het instellen van het investeringsplafond zijn duidelijk waar te nemen in het verloop van de boekwaarden van de activa. De boekwaarden nemen vanaf 2015 af. De benodigde financieringsmiddelen nemen hierdoor eveneens af, waardoor invulling wordt gegeven aan de in het coalitieakkoord opgenomen doelstelling om de schuldpositie af te bouwen.

Verloop boekwaarden

Extra afwaarderingen

Om de kapitaallasten van de bestaande activa verder omlaag te brengen stellen wij voor om een deel van de bestaande activa vervroegd af te schrijven. Resultaatafhankelijk afschrijven is niet toegestaan voor activa met economisch nut. Op vaste activa wordt jaarlijks afgeschreven volgens een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur. Voor het resultaatafhankelijk afschrijven op investeringen met een maatschappelijk nut in de openbare ruimte is een uitzondering gemaakt. Deze investeringen mogen wel resultaatafhankelijk worden afgeschreven.

Aangezien investeringen met maatschappelijk nut bij voorkeur niet geactiveerd worden, is in de nota activabeleid opgenomen dat resultaatafhankelijk afschrijven op investeringen met maatschappelijk nut is toegestaan. Dit maakt het mogelijk om eventuele eenmalige gelden in te zetten voor het doorvoeren van extra afschrijvingen. Hierdoor nemen de kapitaallasten meerjarig af, waardoor er meer vrij besteedbare ruimte binnen de (meerjaren)begroting ontstaat.

Om de kapitaallasten van de bestaande activa omlaag te brengen stellen wij voor om bestaande activa met maatschappelijk nut vervroegd af te schrijven door het inzetten van:

1. Reserves kapitaallasten;
2. Precariogelden op leidingen 2012.

Reserves kapitaallasten

Momenteel zijn er drie reserves, waaruit jaarlijks een bedrag wordt onttrokken ter dekking van de kapitaallasten. Jaarlijks vindt een onttrekking uit deze reserves plaats.

Het betreft de volgende reserves:

<i>bedragen x € 1.000</i>			
Naam reserve	Prognose stand 31/12/2012	Jaarlijkse onttrekking (gemiddeld)	Uitgeput in jaar:
Reserve VMBO	2.563	- 185	2026
Reserve SHO	1.304	- 500	2015
Reserve cultuurgebouwen	6.360	-1.099	2018
	10.227		

Voorgesteld wordt om de reserves in te zetten voor de afwaardering van activa met maatschappelijk nut. Argumenten hiervoor zijn:

- De beheersbaarheid en de transparantie van de begroting neemt toe;
- De maatregel leidt tot een beperking van de risico's in de meerjarenraming;
- Het inzetten van de kapitaallasten reserves leidt tot begrotingsvoordelen voor de negatieve jaar-schrijven 2013 en 2014 van € 0,8 miljoen respectievelijk € 0,3 miljoen.

Budgettair effect inzetten reserves kapitaallasten

bedragen x € 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017
Nadeel agv vervallen onttrekkingen reserves	-1.630	-1.820	-1.800	-1.780	-1.761
Voordeel agv vervallen voorgenomen stortingen reserves	383	383	383	383	383
Lagere afschrijvingen door inzet reserves	2.127	1.736	1.387	1.018	843
Begrotingseffect	879	299	-30	-378	-535

Precariogelden

Voorgesteld wordt om de precariogelden op leidingen 2012 voor € 4,3 miljoen in te zetten voor de extra afwaardering van activa met maatschappelijk nut. Structureel leidt dit tot een begrotingsvoordeel van € 450.000.

Deel 2 Programma's

2.1 Algemeen

Dit deel van de programmabegroting is als volgt opgebouwd:

In paragraaf 2.2. is een samenvattende tabel opgenomen van de baten, lasten en toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma. In paragraaf 2.3 het overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven.

Paragraaf 2.4 geeft een algemene toelichting op de daarop volgende programma's. Het gaat in op hoe de programma's inhoudelijk zijn opgebouwd en welke informatie er in is opgenomen.

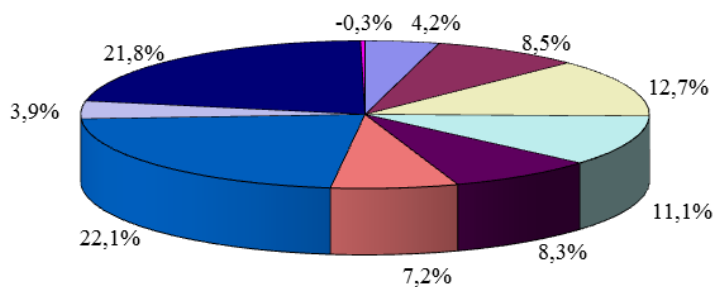
2.2 Samenvatting baten en lasten per programma en mutaties reserves

<i>bedragen x € 1.000</i>						
Prg.nr.	Programma	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	<i>Lasten (exclusief mutaties reserves)</i>					
1	Burger en bestuur	16.850	17.603	17.120	16.900	16.654
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving	36.588	37.400	36.332	35.134	33.591
3	Welzijn, Gezondheid en Zorg	47.977	48.669	50.973	51.263	50.897
4	Jeugd, Onderwijs en Sport	43.538	42.925	40.688	46.920	43.415
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	52.154	61.377	43.362	51.526	28.342
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie	30.779	30.328	29.091	29.559	28.961
7	Werk en inkomen	102.940	99.440	98.795	89.098	88.075
8	Bereikbaarheid en mobiliteit	12.821	21.136	19.574	14.296	15.498
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving	90.137	97.751	89.208	85.966	85.238
10	Financiën en algemene dekkingsmiddelen	14.661	24.418	12.901	24.146	-102
	Totaal lasten	448.444	481.046	438.044	444.807	390.569
	<i>Baten (exclusief mutaties reserves)</i>					
1	Burger en bestuur	3.350	3.348	3.218	3.346	3.459
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving	6.521	5.917	6.604	6.249	5.683
3	Welzijn, Gezondheid en Zorg	4.815	3.930	3.706	3.280	3.010
4	Jeugd, Onderwijs en Sport	6.850	10.081	5.347	6.406	6.541
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	43.565	54.896	38.965	49.553	23.735
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie	2.593	1.776	423	1.088	431
7	Werk en inkomen	86.999	76.998	77.108	70.913	70.116
8	Bereikbaarheid en mobiliteit	12.715	14.288	12.664	13.697	14.325
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving	37.991	40.468	36.090	33.170	34.563
10	Financiën en algemene dekkingsmiddelen	242.741	245.655	238.544	233.557	233.191
	Totaal baten	448.140	457.358	422.671	421.259	395.054
	<i>Saldo (exclusief mutaties reserves)</i>					
1	Burger en bestuur	13.500	14.255	13.902	13.554	13.195
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving	30.067	31.483	29.728	28.885	27.908
3	Welzijn, Gezondheid en Zorg	43.162	44.739	47.267	47.983	47.887
4	Jeugd, Onderwijs en Sport	36.688	32.844	35.340	40.514	36.874
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	8.589	6.481	4.397	1.973	4.607
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie	28.186	28.552	28.667	28.471	28.530
7	Werk en inkomen	15.940	22.441	21.687	18.185	17.959
8	Bereikbaarheid en mobiliteit	106	6.848	6.909	599	1.173
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving	52.146	57.283	53.118	52.796	50.675
10	Financiën en algemene dekkingsmiddelen	-228.079	-221.237	-225.644	-209.411	-233.294
	Saldo exclusief mutaties reserves	304	23.688	15.373	23.548	-4.485
	<i>Toevoeging aan reserves</i>					
	Toevoeging aan reserves	22.182	31.927	30.858	30.597	14.340
	<i>Onttrekking aan reserves</i>					
	Onttrekking aan reserves	29.724	37.787	39.817	46.055	9.855
	Saldo inclusief mutaties reserves	-7.238	17.828	6.414	8.090	-

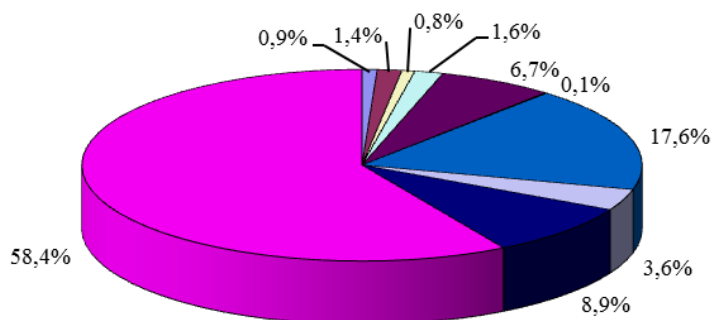
Bovenstaande tabel geeft informatie op programmaniveau. In de financiële beheersverordening van de gemeente Haarlem ex. Artikel 212 van de Gemeentewet heeft de raad bepaald dat zij met het vaststellen van de begroting per *beleidsveld* de totale lasten en totale baten per beleidsveld vaststelt. Per programma en het in bijlage 1 opgenomen samenvattende overzicht van lasten en baten zijn de desbetreffende bedragen op beleidsniveau vermeld.

Lasten per programma

■ 1 Burger en bestuur	■ 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving
■ 3 Welzijn, Gezondheid en zorg	■ 4 Jeugd, onderwijs en sport
■ 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	■ 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie
■ 7 Werk en inkomen	■ 8 Bereikbaarheid en mobiliteit
■ 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	■ 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Baten per programma

■ 1 Burger en bestuur	■ 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving
■ 3 Welzijn, Gezondheid en zorg	■ 4 Jeugd, onderwijs en sport
■ 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	■ 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie
■ 7 Werk en inkomen	■ 8 Bereikbaarheid en mobiliteit
■ 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	■ 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen

2.3 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

Onderstaande tabel geeft inzicht in de algemene dekkingsmiddelen waarover de gemeente Haarlem beschikt en geeft inzicht in het bedrag dat jaarlijks beschikbaar is voor onvoorziene uitgaven.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen en overige inkomsten	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Algemene uitkering gemeentefonds	188.166	180.872	178.739
Onroerendezaakbelasting	31.471	32.350	32.544
Roerende woon- en verblijfsruimtebelasting	35	36	36
Precario kabels en leidingen	4.555	4.788	4.872
Precario overig	574	722	736
Hondenbelasting	504	513	522
Toeristenbelasting	557	600	745
Parkeerbelasting	6.969	6.986	6.321
Reclamebelasting ¹	490	518	527
Saldo van de financieringsfunctie	11.238	11.535	11.706
Opbrengst beleggingen	2.148	926	951
Onvoorzien	0	162	162
Totaal	246.707	240.008	237.861

¹ Van de bruto-opbrengst wordt - na aftrek van inkomstenderving, invorderingskosten en kosten van invoering (uitgesmeerd over 4 jaar) - de netto opbrengst afgedragen aan het ondernemingsfonds.

2.4 Programma's: leeswijzer

Om de leesbaarheid en vergelijkbaarheid van programma's zo groot mogelijk te maken, kennen de programmateksten van de begroting allemaal dezelfde structuur. Deze structuur is als volgt:

Per programma wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

Programmadoelstelling (Missie)

Hier wordt beschreven welk maatschappelijk effect met dit programma wordt nagestreefd.

Context en achtergronden

Onder dit kopje staat beschreven welke recente en toekomstige ontwikkelingen binnen dit programma aan de orde zijn en tegen welke achtergrond deze te plaats zijn.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier worden de belangrijkste nota's genoemd die het kader bepalen voor het beleid en de uitvoering daarvan. De nota's zijn bijna allemaal opgenomen in het bestuurlijk informatie systeem (BIS). Het desbetreffende nummer staat achter de nota vermeld.

Wat willen we bereiken 2013-2017?

Deze vraag wordt beantwoord door aan te geven wat de gemeente binnen een beleidsveld wil bereiken (doelen) en is dus een nadere invulling van de programmadoelstelling.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

We vermelden hier concreet wat de gemeente in 2013 gaat doen (prestaties). Dat kunnen zaken zijn die de gemeente zelf doet of dingen die andere organisaties doen (in opdracht van de gemeente).

Deze eerste twee vragen worden ook gemeten. Daarom worden - voor zover mogelijk - in twee tabellen de indicatoren weergegeven die in meetbare termen aangeven welke beleidsdoelen worden

nagestreefd (via effectindicatoren) en welke prestaties daarvoor worden verricht (via prestatie-indicatoren).

Om de informatie per programma goed inzichtelijk te maken staat aan het begin van elk programma een zogenoemde doelenboom. De onderlinge relaties tussen het maatschappelijke effect dat wordt nagestreefd met het programma (programmadoelstelling of missie) en per beleidsveld de beleidsdoelen die de gemeente wil bereiken en de prestaties die daarvoor worden verricht worden in de doelenboom helder gemaakt.

Om de derde W-vraag (Wat mag het kosten?) te beantwoorden wordt elk programma afgesloten met de volgende informatie:

Lasten, baten en saldo 2013 per programma

Per programma en beleidsveld staan de baten, lasten en het saldo van de onderliggende producten vermeld. Een saldo dat begint met een ‘min-teken’ betekent dat per saldo sprake is van een bate (inkomst), een saldo dat begint met een ‘plus-teken’ betekent dat per saldo sprake is van een last (uitgaaf) voor de begroting.

Op programmaniveau worden de lasten, de baten en het saldo voor drie jaren (rekening 2011, lopende begroting 2012 en begroting 2013) weergegeven.

In de begrotingscijfers 2012 zijn de begrotingswijzigingen verwerkt die de raad tot en met de Kadernota 2012 en de eerste Bestuursrapportage 2012 heeft vastgesteld.

De lasten, baten en saldi zijn exclusief wijzigingen in de reserves van het betreffende programma in elk van de drie jaren. Daarom staat ook aangegeven welke toevoegingen aan reserves aan het programma zijn geraamd en welke onttrekkingen. Hiermee wordt, conform de bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), afzonderlijk zichtbaar gemaakt wat de saldi van het betreffende programma zijn nadat de wijzigingen in de reserves zijn meegenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2013 worden gedaan. Voor meer informatie over investeringen wordt verwezen naar bijlage 5.1 Investeringsplan.

De informatiewaarde van de programmateksten

Bij het structureren en opnemen van de in dit hoofdstuk opgenomen programmateksten is de vraag of de informatie relevant is voor de raad een belangrijk toetsingscriterium geweest. Voor de raad relevante informatie wil zeggen informatie die de raadsleden kan ondersteunen bij de uitvoering van hun kaderstellende en controlerende taken.

Dat in de programma's de hoofdlijnen centraal staan betekent dat niet alles wat de gemeente doet aan bod komt. De zogenoemde ‘going concern’ (lopende) activiteiten zijn zo veel mogelijk achterwege gelaten, tenzij deze politiek in de belangstelling staan. Er is getracht om de nadruk te leggen op die doelen en prestaties, die in de aandacht staan, dan wel bestuurlijk van belang zijn. Dat is zo veel mogelijk concreet en inzichtelijk gemaakt en helder verwoord. Daarom zijn soms zaken bewust eenvoudig geformuleerd, terwijl de werkelijkheid complexer is.

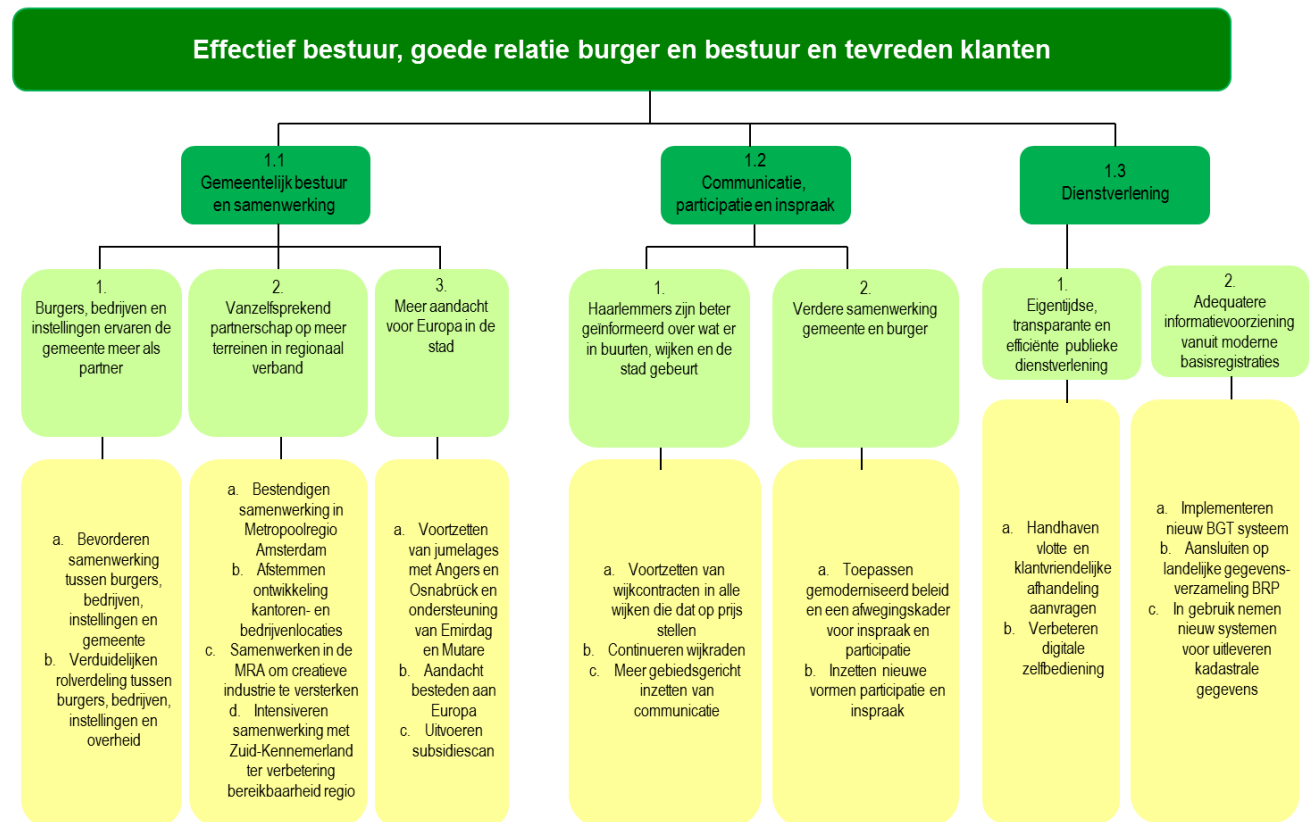
Een ander aspect dat men bij het lezen van de teksten in gedachten moet houden is de mate waarin de gemeente kan bijdragen aan het bereiken van beoogde maatschappelijk effecten. Dit kan worden beïnvloed – zowel in negatieve als positieve zin – door verschillende externe factoren. Zo is de omvang van het aantal Haarlemse bijstandsgerechtigden niet alleen afhankelijk van gemeentelijke interventies, maar ook van regionale, landelijke en zelfs mondiale ontwikkelingen op het terrein van economie en arbeidsmarkt.

Ook is van belang om te beseffen dat veel van de prestaties die staan vermeld om de beleidsdoelen van Haarlem te bereiken, lang niet altijd door de gemeente zelf worden verricht, maar door anderen (zoals partners in de stad, bijvoorbeeld woningcorporaties en gesubsidieerde instellingen). De gemeente heeft dan een meer regisserende taak en voorwaardenstellende bevoegdheid, en levert de prestaties niet zelf.

Op advies van de Rekenkamercommissie (zie het rapport ‘*Werk in Uitvoering*’) is dit jaar wederom extra aandacht besteed aan de verbetering van indicatoren. Indicatoren die te weinig zeggen zijn uit de begroting gehaald en waar mogelijk vervangen door beter aansluitende en meetbare indicatoren. Ook is goed gelet op de formulering en een goede aansluiting van de doelen en prestaties op het Coalitieakkoord ‘*Het oog op morgen*’. Daarnaast zijn alle doelen en prestaties opnieuw bekeken en waar nodig geherformuleerd in het kader van de subsidiesystematiek. Alle prestaties hebben daarbij eenzelfde manier van formulering gekregen. De prestaties beginnen daarom allemaal met een actieve vorm waaruit blijkt wat de gemeente precies doet, bijvoorbeeld ‘de gemeente subsidieert’, ‘de gemeente faciliteert’, de gemeente voert de regie’, etc. Het beleidskader Subsidiesystematiek in Haarlem is ontstaan vanuit de wens van de raad om zakelijker om te gaan met subsidies.

Programma 1 Burger en Bestuur

Commissie	<i>Bestuur</i>
(Coördinerende) Portefeuilles	<i>Bestuurszaken en Organisatie</i>
Afdelingen	<i>Concernstaf, Griffie en Dienstverlening</i>

Programmadoelstelling (Missie)

‘Solide en daadkrachtig werken aan een betrouwbare overheid, samen met actieve Haarlemmers en een internationaal georiënteerd bestuur.’ Dat is wat de komende jaren voorop staat binnen het programma Burger en Bestuur. Het doel is samen met alle Haarlemmers te zorgen voor een stad waarin het goed wonen, werken en samenleven is. En waarin Haarlemmers tevreden zijn over de gemeentelijke dienstverlening.

Het succes van deze missie kent vele kanten en wordt zichtbaar in alle programma’s van de begroting. Het vertrouwen van de Haarlemmers in het gemeentebestuur is hierbij van groot belang. Samenwerking met bewoners en partners in de stad kan immers alleen slagen als het bestuur voldoende wordt vertrouwd door de burgers. En succesvolle samenwerking leidt tot een toenemend vertrouwen.

De woonaantrekkelijkheidsindex uit de Atlas voor Gemeenten geeft een goede indicatie van de aantrekkelijkheid van de stad voor de bewoners. Deze indicator bestaat uit de bereikbaarheid van banen, het culturele aanbod, veiligheid, aandeel koopwoningen in de woningvoorraad, nabijheid van natuurgebieden, culinaire kwaliteit, aanwezigheid van een universiteit en het historisch karakter van de stad. Een hoge plaats op de ranglijst betekent dat Haarlem het op de combinatie van deze aspecten gemiddeld genomen goed doet en voor haar inwoners een aantrekkelijke stad is.

Context en achtergronden

Bestuur

Haarlem wil een goed bestuurde stad zijn, waarin de overheid zorgt voor een degelijk financieel beleid en waarin op verantwoorde wijze rekening wordt gehouden met de gevolgen van de economische recessie. Met een stadsbestuur dat ervoor zorgt dat mensen zich veilig en thuis voelen en dat de betrokkenheid van burgers bij de samenleving bevordert. Een bestuur dat samenwerkt met partners, organisaties en burgers met initiatieven, ideeën en wensen; een bestuur dat in discussie gaat met alle Haarlemmers. En een bestuur dat doorgaat met de wijkcontracten; met verschillende gesprekspartners in de wijken en met nieuwe vormen van participatie en inspraak. Waar moeilijke keuzes moeten worden gemaakt, is een duidelijk stadsbestuur nodig, dat besluiten neemt, ook als deze niet populair zijn.

Een goede dienstverlening is de basis voor vertrouwen. Een betrouwbare overheid is toegankelijk en transparant; duidelijk, streng en daadkrachtig als dat nodig is, maar ook zichtbaar en aanspreekbaar.

Samenwerking

Haarlem wil dat bewoners zich medeverantwoordelijk voelen voor de inrichting van hun eigen samenleving. Het bestuur wil actief burgerschap bevorderen en daarvoor duidelijke afspraken maken met bewoners en hun organisaties in onder meer wijkcontracten. Participatie is vooral bedoeld om het beleid beter te maken en meer te laten aansluiten bij de ideeën en initiatieven die er in de stad leven. Participatie en inspraak moeten plaatsvinden op momenten die er toe doen, waar mogelijk in een vroegtijdig stadium, en kunnen per onderwerp worden geregeld. De gemeenteraad heeft duidelijk een kaderstellende rol betreffende participatie en inspraak en de gemeente zet zich ervoor in om nieuwe (waaronder digitale) vormen te vinden. Een duidelijke rolverdeling tussen overheid, partners en burgers is van belang, evenals duidelijkheid over verwachtingen, mogelijkheden en beperkingen. De gemeente wil zó samenwerken dat bewoners zelf een actieve rol spelen in bijvoorbeeld het tegengaan van overlast en verloedering.

Dienstverlening

De gemeentelijke dienstverlening wordt permanent aangepast aan de eisen van de tijd, met slimme oplossingen vergemakkelijkt en waar mogelijk tijd en plaats onafhankelijk gemaakt. De gemeente blijft stappen zetten richting burgers, bedrijven en instellingen. Zij willen vlot en goed geholpen worden en een tijdig en volledig antwoord hebben op hun vragen. Daarbij past een organisatie die servicegericht en goed toegankelijk is. Een organisatie die kwaliteit levert en de vraag of wens van deze personen centraal stelt.

Mensen verwachten dat zij kunnen kiezen welk contactkanaal (internet, e-mail, telefoon, post en balie) zij gebruiken om iets te regelen. Bij voorkeur maakt de burger of het bedrijf voor eenvoudige producten gebruik van de website die 24/7 beschikbaar is. Voor complexe producten en voor mensen die persoonlijk contact willen, blijven telefoon en balie de aangewezen contactkanalen, omdat één-op-één contact met een medewerker belangrijk of zelfs wettelijk noodzakelijk is, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een paspoort of bij het doen van aangifte bij de burgerlijke stand. Voor mensen die aan de balie komen zijn in de Publiekshal zelfbedieningszuilen waarmee vier veelvoorkomende producten (uittreksels, aktes, verhuizingen en parkeervergunningwijzigingen) direct zelf kunnen worden doorgegeven of besteld, betaald en meegenomen. Wanneer hulp daarbij nodig is, kan de gastheer/-vrouw die geven.

Betere dienstverlening, een hogere kwaliteit en actualiteit van gegevens en daarbij gegevens makkelijker uitwisselen. Daarvoor zorgt het Stelsel van Basisregistraties, waarin de verschillende basisregistraties in Nederland aan elkaar worden gekoppeld. Er zijn nu dertien basisregistraties. Overheden zijn verplicht gebruik te maken van de authentieke gegevens uit de basisregistraties. De bronhouders zijn op hun beurt verplicht er alles aan te doen om het stelsel optimaal te laten werken. De gemeente is bronhouder van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de belangrijkste medebronhouder van de Basisregistratie

Grootschalige Topografie (BGT). Rondom de GBA en de BGT staat in de periode 2012 – 2016 veel te gebeuren: nieuwe wetgeving, koppelen van basisregistraties en de invoering van de Basisregistratie Personen (BRP). De BRP gaat de huidige GBA vervangen.

Regionaal

Haarlem heeft de regio nodig: voor behoud van welzijn, welvaart, werkgelegenheid en duurzame economische groei, als draagvlak voor de voorzieningen en als prachtige groene ruimte voor natuur en recreatie. Veel partners op het gebied van wonen, zorg, economie en onderwijs werken regionaal of zelfs bovenregionaal. Haarlem wil, als centrumstad in Zuid-Kennemerland, een bijdrage leveren aan de versterking van de (internationale) concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam. Een heldere positionering van Haarlem ten opzichte van Amsterdam, Haarlemmermeer en Schiphol is cruciaal en in de maak.

Internationaal

Grenzen vervagen. Niet alleen zijn de internationale banden van Haarlemse instellingen en het Haarlemse bedrijfsleven talrijk, ook is Europa niet meer weg te denken uit de praktijk van Nederlandse gemeenten. Een internationale oriëntatie is belangrijk; of het nu gaat om Europese regels en geld, om kennisuitwisseling, culturele verrijking of mondiale betrokkenheid. Zo heeft de gemeenteraad in 2008 unaniem een motie aangenomen om Haarlem tot millenniumgemeente uit te roepen en daarmee uitgesproken lokaal te werken aan de aanpak van belangrijke wereldproblemen. Haarlem zet de millenniumaanpak en de bestaande jumelages en stedenbanden voort en zorgt voor meer aandacht voor Europa.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieakkoord Haarlem 2010-2014: Het oog op morgen (2010 / 95510).
- Vernieuwing participatie & inspraak en wijkraden (2011 / 208884).
- Meer in huis voor Haarlem (2009 / 62655).

Beleidsveld 1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Burgers, bedrijven en instellingen ervaren de gemeente meer als partner, zodat hun actieve rol wordt gestimuleerd. De reactie op een idee van externe partijen en burgers moet meer gebaseerd zijn op de gedachte dat we 'samen naar een idee kijken, of dit past in het beleid en hoe dit gerealiseerd kan worden'. Burgers, bedrijven en instellingen merken dat de gemeente hun argumenten serieus neemt en laat zien wat ze daar mee doet. Het bestuur wil dat iedereen kan meedoen, zoals ideeën aandragen en vragen stellen over zaken die hen direct raken. Groeperingen kunnen gezamenlijk hun belangen behartigen bij de gemeente, bijvoorbeeld via een wijkraad of sportvereniging. Hetzelfde geldt voor bedrijven en instellingen. Van belang is dat er duidelijkheid bestaat over de rolverdeling tussen Haarlemmers, gemeente en partners.
2. Vanzelfsprekend partnerschap op meer terreinen in regionaal verband, zodanig dat maximaal gebruik wordt gemaakt van de schaalgrootte en de specifieke voordelen van steden en dorpen binnen de regio. De regio is daarbij de Metropoolregio Amsterdam, met daarbinnen de subregio Zuid-Kennemerland. Op veiligheidsgebied is de regio Kennemerland dominant; voor het sociaal domein is dat Zuid-Kennemerland.
3. Meer aandacht voor Europa in de stad, zowel binnen als buiten het stadhuis, zodanig dat Haarlem bijdraagt aan de Europese doelstellingen voor economie en milieu en gebruik maakt van de subsidiemogelijkheden voor lokale overheden.

Effectindicatoren

De effecten van wat de gemeente wil bereiken laten zich moeilijk vatten in cijfermatige indicatoren; het gaat veel meer om houding en gedrag, zowel van bestuurders en ambtenaren als van Haarlemmers, bedrijven en instellingen. Dit komt het beste tot uiting in het vertrouwen dat men heeft in het gemeentebestuur.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in het gemeentebestuur ¹	21% (2009)	23% (2010) 25% (2011)	27%	30%	32%	35%	35%	35%	Omnibus-onderzoek

¹ Gemeentebestuur is gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders. Vertrouwen wordt afzonderlijk gemeten; voor de indicator is het rekenkundig gemiddelde genomen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Burgers, bedrijven en instellingen ervaren de gemeente meer als partner
  - a. De gemeente bevordert samenwerking tussen burgers, bedrijven, instellingen en gemeente
  - b. De gemeente verduidelijkt de rolverdeling tussen burgers, bedrijven, instellingen en overheid
2. Vanzelfsprekend partnerschap in regionaal verband
  - a. De gemeente bestendigt de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam.
  - b. De gemeente stemt de ontwikkeling van kantoren- en bedrijvenlocaties af in regionaal verband.
  - c. Haarlem werkt actief samen in de MRA voor de versterking van de creatieve industrie (programmabureau Creative Cities Amsterdam Area).
  - d. Haarlem intensiveert de samenwerking met Zuid-Kennemerland om de bereikbaarheid van de regio te verbeteren.
3. Meer aandacht voor Europa in de stad
  - a. Haarlem zet de jumelages voort met Angers (F) en Osnabrück (D) en ondersteunt de stichting Emirdag (Turkije) en buiten Europa de stichting Haarlem-Mutare (Zimbabwe).
  - b. De gemeente besteedt meer aandacht aan Europa (regels, kennis en geld).
  - c. De gemeente doet een subsidiescan, zodat duidelijk wordt voor welke regelingen Haarlem in aanmerking kan komen.

Beleidsveld 1.2 Communicatie, participatie en inspraak

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Haarlemmers zijn beter geïnformeerd over wat er in buurten, wijken en de stad gebeurt, zodanig dat zij ervaren dat hun bijdrage er toe doet en dat zij bij belangrijke onderwerpen worden betrokken op het moment dat het er nog toe doet, waardoor ze meer actief meedoen aan de wijkgerichte aanpak om de leefbaarheid van hun buurt te verbeteren. De komende jaren is het doel dat nog meer Haarlemmers en organisaties actief deelnemen aan het verbeteren van de stad, de wijken en de buurten: van het bijwonen van een inspraakbijeenkomst tot het vegen van de eigen stoep.
2. Verdere samenwerking tussen gemeente en burgers door participatie en inspraak van Haarlemmers, zodanig dat beleidsontwikkeling en projecten breder gedragen worden en resultaten worden geoptimaliseerd. Het participatiebeleid en het afwegingskader voor inspraak en participatie vormen de basis.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2. Percentage Haarlemmers dat vindt dat de gemeente voldoende doet om hen bij belangrijke onderwerpen te betrekken	26% (2006)	25% (2007) 23% (2008) 27% (2009) 28% (2010) 31% (2011)	≥ 30%	≥ 31%	≥ 32%	≥ 33%	≥ 34%	> 34%	Omnibus-onderzoek
1. Aantal (niet-unieke) bezoekers startpagina	156 (2006)	179 (2007) 180 (2008)	1.200	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	Gemeentelijke registratie

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Haarlem.nl (x 1.000)		490 (2009) 1.029 (2010) 510 (2011)							
1. Percentage lezers dat Stadskrant goed leesbaar vindt	93% (2004)	93% (2007) 93% (2008) 94% (2010) 96% (2011)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	> 94%	Omnibusonderzoek
1. Percentage Haarlemmers dat Stadskrant doorgaans iedere week bezorgd krijgt ¹	85% (2004)	87% (2007) 83% (2008) 79% (2010) 80% (2011)	≥ 87%	≥ 87%	- ²	-	-	-	Omnibusonderzoek
2. Percentage Haarlemmers dat actief meedoet aan verbeteren leefbaarheid in hun buurt	21% (2005)	21% (2007) 19% (2009) 26% (2010) 26% (2011)	> 26%	> 27%	> 28%	> 29%	> 30%	> 30%	Omnibusonderzoek

¹ Alleen de brievenbussen zonder nee/nee sticker worden meegeteld.

² Het voornemen is om vanaf 2014 geen Stadskrant meer in gedrukte vorm uit te brengen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Haarlemmers zijn beter geïnformeerd
  - a. De gemeente zet de wijkcontracten voort in alle wijken die dat op prijs stellen, met in elk geval aandacht voor het 'schoon, heel en veilig' houden van de buurt.
  - b. De gemeente continueert het nuttige en goed functionerende systeem van wijkraden
  - c. De gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor het meer gebiedsgericht inzetten van de stad, zowel op stads-, stadsdeel, wijk- en buurtniveau en met de individuele burger. Daarbij worden allerlei manieren van communiceren gebruikt, van Stadskrant tot internet en van inspraakavond tot wijkspreekuur. Per stadsdeel wordt een optimale mediamix samengesteld, waarin de gemeentelijke informatie over projecten en processen in dat stadsdeel wordt gebundeld, gecombineerd met informatie vanuit de maatschappelijke partners. Het stadsdeelmagazine Mijn Schalkwijk heeft als pilot gediend. Momenteel wordt de koppeling met een digitaal Schalkwijk-platform voorbereid. Bekeken wordt deze werkwijze in andere stadsdelen ook toe te passen. De stadskrant zal in 2013 blijven bestaan in verband met de verplichte vermeldingen; mogelijk wel in aangepaste vorm.
2. Verdere samenwerking tussen gemeente en burger
  - a. De gemeente past gemoderniseerd beleid en een afwegingskader voor inspraak en participatie toe.
  - b. De gemeente zet voor gebiedsvisies nieuwe vormen van participatie en inspraak in. Het bestemmingsplan Kleverlaan is een pilot waar met de verschillende vormen wordt geëxperimenteerd. Zo versterkt de gemeente de kracht van participatie én ontdekt de voorwaarden voor een succesvol traject.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Aantal wijkcontracten	5 (2007)	5 (2007) 9 (2008) 10 (2009) 10 (2010) 12 (2011)	Naar behoefte van de wijken	Naar behoefte van de wijken	Naar behoefte van de wijken	Naar behoefte van de wijken	Naar behoefte van de wijken	Naar behoefte van de wijken	Gemeentelijke registratie
1c. Aantal criteria landelijke norm waar website aan voldoet. Maximum is 47.	44 (2010)	44 (2010) 44 (2011)	47	47	47	47	47	47	Gemeentelijke registratie

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2b. Aantal inspraak trajecten waarbij een vernieuwende vorm van inspraak wordt toegepast ¹	(2013)	-	-	> 2	> 2	> 2	> 2	> 2	Gemeentelijke registratie

¹ Voor deze indicator is nog geen nulmeting beschikbaar. Met ingang van 2013 wordt deze indicator structureel gemeten.

Beleidsveld 1.3 Dienstverlening

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

- Eigentijdse, transparante en efficiënte publieke dienstverlening volgens de in het gemeentelijk kwaliteitshandvest vastgestelde servicenormen, zodanig dat burgers, bedrijven en instellingen vlot en waar mogelijk in één keer worden geholpen en hun zelfredzaamheid wordt gestimuleerd en waarbij zij tevreden blijven over de dienstverlening.
- Adequate informatievoorziening vanuit moderne basisregistraties, zodanig dat de kwaliteit, actualiteit en uitwisselbaarheid van de gegevens wordt verhoogd, met als gevolg betere dienstverlening onder het motto: 'Eenmalige uitvraag van gegevens, meermalig gebruik'.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Tevredenheid over dienstverlening ¹	7,2 (2008)	7,5 (2009) 7,2 (2010) 7,4 (2011)	≥ 7,0	≥ 7,0	≥ 7,0	≥ 7,0	≥ 7,0	≥ 7,0	Landelijke Benchmark Publiekszaken

¹ De verwachtingen van mensen op het gebied van dienstverlening worden steeds hoger. Dit is een maatschappelijke trend. Mensen worden steeds kritischer en veeleisender. Om hetzelfde niveau van klanttevredenheid te behalen moet dus veel inspanning worden geleverd. Hier geldt het motto: 'stilstand is achteruitgang'. Het rapportcijfer is het rekenkundig gemiddelde van de rapportcijfers voor balie, telefoon en digitale aanvragen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

- Eigentijdse, transparante en efficiënte publieke dienstverlening
  - De gemeente handhaaft de vlotte en vriendelijke afhandeling van aanvragen die bij de balie en via de telefoon binnenkomen.
  - De gemeente verbetert de digitale zelfbediening.
- Adequate informatievoorziening vanuit moderne basisregistraties
  - De gemeente implementeert een nieuw systeem voor de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) en past de huidige gegevens aan op wat er in de landelijke BGT wordt voorgeschreven.
  - De gemeente sluit aan op de landelijke gegevensverzameling van de Basisregistratie Personen (BRP) en past daarbij gegevensbeheerprocessen en interne gegevensdistributie aan (eind 2013, mits de landelijke projectplanning niet wijzigt).
  - De gemeente neemt nieuwe systemen in gebruik om de verandering in de manier van aanlevering van de kadastrale gegevens uit de Basisregistratie Kadaster (BRK), die in 2013 wordt ingevoerd, te kunnen opvangen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Gemiddelde wachttijd aan de balie in minuten voor alle handelingen	10 (2007)	10 (2007) 10 (2008) 8 (2009) 9,5 (2010) 9 (2011)	≤ 15	≤ 15	≤ 15	≤ 15	≤ 15	≤ 15	Gemeentelijke registratie
2. Uitslag driejaarlijkse GBA-audit	Ge-slaagd (2006)	Geslaagd (2010) - (2011)	-	Ge-slaagd	-	-	Ge-slaagd	-	Agentschap BPR

Met ingang van deze programmabegroting worden de volgende prestatie-indicatoren structureel gemeten:

1a. Gemiddelde wachttijd aan de telefoon in seconden.

1b. Percentage producten via het digitale kanaal (Digitaal Loket). In eerdere begrotingen werd gekeken naar het absolute aantal aanvragen Digitaal Loket. In 2011 was dat 12.400. Het absolute aantal zegt niet zo veel, omdat het volledig afhangt van het aantal producten dat digitaal te verkrijgen is. Daarom wordt vanaf 2013 het percentage weergegeven.

1b. Percentage producten via het digitale kanaal (Zelfbedieningszuil).

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

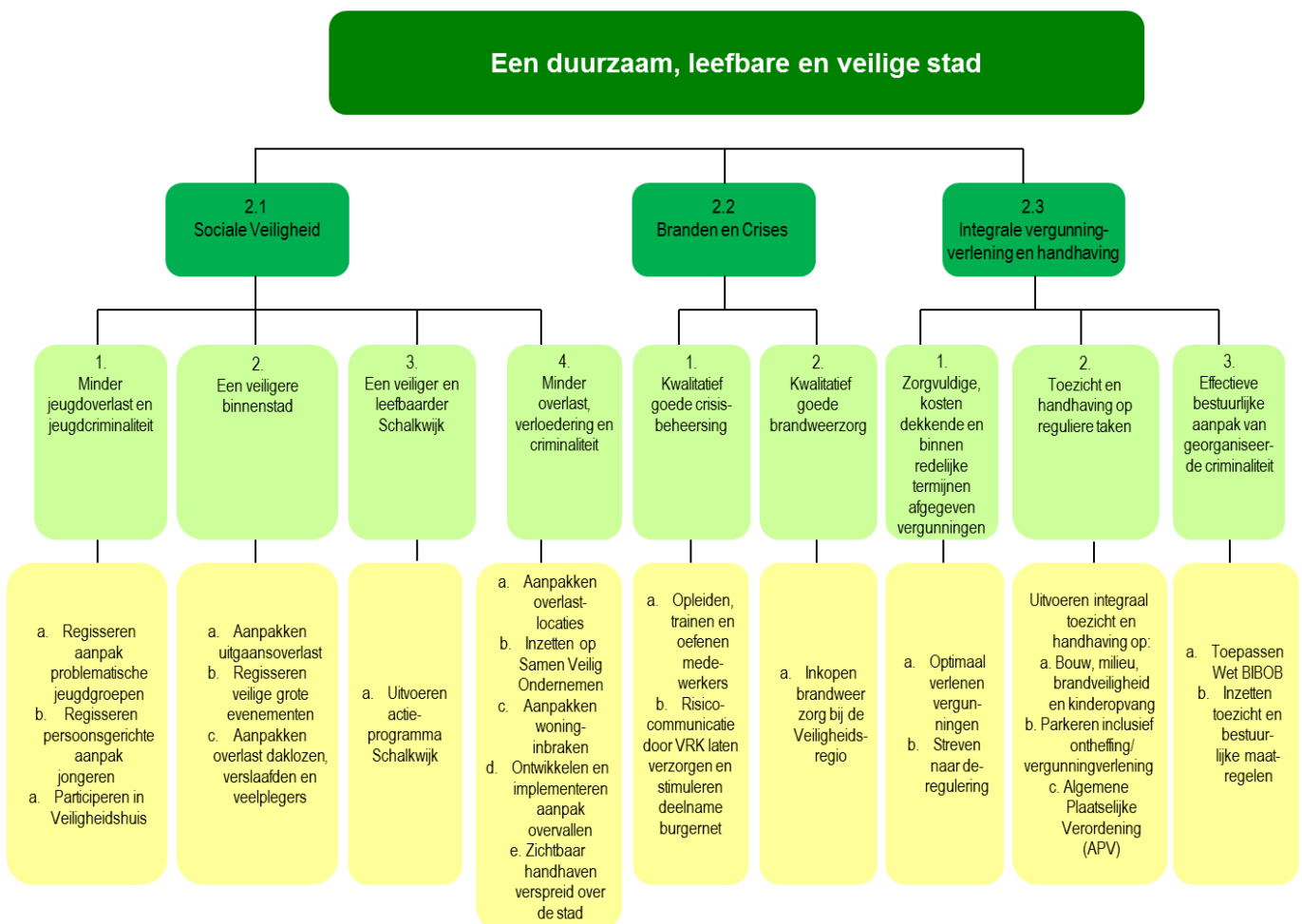
		<i>bedragen x € 1.000</i>				
beleids veld	Programma 1 Burger en bestuur	Rekening	Rekening	Begroting		
		2010	2011	2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking	7.197	7.830	7.747	7.437	7.694
1.2	Communicatie, participatie en inspraak	298	339	319	152	153
1.3	Dienstverlening	9.354	9.434	9.054	9.311	8.807
	<i>Totaal lasten</i>	16.849	17.603	17.120	16.900	16.654
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking	187	169	110	96	97
1.2	Communicatie, participatie en inspraak	-	21	-	-	-
1.3	Dienstverlening	3.163	3.158	3.108	3.250	3.362
	<i>Totaal baten</i>	3.350	3.348	3.218	3.346	3.459
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	13.499	14.255	13.902	13.554	13.195
	Toevoeging aan reserve	50	-	50	50	50
	Onttrekking aan reserve	215	30	80	-	-
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	13.334	14.225	13.872	13.604	13.245

Investeringen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		<i>bedragen x € 1.000</i>
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
11.04	Pinautomaten	25
Totaal programma 1 Burger en Bestuur		25

Programma 2 Veiligheid, Vergunningen en Handhaving

Commissie	<i>Bestuur</i>
(Coördinerende) Portefeuilles	<i>Openbare Orde en Veiligheid</i>
Afdelingen	<i>Veiligheid, Vergunningen en Handhaving</i>

Programmadoelstelling (Missie)

Haarlem is een veilige stad en dat moet zo blijven. De afgelopen jaren heeft de gemeente zich samen met haar partners actief ingezet voor duurzame sociale en fysieke veiligheid voor alle Haarlemmers en bezoekers. De afgelopen jaren werd Haarlem daarin financieel ondersteund door het rijk. Voor 2013 en verder heeft de raad besloten structurele middelen beschikbaar te stellen voor de voortzetting van een daadkrachtig en slagvaardig veiligheid- en handhavingsbeleid. Daarbij zorgen de bezuinigingsmaatregelen wat handhaving aangaat wel voor druk op de doelstellingen.

Op het gebied van vergunningverlening wordt gewerkt aan deregulering door integrale en snelle behandeling van aanvragen en afschaffen of vereenvoudiging van vergunningstelsels. De vergunningverlening voor bouwprojecten moet een zo laag mogelijke lastendruk opleveren. Dit betekent voor 2013 dat Haarlem kosten moet reduceren door teruglopende inkomsten uit bouwleges.

Context en achtergronden

Veiligheid en handhaving zijn twee gebieden die nauw met elkaar verbonden zijn. Prioriteiten binnen veiligheid geven richting voor de inzet van handhaving. Niet alleen zijn de gezamenlijke prioriteiten bepaald voor handhaving en veiligheidsbeleid, ook in de uitvoering kiest de gemeente voor een geïntegreerde aanpak. Bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit wordt gekozen voor het inzetten van handhavingsinterventies, gecombineerd met intensieve informatiedeling tussen betrokken partners en het aanpakken van indirecte effecten. Het probleem staat centraal.

Veiligheidsbeleid vraagt om keuzes. Door een gezamenlijke focus op de thema's die extra aandacht vragen, bundelen en benutten we middelen maximaal. Een aantal prioriteiten staat net als in 2012 centraal: jeugd en veiligheid, een veilige binnenstad, handhaving in de openbare ruimte en de gebiedsgerichte aanpak voor Schalkwijk. Daarnaast wordt in 2013 nieuwe wetgeving geïmplementeerd. Naast de nieuwe politiewet is ook de nieuwe Drank- en Horecawet vanaf januari 2013 van kracht. Het toezicht op de Drank- en Horecawet wordt met de nieuwe wet overgeheveld van de Voedsel en Warenautoriteit naar de gemeente.

In regionaal verband werkt Haarlem samen in de Veiligheidsregio (crisisbeheersing en brandweezorg), de Regionale Uitvoeringsdienst, het RIEC en het Veiligheidshuis. Vanaf 2013 wordt ook gezamenlijk integraal veiligheidsbeleid geformuleerd voor de nieuwe politieregio Noord-West Nederland.

Haarlem streeft naar integrale vergunningverlening op één plek in de organisatie. Elke vergunning komt snel en na zorgvuldige belangenafweging tot stand binnen de beleidskaders en voldoet aan de technische- en veiligheidseisen. Lagere opbrengsten van bouwleges zorgen voor de noodzaak tot efficiency en bezuiniging op de kosten voor het (bouw)vergunningenproces. Dit leidt tot invoeren van andere werkwijzen en minder meewerken aan plannen die niet passen in al vastgesteld beleid.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2012-2016 (2011/157356).
- Nota vereenvoudiging vergunningprocedure Foto- en filmopnamen (2010/71685).
- Nota Minder Regels, Meer Service (2010/30066).
- Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem (2009/165233).
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit (2012/192768).
- Nota woonfraude (2012/292160).
- Nota Duurzaamheidsprogramma (2012/242312).

Beleidsveld 2.1 Sociale Veiligheid

Sociale Veiligheid heeft betrekking op alle risico's die voortkomen uit moedwillige (criminele) handelingen van derden. In de nota Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid (IVH) 2012-2016 zijn onder meer de prioriteiten voor sociale veiligheid vastgelegd.

Wat willen we bereiken in 2013- 2017?

1. Minder jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit, zodanig dat Haarlemmers minder overlast ervaren van groepen jongeren.
2. Een veiligere binnenstad.
3. Een veiliger en leefbaarder Schalkwijk, zodat meer inwoners van Schalkwijk zich in de eigen woonbuurt veilig voelen.
4. Minder overlast, verloedering en criminaliteit, zodanig dat meer Haarlemmers vinden dat gemeente en politie voldoende aandacht hebben voor problemen in de wijk.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Percentage Haarlemmers dat aangeeft dat overlast van groepen jongeren (zeer) vaak voorkomt.	19 % (2007)	18% (2010) 15% (2011)	< 15%	< 13%	< 13%	< 11%	< 11%	< 10%	Omnibusonderzoek
2. Percentage Haarlemmers dat aangeeft dat de binnenstad van Haarlem (zeer) veilig is.	69% (2011)	69% (2011)	70%	72%	72%	74%	74%	74%	Omnibusonderzoek
2. Aantal zeer actieve veelplegers ¹	54 (2009)	45 (2010) 31 (2011)	≤ 48	≤ 28	≤ 26	≤ 24	≤ 22	≤ 20	Politiegegevens
3. Percentage inwoners van Schalkwijk dat zich in eigen woonbuurt (zeer) veilig voelt.	60% (2010)	71% (2011)	72%	73%	75%	77%	77%	79%	Omnibusonderzoek
4. Percentage Haarlemmers dat aangeeft dat de gemeente en de politie meer aandacht moeten hebben voor problemen in de wijk:									
- hondenpoep	37%	37%	37%	37%	37%	37%	37%	37%	Omnibusonderzoek
- afval/vuil op straat	33%	37%	37%	37%	37%	37%	37%	37%	
- overlast van groepen jongeren	26%	20%	19%	18%	18%	17%	17%	15%	
- parkeren	20% (2009)	22% (2011)	22%	22%	22%	22%	22%	22%	

¹ Zeer actieve veelpleger: een persoon van achttien jaar of ouder die over een periode van vijf jaren meer dan tien politieantecedenten heeft opgebouwd, waarvan ten minste één in het voorafgaande kalenderjaar.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

In het beleidsveld Sociale Veiligheid is de gemeente regisseur, bepaalt ze de kaders en wordt bij de uitvoering ondersteund door haar veiligheidspartners. Om de doelstellingen te realiseren worden de prioriteiten als volgt aangepakt:

1. Minder jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit
  - a. De gemeente regisseert de aanpak van problematische jeugdgroepen (hinderlijk, overlastgevend en crimineel), de aanpak alcohol- en drugsgebruik, inzet van het jeugdinterventieteam, inzet van Halt (ouderbetrokkenheid), inzet bikerteam (handhaving) en inzet jongerenwerk.
  - b. De gemeente regisseert de personsgerichte aanpak van jongeren uit de problematische jeugdgroepen met zorgpartners in het casuoverleg netwerk overlastgevende jongeren (12+), het Veiligheidshuis en het Centrum voor Jeugd en Gezin.
  - c. De gemeente participeert in het Veiligheidshuis Kennemerland: een betere afstemming tussen preventie, repressie en nazorg op het gebied van jeugd, zeer actieve veelplegers, ex-gedetineerden, pooierboys en huiselijk geweld.

2. Een veiligere binnenstad
  - a. De gemeente pakt uitgaansoverlast aan conform de resultaten uit de tussentijdse evaluatie van het Actieprogramma Veilig Uitgaan (2009-2014).
  - b. De gemeente regisseert veilige, grote evenementen door een gedegen en gezamenlijke voorbereiding met de politie, VRK, Brandweer, GHOR in de projectgroep grote evenementen.
  - c. De gemeente pakt overlast van daklozen, verslaafden en veelplegers aan door een persoonsgerichte aanpak (veelplegeraanpak) met een focus op jong volwassenen en de overgang van 18- naar 18+.
3. Een veiliger en leefbaarder Schalkwijk

De gemeente voert het actieprogramma Schalkwijk 2012-2013 uit, dat onder meer bestaat uit een brede veiligheidsanalyse, een top twintig aanpak van overlastgevende jongeren en de aanpak van huiselijk geweld.
4. Vermindering overlast, verloedering en criminaliteit
  - a. De gemeente pakt overlastlocaties aan, door onder meer fysieke maatregelen en extra handhavingsacties.
  - b. De gemeente zet in op Samen Veilig Ondernemen in verschillende winkelcentra.
  - c. De gemeente pakt woninginbraken samen met de politie aan (preventieve maatregelen zoals informatieavonden, bewustwording burgers).
  - d. De gemeente ontwikkelt en implementeert een aanpak 'overvallen' gebaseerd op de nieuwe richtlijnen van het ministerie van Veiligheid en Justitie.
  - e. De gemeente handhaaft zichtbaar verspreid over heel Haarlem volgens informatiegestuurd handhaving (IGH).

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a, 2a, 2c, 3, 4a en 4e. Aantal directe uren handhaving op straat ingezet in Noord 15%, Centrum 40%, Zuidwest 10%, Schalkwijk 20% en Oost 15% ¹	43.665 (2011)	43.665 (2011)	43.665	41.500	38.500	36.500	36.500	36.500	Gemeentelijke registratie

¹ Door de taakstelling is de verwachting dat het aantal directe uren handhaving op straat in 2013 lager is dan in 2011 en 2012.

Beleidsveld 2.2 Branden & Crises

Binnen het beleidsveld branden en crises zijn de thema's onder meer brandveiligheid, gevaarlijke stoffen, brandweezorg, (natuur)rampen en ongelukken of calamiteiten in gebouwen.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Kwalitatief goede crisisbeheersing: een crisisbeheersingsorganisatie die adequaat reageert bij een calamiteit, zodanig dat evaluaties van oefeningen en incidenten positief beoordeeld worden.
2. Kwalitatief goede brandweezorg: het voorkomen, beperken en bestrijden van brand en het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan brand.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Oordeel evaluaties van oefeningen en incidenten crisisbeheersing	Negatief (2007)	Positief (2008) Positief (2010) Positief (2011)	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief	Gemeente Haarlem, IOOV en VRK
2. Oordeel evaluaties van oefeningen en incidenten branden	Positief (2010)	Positief (2011)	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief	Gemeente Haarlem en VRK (NIFV)

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Kwalitatief goede crisisbeheersing
  - a. De gemeente biedt opleidingen, trainingen en oefeningen aan medewerkers met een taak in de crisisbeheersing.
  - b. De gemeente geeft opdracht aan de VRK risicocommunicatie te verzorgen en de gemeente stimuleert deelname van inwoners aan Burgernet. Burgernet brengt de burgers in een vroegtijdig stadium op de hoogte van een incident en biedt burgers een handelingsperspectief, bijvoorbeeld het sluiten van ramen en deuren.
2. Kwalitatief goede brandweezorg
  - a. De gemeente koopt brandweezorg in door de vastgestelde financiële bijdrage aan de Veiligheidsregio Kennemerland.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Percentage medewerkers opgeleid voor een taak in de crisisbeheersing ¹	40% (2008)	80% (2011)	90%	90%	90%	90%	90%	90%	Gemeente Haarlem en VRK
1b. Percentage Haarlemmers (15 jaar e.o.) dat 'deelneemt' aan Burgernet	3,5 % (2011)	3,5% (2011)	6 %	6 %	7 %	7%	8%	8%	Politie Kennemerland

¹ Doordat door regionale samenwerking het aantal medewerkers met een taak in de crisisbeheersing gedaald is, is het percentage opgeleide medewerkers significant gestegen.

Beleidsveld 2.3 Integrale vergunningverlening en handhaving

De gemeente streeft naar integrale vergunningverlening, zorgvuldig, snel en binnen de termijnen. Met de nota 'Minder Regels, Meer Service' zijn vergunningen afgeschaft of is aangegeven welke vergunningstelsels omgezet kunnen worden in algemene regels, al dan niet met meldingsplicht. Voor een aantal onderwerpen is al nieuw beleid opgesteld of wordt dit voorbereid.

De gemeente ziet handhaving als een belangrijk instrument bij het verbeteren van de leefbaarheid in haar stad. Vanaf 1 januari 2013 wordt een aantal taken op regionaal niveau uitgevoerd binnen de Regionale Uitvoerings Dienst Kennemerland (RUD Kennemerland). Dit gaat voornamelijk om milieutaken, wat in 2009 in een zogenaamde package deal tussen VNG, IPO en VROM is afgesproken.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Optimale vergunningverlening en integrale handhaving:

1. Zorgvuldige, kostendekkende en binnen redelijke termijnen afgegeven vergunningen.

2. Toezicht en handhaving op reguliere taken volgens de Nota Integrale Veiligheid en Handhaving en het uitvoeringsprogramma RUD Kennemerland, zodanig dat verloedering, onveiligheid, milieubelasting en overlast worden teruggedrongen.
3. Effectievere bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
2. Percentage nalevingsgedrag bij (her)controle	85% (2008)	96 % (2011)	82%	97%	97%	98%	98%	98%	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Zorgvuldige, kostendekkende en binnen redelijke termijnen afgegeven vergunningen
  - a. De gemeente verleent optimaal vergunningen. Daarbij toetst zij integrale Wabo aanvragen (activiteit Bouw, monument, milieu, kap, uitweg, sloop, planologische strijdigheid, brandveiliggebruik, reclame) aan wettelijke kaders en behandelt ze binnen de wettelijke termijnen. Dit laatste geldt ook voor alle APV- (waaronder evenementen), drank- en horeca-, kinderopvang-, huisvestingszaken-, kansspelen- en parkeeraanvragen. Nieuwe werkprocessen op basis van leanmanagement worden ingevoerd en leiden tot efficiency. De inhaalslag bestemmingsplannen en vastleggen van beleidsregels moeten leiden tot minder meewerken aan plannen die niet passen in vastgesteld beleid. De gemeente zorgt voor snellere vergunningverlening. De huidige wetgeving gaat al uit van kortere termijnen waarbinnen vergunningen moeten worden afgegeven. Een nieuw werkproces leidt tot het afgeven van minimaal tweehonderd flitsvergunningen per jaar.
  - b. De gemeente streeft naar deregulering om lastendruk te verminderen. Dit kan onder andere door omzetting van vergunningstelsels in Algemene Regels, eventueel met meldingsplicht.
2. Toezicht en handhaving volgens vastgesteld Integraal Veiligheid en Handhavingsbeleid en het uitvoeringsprogramma RUD:
  - a. De gemeente voert integraal toezicht en handhaving op bouw, milieu, brandveiligheid en kinderopvang uit. Daarbij ligt het accent nadrukkelijk op veiligheid (constructief, brand, bouw, milieu, eisen kinderopvang) met voor de onderdelen bouw, milieu en brandveiligheid toepassing van de prioriteitenladder. De gemeente voert ook integraal toezicht en handhaving uit op gemeentelijke inrichtingen en horeca categorie 2.
  - b. De gemeente voert toezicht en handhaving uit op parkeren, inclusief ontheffing/vergunningverlening.
  - c. De gemeente voert toezicht en handhaving uit op de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Dit betreft onder meer terrassen, uitstallingen en sampling.
3. Effectievere bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit door:
  - a. De gemeente past de Wet BIBOB op vergunningen voor horeca, growshops, coffeeshops en seksinrichtingen toe. Daarmee wordt de integriteit van het ondernemersklimaat geborgd.
  - b. De gemeente zet toezicht- en bestuurlijke maatregelen in. Hierbij regisseert de gemeente een geïntegreerde aanpak samen met politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst en het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC).

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage binnen wettelijke termijn verleende vergunningen	75% (2008)	75% (2008) 90% (2009) 99% (2010) 95%(2011)	97%	97%	98%	98%	99%	99%	Gemeentelijke registratie
1. Aantal flitsvergunningen per jaar ¹	(2012)	-	50	150	200	200	200	200	Gemeentelijke registratie

¹Voor deze indicator is nog geen nulmeting beschikbaar. Met ingang van deze programmabegroting meten we deze indicator structureel. Met de eerstvolgende (nul)meting vindt een realistische(r) formulering van streefwaarden plaats.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

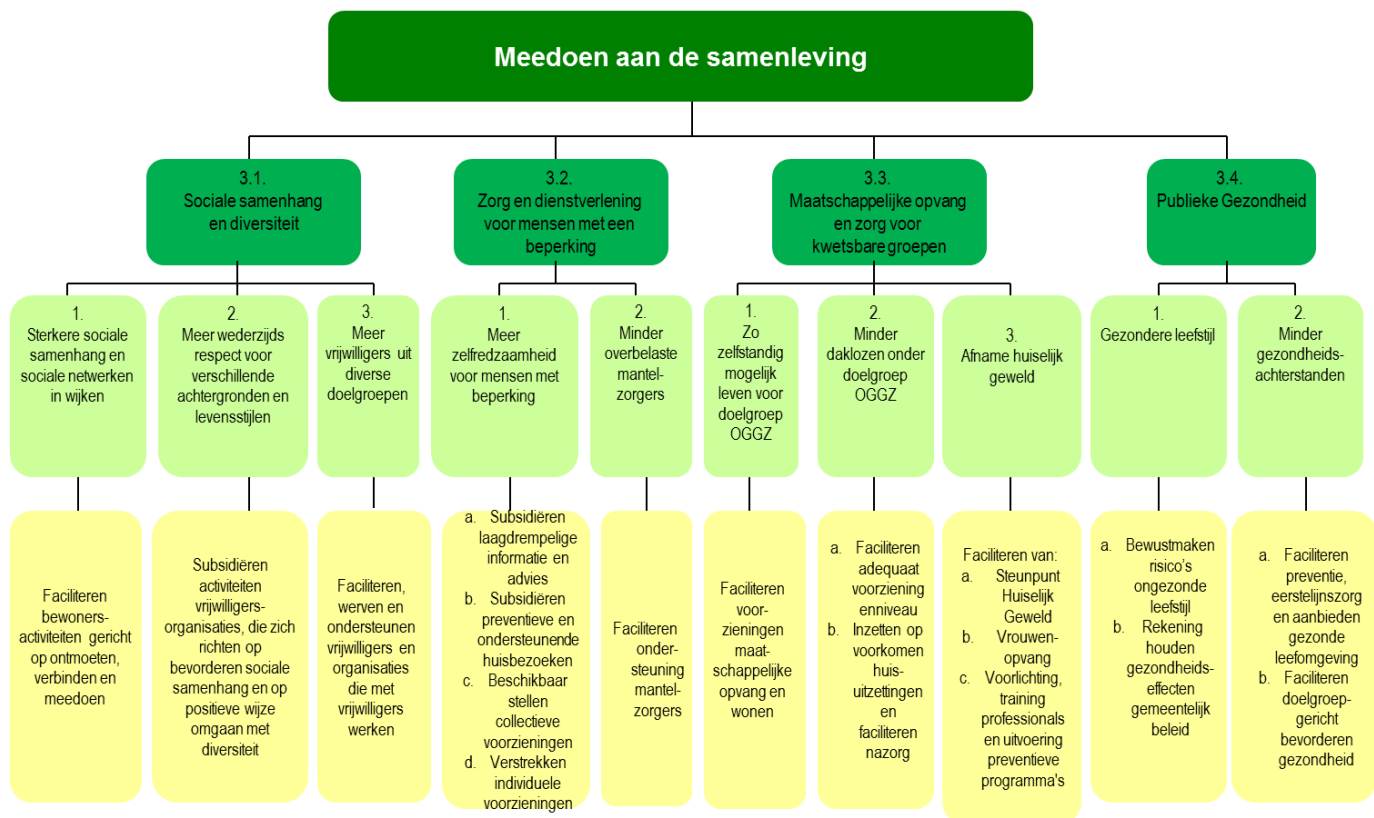
						bedragen x € 1.000
beleids veld	Programma 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
2.1	Sociale veiligheid	1.678	1.520	1.536	1.882	1.813
2.2	Fysieke veiligheid	16.570	16.349	15.353	13.211	12.129
2.3	Integrale vergunningverlening en handhaving	18.340	19.531	19.443	20.042	19.649
	<i>Totaal lasten</i>	36.588	37.400	36.332	35.135	33.591
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
2.1	Sociale veiligheid	251	210	63	63	44
2.2	Fysieke veiligheid	513	1.007	725	72	-
2.3	Integrale vergunningverlening en handhaving	5.757	4.701	5.817	6.114	5.639
	<i>Totaal baten</i>	6.521	5.918	6.605	6.249	5.683
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	30.067	31.482	29.727	28.886	27.908
	Toevoeging aan reserve	401	100	100	-	-
	Onttrekking aan reserve	1.625	440	450	214	-
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	28.843	31.142	29.377	28.672	27.908

			bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013	
Er zijn binnen dit programma geen investeringen voor 2013			
Totaal programma 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving			

Programma 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) portefeuilles	Maatschappelijke Ontwikkeling
Afdelingen	Stadszaken en Dienstverlening

OGGZ = Openbare Geestelijke gezondheidszorg

Programmadoelstelling (Missie)

Haarlem is een sociale en betrokken stad waarin iedereen mee kan doen en meetelt, ongeacht beperking of kwetsbaarheid. Meedoen aan de samenleving loopt uiteen van het hebben van werk, het volgen van onderwijs, sporten, bezoek aan de bibliotheek of schouwburg, het verrichten van vrijwilligerswerk, tot je inzetten voor de wijk, het dorp of de stad en het onderhouden van sociale contacten. Het uitgangspunt voor meedoen is de eigen kracht, eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van mensen. Voorwaarde daarbij is dat Haarlemmers zich ook betrokken voelen bij elkaar en bij de samenleving.

De inzet van de gemeente is slechts één van de factoren die invloed heeft op welzijn en sociale kwaliteit. De effectindicatoren geven echter wel een bruikbaar beeld van de sociale staat van de gemeente en zijn in die zin een goed ijkpunt voor beleid.

Context en achtergronden

Programma 3 gaat over het beleid op het gebied van welzijn, publieke gezondheid en zorg. De essentie van dit programma is dat iedere burger mee moet kunnen doen aan de samenleving. Een eerste voorwaarde daarvoor is gezondheid. De gemeente ondersteunt de keuze van Haarlemmers voor een gezonde leefstijl. De focus ligt op ouderen en jongeren omdat daar de meeste winst is te behalen. Daarnaast wordt met gezondheidsbescherming (bijvoorbeeld jeugdgezondheidszorg) en het verkleinen van gezondheidsverschillen voorkomen dat Haarlemmers in een achterstandspositie komen.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) heeft tot doel dat iedere burger, ongeacht beperkingen, moet kunnen meedoen aan de samenleving. Burgers doen daarvoor een beroep op hun omgeving en er is hulp van mantelzorgers of vrijwilligers. De gemeente regisseert en faciliteert dat mensen elkaar kunnen vinden en elkaar van dienst kunnen zijn. Aanvullend zorgt de gemeente voor diensten waar mensen eenvoudig gebruik van kunnen maken. Bijvoorbeeld sociale buurtvoorzieningen, ouderenadviseurs, welzijnsactiviteiten en collectief vervoer. En soms hebben burgers intensievere ondersteuning nodig. Dan zorgt de gemeente voor passende verstrekkingen, voorzieningen en begeleiding. Bijvoorbeeld hulp bij het huishouden, woningaanpassingen en opvangvoorzieningen.

Er vinden grote veranderingen plaats in het sociaal domein¹. We worden ouder en vitaler. De vraag naar zorg groeit. Er komen meer technologieën beschikbaar, de digitalisering schrijdt voort en voor onze dienstverlening en het ontmoeten van anderen maken we steeds meer gebruik van sociale media. Meer taken worden door het rijk aan gemeenten overgedragen. Het organiseren van onze ondersteuning moet met minder geld. De gemeente kan de manier verbeteren waarop zij dit organiseert. Dat vraagt onderzoek naar slimmere, efficiëntere en integrale werkwijzen en samenwerkingsrelaties. De gemeente wil een vangnet houden voor de kwetsbare mensen in de samenleving. Daarom moeten keuzes gemaakt worden en nieuwe mogelijkheden en kansen gegrepen. De uitgangspunten voor de herinrichting van het sociaal domein staan verwoord in de kaderstellende nota 'Samen voor Elkaar'. 'Samen voor Elkaar' verbindt de nieuwe taken die de gemeente krijgt van het rijk met de lokale vernieuwingen in ons sociaal domein. Het is het logisch vervolg op de visie zoals verwoord in nota HOF2.0 en de nota 'Ontmoeten, verbinden en meedoen, beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning gemeente Haarlem 2008-2011' (2008/52185) en is in lijn met de uitgangspunten van de nota 'Kans en Kracht' (2011/194584).

Kaderstellende beleidsnota's

- Samen voor Elkaar (2012/172892).
- Welzijnswerk klaar voor de toekomst (2009/239237).
- Uitvoeringsregeling Diversiteitsbevordering (2012/38022).
- Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning gemeente Haarlem 2007 (2007/100436).
- Versterken van het vrijwilligerswerk (2010/370770).
- Verbeteren van de ondersteuning aan mantelzorgers (2009/96030).
- Samenleven in Haarlem: begeleiding van Haarlemmers met een beperking en kwetsbare Haarlemmers (2011/118524).
- Nota Beleidsintentie maatschappelijke opvang daklozen 2008-2014, Kompas Haarlem en.
- Midden- en Zuid-Kennemerland (2008/45870).
- Uitvoeringsnota Regionaal Kompas 2012 (2012/63008).
- Een vuist tegen geweld: Startnotitie Huiselijk Geweld in de veiligheidsregio Kennemerland 2008-2011 (2008/180659).
- Uitvoeringsnota aanpak huiselijk geweld 2012 (2011/444368).
- Gezond Beleid voor een gezonde leefstijl, Haarlemse nota gemeentelijk gezondheidsbeleid 2011-2014 (2011/72996).

---

¹ Sociaal domein: alle ondersteuning en activering van burgers (begrotingsprogramma's: Welzijn, gezondheid en zorg, Jeugd, onderwijs en sport en Werk en inkomen). Voor ontwikkelingen zie paragraaf sociaal domein.

Beleidsveld 3.1 Sociale samenhang en diversiteit

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Sterkere sociale samenhang en sociale netwerken in de wijken, zodanig dat het percentage inwoners dat actief betrokken is in de buurt stijgt. In een stad waar het kunnen meedoen centraal staat, moeten burgers zo veel mogelijk zelfredzaam zijn en op eigen kracht meedoen. Samen met weerbare en betrokken Haarlemmers die zich voor anderen kunnen inzetten.
2. Meer wederzijds respect voor verschillende achtergronden en levensstijlen, zodanig dat Haarlemmers onverminderd neutraal of positief oordelen over samenleven met verschillende culturen. Verschillen in cultuur, etnische achtergrond, seksuele geaardheid, kennis, vaardigheden en levenservaring tussen burgers vindt de gemeente een verrijking voor de stad.
3. Meer vrijwilligers uit diverse doelgroepen, zodat het percentage Haarlemmers dat vrijwilligerswerk doet onverminderd hoog en voldoende divers blijft. Vrijwilligerswerk, zowel in de zorg als op alle andere terreinen, zorgt voor betrokkenheid bij de samenleving en meer betrokkenheid leidt tot meer samenhang.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage Haarlemmers dat het afgelopen jaar actief is geweest om de buurt te verbeteren ¹	20% (2000)	21% (2007) 19% (2009) 26% (2010) 26% (2011)	26%	27%	28%	29%	30%	30%	Omnibus-onderzoek
1. Percentage Haarlemmers dat vindt niet voldoende contact te hebben of meer zou willen	18% (2007)	18% (2007) 26% (2009) ² 27% (2010) 25% (2011)	<25%	<24%	<23%	<23%	<23%	<23%	Omnibus-onderzoek
2. Percentage Haarlemmers dat neutraal of positief oordeelt over het samenleven met Haarlemmers uit verschillende culturen	90% (2006)	89% (2007) 93% (2008) 89% (2009) 90% (2010) 90% (2011)	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	Omnibus-onderzoek
3. Percentage Haarlemmers dat aan vrijwilligerswerk doet	31% (2005)	31% (2007) 34% (2009) 35% (2010) 38% (2011)	≥ 34%	≥ 38%	≥ 39%	≥ 39%	≥ 40%	≥ 40%	Omnibus-onderzoek

¹ Met ingang van 2012 is de indicator 'zich mede verantwoordelijk voelen voor de buurt' vervangen door de indicator 'actief in de buurt'. Deze indicator geeft het percentage weer dat daadwerkelijk actief is. De vorige indicator gaf aan welk percentage potentieel actief kan zijn (90% in 2010).

² De sterke stijging van 2009 ten opzichte van 2007 kan deels veroorzaakt zijn door een verschil in onderzoeksmethodiek tussen Leefbaarheidsmonitor en Omnibus.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Sterkere sociale samenhang en sociale netwerken in de wijken
  - a. De gemeente faciliteert bewonersactiviteiten die zich richten op ontmoeten, verbinden en meedoen (actief zijn) van bewoners door hen te ondersteunen met begeleiding, ruimte en kennis.
2. Meer wederzijds respect voor verschillende achtergronden en levensstijlen
  - a. De gemeente subsidieert activiteiten van vrijwilligersorganisaties die zich richten op het bevorderen van de sociale samenhang in Haarlem en die op positieve wijze met diversiteit omgaan.
3. Meer vrijwilligers uit diverse doelgroepen
  - a. De gemeente faciliteert het werven en ondersteunen (kennis) van vrijwilligers en organisaties die met vrijwilligers werken en heeft daarbij aandacht voor vrijwilligers uit verschillende doelgroepen, waaronder jeugd, allochtonen en mensen met een beperking.

Hierdoor wordt de basisinfrastructuur voor het sociaal domein versterkt en maatwerk geleverd.

Deze inzet draagt bij aan de genoemde doelen. Er zijn echter geen vaste prestaties voor facilitering en ondersteuning die meerjarig gemeten kunnen worden. De prestaties richten zich op de actuele vraag, kennen een grote diversiteit en worden beperkt door het beschikbare budget. Het aantal geworven vrijwilligers wordt daarnaast bijvoorbeeld sterk beïnvloed door de economische situatie.

Beleidsveld 3.2 Zorg en dienstverlening voor mensen met een beperking

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer zelfredzaamheid voor mensen met een beperking zodanig dat zij de regie over zelfstandig leven en wonen zoveel mogelijk behouden. Het gaat om mensen met een lichamelijke, verstandelijke of andere beperking, inclusief chronisch zieken, ouderen die beperkingen ondervinden en anderen die vanwege gezondheidsproblemen beperkt zijn in hun zelfredzaamheid.
2. Minder overbelaste mantelzorgers, zodanig dat zij de zorg langer kunnen volhouden. Mantelzorgers bevinden zich in het sociale netwerk van mensen met een beperking en hebben nadrukkelijk een rol in het behoud van de zelfstandigheid van deze groep. Zestien procent van de Haarlemmers is volgens het Omnibusonderzoek 2011 mantelzorger, tien procent van hen is vaak of zeer vaak overbelast.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage Haarlemmers dat aangeeft enigszins of ernstig beperkt te zijn in zelfredzaamheid ¹	14% (2007)	15% (2009) 14% (2010) 15% (2011)	-	15%	14%	13%	13%	13%	Omnibus-onderzoek
1. Percentage thuiswonende 75+'ers t.o.v. totaal aantal 75+'ers	88% (2007)	88% (2008) 89% (2009) 88% (2010) 89% (2011)	≥ 91%	≥ 91%	≥ 91%	≥ 91%	≥ 91%	≥ 91%	Gemeentelijke registratie
2. Percentage mantelzorgers dat aangeeft (zeer) vaak overbelast te zijn	12% (2009)	11% (2010) 10% (2011)	10%	9%	9%	9%	9%	9%	Omnibus-onderzoek

¹ Vanaf 2013 wordt de indicator 'tevredenheid over de voorzieningen voor ouderen in de buurt' vervangen door indicator 'percentage Haarlemmers dat aangeeft enigszins of ernstig beperkt te zijn in zelfredzaamheid'.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Mensen met een beperking behouden de regie over zoveel mogelijk zelfstandig leven en wonen.
  - a. De gemeente subsidieert laagdrempelige informatie en advies, zodanig dat over de stad verspreide loket-sprekuren en een website met informatie over zorg en dienstverlening in Haarlem functioneren.
  - b. De gemeente subsidieert een actieve benadering van de burger door preventieve en ondersteunende huisbezoeken voor 75+'ers.
  - c. De gemeente stelt collectieve voorzieningen beschikbaar: maatschappelijk werk, sociaal raadslieden, ouderenadviseurs, vraagafhankelijk openbaar vervoer en maaltijden aan huis.
  - d. De gemeente verstrekt individuele voorzieningen: woningaanpassingen, vervoersvoorzieningen, rolstoelvoorzieningen en hulp bij het huishouden.
2. De gemeente faciliteert goede ondersteuning van mantelzorgers met informatie en advies, vervangende zorg (respijtorg) en individuele ondersteuning (zoals maatregelen om de combinatie van werk en mantelzorg beter mogelijk te maken). We onderzoeken hoe deze basisinfrastructuur kan worden verbeterd.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Aantal klantcontacten bij (digitale) Loket Haarlem	5.183 (2007)	5.556 (2008) 5.735 (2009) 5.500 (2010) 5.879 (2011)	5.500	≥6.000	≥6.050	≥6.500	≥6.500	>6.500	Registratie Kontext
1b. Aantal preventieve huisbezoeken door welzijnsorganisaties	181 (2005)	70 (2008) 604 (2009) 482 (2010) 521 (2011)	500	500	550	600	600	600	Registratie Welzijnsorganisaties
1c. Rapportcijfer tevredenheid gebruikers voorziening collectief vervoer	6,0 (2008)	6,4 (2009) 6,6 (2010) 7,2 (2011)	6,4	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2	Cliënttevredenheid-onderzoek SGBO
1d. Rapportcijfer tevredenheid gebruikers over aanvraagprocedure individuele Wmo-voorziening	6,7 (2008)	7,2 (2009) 7,0 (2010) 6,9 (2011)	7,2	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	Cliënttevredenheid-onderzoek SGBO
1d. Rapportcijfer tevredenheid gebruikers voorziening hulp bij het huishouden	7,9 (2008)	7,7 (2009) 7,7 (2010) 7,6 (2011)	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9	7,9	Cliënttevredenheid-onderzoek SGBO
1d. Rapportcijfer tevredenheid gebruikers Wmo-hulpmiddelen	7,5 (2008)	7,3 (2009) 7,3 (2010) 7,2 (2011)	7,5	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	Cliënttevredenheid-onderzoek SGBO
2. Aantal mantelzorgers dat ondersteund wordt om overbelasting te verminderen	584 (2007)	445 (2008) 1750 (2009) 1705 ¹ (2010) 1863 (2011)	≥ 1.700	≥1.800	≥1.850	≥1.900	≥1.950	≥1.950	Registratie Tandem

¹ In 2009 is door een huis-aan-huisbrievenactie het aantal ondersteunde mantelzorgers sterk gestegen. In de periode na een dergelijke eenmalige actie daalt het aantal weer enigszins.

Beleidsveld 3.3 Maatschappelijke opvang en zorg voor kwetsbare groepen

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Zo zelfstandig mogelijk leven voor de doelgroep van de openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ). De OGGZ-doelgroep is een verzamelaar voor de meest kwetsbare mensen: dak- en thuislozen, verslaafden, mensen met psychiatrische problematiek; kortom mensen die op vele levensgebieden tegelijk problemen kennen en vaak zorgmijndend gedrag vertonen.
2. Minder daklozen onder de OGGZ doelgroep, zodat overlast wordt voorkomen.
3. Afname van huiselijk geweld.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Verblijfsduur OGGZ- doelgroep in maatschappelijke opvang in dagen ¹	1.847 (2005)	1.127 (2007) 736 ² (2008) 543 (2009) 592 (2010) 747 ² (2011)	≤ 250 ³	≤600 ³	≤ 600	≤ 600	≤ 600	≤ 600	Registratie Leger des Heils

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2. Aantal geregistreerde daklozen	345 (2010)	465 (2011)	-	500	500	500	500	500	Veldmonitor GGD
3. Aantal incidenten huiselijk geweld in de veiligheidsregio Kennemerland ⁴	1.838 (2004)	1.405 (2007) 1.388 (2008) - ⁵ (2009) 2026 (2010) 2803 (2011)	1.400	2.800	2.900	3.000	3.000	3.000	Registratie politie

¹ Het Ministerie van VWS maakt met de centrumgemeenten maatschappelijke opvang, waaronder Haarlem, nog afspraken over het monitoren van hun Stedelijke/Regionale Kompassen en daarmee van de gemaakte afspraken.

² Daling in 2008 is het gevolg van een andere manier van registreren. Cijfer 2008 gecorrigeerd van 650 naar 736. De verhoging in 2011 wordt veroorzaakt door bezuinigingen elders, aanzuigende werking uit de omgeving en groter gebruik door jongeren.

³ Er was ingezet op een daling van de gemiddelde verblijfsduur in de maatschappelijke opvang met de realisatie van een unilocatie, gecombineerd met een groei van begeleid woonvoorzieningen voor specifieke doelgroepen. Dit aantal is voor komende jaren bijgesteld door het vooralsnog niet realiseren van een unilocatie.

⁴ Hier zijn de cijfers van heel Kennemerland opgenomen, omdat de gemeente Haarlem centrumgemeente is voor de regio.

⁵ Cijfers 2009 te vervuld voor opname in tabel.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Zo zelfstandig mogelijk leven voor de doelgroep van de openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ):
  - a. De gemeente faciliteert voldoende en naar doelgroep en zorgbehoefte gedifferentieerde voorzieningen voor maatschappelijke opvang en vervolgoplossingen (begeleid wonen, zelfstandig wonen).
2. Minder dakloosheid en overlast van de OGGZ-doelgroep.
  - a. De gemeente faciliteert een adequaat voorzieningenniveau voor zorg, opvang en begeleiding wat zorgt voor vermindering van het aantal daklozen en de overlast van daklozen. Voorkomen van uitval door het in beeld brengen én houden van de OGGZ-doelgroep door de Brede Centrale Toegang (BCT).
  - b. De gemeente zet zich in om huisuitzettingen op grond van huurschulden te voorkomen en faciliteert nazorg bij ontslag uit detentie om terugval te voorkomen.
3. Afname van huiselijk geweld
  - a. De gemeente faciliteert het Steunpunt Huiselijk Geweld en stroomlijnt de aanpak.
  - b. De gemeente faciliteert de vrouwenopvang met differentiatie van de opvang en versnelling van de uitstroom.
  - c. De gemeente faciliteert bewustwording door voorlichting, vroegsignalering en preventie door regelmatig trainen van professionals en uitvoeren van preventieve programma's, zoals weerbaarheid en het herkennen van signalen voor geweld in een relatie.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Aantal plaatsen maatschappelijke opvang	63 (2008)	87 (2009) 91 (2010) 91 (2011)	-	110	110	110	110	110	OGGZ-monitor GGD
3. Aantal opgelegde huisverboden in de Veiligheidsregio Kennemerland	46 (2009)	40 (2010) 55 (2011)	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60	≥ 60	Huisverbod Online
3a. Aantal informatie-, advies- en hulpvragen huiselijk geweld	540 (2004)	230 (2007) 220 (2008) 486 (2009) 546 (2010) 1.832 (2011) ¹	> 500	> 1.800	> 1.900	> 2.000	> 2.000	> 2.000	Registratie steunpunt huiselijk geweld

¹ Dit aantal is gestegen door een verbeterde gegevensuitwisseling met de politie.

Beleidsveld 3.4 Publieke Gezondheid

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Gezondere leefstijl waardoor de gezondheid van de Haarlemmer goed blijft. Voeding, bewegen en alcoholgebruik bepalen voor een groot deel de gezondheid. Gezond gedrag verkleint de risico's op ziekten. Een woonomgeving die uitnodigt tot bewegen draagt daar aan bij.
2. Minder gezondheidsachterstanden zodanig dat de verschillen tussen wijken afnemen en het percentage gezonde Haarlemmers stijgt. De verschillen zijn groot: mensen met een lagere sociaal economische status overlijden gemiddeld zes tot zeven jaar jonger en hebben tijdens hun leven veertien jaar langer te maken met lichamelijke beperkingen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage Haarlemmers dat eigen gezondheid (zeer) goed noemt	78% (2007)	78% (2009) 78% (2010) 78% (2011)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	Omnibusonderzoek
2a. Percentage Haarlemmers in Schalkwijk dat eigen gezondheid (zeer) goed noemt ¹	70% (2007)	73% (2009) 73% (2010) 74% (2011)	-	74%	74%	75%	75%	76%	Omnibusonderzoek
2a. Percentage Haarlemmers in Oost dat eigen gezondheid (zeer) goed noemt ¹	76% (2007)	73% (2009) 73% (2010) 67% (2011)	-	68%	69%	69%	70%	70%	Omnibusonderzoek

¹In de stadsdelen Schalkwijk en Oost is de gezondheidsachterstand het grootst ten opzichte van het gemiddelde (zie nota 'Lokaal gezondheidsbeleid').

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Gezondere leefstijl
  - a. De gemeente draagt bij aan gezond gedrag door de inwoners bewust te maken van de risico's van een ongezonde leefstijl (slechte voeding, weinig bewegen, alcoholgebruik) en door rekening te houden met de gezondheidseffecten van bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte.
2. Minder gezondheidsachterstanden
  - a. De gemeente faciliteert de bevordering van de gezondheid van bewoners in gebieden met gezondheidsachterstanden, door goede preventie, eerstelijns zorg en een gezonde leefomgeving. Bestaande voorzieningen zoals welzijnsinstellingen, sportverenigingen en aanbieders en verzekeraars van gezondheidszorg zetten zich hier mede voor in.
  - b. De gemeente faciliteert een doelgroepgerichte aanpak in gebieden met gezondheidsachterstanden, waarbij geïnvesteerd wordt in gezond gedrag bij de jeugd. Dit is lonend en voorkomt problemen op latere leeftijd. Goede voorzieningen in de buurt en aandacht voor preventie dragen bij aan een gezond en zelfstandig leven van het stijgend aantal ouderen.

De inzet van de gemeente is slechts één van de factoren die invloed heeft op de gezondheid. Het aanbod aan voorlichting wordt afgestemd op de mogelijkheden van en de vraag uit de doelgroepen en is te divers om met een meerjarige prestatieindicator op te nemen.

Financiën programma

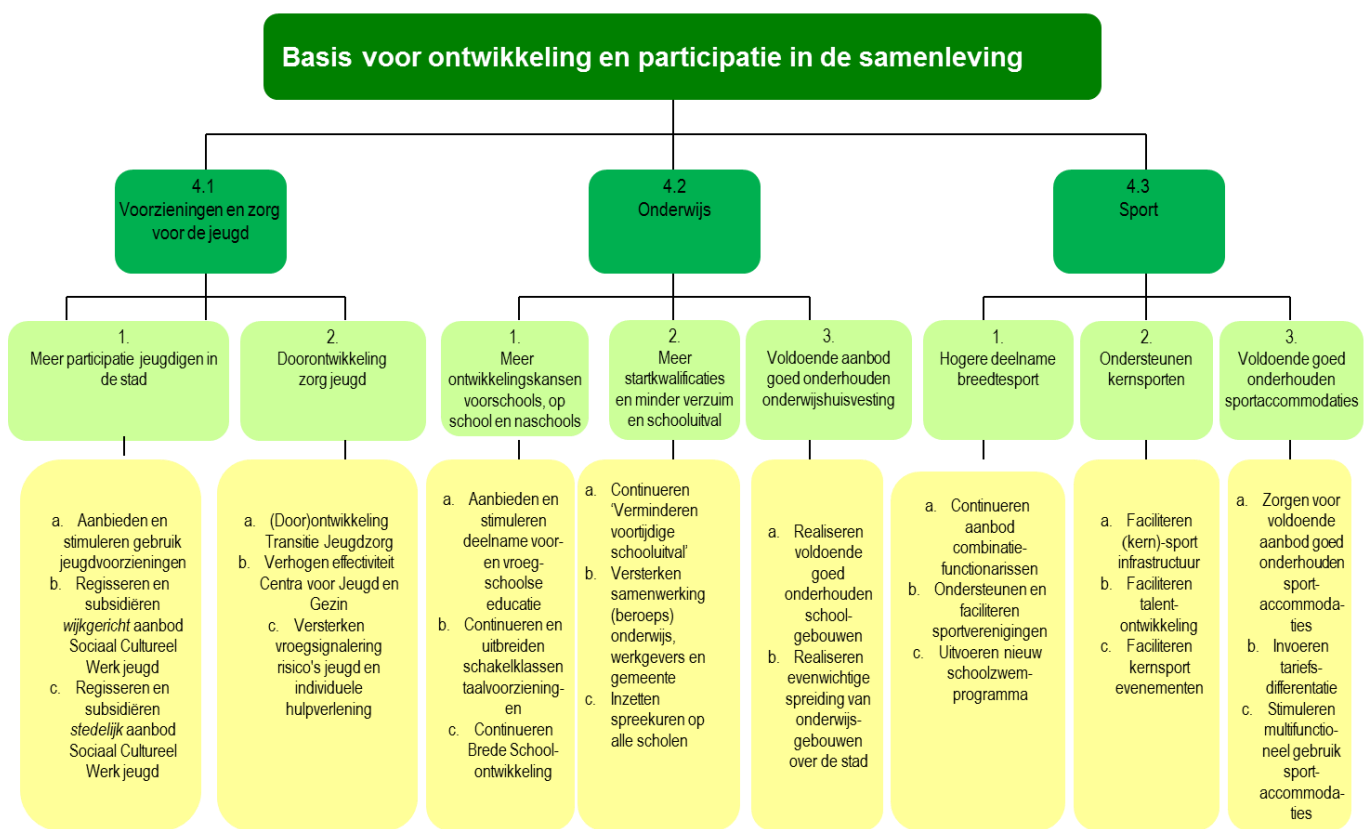
Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

						bedragen x € 1.000
beleids veld	Programma 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg	Rekening	Rekening	Begroting		
		2010	2011	2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
3.1	Sociale samenhang en diversiteit	5.531	5.630	5.423	5.425	5.181
3.2	Zorg en dienstverlening voor mensen met een beperking	40.116	36.726	37.401	37.613	37.849
3.3	Maatschappelijke opvang en zorg voor kwetsbare groepen	2.081	2.845	4.140	4.514	4.181
3.4	Publieke gezondheid	250	3.468	4.008	3.711	3.686
	<i>Totaal lasten</i>	47.978	48.669	50.972	51.263	50.897
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
3.1	Sociale samenhang en diversiteit	562	325	321	85	-
3.2	Zorg en dienstverlening voor mensen met een beperking	2.255	3.461	3.040	2.810	3.010
3.3	Maatschappelijke opvang en zorg voor kwetsbare groepen	1.997	145	345	385	-
3.4	Publieke gezondheid	-	-	-	-	-
	<i>Totaal baten</i>	4.814	3.931	3.706	3.280	3.010
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	43.164	44.738	47.266	47.983	47.887
	Toevoeging aan reserve	2.307	1.494	1.494	139	160
	Onttrekking aan reserve	2.739	2.001	3.019	2.149	763
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	42.732	44.231	45.741	45.973	47.284

			bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013	
Er zijn binnen dit programma geen investeringen voor 2013			
Totaal programma 3 Welzijn, gezondheid en zorg			

Programma 4 Jeugd, Onderwijs en Sport

Commissie	<i>Samenleving</i>
(Coördinerende) portefeuilles	<i>Jeugd, Onderwijs en Sport</i>
Afdeling	<i>Stadszaken</i>

Programmadoelstelling (Missie)

De hoofddoelstelling van programma 4 is dat jeugd van 0 tot 24 jaar in Haarlem zich ontwikkelt en in staat is deel te nemen aan de samenleving. Om dit doel te realiseren biedt dit programma integrale mogelijkheden, zodat de jeugd veilig kan opgroeien en goede kansen heeft zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen op school en in de vrije tijd. De prestaties die in de beleidsvelden zijn opgenomen, bieden in onderlinge samenhang de condities om de hoofddoelstelling (het bieden van een basis voor ontwikkeling en participatie in de samenleving) te realiseren. Op het terrein van sport gelden de doelstellingen voor een bredere doelgroep dan de jeugd.

Maatschappelijk effect	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
Percentage jeugd (15-24 jaar) dat Haarlem een (zeer) prettige stad vindt om op te groeien	90% (2009)	90% (2010) 84% (2011) ¹	90%	90%	90%	90%	90%	90%	Omnibus-onderzoek

¹Het verschil tussen 2010 en 2011 heeft mogelijk te maken met het relatief beperkte aantal jongeren dat is ondervraagd.

Context en achtergronden

Het integraal jeugdbeleid wil alle jeugd tot 24 jaar in staat stellen een basis te leggen voor hun verdere ontwikkeling en voor hun participatie in de samenleving. Een kwart van de Haarlemse bevolking is jonger dan 24 jaar.

De vijf Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) richten zich op opvoedings- en gezinsondersteuning. Voor jongeren in een kwetsbare positie zijn extra voorzieningen beschikbaar op leer- en ontwikkelingsgebied, passend bij leeftijd en problematiek. De jeugdzorg wordt gedecentraliseerd. Daarom wordt de invulling van de regierol van de gemeente in 2013 voortgezet om te komen tot samenwerking met de uitvoerende partners. Dit proces moet in 2014 zijn afgerond. Transitie jeugdzorg maakt onderdeel uit van de nota ‘Samen voor Elkaar’ in het sociaal domein, waaronder ook de transities in programma’s 3 en 7 vallen (zie ook paragraaf sociaal domein).

Om jongeren volwaardig deel te laten nemen aan de samenleving is een goed voorzieningenaanbod van belang, zowel op stads- als op wijkniveau. De gemeente faciliteert en subsidieert welzijns- en jongerenorganisaties die een passend aanbod hebben van sociaal culturele activiteiten.

Onderwijs is er op gericht jongeren ten minste een startkwalificatie te laten behalen, zodat ze als volwassenen volwaardig kunnen leven, wonen en werken. Hiervoor worden (plus)voorzieningen voor kinderen in de peuterspeelzalen, op school en naschools georganiseerd om de (taal)ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te vergroten. Regionale samenwerking met andere gemeenten en schoolbesturen in Zuid-kennemerland is gerealiseerd met het oog op onder meer de leerlingstromen over onze gemeentegrens heen.

De gemeente heeft een zorgplicht om te voorzien in onderwijshuisvesting en zorgt samen met de schoolbesturen voor het op peil houden van het voorzieningenaanbod.

Van de Haarlemmers van vijftien jaar en ouder doet 62% (in 2011) regelmatig aan sport. Demografische ontwikkelingen zoals de vergrijzing leiden tot veranderingen in de aard en omvang van bepaalde doelgroepen. Daarop moet het sportaanbod worden afgestemd. De ‘Strategische visie sportaccommodaties’ richt zich op voldoende aanbod van sportaccommodaties. Het gaat, naast de fysieke accommodaties, ook om de toegankelijkheid van het onderwijs- en activiteiten aanbod en de aansluiting op de vraag en behoefte van de jeugd.

De gemeente investeert -naast de vijf kernsporten: honk- en softbal, turnen, badminton en judo- de ontwikkeling van de breedtesport door onder meer het stimuleren van de professionalisering van verenigingen. Zo wordt de jeugd uitgedaagd tot gezonde en verantwoorde sportbeoefening. Sport zorgt ook voor sociale cohesie.

De gemeente onderschrijft het belang van regionale samenwerking om Haarlemmers meer gelegenheid tot sporten te bieden, onder andere in relatie tot het Olympisch Plan 2028 en het accommodatiebeleid.

De gemeente kan in haar regierol op het beleidsterrein Jeugd, Onderwijs en Sport zowel opdrachtgever als samenwerkingspartner zijn. Zo is ze opdrachtgever van SportSupport voor het uitvoeren van het sportbeleid en (vooralsnog) partner van de provincie voor de jeugdzorg.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Integraal Jeugdbeleid gemeente Haarlem: ‘Kiezen voor Jeugd’ (2006/245669).
- Nota ‘Samen voor jeugd: transitie jeugdzorg’ (2010/199782).
- Visie sociaal cultureel werk Jeugd (2008/103704).

- Verwijsindex Risico Jeugd (2009/73817).
- Convenant Lokale Educatieve Agenda 2011-2015 (2011/120013).
- Meerjarenbeleidsplan Wet OKE 2011-2014 (2011/436806).
- Bestuursafspraken 'Effectief benutten van VVE en extra leertijd voor jonge kinderen' (2012/50796).
- Nota Meerjarenplan bestrijding Voortijdig Schoolverlaten 2011 t/m 2014 (2010/398234).
- Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (2012/130442).
- Nota Agenda voor de Sport 2010-2014: 'Haarlem Sport!' (2009/237435).
- Voortgangsnotitie Sport 2011 (2012/79925).
- Strategische visie sportaccommodaties 2012-2016 (2011/430082).

Beleidsveld 4.1 Voorzieningen en zorg voor de jeugd

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer participatie van jeugdigen in de stad, zodanig dat hun persoonlijke ontwikkeling wordt bevorderd en zij beter in staat zijn om deel te nemen aan de samenleving.
2. Continueren zorg voor jeugd, zodanig dat de gezondheid op peil blijft en/of verbetert.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Haarlemmers zijn (zeer) tevreden over voorzieningen voor jongeren in de buurt ¹	33% (2005)	28% (2007) 29% (2009) 32% (2010) 32% (2011)	40%	40%	40%	40%	40%	40%	Omnibus-onderzoek
2. Het gaat goed met jeugdigen op basis van JGZ-criteria: fysiek/mentaal/sociaal	85% (2010)	85% (2010) 85% (2011)	85%	85%	85%	85%	85%	85%	Jaarverslagen JGZ

¹Vanaf 2013 wordt in de Omnibus via specifieke vragen de deelname van jongeren aan activiteiten in hun leefomgeving (school, verenigingen en vrijwilligerswerk) gemeten.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

Stimuleren participatie van jeugdigen in de stad en doorontwikkeling van de zorg voor jeugd.

1. Meer participatie van jeugdigen in de stad
  - a. De gemeente biedt jeugdvoorzieningen, en stimuleert het gebruik ervan door voorlichting te geven over het bestaande aanbod. Het gaat om kinderen, tieners en jongeren die gebruik willen maken van het aanbod van sport- en speelgelegenheden zoals bij speelgroepen, VVE-peuterspeelzalen, speeltuinen of openbare speelvoorzieningen. Ook gaat het om het aanbod van tiener- en jongerenwerk in welzijnsaccommodaties. Hiernaast kan de jeugd gebruik maken van de mede door de gemeente gesubsidieerde digitale netwerken die de jeugd informeren en waarmee de gemeente hen over onderwerpen raadpleegt.
  - b. De gemeente regisseert en subsidieert het *wijkgerichte* aanbod sociaal cultureel werk jeugd van de welzijns- en jongerenorganisaties. Naast brede school activiteiten gaat het om een goed verspreid aanbod van tiener- en jongerenwerk tot 18 jaar over Haarlemse stadsdelen. Dit aanbod is, in overleg met de jeugd en professionals, afgestemd op de verschillende leeftijdscategorieën in de verschillende wijken en heeft voldoende openingstijden. Met de jeugd wordt hierdoor een zinvolle, passende en op preventie gerichte vrijetijdsbesteding georganiseerd.
  - c. De gemeente regisseert en subsidieert een *stedelijk* aanbod sociaal cultureel werk jeugd met voldoende openingstijden en afgestemd op specifieke doelgroep in overleg met de jeugd en professionals, waardoor een zinvolle, passende en op preventie gerichte vrijetijdsbesteding met de jeugd wordt georganiseerd.
2. Doorontwikkeling zorg jeugd

- a. De gemeente regisseert en subsidieert de (door)ontwikkeling van transitie jeugdzorg door het versterken van de CJG's die de basis worden van de vernieuwde zorg voor jeugd. Jeugdbescherming, jeugdreclassering, crisisdienst en Advies- en Meldpunt Kindermishandeling krijgen een andere positie in deze vernieuwde jeugdzorg, die vanaf 2015 in werking treedt. Ook wordt de toegang tot en inkoop van residentiële en (zeer) gespecialiseerde zorg vormgegeven en wordt gekeken op welke manier regionale samenwerking vorm kan krijgen om een transparante cliëntvriendelijke, laagdrempelige en goed verspreide zorgverlening te realiseren. Haarlemmers vinden hun weg naar het CJG, als het om vragen over gezondheid en de ontwikkeling van hun kinderen gaat.
- b. De gemeente zorgt voor vergroting van de effectiviteit van het CJG (en daarmee het vergroten van bereik en bekendheid) door het in gebruik nemen van een regionaal registratiesysteem van cliënten in relatie tot geboden zorg, een herijking van bestaande zorgcoördinatie, het uitvoeren van een meting naar cliënttevredenheid en het bieden van opvoed- en gezinsondersteuning aan ouders.
- c. De gemeente versterkt de vroegsignalering risico's jeugd en individuele hulpverlening door het uitbreiden van het aantal samenwerkingspartners binnen de Verwijsindex Risico Jeugdigen (VIR) en door het stimuleren van het gebruik van de Verwijsindex door voorlichting en het ondersteunen van de aangesloten organisaties bij het naleven van het convenant.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a. Gemiddeld aantal bezoekers per week bij de jongerenwebsites (www.stad-haarlem.nl, www.inhaarlemkanalles.nl)	150 (2008)	200 (2009) 220 (2010) 1.000 (2011)	1.000	1.100	1.100	1.200	1.200	1.200	STAD Haarlem
1b/c. Gemiddeld aantal uur per week dat jongeren gebruik kunnen maken van het aanbod Sociaal Cultureel Werk Jeugd	65 (2009)	70 (2010) 113 (2011)	100	105	105	105	105	105	Jaarverslagen/prestatieplannen
2b. Gemiddeld aantal bezoekers per week aan het (digitale) Centra Jeugd en Gezin	150 (2009)	500 (2010) 825 (2011)	650	750	775	800	800	800	Stadsbibliotheek en JGZ
2c. Aantal samenwerkingspartners die aangesloten zijn op de Verwijsindex Risico's Jeugdigen	12 (2009)	15 (2010) 28 (2011)	32	40	45	45	45	45	Gemeentelijke administratie

Beleidsveld 4.2 Onderwijs

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Alle jongeren sluiten met ten minste een startkwalificatie (HAVO of MBO-2 niveau) hun schoolloopbaan in goed onderhouden onderwijsgebouwen af en vinden een plaats op de arbeidsmarkt.

1. Meer ontwikkelingskansen voor de jeugd (voorschools, op school en naschools), zodanig dat zij beter kunnen participeren in de samenleving.
2. Minder verzuim en schooluitval van de jeugd, zodat de kans op een startkwalificatie (HAVO of MBO-niveau 2 diploma) wordt vergroot.
3. Voldoende aanbod goed onderhouden schoolhuisvesting, zodanig dat de gemeente aan haar wettelijke taak voldoet.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage VVE-geïndiceerde peuters dat deelneemt aan Voorschoolse Educatie in peuterspeelzalen en kinderopvang	54% (2009)	61% (2010) 65% (2011)	70%	75%	75%	80%	80%	80%	Jaarverslagen voorschoolse instellingen
2. Percentage vermindering aantal voortijdig schoolverlaters (VSV) t.o.v. de nulmeting	20% (2006)	20% (2008-2009) 30% (2009-2010) 40% (2010-2011)	25,5%	30%	40%	40%	40%	40%	Centrale Administratie regionale Leerplicht (CAREL) en DUO/OCW
2. Slagingspercentage van de deelnemers van het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs (VAVO)	60% (2009)	70% (2010) 70% (2011)	75%	75%	80%	80%	80%	80%	Rapportages VAVO met akkoord. verklaring

Wat gaan wij er voor doen in 2013?

Het vergroten van ontwikkelingskansen van jeugd om voorschools, op school en naschools de schoolloopbaan te doorlopen, waardoor meer jongeren met een startkwalificatie de schoolloopbaan afsluiten en een plaats op de arbeidsmarkt innemen.

1. Meer ontwikkelingskansen voor de jeugd voorschools, op school en naschools
  - a. De gemeente biedt en stimuleert deelname aan Voor- en Voorschoolse Educatie (VVE) om kinderen op jonge leeftijd de taal te leren en zich te laten ontwikkelen, zodat peuters een soepele overgang naar de basisschool kunnen maken en kleuters naar groep drie van de basisschool kunnen doorstromen. Met partners in de stad wordt voorlichting aan ouders en/of verzorgers gegeven, worden professionals in deze VVE-methodiek getraind en worden op basis van het wettelijk kader honderd procent beschikbare plaatsen voor deze VVE-geïndiceerde doelgroepkinderen behouden.
  - b. De gemeente continueert de vier huidige schoolgebonden schakelklassen en breidt uit met zes nieuwe schakelklassen met taalvoorziening in het basisonderwijs. Dit gebeurt samen met Haarlemse schoolbesturen om kinderen intensiever met taal te laten werken, zodat hun taalvaardigheden worden versterkt. Voor de anderstalige leerlingen blijft de regionale schakelvoorziening Internationale Taalklas in het basisonderwijs in stand samen met schoolbesturen en gemeenten Zuid-Kennemerland en gemeente Velsen om kinderen zo snel mogelijk de basisvaardigheden van de Nederlandse taal te leren, zodat zij op de reguliere basisschool hun schoolloopbaan kunnen vervolgen.
  - c. De gemeente continueert Brede Schoolontwikkeling (School-in-de-Wijk) met het behouden van het aantal Brede scholen samen met partners in de stad. Kinderen krijgen voor, tussen en na schooltijd een aantal op elkaar afgestemde activiteiten aangeboden, gericht op ontwikkeling en versterking van de eigen vaardigheden en/of talenten.
2. Meer startkwalificaties en minder verzuim en schooluitval van de jeugd
  - a. De gemeente continueert de aanpak 'Vermindering van de voortijdige schooluitval (VSV)', zodat een hoger aantal jongeren een startkwalificatie (HAVO of MBO-2 niveau) behaalt. Samen met schoolbesturen wordt de overgang van VMBO-t naar HAVO een doorgaande lijn. Jongeren met schoolverzuim worden naar school teruggeleid en/of in (leerwerk)trajecten geplaatst om vaardigheden voor het behalen van een startkwalificatie te leren, zodat zij een plaats op de arbeidsmarkt kunnen verkrijgen. Door invoering van passend onderwijs (op de leerling toegesneden onderwijsaanbod) volgen meer leerlingen op de reguliere school voortgezet onderwijs, zodat het aantal voortijdig schoolverlaters afneemt en minder jongeren via het Voortgezet Algemeen Volwassenen Onderwijs (VAVO) een startkwalificatie behalen.

- b. De gemeente versterkt de samenwerking tussen (beroeps)onderwijs, werkgevers en gemeente, zodat er sprake is van aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, waardoor jongeren met de schoolse (vak)kennis en vaardigheden een stage kunnen volgen om vervolgens een startkwalificatie te behalen en kunnen instromen op de arbeidsmarkt.
  - c. De gemeente continueert en breidt samen met de scholen het inzetten van spreekuren op scholen uit ter voorkoming en vermindering van ongeoorloofd schoolverzuim en schooluitval van leerplichtige en kwalificatieplichtige leerlingen tot 23 jaar. Tijdens deze spreekuren worden de gevolgen van schoolkeuze, leermotivatie, vormen van begeleiding, gedragsproblemen of problemen in de thuissituatie, ongeoorloofd schoolverzuim besproken om deze leerlingen een startkwalificatie te laten behalen.
3. Voldoende aanbod goed onderhouden onderwijshuisvesting
- a. De gemeente realiseert voldoende goed onderhouden schoolgebouwen in de stad door samen met schoolbesturen in (ver)nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen te investeren, waardoor de jeugd de schoolloopbaan in een goede fysieke en eigentijdse onderwijsleeromgeving kan doorlopen. Dit op basis van het uitvoeren van het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (S.H.O.).
  - b. De gemeente realiseert een evenwichtige spreiding van onderwijsgebouwen over de stad met schoolbesturen, die voldoet aan de wettelijke zorgplicht zoals verwoord in de Verordening Voorzieningen Onderwijs gemeente Haarlem 2009 en uitgewerkt in het S.H.O.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Percentage beschikbare plaatsen doelgroepkinderen Voorschoolse Educatie	52% (2007)	71% (2009) 75% (2010) 83% (2011)	100%	100%	100%	100%	100%	100%	SSP, Haarlem Effect, 't Hazeltje, Meerwijk Opstroom
1b. Aantal leerlingen schakelklassen met taalvoorziening	30 (2007)	99 (2009) 99 (2010) 99 (2011)	99	180	180	100 ¹	-	-	Schoolbesturen en gemeentelijke registratie
1c. Het aantal brede scholen	3 (2005)	25 (2009) 25 (2010) 25 (2011)	25	25	25	25	25	25	Gemeentelijke registratie
2c. Het aantal scholen met spreekuren leerplicht	4 (2011)	4 (2011)	7	9	9	9	9	9	Gemeentelijke registratie

¹ De wet OKE eindigt op 31 december 2014; de aanvullende specifieke doeluitkering bestuursafspraken VVE/schakelklassen loopt tot eind 2015.

Beleidsveld 4.3 Sport

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Een grotere deelname van Haarlemmers aan regelmatige sportbeoefening, minstens één keer per twee weken in goed onderhouden sportaccommodaties en het continueren van kernsporten.

1. Hogere deelname van Haarlemmers aan breedtesport.
2. Ondersteunen kernsporten, zodat deelname aan kernsporten wordt vergroot.
3. Voldoende goed onderhouden en betaalbare sportaccommodaties.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Percentage Haarlemmers (> 15 jr) dat regelmatig sport (minstens 1x per 2	55% (2006)	56% (2007) 56% (2008) 59% (2009) 61% (2010)	80%	63%	64%	65%	65%	65%	Omnibusonderzoek

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
weken)		62% (2011)							
1. Percentage leerlingen die met zwemdiploma-A de basisschool verlaat	88% (2011)	88% (2011)	88%	90%	92%	94%	96%	96%	VSG-monitor
2. Aantal sporttalenten dat gebruik maakt van ondersteunende activiteiten	60 (2009)	105 (2010) 180 (2011)	70	120	120	- ¹	-	-	Jaarverslag Stichting Topsport Kennemerland

¹ Subsidie wordt tot 2015 verstrekt, daarna wordt het opnieuw overwogen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

Meer Haarlemmers nemen deel aan het diverse sportaanbod op goed onderhouden sportaccommodaties.

1. Hogere deelname van Haarlemmers aan breedtesport.
  - a. De gemeente continueert het aanbod van combinatiefunctionarissen, zodat meer sport- (en cultuur)aanbod in de vorm van sportstimuleringsactiviteiten in het onderwijs, de naschoolse opvang, de wijken en sportverenigingen uitgevoerd wordt. Dit om kinderen en jongeren te laten deelnemen aan breedtesport in het kader van School-in-de-wijk activiteiten en andere sportactiviteiten en om volwassenen te stimuleren een sport te beoefenen. Hierbij wordt het gebruik van het JeugdSportfonds, de JeugdSportPas, sport in de wijk, FEM Fit en de Beweegpas 50+ gestimuleerd om sportbeoefening, ook voor volwassenen, laagdrempelig aan te bieden.
  - b. De gemeente ondersteunt en faciliteert sportverenigingen door het organiseren van workshops en bijeenkomsten voor deze verenigingen, mede op basis van onderwerpen die uit de gemeentelijke verenigingsmonitor naar voren komen. Dit om verenigingen te vitaliseren, zodat meer inwoners aan verschillende sporten kunnen deelnemen.
  - c. De gemeente voert het nieuwe schoolzwemprogramma uit samen met de scholen en de zwembaden als onderdeel van bewegingsonderwijs, zodat leerlingen met een zwemdiploma-A de basisschool verlaten.
2. Ondersteunen van kernsporten
  - a. De gemeente ondersteunt de vijf Haarlemse kernsporten: honk- en softbal, turnen, badminton en judo, door het faciliteren van de (kern)-sport infrastructuur met inzet van sportverenigingen en Stichting Topsport Kennemerland. Dit om sportdeelname aan deze kernsporten te realiseren en sportdeelname in het algemeen te vergroten.
  - b. De gemeente faciliteert talentontwikkeling door ondersteuning en begeleiding van kinderen, jongeren en volwassenen om hun deelname aan een kernsport te stimuleren en hun talent hierin (verder) te ontwikkelen.
  - c. De gemeente faciliteert (kern)sportevenementen om sporters hun sport te laten beoefenen, bekendheid aan kernsporten te geven en deelname hieraan te vergroten.
3. Voldoende goed onderhouden sportaccommodaties
  - a. De gemeente zorgt voor voldoende goed onderhouden sportaccommodaties in de stad door samen met sportverenigingen, op basis van een te ontwikkelen beleidsuitvoeringsplan sportaccommodaties, in (ver)nieuwbouw en renovatie van sportaccommodaties te investeren, waardoor sporters hun sport in een goede fysieke sportomgeving kunnen beoefenen.
  - b. De gemeente voert tariefdifferentiatie in op basis van een kostprijs gerelateerde tariefstructuur. Dit is samen met de sportverenigingen ontwikkeld om de exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties betaalbaar te houden. In deze tariefsdifferentiatie zijn de mogelijkheden betrokken van een eigen bijdrage van verenigingen aan investeringen en verrekening van investeringslasten in de huurtarieven van sportaccommodaties en -velden.
  - c. De gemeente stimuleert het multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties met inzet van SRO, SportSupport en sportverenigingen door naar de bezettingsgraad en de kosten-dekkendheid van sportaccommodaties te kijken.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Aantal combinatiefunctionarissen (in fte)	10,3 (2009)	10,3 (2010) 11,8 (2011)	19,3	19,3	19,3	19,3	19,3	19,3	Jaarverslagen SportSupport en School in de Wijk
1a. Aantal deelnemers sportstimuleringsactiviteiten die mede vanuit de gemeente worden geïnitieerd	15.500 (2009)	16.000 (2010) 14.000 (2011)	12.500	12.500	12.500	12.500	13.000	13.000	Jaarverslag SportSupport en gemeentelijke registratie
1a. Aantal kinderen 6-12 jaar dat deelneemt aan sportlessen met de JeugdSportPas	1.565 (2008)	1.600 (2009) 1.653 (2010) 1.756 (2011)	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600	Jaarverslag SportSupport
2a. Aantal workshops en bijeenkomsten voor verenigingen en sporttalenten	5 (2010)	5 (2010) 5 (2011)	5	5	5	5	5	5	Jaarverslag Stichting Topsport Kennemerland
2b. Het aantal sporttalenten dat gebruik maakt van voorzieningen (waaronder huisvesting en scholing)	0 (2009) ¹	20 (2010) 18 (2011)	22	22	22	22	22	22	Jaarverslag Stichting Topsport Kennemerland
3. Het aantal sportaccommodaties met multifunctioneel gebruik	4 (2011)	4 (2011)	5	6	6	6	7	7	Gemeentelijke registratie, Jaarverslag SRO

¹ In 2009 is gestart met 0 deelnemers.

Met ingang van deze programmabegroting worden de volgende prestatie-indicatoren structureel gemeten:

2c. Het aantal kernsportevenementen

Financiën programma

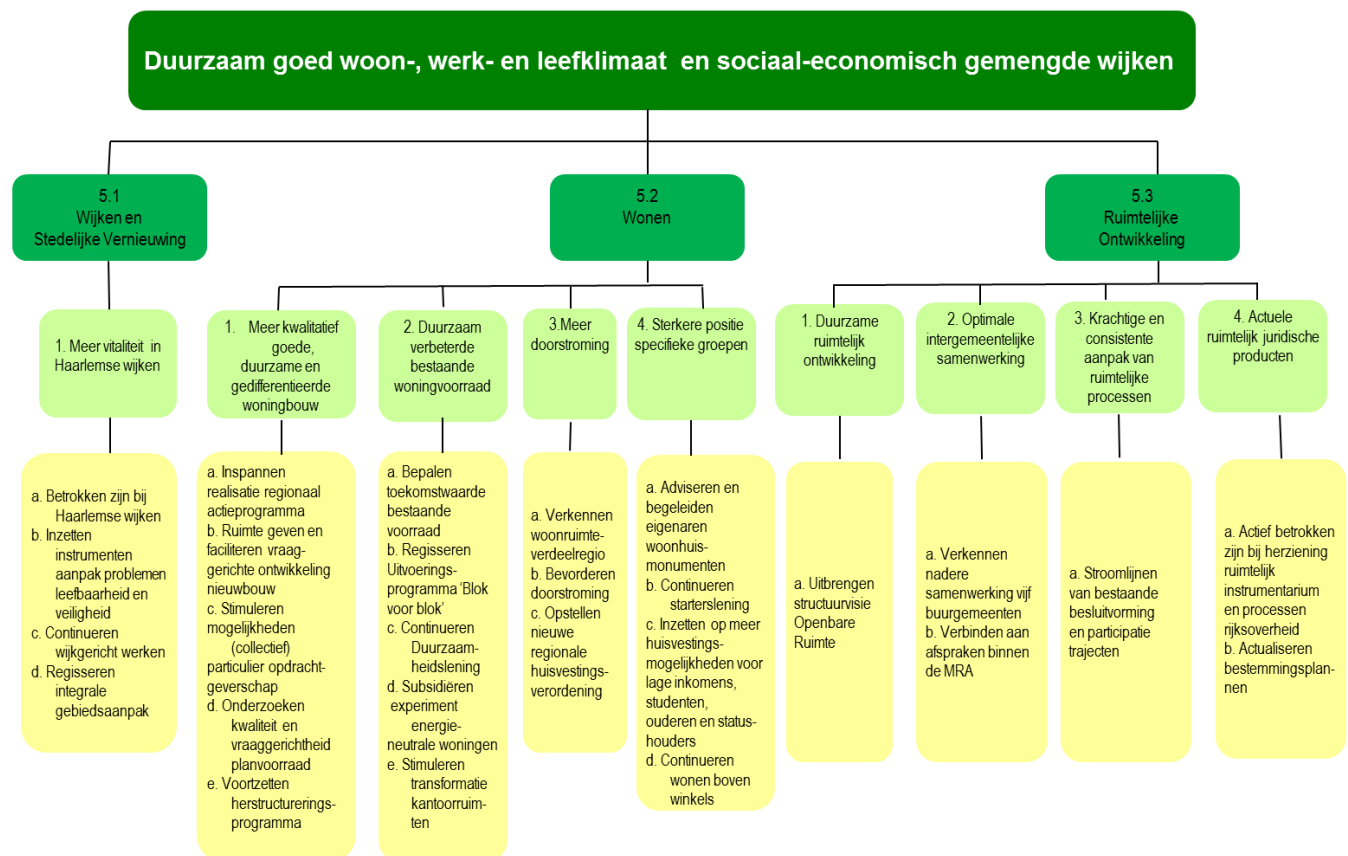
Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

		<i>bedragen x € 1.000</i>				
beleids veld	Programma 4 Jeugd, Onderwijs en Sport	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
4.1	Jeugd	10.409	8.281	9.296	9.559	10.354
4.2	Onderwijs	21.486	23.883	20.424	26.356	22.367
4.3	Sport	11.643	10.761	10.968	11.005	10.695
	<i>Totaal lasten</i>	43.538	42.925	40.688	46.920	43.416
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
4.1	Jeugd	3.267	5.177	3.666	-	4.967
4.2	Onderwijs	3.101	4.692	1.631	6.355	1.522
4.3	Sport	482	212	50	51	52
	<i>Totaal baten</i>	6.850	10.081	5.347	6.406	6.541
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	36.688	32.844	35.341	40.514	36.875
	Toevoeging aan reserve	320	1.552	1.552	633	190
	Onttrekking aan reserve	3.040	2.559	2.633	1.548	544
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	33.968	31.837	34.260	39.599	36.521

		bedragen x € 1.000
Investerings reeds besloten door de raad		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
77.01	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs	837
76.01	VMBO-scholen	1.524
Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
77.01	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs:	20.508
50.99	Kleine investering sport	55
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
81.06	Grasvelden Renovatie grassportvelden	126
81.27	Achterstallig onderhoud kleedaccommodaties	529
81.28	Achterstallig onderhoud sportvelden: onderbouw	260
81.28	Achterstallig onderhoud sportvelden: toplagen	529
Totaal programma 4 Jeugd, onderwijs en sport		24.368

Programma 5 Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling

Commissie	<i>Ontwikkeling</i>
(Coördinerende) portefeuilles	<i>Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting</i>
Afdelingen	<i>Stadszaken & Wijkzaken</i>

Programmadoelstelling (Missie)

Programma 5 en programma's 8 en 9 (en op het punt van veiligheid; programma 2) richten zich op het ruimtelijk fysieke domein. De centrale doelstelling is behoud en versterking van de aantrekkelijkheid van Haarlem als goede woonstad die toekomstgericht, leefbaar, duurzaam, bereikbaar, ondernemend en veilig is.

Het ruimtelijk-fysiek domein wordt gedomineerd door drie opgaven: bereikbaarheid, kwaliteit woon- en leefomgeving en economische groei. De verschillende, soms tegengestelde, ambities en ontwikkelingen vragen om een samenhangende benadering. Een dergelijk perspectief is een voorwaarde om tot een zorgvuldige, volledige afweging te komen en moet zichtbaar zijn in de ontwikkelingen in de stad, zoals:

- Verbeteren toegankelijkheid van de stad en doorstroming;
- Vergroten leefbaarheid in de Haarlemse wijken;
- Het opheffen van de ruimtelijke tweedeling in de stad;
- Versterking van de ruimtelijke kwaliteit;
- Verbreding economische blik van Haarlem;

- Verkenning van de toekomst;
- Optimalisering van de bestaande woningvoorraad (duurzaam en toekomstbestendig);
- Betaalbaar wonen en goede doorstroming;
- Vitale wijken.

De doelstelling is gebaat bij duidelijke stedelijke kaders en keuzes, die transparant, integraal en toekomstbestendig zijn. Dit vraagt om samenhangende beleidsvisies. Door een integrale gebiedsaanpak worden de verschillende stedelijke ambities met elkaar verbonden en/of op elkaar afgestemd, rekening houdend met de mogelijkheden en de bereidheid tot samenwerking van partijen in het gebied.

Maatschappelijk effect	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Percentage Haarlemmers dat denkt dat de buurt het afgelopen jaar vooruit is gegaan	23% (2005)	23% (2007) 16% (2009) 16% (2010) 20% (2011)	19%	20%	20%	20%	20%	20%	Omnibus-onderzoek

Context en achtergronden

Haarlem, als centrumstad van de regio Zuid Kennemerland, levert een bijdrage aan een sterkere concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam. Daarmee kan deze regio tot de top vijf van Europese metropoolregio's blijven behoren. Maatregelen voor behoud en verbetering van de woonfunctie, lijken het meest effectief voor het vergroten van de aantrekkingskracht en economische vitaliteit. De woningvoorraad in deze regio moet daarvoor worden vergroot. Haarlem streeft verder naar een robuust bereikbaarheidsnetwerk.

Haarlem is geen eiland. De relaties met de regio zijn duidelijk, onder andere getuige de afspraken over de regionale woningbouwopgave in het Regionaal Actieprogramma Wonen (RAP) Zuid-Kennemerland/IJmond. De samenwerking heeft een extra impuls gekregen door de gezamenlijk opgestelde intergemeentelijke structuurscan.

De financiële crisis bepaalt het handelen momenteel. Haarlem moet haar ogen niet sluiten voor de opgaven op langere termijn. Hiervoor zijn nieuwe vormen van aanpak en financiering onvermijdelijk. De samenleving wordt geconfronteerd met een periode van veranderingen. Haarlem staat de komende jaren flink wat uitdagingen en opgaven te wachten. Klimaatverandering, economische verschuivingen, toenemende druk op de woningmarkt, stijgende energiekosten en grondstoffen schaarste. Samenhang en solidariteit in de samenleving worden op de proef gesteld. Tegelijkertijd doet de overheid om reden van (slinkende) beschikbare middelen en menskracht veel meer dan nu een beroep op betrokkenheid van burgers en partijen bij het aanpakken van vraagstukken. Bewoners van onze stad moeten zich mede verantwoordelijk voelen voor de inrichting van hun eigen samenleving (actief burgerschap). Vereenvoudiging van procedures maakt hier ook onderdeel van uit.

Stedelijke vernieuwing levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid in wijken. Waar de vorige woonvisie nog de speerpunten 'meer, beter, dynamisch en betaalbaar' kende, ligt in de nieuwe woonvisie 2012-2016 het accent vooral op 'kwaliteit'. Gemeente en marktpartijen hebben elkaar hard nodig om nieuwbouw of herstructurering te kunnen realiseren. Het maken van (prestatie)afspraken (het Lokaal Akkoord) is nodig om met de corporaties te komen tot uitvoering van het woonbeleid.

Door bij een integrale gebiedsaanpak de relevante speerpunten bij elkaar te halen, wordt de efficiëntie en daadkracht van de interventies vergroot. Zo is differentiatie van de woningvoorraad niet de enige oplossing voor de aanpak van de complexe opgaven in wijken. Veel stedelijke problemen (criminaliteit, sociale overlast, spanning tussen verschillende leefstijlen, werkloosheid) worden via de sociaaleconomische infrastructuur opgelost. Voor een aantal gebieden, waar transformatie of herontwikkeling aan de orde is, worden kaders uitgewerkt in gebiedsvisies waarin standaard een groen paragraaf staat opgenomen. Verder wordt de voorbereiding van bestemmingsplannen, projecten en

bouwplannen verbeterd. Voor de integrale gebiedsaanpak worden harde productieafspraken gemaakt, zowel voor concrete projecten als voor de programma's (zoals de gezamenlijke aanpak van de woonomgeving na herstructurering).

Kaderstellende beleidsnota's

- Woonvisie Haarlem 2012-2016 (2012/220951).
- Regionale woonvisie Zuid-Kennemerland 2010 (2004/176694).
- Nota Grondbeleid Haarlem 2006 (2006/244968).
- Structuurvisie Haarlem 2020 (2005/239507).
- Welstands- en Monumentennota (2003/ 80682).
- Zuid-Kennemerland: bereikbaar door samenwerking (2011/50511).
- Nota Structuurplan Haarlem 2020 (2005/198789).
- Kadernota Haarlem Duurzaam (2011/261872).
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit, 2012 (2012/247818).
- Ontmoeten, verbinden en meedoen, Beleidsplan Wmo gemeente Haarlem 2008-2011 (2008/1569348).
- Haarlem maatschappelijk op de kaart: visie op de ruimtelijke structuur van maatschappelijke voorzieningen 2010-2020 (2010/288562).

Beleidsveld 5.1 Wijken / Stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer vitaliteit in Haarlemse wijken, zodanig dat de leefbaarheid op peil blijft en waar nodig verbetert. Het accent ligt hierbij op de bekende stedelijke vernieuwingswijken en op wijken die voldoende potentie voor nieuwe ontwikkelingen hebben, bijvoorbeeld Haarlem-Oost en Deltwijk.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Afwijking score ¹ Leefbaarometer Deltwijk t.o.v. landelijk gemiddelde	-10 (2008) Positief	-5 (2010) Positief	> -5	-	> -5	-	> -5	-	Leef- baarometer Ministerie BZK
1. Afwijking score ¹ Leefbaarometer Zomerzone ² t.o.v. landelijk gemiddelde	-8 (2008) Matig positief	-5 (2010) Matig positief	> -5	-	> -5	-	> -5	-	Leef- baarometer Ministerie BZK
1. Afwijking score ¹ Leefbaarometer Schalkwijk t.o.v. landelijk gemiddelde	-5 (2008) Matig positief	-4 (2010) Matig positief	> -4	-	> -4	-	> -4	-	Leef- baarometer Ministerie BZK

¹ De score op de tweejaarlijkse Leefbaarometer geeft aan of een gebied beter of slechter scoort dan het landelijk gemiddelde. De score is gebaseerd op een samengestelde score op 6 dimensies: woningvoorraad, publieke ruimte, voorzieningenniveau, bevolkingssamenstelling, sociale samenhang en veiligheid. De score in de tekst betreft de beoordeling van de leefbaarheid door het Ministerie van Binnenlandse Zaken op basis van een gewogen gemiddelde van scores op de 6 dimensies. De score in cijfers betreft het rekenkundig gemiddelde van scores op de 6 dimensies. Deze score kan een waarde tussen -50 (een grote negatieve afwijking) en +50 (een grote positieve afwijking) aannemen.

² De Zomerzone is niet als buurt opgenomen in de buurtindeling van het Centraal bureau voor de Statistiek. Daarom is een gemiddelde berekend voor de scores uit de Leefbaarometer voor de volgende buurten (CBS indeling): Oude Amsterdamsebuurt, Potgieterbuurt, Van Zeggelenbuurt, Slachthuisbuurt, Parkwijk en Zuiderpolder.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer vitaliteit in Haarlemse wijken brengen, zodanig dat de leefbaarheid op peil blijft en waar nodig verbetert.
  - a. De gemeente is continue betrokken bij wensen en behoeften in de Haarlemse wijken. Bewoners kunnen de gemeente aanspreken om snel en adequaat te reageren op acute problemen. Goede informatie over wat er speelt in hun wijk is daarbij een belangrijke

voorwaarde. De bestuurders zijn direct betrokken door regelmatig bezoek aan de wijk. Bij openingen of bij bijzondere gebeurtenissen bezoekt de stadsdeelwethouder de wijken.

- b. De gemeente zet diverse instrumenten in, zoals het meldpunt Leefomgeving en de gebiedsteams (aanpak van problemen op het gebied van leefbaarheids- en veiligheidszaken).
- c. De gemeente continueert het wijkgericht of vraaggericht werken in wijken die dat willen. Daar worden bewonersinitiatieven ondersteund uit het leefbaarheidsbudget en kan een wijkcontract worden afgesloten. Hierbij zet Haarlem in op het faciliteren van bewonersinitiatieven en op het bevorderen van actief burgerschap waarbij wijken zelf bekijken welke vragen er leven en welke partners bereid zijn hieraan te voldoen.
- d. De gemeente regisseert de integrale gebiedsaanpak. Hiervoor worden harde productieafspraken gemaakt, voor concrete projecten en voor de programma's van het Lokaal Akkoord. Bij herstructurering en nieuwbouw komt het accent te liggen op 'kwaliteit'.

Het beleidsveld 5.1 is erop gericht de vitaliteit in de Haarlemse wijken te vergroten. Zo zijn inspanningen nodig om de leefbaarheid in Delftwijk, Zomerzone en Schalkwijk naar het Haarlemse gemiddelde op te trekken.

Het aanpakken van wijken of delen van de stad heeft van nature een integraal en gebiedsgericht karakter. Dat betekent dat een breed scala van activiteiten bepalend is voor het gewenste eindresultaat. Binnen de (relevante) beleidsvelden in deze programmabegroting wordt de relatie met de wijkaanpak aangegeven. In de loop van 2013 wil Haarlem deze inspanningen bundelen in uitvoeringsprogramma's per stadsdeel.

Beleidsveld 5.2 Wonen

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Een duurzame, ongedeelde woonstad. Goed wonen, 'een dak boven je hoofd', is belangrijk bij ieders ontwikkeling en ontplooiing. Wonen is een belangrijke factor bij de duurzame stedelijke ontwikkeling in Haarlem.

Haarlem heeft onlangs het woonbeleid voor de komende jaren geactualiseerd in 'Haarlem: duurzame, ongedeelde woonstad', woonvisie Haarlem 2012-2016 (met doorkijk naar 2020).

1. Meer kwalitatief goede, duurzame en gedifferentieerde woningbouw, zodat de diverse wijken plek kunnen bieden aan mensen van verschillende inkomensniveaus (Haarlem, ongedeelde stad).
2. Duurzaam verbeterde bestaande woningvoorraad, zodanig dat deze kwalitatief en kwantitatief op peil blijft en voldoet aan de veranderende gedifferentieerde vraag. Belangrijk hierbij is de bestaande particuliere woningvoorraad. Haarlem stimuleert, bevordert en bewaakt de kwaliteit en herstructurering van de bestaande sociale huurwoningvoorraad.
3. Meer doorstroming (meer verhuizingen) op de Haarlemse woningmarkt, zodanig dat meer Haarlemmers een passende woning kunnen vinden.
4. Sterkere positie van specifieke groepen woningzoekenden, zodanig dat hun (keuze-) mogelijkheden op de Haarlemse en regionale woningmarkt worden vergroot.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Rapportcijfer Haarlemmers voor eigen woning	7,6 (2005)	7,7 (2007) 7,8 (2009) 7,8 (2010) 7,9 (2011)	7,8	7,9	8	8	8	8	Omnibusonderzoek
1. Toename woningvoorraad	1792 (2009)	400 (2010) 686 (2011)	518	588 ¹	713	447	544	624	CBS & Gemeentelijke registratie
- sociale woningen				>30%	>30%	>30%	>30%	>30%	
- middeldure woningen				50%					
- dure woningen				10%					
- nultreden woningen				70%					
- eengezinswoningen				22%					
- appartement				70%					

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Aantal betaalbare sociale huurwoningen	20.400 (2009)	20.500 (2011)	> 18.000	> 18.000	- ²	- ²	- ²	- ²	Opgave corporaties

¹ Gebaseerd op meerjarenprogramma woningbouw 2010-2019 (basis voor RAP).

² Bij de vaststelling van het Lokaal Akkoord wordt de omvang van de doelgroep opnieuw vastgesteld en de te garanderen minimale omvang van de betaalbare voorraad.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer kwalitatief goede, duurzame en gedifferentieerde woningbouw
  - a. De gemeente spant zich in om het woningbouwprogramma, zoals opgenomen in het Regionaal Actieprogramma Wonen 2012-2015 (RAP), te (laten) realiseren.
  - b. De gemeente geeft ruimte aan en faciliteert vraaggerichte ontwikkeling in nieuwbouw door:
    - met de corporaties en andere ontwikkelaars afspraken te maken over de manier van samenwerken bij projecten (van besluitvormingsprocessen tot vergunningverlening);
    - flexibilisering van bestemmingsplannen;
    - op de locatie toegespitste stedenbouwkundige en overige eisen.
  - c. De gemeente stimuleert de mogelijkheden van (collectief) particulier opdrachtgeverschap bij nieuwbouw en bestaande bouw door:
    - mogelijkheden van herbestemming en verkoop van bestaande gebouwen te onderzoeken, waaronder gemeentelijk (maatschappelijk) vastgoed;
    - beschikbaar stellen van begeleiding van of een informatiepunt voor (c)po-initiatieven;
    - met corporaties afspraken maken over hun mogelijke rol bij (c)po-initiatieven.
  - d. Haarlem onderzoekt de mogelijkheden om samen met ontwikkelaars en corporaties meer kwaliteit en vraaggerichtheid aan te brengen in de planvoorraad en om prioriteit te kunnen geven aan plannen die ook afgezet kunnen worden in de huidige woningmarkt. (onderzoeken is geen prestatie)
  - e. Haarlem zet de uitvoering van het herstructureringsprogramma voort.
2. Duurzame verbeterde bestaande woningvoorraad
  - a. De gemeente bekijkt de toekomstwaarde van de bestaande voorraad met het oog op verbetering van de energetische kwaliteit en levensloopbestendigheid (toekomstbestendigheid).
  - b. De gemeente regisseert het uitvoeringsprogramma Duurzame woningverbetering ('Blok voor Blok'), waarbij minimaal 270 particuliere woningen twee energielabels stijgen.
  - c. De gemeente continueert de Duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren.
  - d. De gemeente ondersteunt een experiment om tien particuliere woningen te laten verbouwen tot energie neutrale woningen.
  - e. De gemeente stimuleert de transformatie van kantoorruimte naar andere functies dan kantoorfuncties.
3. Meer doorstroming op de woningmarkt
  - a. De gemeente verkent de mogelijkheden om één regio te vormen van Zuid-Kennemerland en IJmond voor verdeling van woonruimte (koppeling met RAP).
  - b. Haarlem blijft samen met de corporaties zich inspannen om de doorstroming te bevorderen.
  - c. Haarlem en de regiogemeenten stellen een nieuwe regionale huisvestingsverordening op, mede op basis van de te wijzingen Huisvestingswet.
4. Sterkere positie van specifieke groepen
  - a. De gemeente staat eigenaren van woonhuismonumenten bij met advies en begeleiding en uitvoering van de Monumentenlening samen met het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten.
  - b. De gemeente continueert de startersregeling.
  - c. De gemeente voert in het kader van het Lokaal Akkoord overleg met corporaties over:
    - voldoende gedifferentieerd aanbod voor lagere inkomens;

- het huisvesten van (bijzondere) groepen bewoners zoals ouderen, studenten, gehandicapten, maar ook statushouders;
  - het voorkomen van leegstand.
- d. De gemeente continueert het project Wonen boven winkels, waarbij er naar gestreefd wordt ten minste dertig nieuwe woonruimten aan de voorraad toe te voegen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2b en 2c. Verstrekte duurzaamheidsleningen	17 (2010)	10 (2011)	20	20	20	- ¹	-	-	Gemeentelijke registratie
4b. Verstrekte startersleningen	21 (2009)	94 (2011)	70	40	- ¹	-	-	-	Gemeentelijke registratie
4d. Nieuwe woningen boven winkels	9 (2009)	37 (2010) 26 (2011)	30	30	30	- ¹	-	-	Gemeentelijke registratie

¹ Afhankelijk van besluitvorming over voorzetting regelingen.

Beleidsveld 5.3 Ruimtelijke Ontwikkeling

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
2. Haarlem zet in op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waarbij vorm wordt gegeven aan Haarlem als een veerkrachtige stad, waar het in 2040 ook nog goed toeven is. Dit leidend principe verbindt economie (potenties), toekomstbestendigheid (kwaliteit en waardecreatie), leefbaarheid (integraal) en duurzaamheid.
3. Optimale intergemeentelijke samenwerking, zowel binnen Zuid-Kennemerland als de MRA, zodanig dat de belangen van Haarlem worden behartigd en de positie van de stad wordt versterkt.
4. Krachtige en consistente aanpak van de ruimtelijke processen, zodanig dat de rol van de burger bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt vergroot en de overheid slim en flexibel opereert.
5. Actuele ruimtelijk juridische producten, zodat deze aansluiten bij mogelijke veranderingen in het omgevingsrecht.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

De gemeente werkt in het verlengde van de Nota Ruimtelijke Kwaliteit aan de Structuurvisie Openbare Ruimte. Na de verkenning op hoofdlijnen en een participatietraject wordt deze structuurvisie in 2013 in de besluitvormingsprocedure gebracht.
2. Optimale intergemeentelijke samenwerking
  - a. De gemeente verkent samen met de vijf regiogemeenten of op basis van de Intergemeentelijke Structuurscan 2012 vervolgspraken kunnen worden gemaakt over de uitvoering en nadere uitwerking.
  - b. De gemeente verbindt zich bovenlokaal aan de afspraken binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) op het gebied van wonen, economie, bereikbaarheid, landschap en duurzaamheid. Ook is zij actief betrokken in andere stedelijke netwerken zoals de G32, waarin kennisuitwisseling, positionering en beïnvloeding centraal staan. Vanuit de rol als centrumstad van Zuid-Kennemerland kan Haarlem de omliggende gemeenten op een bestuurlijk legitieme wijze vertegenwoordigen op een groter schaalniveau dan de MRA en samen optrekken met de IJmond en de Haarlemmermeer om vanuit de westkant van de MRA een bijdrage te leveren aan de internationale concurrentiepositie van de Amsterdamse metropool.
3. Krachtige en consistente aanpak van ruimtelijke processen

De gemeente stroomlijnt de bestaande besluitvormings- en participatietrajecten om politieke en maatschappelijke keuzes eerder en beter zichtbaar te maken. Hierdoor wordt de kans verkleind dat draagvlak verdwijnt en dat er onnodige kosten worden gemaakt.

4. Actuele Ruimtelijk Juridische Producten

- a. De gemeente is actief betrokken bij de herziening door de rijksoverheid van het ruimtelijk instrumentarium en processen (onder de noemer omgevingsrecht). Haarlem gaat stedelijke problematiek in de wetgeving proberen in te brengen en tegelijkertijd leren van processen in andere gemeenten.
- b. De gemeente actualiseert bestemmingsplannen, conform het Meerjarenplan Bestemmingsplannen. Het is nodig om voor heel Haarlem alle bestemmingsplannen actueel te hebben en te houden. Een bestemmingsplan beschouwt op integrale wijze het plangebied en legt afwegingen tussen 'behouden' en 'ontwikkelen' vast. Het bestemmingsplan is hét bindende instrument waar burgers en de overheid zich aan dienen te houden, waar veel verschillende belangen in spelen. Een actueel bestemmingsplan geeft dus een compleet beeld en biedt rechtszekerheid.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1b. Aantal vast-gestelde bestemmings-plannen ¹	12 (2010)	2 (2011)	9	10	8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Gemeentelijke registratie

¹Niet alleen de kwantiteit is bij bestemmingsplannen is van belang, maar juist de integraliteit en afgewogen belangen maken een bestemmingsplan tot een belangrijk instrument.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen, plus een overzicht met de investeringen die in 2013 worden gedaan.

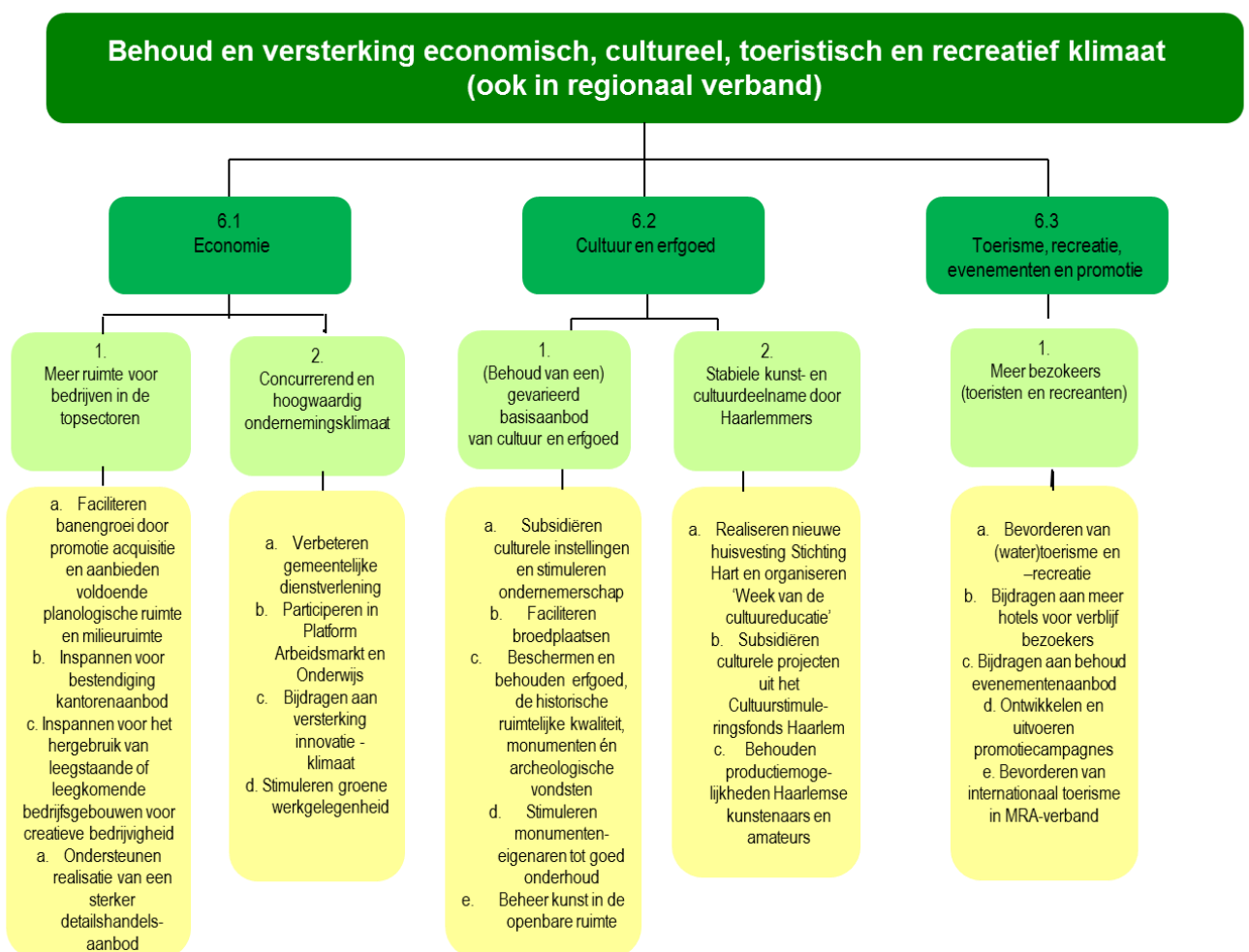
		<i>bedragen x € 1.000</i>				
beleids veld	Programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
5.1	Wijken / Stedelijke vernieuwing					
5.2	Wonen	6.537	5.066	3.522	7.001	1.088
5.3	Ruimtelijke ontwikkeling	2.661	2.722	2.208	2.748	2.399
5.4	Vastgoed	42.956	53.590	37.632	41.777	24.855
	Totaal lasten	52.154	61.378	43.362	51.526	28.342
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
5.1	Wijken / Stedelijke vernieuwing					
5.2	Wonen	3.265	7.714	2.837	10.165	65
5.3	Ruimtelijke ontwikkeling	255	-	-	-	-
5.4	Vastgoed	40.045	47.182	36.128	39.389	23.670
	Totaal baten	43.565	54.896	38.965	49.554	23.735
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	8.589	6.482	4.397	1.972	4.607
	Toevoeging aan reserve	6.319	3.001	2.744	1.518	1.606
	Onttrekking aan reserve	5.066	3.040	3.258	3.687	2.087
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	9.842	6.443	3.883	-197	4.126

Investerings reeds besloten door de raad

IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
84.03	Toneelschuur: vervanging licht, geluid, automatisering	41
84.03	Toneelschuur: vervanging theatertechniek, vaste inrichting	1.261
Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
84.01	Vervangingsinvesteringen Schouwburg	650
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
VG.ON	Reservering levensduurverlengend onderhoud gemeentelijk bezit	812
Totaal programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		2.764

Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie

Commissie	Ontwikkeling
(Coördinerende) portefeuilles	Cultuur, Economische Zaken en Stadspromotie
Afdeling	Stadszaken

Programmadoelstelling (Missie)

Haarlem draagt als centrumstad in de westkant van de Metropoolregio Amsterdam bij aan een sterkere concurrentiepositie, zodat deze regio tot de top vijf van Europese metropoolregio's blijft behoren.

De programmadoelstelling zet daarom verder in op de speerpunten 'versterking van de zakelijke dienstverlening en toeristische en culturele aantrekkingskracht' uit de toekomstvisie van Haarlem, al zijn de accenten iets verlegd.

De Economische Agenda benadrukt de groeimogelijkheden bij de topsectoren in de stad: toerisme, creatieve industrie, zakelijke dienstverlening, zorg en het stimuleren en faciliteren van ondernemerschap. Dat vergt uiteraard een arbeidsmarkt die daarop aansluit. Zo zorgt een duidelijke koers voor de partners voor een gezonde en duurzame plaatselijke economie. Cultuur en economie zijn in Haarlem onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zo hangt het niveau van de culturele voorzieningen af van het aantal bezoekers van buiten de stad en daarmee van stads promotie, maar kunst en cultuur hebben bij uitstek invloed op de economische groei van de stad. Vooral hoogopgeleide creatieven stimuleren de economie, zij vestigen zich graag in een stad met een gevarieerd cultureel aanbod. Voor het versterken van de culturele voorzieningen worden in de nieuwe Cultuurnota accenten gelegd, waaronder het stimuleren van ondernemerschap.

Haarlem kiest ervoor het economische, culturele en recreatieve klimaat samen met het bedrijfsleven, de partners van de culturele instellingen, recreatieve organisaties en het verenigingsleven vorm te geven. De rol die de gemeente hierin kan spelen is er één van regievoerder, samenwerkingspartner en faciliteerder. Het is een grote uitdaging om in tijden van krimpende financiële ruimte en beperkte formatie toch de ambities van deze programmabegroting waar te maken, al zijn de ambities bijgesteld ten opzichte van vorige jaren zoals is aangegeven bij de kadernota.

Haarlem manifesteert zich binnen en buiten de regio positief en onderscheidend als hoofdstad van de provincie Noord-Holland en acteert actief als samenwerkingspartner. Haarlem werkt samen in de regio Zuid-Kennemerland en neemt deel aan de vorming van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) als onderdeel van de Randstad.

Context en achtergronden

Economie

Haarlem beschikt over een relatief hoog opgeleide beroepsbevolking met een hoge arbeidsparticipatie en is sterk in economisch kansrijke sectoren als zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB, gezondheidszorg en de creatieve en kennisindustrie. Ondanks deze goede uitgangspositie kwam zowel de economische als de werkgelegenheids groei de afgelopen jaren niet boven het landelijke gemiddelde uit. Door de bezuinigingen in de (semi)overheidssector de komende jaren ontstaat banenkrimp in deze sector. Versterking van het economische klimaat en meer ruimte voor het bedrijfsleven is dan ook noodzakelijk om voldoende werkgelegenheid in Haarlem ook op langere termijn te kunnen garanderen. Gezien de effecten van de economische recessie is het doel op korte termijn vooral het behoud van het aantal banen en op de wat langere termijn uitbreiding.

Cultuur en Erfgoed

Haarlem wil nationaal in beeld zijn als stad van cultuur en erfgoed. Het aanbod van de kunstinstituten, de cultuurpodia en het cultureel erfgoed (waaronder de schat aan monumenten, de archeologisch waardevolle resten, de collecties in de musea en archieven) zijn belangrijke dragers van het culturele klimaat. De cultuurpodia (Toneelschuur, Patronaat, Philharmonie, Stadsschouwburg) en de musea zoals Frans Hals, Teylers en het Dolhuys ontvangen veel bezoekers. Haarlem is bovendien de vijfde monumentenstad van Nederland, met 1.200 rijksmonumenten en 2.465 gemeentelijke monumenten.

Cultuur en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, zoals in de missie is opgenomen. Cultuur is ook los van de economische effecten van belang voor de individuele ontwikkeling en de samenleving. Cultuur vergroot de aantrekkingskracht van Haarlem. Het is daarom van belang te investeren in een aantrekkelijk cultureel aanbod, zoals de programmering van podia en musea. Het honderdjarige Frans Hals Museum is in 2013 een belangrijke pijler van een door Amsterdam opgesteld programma voor bezoekers uit binnen- en buitenland (o.a. ter gelegenheid van de heropening van het Rijksmuseum). Teylers is onlangs voorgedragen voor plaatsing op de UNESCO-werelderfgoedlijst.

Door het stimuleren van ondernemerschap en de verzakelijking van de (her)huisvesting van de cultuurinstellingen wil de gemeente de programmering - ondanks de bezuinigingen - aantrekkelijk

houden. Voor Hart (voorheen Centrum voor Cultuureducatie en Vrije Tijd) wordt nieuwe huisvesting gezocht. Hierbij wordt het nieuwe onderkomen aangepast aan moderne trends, zoals een meer op scholen gerichte en wijkgerichte aanpak. Het eigenarenonderhoud van de cultuurpodia draagt de gemeente onder voorwaarden over aan de cultuurpodia zelf.

Toerisme, Recreatie, Evenementen en Promotie

De toeristische en recreatieve sector (met de evenementen) vormen een economische groeisector. Met haar historische binnenstad, culturele aanbod, vele monumenten, uitgebreide winklassortiment, horeca en ligging nabij strand, Amsterdam en Schiphol is Haarlem zeer kansrijk om deze sector verder te versterken. Daarnaast zijn (jaarlijks of tweejaarlijks) terugkerende evenementen belangrijk voor de uitstraling van de stad en voor het bedrijfsleven. Dat geldt ook voor talrijke kleinere evenementen. Steden concurreren nationaal en internationaal om toeristen aan te trekken. Daarom is stadspromotie en het faciliteren van toeristen die in Haarlem willen overnachten door de uitbreiding van hotelkamers onmisbaar. City Marketing Haarlem is volop bezig Haarlem te promoten. De pijlers voor promotie zijn 'aantrekkelijk wonen, werken en ondernemen, winkelen, cultuur en recreëren in een monumentale stad'. Kernwoorden hierbij zijn: kleinschaligheid, klasse en kwaliteit.

Kaderstellende beleidsnota's

Economie

- Economische Agenda Haarlem 2012-2016 (2012/61067).
- Uitvoeringstrategie Platform Kantoren en bedrijven 2010-2040 (Plabeka MRA) (2011/447694).
- Uitvoeringsprogramma bedrijfsverzamelgebouwen en broedplaatsen 2011-2015 (2011/217880).
- Tweede Convenant Binnenstad 2007-2012 (2007/276).
- Convenant Waarderpolder 2011-2015 (2011/67610).

Cultuur en Erfgoed

- Cultuurnota Haarlem 2009-2012 (2008/193858).
- Agenda cultureel erfgoed Haarlem (2007/88353).
- Een waardevol bezit. Beleidsnota archeologie (2009/92142).

Toerisme, Recreatie, Evenementen en Promotie

- Prestatieplan Stichting City Marketing Haarlem 2011 e.v.(2010/419822).
- Evenementen in Haarlem 2011-2012 (2010/75521).
- Koers Plan van Aanpak watertoerisme (2008/171714).
- Hotelbeleidsnota 2012-2020 (2012/128512).

Beleidsveld 6.1 Economie

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer ruimte voor bedrijven in de topsectoren, zodanig dat zij kunnen groeien en het aantal arbeidsplaatsen op peil blijft en waar mogelijk groeit.
2. Een concurrerend en hoogwaardig ondernemingsklimaat ten opzichte van andere gemeenten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2. Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemingsklimaat	6,3 (2005)	6,7 (2007) 6,6 (2010)	-	- ¹	-	-	-	-	Benchmark v.a. 2013 nog te ontwikkelen

¹ In 2013 wordt een nieuw meetinstrument opgezet voor de beoordeling van het lokale ondernemingsklimaat.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer ruimte creëren voor bedrijven in de topsectoren
  - a. De gemeente faciliteert de banengroei in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB, gezondheidszorg en de creatieve- en kennisindustrie in de Waarderpolder, de Binnenstad en Schalkwijk door het aanbieden van voldoende planologische- en milieuruimte en door promotie en acquisitie.
  - b. De gemeente spant zich in het kantorenaanbod te bestendigen door het stimuleren van investeringen in de bestaande kantoorvoorraad voor duurzame kantoorconcepten. De uitvoeringsstrategie 2010-2040 voor het up-to-date houden van Haarlemse kantoren- en bedrijfslocaties wordt in overleg met het Platform bedrijven en kantoren van de Metropoolregio Amsterdam de komende jaren regionaal uitgevoerd en jaarlijks gemonitord.
  - c. De gemeente spant zich in voor het hergebruik van leegstaande of leegkomende bedrijfsgebouwen voor creatieve bedrijvigheid door uitvoering van het programma bedrijfsverzamelgebouwen en broedplaatsen 2011-2015.
  - d. De gemeente ondersteunt de realisatie van een sterker detailhandelsaanbod voor bewoners en bezoekers aan Haarlem met nieuwe winkels in de verbouwde Brinkmann, een nieuwe bouwmarkt aan de Eysinkweg en de eerste fase van een nieuw wijkwinkelcentrum aan de Westergracht. De gemeente evalueert de vrije koopzondagen die in 2012 zijn ingesteld voor winkelbezoek van bewoners en bezoekers.
2. Een concurrerend en hoogwaardig ondernemingsklimaat ten opzichte van andere gemeenten.
  - a. De gemeente verbetert haar dienstverlening aan bedrijven door het ondernemersloket te versterken, deregulering en meer service te bieden aan ondernemers door onder andere méér bezoeken te brengen aan bedrijven in de stad. De gemeente faciliteert ondernemersfondsen zoals in de Waarderpolder en in de Binnenstad ter uitvoering van het Convenant Waarderpolder en het Convenant Binnenstad.
  - b. De gemeente participeert in het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt via het platform Arbeidsmarkt en Onderwijs en het uitvoeren van de nota Arbeidsmarktbeleid 2013-2016. Het doel is om deelname aan de arbeidsmarkt te stimuleren en knelpunten weg te nemen. Het Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs Zuid-Kennemerland gaat meer samenwerken met het bedrijfsleven en het onderwijs aan de westkant van de Metropoolregio Amsterdam. Ondernemers kunnen zich daardoor op scholen presenteren en leerlingen krijgen makkelijker contact met ondernemers voor stages en leerwerkplekken. Dat levert een betere aansluiting op van het onderwijs op de eisen van de markt. De gemeente heeft een voorbeeldfunctie met de realisering van tachtig stageplaatsen per jaar binnen de eigen organisatie.
  - c. De gemeente draagt bij aan de versterking van het innovatieklimaat (duurzaamheid). In het Regionaal Economisch Overleg Zuid-Kennemerland (REO) wordt met de vertegenwoordigers van opleidingsinstituten en ondernemers het kennis- en innovatie uitvoeringsprogramma 2012-2014 uitgevoerd. Thema's die aan bod komen zijn het nieuwe werken en doelmatig leren voor de regionale topsectoren in Zuid-Kennemerland en er worden netwerkbijeenkomsten georganiseerd.
  - d. De gemeente stimuleert groene werkgelegenheid. In de Waarderpolder worden duurzaamheids-scans uitgevoerd voor nieuwe bedrijfsvestigingen en adviseert de energicoach voor verduurzaming van de bedrijfsgebouwen. De mogelijkheid van collectieve inkoop van zonnecollectoren is ook mogelijk voor eigenaren van bedrijfsgebouwen. In convenanten met het bedrijfsleven worden duurzaamheidsafspraken gemaakt, zodat ook het bedrijfsleven haar aandeel levert in het klimaatneutraal maken van Haarlem.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
2a. Aantal bedrijvenbezoeken ¹	(2012)	-	-	50	60	70	75	75	Gemeentelijke registratie

¹Voor deze indicator is nog geen nulmeting beschikbaar. Met ingang van deze programmabegroting meten we deze indicator structureel. Met de eerstvolgende (nul)meting vindt een realistische(r) formulering van streefwaarden plaats.

Beleidsveld 6.2 Cultuur en erfgoed

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Behoud van een gevarieerd basisaanbod van cultuur en erfgoed.
2. De gemeente wil de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem ten minste gelijk houden, ondanks de mogelijk negatieve effecten van de bezuinigingen in de cultuursector.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,4 (2008) 7,4 (2009) 7,1 (2010) 7,6 (2011)	7,4	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	Omnibusonderzoek
1. Aantal leden bibliotheek (x 1.000)	40 (2009)	39 (2008) 40 (2009) 39 (2010) 42 (2011)	40	41	41	41	42	43	Bibliotheek
2. Aantal bezoekers diverse musea en podiumkunsten (x 1.000) ¹	693 (2009)	633 (2008) 693 (2009) 647 (2010) 681 (2011)	700	680	680	680	680	680	Jaarverslagen instellingen

¹ Bezoekersaantallen opgeteld van Teylers Museum, Frans Hals Museum, De Hallen Haarlem, het Dolhuys, Toneelschuur, Patronaat, Philharmonie en Stadsschouwburg. Bij de vier cultuurpodia worden de bezoekersaantallen per seizoen bijgehouden. Zo hebben gegevens over het jaar 2011 betrekking op het seizoen 2010/2011.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Behoud van een gevarieerd basisaanbod van cultuur en erfgoed
  - a. De gemeente behoudt de basisinfrastructuur door het subsidiëren van culturele (basis)instellingen en het stimuleren van ondernemerschap.
  - b. De gemeente faciliteert broedplaatsen op het gebied van cultuur en economie. De afstemming tussen vraag en aanbod van ateliers loopt onder andere via Stichting 37PK en het Platform voor de Kunsten, met als doel voldoende ateliers en werkruimten voor kunstenaars en creatieven in Haarlem te creëren.
  - c. De gemeente beschermt en behoudt erfgoed, de historische ruimtelijke kwaliteit, monumenten én archeologische vondsten.
  - d. De gemeente stimuleert monumenteneigenaren tot goed onderhoud. Na de afronding van de aanwijzing van nieuwe gemeentelijke monumenten, is een regeling voor onderhoud van kracht.
  - e. De gemeente beheert kunst in de openbare ruimte. De gemeente realiseert en behoudt de rijke en gevarieerde kunstcollectie in de openbare ruimte. Daarnaast voert Haarlem de percentageregeling voor nieuwe kunst opdrachten bij bouwprojecten in.
2. Stabiele kunst- en cultuurdeelname door Haarlemmers
  - a. De gemeente zet in op talentontwikkeling. En cultuureducatie vormt een belangrijk speerpunt in het cultuurbeleid.
  - b. De gemeente ondersteunt de realisatie van een nieuwe huisvesting voor stichting Hart en organiseert de 'Week van de cultuureducatie'.
  - c. De gemeente subsidieert een groot aantal culturele projecten via subsidietoekenningen uit het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem (CSF).
  - d. De gemeente behoudt productiemogelijkheden voor Haarlemse kunstenaars en amateurs. Voor zowel de podiumkunsten, (beeldend) kunstenaars en amateurs zijn ondersteuningsmogelijkheden via het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2c. en 2d. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	65 (2008) 95 (2009) 95 (2010) 96 (2011)	80	60	60	60	60	60	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 6.3 Toerisme, recreatie, evenementen en promotie

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Haarlem wil méér bezoekers (zowel dag- als verblijfstoeristen), die langer in de stad blijven en er meer besteden.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Aantal toeristische dagbezoekers naar Haarlem (x 1.000)	930 (2005)	1.120 (2008) 1.163 (2009) 1.234 (2010) 1.203 (2011)	1.200	1.200	1.250	1.250	1.250	1.250	Continu Vakantie Onderzoek (CVO)
1. Aantal verblijfs-toeristen en zakelijke bezoekers (x 1.000) (mensen die overnachten)	220 (2005)	286 (2007) 289 (2008) 273 (2009) 281 (2010) 282 (2011)	280	290	300	300	300	300	Toeristen-belasting

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Haarlem wil méér bezoekers (zowel dag- als verblijfstoeristen), die langer in de stad blijven en er meer besteden.
  - a. De gemeente bevordert (water)toerisme en- recreatie door gerichte promotie van de stad samen met City Marketing Haarlem. Daarnaast komen er meer mogelijkheden voor faciliteiten rond het Spaarne en de waterverbinding naar Amsterdam (riviercruiseschepen). Vanaf 2013 wordt het beheer van het recreatieschap Spaarnwoude -waaraan Haarlem deelneemt- efficiënter uitgevoerd.
  - b. De gemeente faciliteert meer hotelkamers. Er is tot 2020 marktruimte voor 400 nieuwe hotelkamers in Haarlem op basis van het marktruimteonderzoek uit de hotelbeleidsnota.
  - c. De gemeente draagt bij aan het behoud van kwaliteitsevenementen.
  - d. De gemeente ontwikkelt en voert (promotie)campagnes uit -ook voor zakelijke toeristen en Haarlem als aantrekkelijke vestigingsplaats- samen met City Marketing Haarlem (i.s.m. bedrijfsleven, culturele instellingen, horeca, detailhandel en hoteliers).
  - e. De gemeente bevordert internationaal toerisme door regionale samenwerking binnen de Metropoolregio Amsterdam en uitvoering van het regionale actieplan toerisme en recreatie 2012-2015. In 2013 is de digitale portal van City Marketing ook in meerdere talen beschikbaar.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

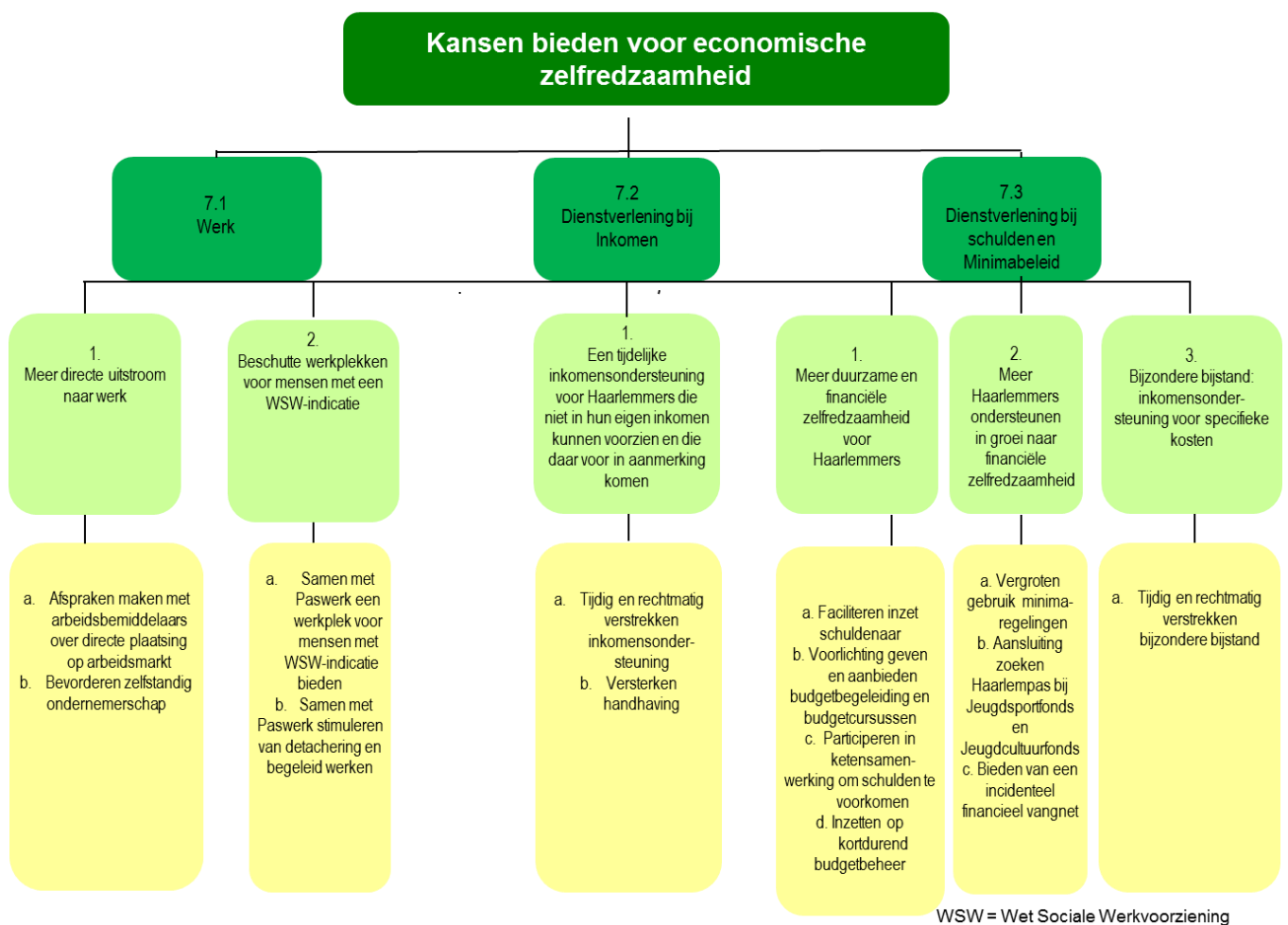
						<i>bedragen x € 1.000</i>
beleids veld	Programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
6.1	Economie	1.967	1.866	1.309	1.703	1.749
6.2	Cultuur en erfgoed	26.840	26.707	26.366	26.512	25.886
6.3	Toerisme, recreatie, evenementen en promotie	1.972	1.755	1.415	1.344	1.327
	<i>Totaal lasten</i>	30.779	30.328	29.090	29.559	28.962
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
6.1	Economie	639	709	-	-	-
6.2	Cultuur en erfgoed	1.349	631	298	960	301
6.3	Toerisme, recreatie, evenementen en promotie	605	435	125	128	130
	<i>Totaal baten</i>	2.593	1.775	423	1.088	431
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	28.186	28.553	28.667	28.471	28.531
	Toevoeging aan reserve	175	1.019	1.069	657	-
	Onttrekking aan reserve	291	219	395	-	-
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	28.070	29.353	29.341	29.128	28.531

			<i>bedragen x € 1.000</i>
Investeringsen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen			
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013	
<i>Investeringsen met economisch nut</i>			
AR.01	Vervanging bedrijfsauto archeologie		46
Totaal programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie			46

Programma 7 Werk en Inkomen

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) portefeuilles	Sociale Zaken
Afdeling	Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (Missie)

De hoofddoelstelling van programma 7 is het bieden van kansen aan Haarlemmers die dat nodig hebben om hun zelfredzaamheid te bevorderen bij werk, inkomen en schulden. Zo levert de gemeente een bijdrage aan de economische en sociale structuur van de stad en de maatschappij. Het uitgangspunt is dat de gemeente niet de problemen van de burgers oplost, maar middelen biedt om mensen dat op eigen kracht te laten doen. De burgers bepalen zelf of ze die kans grijpen. Daarbij worden mensen aangesproken op wat ze kunnen en niet op wat ze niet kunnen.

De kerntaken van de gemeente richten zich op de directe uitstroom naar werk, de arbeidsbemiddeling van mensen met een beperking die kunnen werken, scholing, een minimabeleid gericht op zelfredzaamheid en dienstverlening bij schulden. Dit zorgt voor een dienstverlening die kansen biedt,

zelfredzaamheid vergroot en motivatie en inzet beloont. Voor inwoners die niet kunnen voorzien in hun eigen inkomen biedt de gemeente een financieel vangnet met tijdelijke inkomensondersteuning.

Context en achtergronden

De economie zit nog steeds in een dalende trend. De economische groei stagneert sinds 2011. Het herstel zet zich pas vanaf 2013 langzaam in, met een groei van 0,7%². Ondanks dat de provincie Noord-Holland, met daarin de metropool Amsterdam beter presteert dan het Nederlandse gemiddelde, krijgen de gemeente en de regio de komende tijd nog altijd te maken met een structureel arbeidstekort, zowel kwantitatief als kwalitatief. Daarnaast is om instroom in een inkomensvoorziening te voorkomen en uitstroom uit een inkomensvoorziening te bevorderen een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt noodzakelijk. Dat geldt vooral voor het voorkomen van (jeugd)werkloosheid en voor het kwalificeren van uitkeringsgerechtigden voor de arbeidsmarkt. Het structurele arbeidstekort biedt zodoende kansen om door bij- en omscholing van klanten de 'mismatch' tussen vraag en aanbod te verkleinen.

De komende jaren wordt vanuit het rijk bezuinigd op de sociale zekerheid. Een deel van de bezuinigingen wordt gerealiseerd door bezuinigingen op maatschappelijke ondersteuning en activering. Het sociaal domein verandert hierdoor de komende jaren ingrijpend³. De gemeente benut door de beperkte middelen alternatieve financieringsbronnen, zoals ESF en EIF⁴ subsidies. Daarnaast is nog onduidelijk of en op welke wijze de Wet Werken naar Vermogen of een alternatief wordt doorgevoerd.

De gemeente start samen met het UWV en de regiogemeenten in de arbeidsmarktregio Zuid- en Midden-Kennemerland met het bieden van een complementaire dienstverlening binnen het Werkplein op één locatie in Haarlem. Alle werkgevers- en werknemersdienstverlening wordt daarin ondergebracht, dáár is kennis van de arbeidsmarkt aanwezig, dáár vindt het eerste contact voor de inkomensvraag plaats en dáár melden burgers zich op weg naar werk. Vanuit het Werkplein is de bemiddeling naar regulier werk, en de matching en plaatsing van alle uitkeringsgerechtigden, samen met partners. Het regionale Werkplein is juli 2013 in Haarlem operationeel.

De gemeente verwacht van personen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en die nog niet in staat zijn om te werken een tegenprestatie voor het ontvangen van inkomensondersteuning. Deze tegenprestatie gaat uit van het principe van wederkerigheid en mag regulier werk niet verdringen. De gemeente maakt samen met de burger hierover afspraken en legt deze vast.

De wet gemeentelijke Schuldhulpverlening, van kracht per 1 juli 2012, biedt het wettelijk kader voor de koers die door de gemeente is ingezet: de gemeentelijke afdeling Schulddienstverlening gaat niet langer iemands problemen en schulden overnemen en oplossen, maar gaat helpen de schuldaflossing te regelen. De schuldenaar wordt aangesproken op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht en de gemeente faciliteert om de zelfredzaamheid te bevorderen.

De komende jaren blijft het budget minimabeleid op het huidige niveau gehandhaafd, al wordt het beleid wel ingezet vanuit de nieuwe koers die de gemeente kiest: ondersteunend in groei naar zelfredzaamheid, regelingen die mensen hun zelfstandigheid teruggeven en kansen bieden om hun inkomenspositie te verbeteren. De grens van minimabeleid is vanaf 2012 vanuit het rijk op maximaal 110% van de van toepassing zijnde bijstandsnorm gesteld. Het vangnet voor de meest kwetsbaren blijft bestaan.

Kaderstellende beleidsnota's

- Kaderstelling voor het Strategisch Bedrijfsplan 2011-2014 Sociale Zaken en Werkgelegenheid gemeente Haarlem: Kans en kracht (2011/194584).
- Beleidsplan Schulddienstverlening (2012/81280).

² Bron: CPB, afhankelijk van de keuzes van het kabinet naar aanleiding van Lenteakkoord.

³ Zie voor de ontwikkelingen de paragraaf Sociaal Domein.

⁴ ESF: Europees Sociaal Fonds; EIF: Europees Integratie Fonds

- Definitieve afwikkeling beëindiging loonkostensubsidie (2012/122897).
- Het doel voor ogen: Startnotitie Minimabeleid 2011-2014 (2011/55713).
- Addendum bij Kadernota re-integratie (2009/72646).

Beleidsveld 7.1 Werk

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer directe uitstroom naar voltijd- en deeltijdwerk voor zowel nieuwe klanten als bestaande klanten.
2. Beschutte werkplekken voor mensen met een WSW-indicatie.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Aantal klanten dat uitstroomt naar werk	300 (2007)	250 (2010) 263 (2011)	350	350	400	425	450	475	Gemeentelijke registratie, Paswerk en derden
2. Aantal WSW klanten	703 (2009)	729 (2010) 729 (2011)	690	670	660	650	640	630	Paswerk

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer directe uitstroom naar werk
  - a. De gemeente maakt afspraken met onder meer uitzendbureaus, Paswerk en andere arbeidsbemiddelaars voor directe plaatsing op de arbeidsmarkt. Met intensivering van het Social Return on Investment (SROD)-regeling wil de gemeente Haarlemmers, met een (grotere) afstand tot de arbeidsmarkt, kansen richting zelfredzaamheid bieden en daarmee de arbeidsparticipatie vergroten. Werkzoekenden krijgen een overeenkomst aangeboden en gaan direct aan het werk, zowel in voltijd als deeltijd.
  - b. De gemeente bevordert zelfstandig ondernemerschap als volwaardig alternatief voor werk in loondienst, met de uitvoering van het Bijstandsbesluit Zelfstandigen (BBZ 2004).
2. Beschutte werkplek voor mensen met een WSW-indicatie.
  - a. De gemeente en Paswerk bieden een beschutte werkplek voor mensen met een WSW-indicatie en volledige arbeidsbeperking.
  - b. De gemeente en Paswerk stimuleren mensen met een WSW-indicatie om meer buiten de muren van Paswerk te werken. Begeleid werken en detachering bij werkgevers bevorderen de doorstroom in de WSW.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a. Aantal klanten ¹ geplaatst op de arbeidsmarkt	300 (2007)	250 (2010) 263 (2011)	325	325	375	400	425	450	Gemeentelijke registratie, Paswerk en derden
1b. Aantal gestarte BBZ trajecten nieuwe ondernemers	24 (2006)	12 (2010) 30 (2011)	25	25	25	25	25	25	Gemeentelijke registratie
2a. Aantal klanten op wachtlijst WSW	270 (2007)	155 (2010) 139 (2011)	156	125	100	90	80	60	Gemeentelijke registratie, Paswerk
2b. % WSW klanten dat werkt buiten Paswerk	2% (2007)	3% (2008) 1% (2009) 1% (2010) 1,5% (2011)	1,5%	5%	5%	7%	7%	10%	Gemeentelijke registratie, Paswerk

¹Zowel potentiële klanten die een aanvraagprocedure volgen als klanten die een inkomensondersteuning ontvangen.

Beleidsveld 7.2 Dienstverlening bij inkomen

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Een tijdelijke inkomensondersteuning voor Haarlemmers die niet in hun eigen inkomen kunnen voorzien en die daar voor in aanmerking komen, zodanig dat zij in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Aantal klanten met een aanvullende inkomensondersteuning 18 – 64 jaar ¹	2.458 (2008)	2.831 (2010) 2.883 (2011)	3.185	2.970	3.118	3.274	3.438	3.610	Gemeentelijke registratie

¹Vanaf 2012 worden alle inkomensondersteuningen opgenomen binnen de effectindicator. Voorheen was dit alleen de WWB en de WIJ.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Tijdelijke inkomensondersteuning
  - a. De gemeente verleent tijdig inkomensondersteuning aan burgers die hiervoor rechtmatig in aanmerking komen. Aanvragen worden snel, efficiënt en zakelijk afgehandeld: negentig procent binnen acht weken.
  - b. De gemeente versterkt de handhaving, zowel aan de poort als bij lopende inkomensondersteuningen. Op grond van bemiddeling naar werk, verwijzing naar een voorliggende voorziening of het niet voldoen aan de voorwaarden wordt afgezien van toekenning van inkomensondersteuning of wordt deze beëindigd. Onrechtmatige verstrekkingen worden zo voorkomen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Percentage aanvragen aanvullende inkomensondersteuning binnen wettelijke 8 weken afgehandeld	88% (2011)	88% (2011)	90%	90%	90%	90%	90%	90%	Gemeentelijke registratie
1b. Aantal lopende inkomensondersteuningen nav handhaving beëindigd ¹	90 (2009)	72 (2010) 80 (2011)	75	75	75	75	75	75	Gemeentelijke registratie

¹Op dit moment werkt Haarlem aan een nieuw systeem voor handhaving aan de poort. Daarom is hiervoor nog geen indicator opgenomen.

Beleidsveld 7.3 Dienstverlening bij schulden en Minimabeleid

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer duurzame economische en financiële zelfredzaamheid voor Haarlemmers.
2. Meer Haarlemmers ondersteunen in hun groei naar zelfredzaamheid.
3. Bijzondere bijstand: inkomensondersteuning voor specifieke en onverwachte noodzakelijke kosten voor hen die het nodig hebben en daar voor in aanmerking komen.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Doorstroom Budgetbeheer ¹	50 (2011)	50 (2011)	50	50	100	150	250	300	Gemeentelijke registratie

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Aantal cursisten dat deelneemt aan voorlichtings-bijeenkomsten SDV	30 (2009)	180 (2010) 200 (2011)	200	600 ²	700	700	750	800	Gemeentelijke registratie
2. Percentage minimahuishoudens met Haarlempas van totale doelgroep minima	52% (2011)	52% (2011)	54%	60%	65%	70%	75%	80%	Gemeentelijke registratie
3. Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand ³	1.442 (2006)	1.769 (2009) 2.275 (2010) 1.881 (2011)	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	Gemeentelijke registratie

¹ Doorstroom budgetbeheer naar minder intensieve vorm van begeleiding en daarna naar uitstroom.

² Vanuit het nieuwe minimabeleid wordt naast klanten SDV ook aan alle overige Haarlempashouders een cursus 'Omgaan met geld' aangeboden.

³ Aangezien het nieuwe minimabeleid nog moet worden vastgesteld is een realistischer formulering van de streefwaarden in 2013 aanmemelijk.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer duurzame economische en financiële zelfredzaamheid voor Haarlemmers.
  - a. De gemeente faciliteert de inzet⁵ van de schuldenaar in het aanvraagproces en biedt een product op maat aan dat het hoofdoel ondersteunt.
  - b. De gemeente geeft voorlichting onder risicogroepen in Haarlem, waaronder jongeren, gedetineerden en uitkeringsgerechtigden en biedt meer budgetcursussen en budgetbegeleiding aan klanten die een schulddienstverleningstraject volgen.
  - c. De gemeente participeert in de ketensamenwerking met onder andere woningbouwcorporaties, energieleveranciers en zorgverzekeraars gericht op vroeg-signalering en tijdige afstemming met als doel het beperken van verder oplopende schulden en het voorkomen van crisissituaties.
  - d. De gemeente zet in op kortdurend budgetbeheer. Met groepstrainingen, individuele tussenzorg gesprekken en uitstroombesprekken worden klanten getraind en begeleid om zelf hun financiële administratie te beheren en om recidive te voorkomen.
2. Meer Haarlemmers ondersteunen in hun groei naar zelfredzaamheid.
  - a. De gemeente vergroot het gebruik van minimaregelingen onder de doelgroep door toegang tot en recht op minimaregelingen expliciet te koppelen aan het recht op een Haarlempas.
  - b. De gemeente zoekt voor de Haarlempas aansluiting bij het Jeugdsportfonds (JSF) en Jeugdcultuurfonds (JCF) om meer kinderen te laten participeren in de samenleving.
  - c. De gemeente biedt een incidenteel financieel vangnet aan hen die niet in staat zijn hun inkomenspositie te verbeteren.
3. Bijzondere bijstand:
  - a. De gemeente verstrekt tijdig en rechtmatig bijzondere bijstand voor hen die recht hebben op inkomensondersteuning voor specifieke kosten.

⁵ Betreft het op orde brengen en ordenen van de administratie door de schuldenaar al dan niet met ondersteuning van Stichting Humanitas.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Aantal schuldenaren ondersteund door Stichting Humanitas	450 (2011)	450 (2011)	650	675	700	700	700	700	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal kinderen dat via de HaarlemPas beroep doet op JSF/JCF ¹	193 (2010)	193 (2010) 378 (2011)	385	700	725	750	800	850	Registratie JSF en JCF
2c. Aantal personen met HaarlemPas dat een beroep doet op een vangnetregeling ²	(2013)	-	-	500	550	600	650	700	Gemeentelijke registratie
3a. Percentage aanvragen bijzondere bijstand binnen wettelijke 8 weken afgehandeld ³	92% (2011)	92% (2011)	90%	90%	90%	90%	90%	90%	Gemeentelijke registratie

¹ In 2013 wordt de gemeentelijke minimaregeling sportstimulus kinderen opgenomen in het Jeugdsportfonds.

² Betreft gewijzigde regelingen Langdurigheidstoelage en Chronisch zieken. Voor deze indicator is nog geen nulmeting beschikbaar. Met ingang van deze programmabegroting meten we deze indicator structureel. Met de eerstvolgende (nul)meting vindt een realistische(r) formulering van streefwaarden plaats.

³ De andere minimaregelingen worden grotendeels administratief afgedaan binnen 4 weken.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

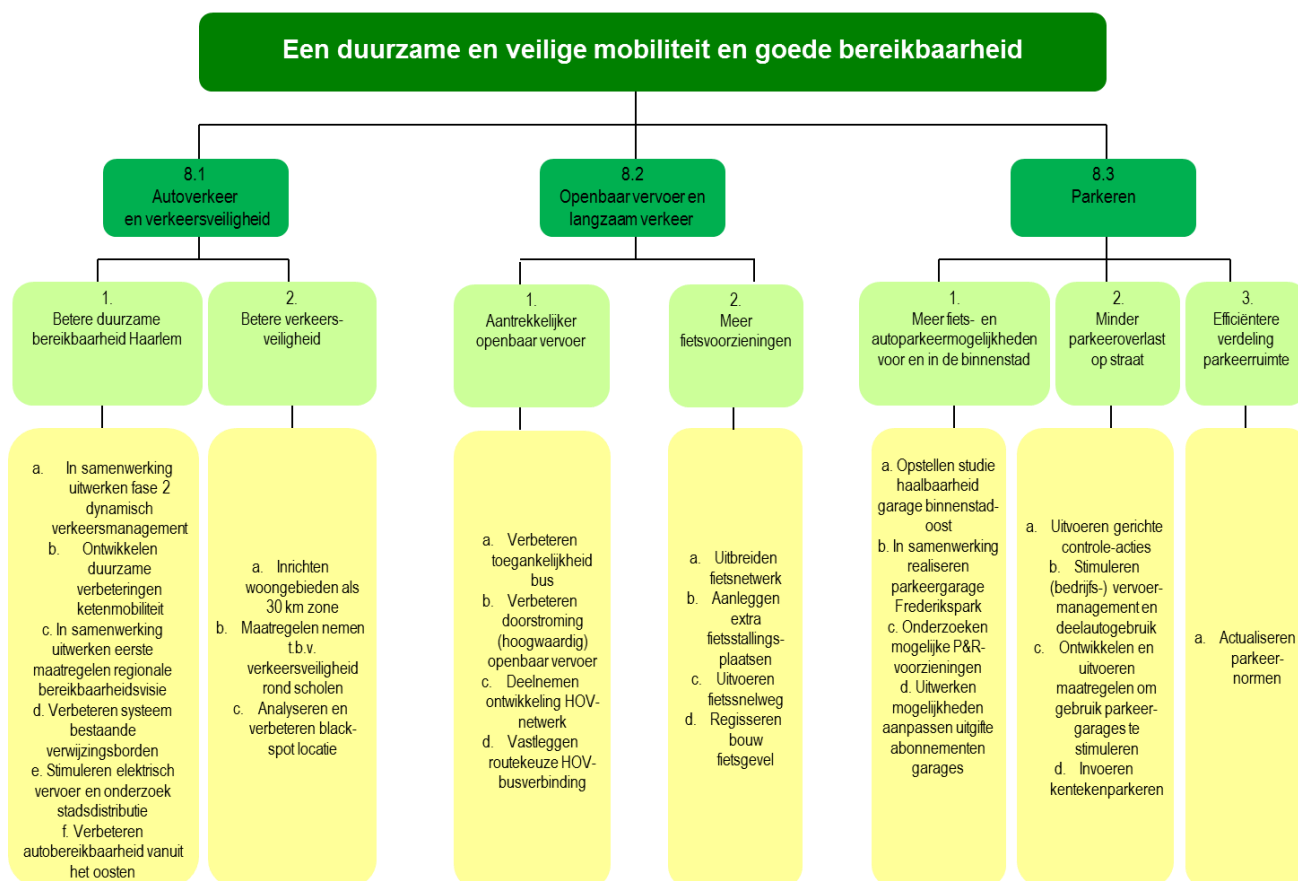
		<i>bedragen x € 1.000</i>				
beleids veld	Programma 7 Werk en inkomen	Rekening	Rekening	Begroting		
		2010	2011	2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
7.1	Werk en re-integratie	44.662	36.026	36.961	28.684	28.015
7.2	Inkomen	48.425	53.227	53.215	51.140	50.676
7.3	Minimabeleid	9.852	10.187	8.618	9.274	9.384
	<i>Totaal lasten</i>	102.939	99.440	98.794	89.098	88.075
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
7.1	Werk en re-integratie	41.239	32.153	34.370	27.765	26.558
7.2	Inkomen	43.675	41.908	41.488	41.898	42.217
7.3	Minimabeleid	2.085	2.937	1.249	1.250	1.341
	<i>Totaal baten</i>	86.999	76.998	77.107	70.913	70.116
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	15.940	22.442	21.687	18.185	17.959
	Toevoeging aan reserve	2.097	325	-	-	-
	Onttrekking aan reserve	4.692	2.426	2.426	75	75
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	13.345	20.341	19.261	18.110	17.884

			<i>bedragen x € 1.000</i>
Investeringsen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen			
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013	
<i>Investeringsen met economisch nut</i>			
SZ.01	Kleine investingsen geïntegreerde dienstverlening		25
Totaal programma 7 Werk en inkomen			25

Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit

Commissie	Beheer
(Coördinerende) portefeuilles	Verkeer- en vervoersbeleid
Afdeling	Wijkzaken

Programmadoelstelling (Missie)

Doel van dit programma is dat de stad veilig, duurzaam en goed bereikbaar is. Door Haarlem duurzaam bereikbaar te houden (met goede fietsvoorzieningen, faciliteren van biogas en het plaatsen van elektrische oplaadpalen) kunnen maatschappelijke en economische functies in een kwalitatief hoogwaardige en klimaatneutrale omgeving plaatsvinden.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
Oordeel Haarlemmers ¹ over diverse aspecten van bereikbaarheid en mobiliteit (rapportcijfer):									
a. Bereikbaarheid van de stad ²	6,5 (2007)	6,9 (2008) 6,6 (2009) 6,6 (2010) 6,6 (2011)	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	Omnibus-onderzoek

Maatschappelijk effect	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
b. Bereikbaarheid van de binnenstad ²	5,4 (2007)	5,8 (2008) 5,4 (2009) 5,5 (2010) 5,4 (2011)	6,1	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	Omnibus-onderzoek
c. Verkeersveiligheid in de stad	6,1 (2007)	6,4 (2008) 6,1 (2009) 6,1 (2010) 6,1 (2011)	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	Omnibus-onderzoek

¹ Het Omnibusonderzoek houdt alleen peilingen onder inwoners van Haarlem, niet onder bezoekers en ondernemers.

² Het gaat over bereikbaarheid in algemene zin van auto, bus, trein, (brom)fiets en motor.

Context en achtergronden

Het autoverkeer groeit. Hierdoor staan de bereikbaarheid van en verkeerscirculatie in Haarlem onder druk; op sommige momenten en locaties is de verkeersdoorstroming matig. Het vraagt om structurele en duurzame oplossingen als Haarlem haar ambities op het gebied van toeristische en culturele aantrekkingskracht en de versterking van de zakelijke dienstverlening wil waarmaken. In de toekomst neemt de verkeersdruk verder toe door de verstedelijkingsafspraken. Het is de ambitie van de gemeente om op een duurzame wijze verlichting te brengen in deze verkeersdruk. Eén van de instrumenten is om in overleg met de gemeenten in Kennemerland en de provincie Noord-Holland de vastgestelde regionale bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland in regionaal verband uit te voeren. Autoverkeer en het openbaar vervoer vervullen een onmiskenbaar belangrijke (regionale) rol in het bereikbaar houden van Haarlem en ook de fiets moet daarbij een belangrijke (meer lokale) bijdrage leveren.

Randstad-net (R-net), waar ook de voormalige Zuidtangent (nu lijn 300) deel van uitmaakt, is het netwerk van hoogwaardig openbaar vervoer dat een alternatief gaat bieden voor het gebruik van de auto. Bij de uitwerking van een duurzamer Haarlems verkeersbeleid is deze ontwikkeling van groot belang. Een heldere routekeuze voor het hoogwaardig openbaar busvervoer in Haarlem-Noord is nog steeds actueel en vraagt om een gedegen aanpak waarbij de doorstroming en verhoging van de stiptheid en betrouwbaarheid belangrijk is, maar er geen barrièrewerking moet gaan ontstaan. Doel is om zoveel mogelijk Haarlemmers van deze voorziening gebruik te laten maken.

De gemeente overlegt regelmatig met de provincie over de invulling van het openbaar vervoer naar, in en vanuit Haarlem. Eén van de doelen is de consequenties van bezuinigingen op het openbaar vervoer zo gering mogelijk te laten zijn voor Haarlem. Er is nog geen zicht op een dienstregeling waarbij treindiensten vanuit Haarlem tot voorbij Amsterdam reiken. In 2013 blijft aandachtspunt dat de capaciteit per trein tijdig inspeelt op de vraag en blijft de wens om aansluiting te vinden op het nachtnet.

De gemeente blijft in de volgende jaren actief in het realiseren van een fijnmazig fietsnetwerk. Een sluitend, herkenbaar netwerk en het behoud en de verbetering van de kwaliteit daarvan bepaalt in belangrijke mate het fietsgebruik. Hierbij zetten we in op herkenbaarheid, directheid, veiligheid en comfort.

Eén van de doelen van het nieuwe parkeerbeleid, zoals verwoord in de in 2012 vast te stellen Parkeervisie, is het aantal autoverplaatsingen binnen de stadsring te verminderen. Hierdoor blijft de binnenstad vitaal, leefbaar en bereikbaar. Ook komt daarbij de aandacht voor een duurzame bereikbaarheid van Haarlem naar voren. De Parkeervisie vormt straks de basis voor het parkeerbeleid in de komende jaren. In de aanpak van ketenmobiliteit (verknoppingen van auto met OV en fiets) vormt de ontwikkeling van transferia een belangrijke schakel voor Haarlem en de regio. Ruimtelijke (planologische) inpassing en financiële overwegingen zijn daarbij mede bepalend.

In de woongebieden wordt gezocht naar een evenwicht tussen leefbaarheid en het bieden van voldoende parkeergelegenheid voor bewoners en voorzieningen. Daarbij is het terugdringen van

autobezit door onder andere deelautogebruik een van de instrumenten, evenals (waar nodig aangepaste) vormen van parkeerregulering.

Al deze beleidsdoelstellingen zijn ingrediënten om een bijdrage te kunnen leveren aan Haarlem Klimaatneutraal.

De Regionale Bereikbaarheidsvisie, de Parkeervisie en de Kadernota Duurzaamheid (zie beleidsveld 9.1) leveren een belangrijke bijdrage aan de toekomstige actualisatie van het Haarlems Verkeer- en Vervoer Plan.

Kaderstellende beleidsnota's

- Haarlems Verkeer en Vervoer Plan (HVVP) (2002/182821).
- Actielijst voor actualisatie HVVP (2010/30353).
- Wijziging van de Haarlemse Bouw Verordening (2007/126449).
- Aanpassingen nota uitwerking verkeersveiligheid (2006/245416).
- Voortgangsrapportage Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur (2011/67234).
- Taxibeleid busbanen Haarlem (2009/80337).
- Digitalisering Vergunningparkeren (2009/113951) en digitalisering bezoekersparkeren (2011/126268).
- Regionale Bereikbaarheidsvisie (2011/65494).
- Structuurvisie Openbare Ruimte (Hoofdlijnennotitie juli 2012).
- Autobereikbaarheid Haarlem vanuit het oosten (2012/1607445).

Beleidsveld 8.1 Autoverkeer en verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Betere duurzame bereikbaarheid van Haarlem, zodanig dat het oordeel van Haarlemmers en Haarlemse ondernemers over de autobereikbaarheid van de stad verbetert.
2. Betere verkeersveiligheid, zodanig dat het aantal verkeersgewonden en verkeersdoden teruggebracht wordt.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1b. Oordeel Haarlemmers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	5,3 (2007)	5,6 (2008) 5,3 (2009) 5,3 (2010) 5,3 (2011)	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	Omnibus-onderzoek
1b. Oordeel Haarlemse ondernemers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	6,6 (2005)	6,9 (2009) 6,9 (2010)	-	1	-	-	-	-	Benchmark Gem. Ondernemersklimaat
2. Aantal verkeersgewonden	66 ²	59 (2009) 58 (2010) 26 (2011)	55	54	52	50	50	49	Viastat ⁴
2. Aantal verkeersdoden ³	3 ³ (2009)	3 (2009) 5 (2010) 3 (2011)	3	3	3	3	3	3	Viastat ⁴
2. Oordeel Haarlemmers over voetgangersvoorzieningen in de binnenstad (rapportcijfer)	6,9 (2002)	6,8 (2007) 7,1 (2008) 7,2 (2009) 7,1 (2010) 7,1 (2011)	7,3	7,3	7,4	7,4	7,4	7,5	Omnibus-onderzoek

¹ Deze landelijke benchmark is in 2010 voor het laatst uitgevoerd. Momenteel wordt bij het ministerie van ELI gekeken naar een vervolg. Als dat er niet komt wordt gekeken naar een lokale invulling.

² Gemiddelde van 2001– 2006.

³ Gebaseerd op landelijke trendontwikkeling als maximum. Ambitie zit vooral in terugdringen.

⁴ Aandachtspunt is de landelijke afname van de betrouwbaarheid van verkeersonveiligheidsstatistieken, door een gewijzigde registratie van verkeersongevallen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Betere duurzame bereikbaarheid van Haarlem

- a. De gemeente Haarlem werkt samen met de provincie Noord-Holland fase 2 van dynamisch verkeersmanagement (DVM) verder uit. Fase 1 DVM in het gebied ten oosten van het Spaarne is dan ondertussen in werking, gebaseerd op gezamenlijk overeengekomen regionale verkeersscenario's en een regionaal monitoringssysteem. Met dynamisch verkeersmanagement kan het aanbod (de capaciteit van het regionale wegennet) en de vraag (de intensiteit op het regionale wegennet) beter met elkaar in evenwicht worden gebracht. Dit verbetert de bereikbaarheid van en leefbaarheid in Haarlem.
- b. De gemeente ontwikkelt duurzame verbeteringen in de ketenmobiliteit. De autogebruiker wordt verleid om over te stappen naar een andere vervoerwijze door de aansluiting tussen de vervoeralternatieven in de keten te verbeteren, bijvoorbeeld door fietsparkeervoorzieningen toe te voegen of te verbeteren en door meer bushaltes toegankelijk te maken.
- c. De gemeente werkt de eerste maatregelen voortvloeiend uit de regionale bereikbaarheidsvisie in overleg met gemeenten in Kennemerland en waar mogelijk de provincie Noord-Holland uit. Hiervoor wordt het uitvoeringsplan dat deel uitmaakt van de bereikbaarheidsvisie gevolgd.
- d. De gemeente loopt het bestaande systeem van verwijzingsborden na en verbetert waar mogelijk de effectiviteit.
- e. De gemeente stimuleert elektrisch vervoer en onderzoekt mogelijkheden ter verbetering van de stadsdistributie.
- f. De gemeente verbetert de autobereikbaarheid van Haarlem vanuit het oosten. In 2013 gaat het om het openstellen van de Waarderbrug, de Groene Golf van Vondelweg tot Camera Obscuraweg en het verbeteren van kruispunten op de Oudeweg. Doel is de verbetering van de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid in verschillende delen van Haarlem-Oost en –Noord.

2. Betere verkeersveiligheid

- a. De gemeente richt woongebieden als dertig kilometer zone in conform het landelijk principe Duurzaam Veilig, binnen de beschikbare middelen van het meerjarenprogramma groot onderhoud wegen, straten en pleinen.
- b. De gemeente neemt maatregelen rond minstens drie scholen, waaronder op schoolroutes, om de verkeersveiligheid te vergroten.
- c. De gemeente analyseert in 2013 één black spot⁶ en start (afhankelijk van de beschikbare middelen) met de aanpak van de (voormalige) black spot Prins Bernhardlaan/Zomervaart.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2a. Aandeel 30 km-straten in km dat conform Duurzaam Veilig is ingericht	227,5 (2011)	227,5 (2011)	235	240	245	250	255	260	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal scholen dat per jaar wordt voorzien van veilige routes	20 (gedaan t/m 2006)	3 (2007) 4 (2009) 4 (2010) 3 (2011)	3	3	3	3	3	3	Gemeentelijke registratie
2c. Aantal black spots dat per jaar wordt geanalyseerd / verbeterd	1 per jaar (t/m 2006)	1 (2007) 1 (2008) 1 (2009) 1 (2010) 1 (2011)	1	1	1	1	1	1	Gemeentelijke registratie

⁶ Een black spot is een kruising of wegvak waar in drie jaar tijd zes of meer letselongevallen zijn gebeurd.

Beleidsveld 8.2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Aantrekkelijker openbaar vervoer zodat het percentage Haarlemmers dat tevreden is over OV-voorzieningen in hun buurt stijgt en het OV gebruik toeneemt.
2. Meer fietsvoorzieningen (waaronder voldoende stallingsmogelijkheden) zodat meer Haarlemmers tevreden zijn over de fietsvoorzieningen in hun buurt en over het totaal van het voorzieningenniveau voor fietsers, het fietsgebruik toeneemt en er minder hinder is van geparkeerde fietsen voor hulpdiensten en mensen die minder goed ter been zijn.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage Haarlemmers dat tevreden is over OV-voorzieningen in hun buurt	64% (2005)	74% (2007) 76% (2009) 78% (2010) 74% (2011)	79%	80%	81%	82%	82 %	82%	Omnibus-onderzoek
1. Oordeel Haarlemse ondernemers over de bereikbaarheid van de stad per OV (rapportcijfer)	6,6 (2005)	6,8 (2009) 6,8 (2010)	-	- ¹	-	-	-	-	Benchmark Gem. Ondernemersklimaat
2. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over de fietsvoorzieningen in hun buurt	50 % (2010)	50 % (2010) 45% (2011)	51 %	52 %	52 %	53 %	53 %	53%	Omnibus-onderzoek
2. Oordeel Haarlemmers over het totaal van het voorzieningenniveau voor fietsers (rapportcijfer)	6,2 (2009)	6,2 (2009) 6,2 (2010) 6,3 (2011)	6,3	6,4	6,4	6,5	6,5	6,5	Omnibus-onderzoek

¹ Deze landelijke benchmark is in 2010 voor het laatst uitgevoerd. Momenteel wordt bij het ministerie van ELI gekeken naar een vervolg. Als dat er niet komt wordt gekeken naar een lokale invulling.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Aantrekkelijker openbaar vervoer
  - a. De gemeente verbetert de toegankelijkheid van de bus (in nauwe samenwerking met de provincie) door in 2013 de instaphoogte van 55 perrons tot de landelijke norm van achttien centimeter te brengen.
  - b. De gemeente verbetert de doorstroming van het (hoogwaardig) openbaar vervoer, als dat mogelijk is, gebeurt dat ook bij aanpassingen en/of vervanging van verkeerslichten. Daarbij overlegt de gemeente met de provincie of er op verschillende locaties infrastructurele oplossingen mogelijk zijn om de doorstroming van de bus te verbeteren.
  - c. De gemeente neemt deel aan de ontwikkeling van een regionaal Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-netwerk, waaronder ook richting IJmuiden en richting Zuidas Amsterdam langs de A9: het beoogde MRA-net.
  - d. De gemeente legt een routekeuze voor een HOV-busverbinding in Haarlem Noord vast, in nauw overleg met de provincie Noord-Holland en de WBO (Wijkraden en Belangen Organisaties in Haarlem Noord).
2. Meer fietsvoorzieningen
  - a. De gemeente breidt het fietsnetwerk uit, gebaseerd op de voortgangsrapportage Uitbreiding Fietsinfrastructuur.

- b. De gemeente legt extra fietsstallingsplaatsen aan rond knooppunten van openbaar vervoer en in het centrum van de stad. Daarbij wordt de mogelijkheid om autoparkeerplaatsen in fietsstallingsplekken om te zetten bekeken.
- c. De gemeente voert de maatregelen in het kader van de fietssnelweg Haarlem-Amsterdam/Sloterdijk verder uit.
- d. De gemeente regisseert de bouw van de fietsgevel op het Kennemerplein. De fietsgevel voorziet in 1.710 gratis stallingsplaatsen voor fietsen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a. Aantal bushaltes dat voldoet aan de toegankelijkheidsrichtlijnen van de Wet OV	32 (2009)	82 (2010) 85 (2011)	85	106	125	145	145	145	Gemeentelijke registratie
2a. Aantal m ² x 1.000 fietspadennetwerk (-paden) in beheer bij gemeente ¹	261 (2008)	273 (2009) 277 (2010) 292 (2011)	290	295	300	300	300	300	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal fietsenstallingsplaatsen (incl. NS-station) in de binnenstad	4.675 (2004)	4.700 (2008) 5.065 (2009) 9.065 (2010) 9.065 (2011)	9.500	10.000	11.000	11.500	11.500	11.500	Gemeentelijke registratie

¹ Lengte fietspaden wordt niet geregistreerd, wel oppervlak fietspaden. Naast fietspaden worden ook fietsstroken en fietsstraten gerealiseerd; deze staan niet in deze gegevens opgenomen.

Beleidsveld 8.3 Parkeren

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Meer parkeermogelijkheden, voor auto en voor fiets, zodanig dat de binnenstad verder autoluw kan worden en Haarlemse ondernemers tevredener zijn over parkeermogelijkheden in de stad (voor fietsparkeren, zie beleidsveld 8.2).
2. Minder parkeeroverlast op straat, zodat Haarlemmers minder overlast ondervinden van (vreemd) parkeren in de eigen woonbuurt.
3. Efficiëntere verdeling van parkeerruimte. De gemeente stelt nieuwe parkeernormen op, zodanig dat aan nieuwe bouwplannen realistische parkeereisen kunnen worden gesteld, zodat de kans op een tekort of een overschot aan parkeerplaatsen verkleind wordt en het percentage Haarlemmers dat (zeer) veel overlast ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt vermindert.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Oordeel Haarlemse ondernemers over parkeermogelijkheden in de stad (rapportcijfer)	5,9 (2005)	6,3 (2009) 6,3 (2010)	-	- ¹	-	-	-	-	Benchmark Gem. Ondernemersklimaat
2. Percentage Haarlemmers dat (zeer) veel overlast ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt	29 % (2010)	29 % (2010) 27% (2011)	28 %	28 %	28 %	28 %	28 %	28%	Omnibusonderzoek

¹ Deze landelijke benchmark is in 2010 voor het laatst uitgevoerd. Momenteel wordt bij het ministerie van ELI gekeken naar een vervolg. Als dat er niet komt wordt gekeken naar een lokale invulling.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Meer parkeermogelijkheden

- a. De gemeente bepaalt of een parkeergarage in de oostelijke binnenstad haalbaar is door een haalbaarheidsstudie uit te voeren.
  - b. De gemeente realiseert de parkeergarage onder het Frederikspark, samen met de provincie Noord-Holland.
  - c. De gemeente bepaalt in hoeverre autoverkeer met bestemming binnenstad kan worden opgevangen in een transferium of P+R. De exacte plaatsen moeten nog bepaald worden; het meest kansrijk lijkt bij station Spaarnwoude. Mede bepalend zijn de ruimtelijke (planologische) en de financiële overwegingen.
  - d. Uitwerken mogelijkheden aanpassen uitgifte (niet-bewoners-)abonnementen in garages.
2. Minder parkeeroverlast op straat
- a. De gemeente voert gerichte controleacties wijkparkeren in het gebied met belanghebbendenparkeren. De controles zorgen ervoor dat belanghebbenden in de wijk kunnen parkeren en vreemd parkeren wordt voorkomen.
  - b. Om het autobezit per huishouden terug te dringen, stimuleert de gemeente (bedrijfs-) vervoermanagement en deelautogebruik.
  - c. De gemeente ontwikkelt en voert stimuleringsacties uit voor het gebruik van de bestaande parkeergarages, zodat de benutting daarvan wordt geoptimaliseerd.
  - d. De gemeente voert kentekenparkeren op straat in. Bij de parkeerautomaat geeft de parkeerder het kenteken van de auto aan. Hierdoor wordt handhaving met scanauto's mogelijk, waardoor meer auto's in dezelfde periode gecontroleerd kunnen worden.
3. Efficiëntere verdeling van parkeerruimte
- a. De gemeente actualiseert de te hanteren parkeernormen in het kader van de Wet Ruimtelijke Ordening. Het doel is te zorgen dat aan bouwplannen realistische parkeereisen worden gesteld, zodat de kans op een tekort of juist een overschot aan parkeerplaatsen vermindert.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1.b Aantal garageparkeerplaatsen in de binnenstad (excl. Cronjégarage)	2.576 (2006)	1.936 (2009) 2.136 (2010) 2.892 (2011)	2.936	3.136	3.136	3.136	3.136	3.136	Gemeentelijke registratie
1.c Aantal beschikbare parkeerplaatsen op transferia aan de rand van de stad	100 (2009)	100 (2010) 100 (2011)	150	250	400	400	400	400	Gemeentelijke registratie
1.d Aantal uitgegeven niet-bewonersabonnementen in parkeergarages (incl. Cronjégarage)	2030 (2010)	2.030 (2010) 1.520 (2011)	1.675	1.840	2.025	2.225	2.450	2.695	Gemeentelijke registratie

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen die in 2013 worden gedaan.

						<i>bedragen x € 1.000</i>
beleids veld	Programma 8 Bereikbaarheid en mobiliteit	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid	3.667	9.468	9.119	3.317	5.012
8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer	298	470	109	343	473
8.3	Parkeren	8.856	11.197	10.346	10.635	10.014
	<i>Totaal lasten</i>	12.821	21.135	19.574	14.295	15.499
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid	137	177	7	7	8
8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer	185	271	-	-	-
8.3	Parkeren	12.393	13.840	12.657	13.689	14.318
	<i>Totaal baten</i>	12.715	14.288	12.664	13.696	14.326
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	106	6.847	6.910	599	1.173
	Toevoeging aan reserve	-	600	600	-	415
	Onttrekking aan reserve	290	3.806	3.839	-	-
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	-184	3.641	3.671	599	1.588

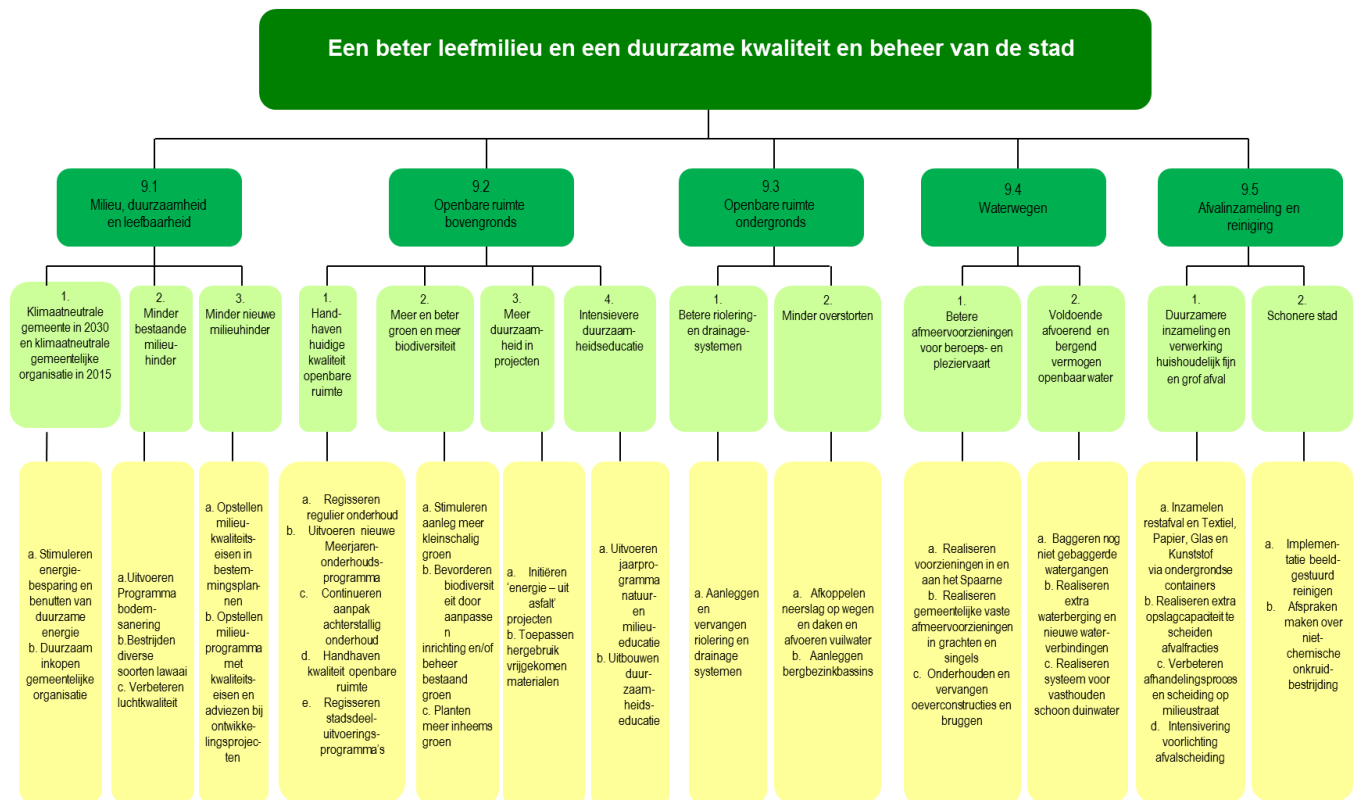
Investerings reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
12.15	Onderhoud parkeergarages	813
12.09	Kleine investeringen	61
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
67.40	Waarderpolder (brug)	413
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
12.13	Cronjegarage	72
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
WZ.08	Waarderpolder: Maatregelen Oudeweg	1.000
WZ.10	Verbreden Waarderweg	3.000
67.70	Stationsplein	805
67.70	Stationsplein: Fietsbrug Schotersingel	1.300
WZ.01	Fietsbrug Industriehaven	1.350
67.36c	Toegankelijk maken haltes	370
Totaal programma 8 bereikbaarheid en mobiliteit		9.184

Programma 9 Kwaliteit Fysieke Leefomgeving

Commissie	Beheer
(Coördinerende) portefeuilles	Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte, Milieu
Afdeling	Wijkzaken (BOGV), Stadszaken (Milieu)

Programmadoelstelling (Missie)

Het doel van dit programma is een beter leefmilieu en een duurzame kwaliteit en beheer van de stad. Haarlem wil zich als duurzame stad ontwikkelen. Haarlem wil daarmee de huidige en toekomstige generaties een hoge kwaliteit van leven en werken bieden en een stad zijn die is aangepast aan klimaatveranderingen. Een stad met ruimtelijke kwaliteit door een afgewogen verdeling van groen, water, bebouwing en infrastructuur. Een duurzame stad, die toekomstwaarde creëert voor bewoners en bedrijven, de economische potentie van de stad verhoogt en de zelfredzaamheid van de samenleving.

Een schone, groene en aantrekkelijke stad is ook in economisch opzicht van belang. Juist in een tijd waarin sprake is van een teruglopende waarde van het vastgoed levert investeren in de openbare ruimte een bijdrage aan de instandhouding van de kwaliteit en de concurrentiepositie van de stad en omgeving.

Een kwalitatief goede openbare ruimte is één van de dragers van de Haarlemse wijken. Naast adequate voorzieningen en een goed woningaanbod is de openbare ruimte het verbindende element dat de stad

haar karakter geeft. Het beleid is om de openbare ruimte zo te onderhouden dat er sprake is van tevredenheid bij de burgers en andere gebruikers van de openbare ruimte.

Context en achtergronden

Milieu, Duurzaamheid en Leefbaarheid

Het gemeentebestuur wil samen met haar partners Haarlem klimaatneutraal maken. De doelstelling is dat de gemeentelijke organisatie in 2015 en de stad als geheel in 2030 klimaatneutraal moet zijn. Alle te nemen maatregelen moeten dan ook in overeenstemming zijn met dit doel. Als hiervan wordt afgeweken, dan moet dat worden beargumenteerd. Het college presenteerde in 2011 de 'Kadernota Haarlem Duurzaam', waarin andere beleidsterreinen zoals economie en werkgelegenheid, mobiliteit en ruimtelijke ordening worden geïntegreerd. De nota geeft de strategie en de speerpunten aan. Binnen dit beleidsveld 9.1 gaat het vooral om de activiteiten in het kader van Haarlem Klimaatneutraal. De overige thema's zijn terug te vinden in de programma's 5 (Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling), 6 (Economie, cultuur, toerisme en recreatie) en 8 (Bereikbaarheid en mobiliteit).

De gemeente wil de CO₂-uitstoot verminderen. Hierbij vervult zij vooral een initiërende, stimulerende en faciliterende rol. De aandacht richt zich op energiebesparing en toepassing van duurzame energie. Het percentage vermeden en bespaarde CO₂-uitstoot moet oplopen van 8,9% in 2010 via 12% in 2015 naar 90% in 2030. Onze duurzame activiteiten maken de stad minder afhankelijk van externe energiebronnen, dragen bij aan de koopkracht van Haarlemmers en aan de concurrentiepositie van bedrijven, versterken de lokale economie en maken de stad als geheel meer toekomstbestendig.

De gemeente wil hinder en (gezondheids-)risico's zoveel mogelijk verminderen. De kwaliteit van de leefomgeving in woon-, werk- en verblijfsgebieden is niet altijd in overeenstemming met de kwaliteit die bij de functie van een gebied past. Verbetering in de beleving van inwoners en bezoekers van Haarlem en vermindering van gebruiksbepalingen door milieufactoren is de inzet. De gemeente treedt hierbij vooral toetsend op.

Visie en strategie ten behoeve van de openbare ruimte

Ook voor de lange termijn wil de gemeente dat de stad een prettig woon- en werkklimaat behoudt en zich verder ontwikkelt, hierbij meebewegend met de tijdgeest. Werken aan een toekomstbestendige ruimtelijke kwaliteit betekent dat voortdurend afwegingen worden gemaakt tussen verdichting, toegankelijkheid, groen en water. Een integrale visie op de openbare ruimte en vooral de kwaliteit van de openbare ruimte is neergelegd in de nota Ruimtelijke Kwaliteit. In samenhang hiermee wordt in de Structuurvisie Openbare Ruimte de afstemming tussen rood (gebouwen), grijs (wegen), blauw (water) en groen (natuur) concreet gemaakt. De planhorizon voor deze visies is het jaar 2040. De verdere uitwerking gebeurt in de gebiedsvisies die de veranderingen op een concreter niveau zichtbaar maken.

Met de vastgestelde Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 en de beheer- en onderhoudsplannen kan de kwaliteit van de openbare ruimte in de komende jaren op een aanvaardbaar niveau worden gehandhaafd. Kansen voor groen en natuur in de stad hebben voorrang. Voor de parken zijn beheerplannen gereed of in ontwikkeling. Voor de bescherming en ontwikkeling van de leefomgeving voor flora en fauna (biodiversiteit) bieden het ecologisch beleidsplan en het beleidsplan Natuurvriendelijke oevers concrete handvatten. Het nieuwe Speelruimteplan bevat voorstellen om het spelen voor kinderen wijkgericht te verbeteren. Het beleid op het gebied van openbare verlichting is gericht op het toepassen van energiezuinige lampen.

Dit omvat de afvalwaterzorg, de hemelwaterzorg en de grondwaterzorg (aanleg, beheer en onderhoud van riolering en drainage) van Haarlem. Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) en het gemeentelijk grondwaterplan geven hier invulling aan.

Noodzakelijke bezuinigingen dwingen een matiging van de stijging van de woonlasten af. Daarom worden in deze begrotingsperiode rioleringsinvesteringen getemperd. Alle projecten uit eerdere jaren die in 2012 doorlopen en projecten die in 2012 zijn gestart en doorlopen tot in 2013 worden uitgevoerd. Andere projecten worden uitgesteld in afwachting van het nieuwe GRP.

De komende jaren intensificeert Haarlem met zeven omliggende gemeenten en het hoogheemraadschap van Rijnland (verenigd in afvalwaterketen-cluster 'Kennemerland') de samenwerking om in het beheer, onderhoud en 'het slim investeren' van de afvalwaterketen kosten te besparen en efficiëntie te verhogen (hierna: proces VSA). Daarvoor is in 2012 een intentieverklaring tussen de partijen in het cluster Kennemerland bestuurlijk ondertekend.

In 2013 wordt het nieuwe verbrede Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld. Tot die tijd wordt de werking van het huidige GRP verlengd met instemming van het hoogheemraadschap van Rijnland en de provincie. In het nieuwe GRP worden het proces VSA en de drie gemeentelijke zorgplichten in de afvalwaterketen (afvalwaterzorgplicht, hemelwaterzorgplicht en grondwaterzorgplicht) verder uitgewerkt.

Afvalbeheer

Het Coalitieakkoord vormt het uitgangspunt voor het afvalbeleid. Hierin neemt duurzaamheid een belangrijke plaats in. Dit moet zijn weerslag krijgen in het beleid voor afvalbeheer. Dit houdt een transitie in op de lange termijn van de huidige werkwijze (Cradle to Grave) naar een werkwijze gericht op maximaal hergebruik en minimale CO₂- uitstoot (Cradle to Cradle). Hierbij wordt nauw aangesloten bij de doelen van de rijksoverheid en Europese richtlijnen. Voor Haarlem, maar ook voor veel andere gemeenten, betekent dit een meer expliciete, planmatige opzet van het beheer.

Momenteel wordt circa 28% van het fijn huishoudelijk afval gescheiden ingezameld. Er wordt naar gestreefd om in 2014 op het niveau te komen (37%) van de andere 100.000+ gemeenten.

Op grond van recente cijfers wordt 54% van het grove huishoudelijk afval gescheiden ingezameld. Na een daling van dit percentage in 2009 en 2010 zien we weer een stijgende lijn. Gehoopt wordt deze vast te houden en dit percentage rond 2015-2016 te brengen op het niveau van het Nederlandse gemiddelde.

Reiniging

De komende jaren zet de gemeente zich in voor een betere aanpak in de reiniging van de buitenruimte. Door de introductie van beeldgestuurd reinigen begin 2012 mag verwacht worden dat er een betere kwaliteitsborging plaatsvindt op straatniveau. De mogelijkheid tot een beeldgestuurde aanpak wordt ook bij de onkruidbestrijding onderzocht en mogelijk geïntroduceerd. In het kader van duurzaamheid betreft dit een gifvrije bestrijding.

Communicatie en participatie

De kwaliteit en duurzaamheid van de openbare ruimte hebben baat bij een sterke betrokkenheid van direct belanghebbenden, zoals eigenaren en gebruikers. Om dit te stimuleren moeten bestaande instrumenten voor communicatie en participatie beter ingezet en aangescherpt worden. Dit geldt zowel voor kaderstelling als voor ontwerp, uitvoering en beheer. Met het wijkgericht werken en goede communicatie rond beleid en uitvoeringsprojecten heeft Haarlem hierin belangrijke stappen gezet.

Kaderstellende beleidsnota's

Milieu

- Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal (2008/150606).
- Zonebeheer (2007/110441).
- Geluidsreductieplan Waarderpolder (2011/95817).
- Pilotstudie Leefomgevingsbeleid Zomerzone MILO (2007/110442).
- Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (2010/400391).

- Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw Haarlem (2006/245272).
- Actieplan Omgevingslawaaï (2009/239738).
- Regionaal Samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit (2008/50279).
- Duurzaamheidsprogramma 2012 (2012/242312).
- Kadernota Haarlem Duurzaam (2011/75879).
- Gemeentelijke grondbank en coördinatie grondstromen (2012/138209).
- Masterplan bodemenergie Waarderpolder (2012/37346).

Openbare ruimte

- Integraal Waterplan Haarlem (2001/159370).
- Gemeentelijk grondwaterplan 2007-2011 (2008/136751).
- Gemeentelijk rioleringsplan 2007-2011 (2007/196224).
- Stadsdeeluitvoeringsprogramma's 2012.
- Visie en strategie beheer en onderhoud 2013-2022 en strategische beheerplannen 2013-2022).
- Hoofdlijnennotitie structuurvisie openbare ruimte (2012/263392).

Beleidsveld 9.1 Milieu, Duurzaamheid en Leefbaarheid

Alle projecten op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid worden beschreven in het jaarlijks verschijnende Duurzaamheidsprogramma Haarlem. Het gaat om de thema's milieu, economie, verkeer en vervoer en ruimtelijke ordening.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Een klimaatneutrale gemeente in 2030, zodat de stad niet meer afhankelijk is van externe energiebronnen. De gemeente geeft daarbij het goede voorbeeld met een klimaat neutrale gemeentelijke organisatie in 2015.
2. Minder bestaande milieuhinder: het verbeteren van bodem-, geluid- en luchtkwaliteit, zodanig dat Haarlemmers minder geluidsoverlast en luchtverontreiniging ervaren.
3. Minder nieuwe milieuhinder: hierop aangepaste bestemmingsplannen en ontwikkelingsprojecten.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Percentage Haarlemmers dat aan energiebesparing doet ¹	52% (2007)	56% (2008) 61% (2009) 71% (2010) 75% (2011)	70%	70%	70%	70%	70%	70%	Omnibus-onderzoek
2. Oordeel Haarlemmers over geluidsoverlast op schaal 0 (geen overlast) tot en met 10 (zeer veel overlast)	4,0 (2007)	3,9 (2008) 4,3 (2009) 4,0 (2010) 3,8 (2011)	3,3	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	Omnibus-onderzoek
2. Oordeel Haarlemmers over luchtverontreiniging op schaal 0 (geen overlast) tot en met 10 (zeer veel overlast)	3,9 (2007)	3,9 (2008) 4,3 (2009) 3,7 (2010) 3,7 (2011)	3,3	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	Omnibus-onderzoek
2. Concentratie NO ₂ in de lucht in microgram per m ³	40 (2006)	39 (2007) 41 (2008) 40 (2009) 41 (2010) 41 (2011)	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	≤ 40	RIVM-meetpunt Amsterdamse poort

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
2. Concentratie fijn stof in de lucht in microgram per m ³	37 (2006)	36 (2007) 24 (2008) 23 (2009) 28 (2010) 29 (2011)	≤ 30	≤ 30	≤ 30	≤ 30	≤ 30	≤ 30	RIVM-meetpunt Amsterdamse poort

¹ Tot en met 2009 werd gevraagd naar energiebesparing vanuit milieuoverwegingen; vanaf 2010 is dit motief niet meer in de vraagstelling opgenomen.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Klimaatneutrale gemeente in 2030 en een klimaatneutrale gemeentelijke organisatie in 2015
  - a. De gemeente stimuleert energiebesparing en het zoveel mogelijk benutten van duurzame energie in de gemeentelijke organisatie, bij inwoners, bedrijven en industrie, mobiliteit en in de bebouwde omgeving. Er wordt minimaal een actie publicitair ondersteund, bijvoorbeeld voor de gezamenlijke inkoop van zonnepanelen en/of duurzame energie.
  - b. De gemeente koopt duurzaam in. Continue aandacht voor uitvoering en monitoring.
2. Minder bestaande milieuhinder
  - a. Aanpak bodemsanering
    - De gemeente voert het bodemsaneringsprogramma 2010-2014 uit voor zover niet afhankelijk van projectontwikkelingen.
    - De gemeente registreert en wikkelt het gesaneerde bodemoppervlak en –volume af.
    - De gemeente registreert grondstromen bij de gemeentelijke grondbank.
  - b. Bestrijden diverse soorten lawaai
    - De gemeente voert het geluidsreductie- en zonebeheersplan Waarderpolder uit.
  - c. Verbeteren van de luchtkwaliteit
De gemeente subsidieert het bevorderen van rijden op aardgas en elektriciteit en het bevorderen van het fietsverkeer en openbaar vervoer.
3. Minder nieuwe milieuhinder
  - a. De gemeente stelt milieukwaliteitseisen op in ieder bestemmingsplan.
  - b. Daarnaast stelt de gemeente bij ieder ontwikkelingsproject, waarbij de gemeente direct betrokken is, een milieuprogramma met kwaliteitseisen en adviezen op. In sterk milieubelaste situaties vindt ook een aanpak volgens de beleidsnota Milieu in de Leefomgeving plaats.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Aantal uitvoeringsprojecten Haarlem Klimaatneutraal ¹	35 (2009)	33 (2010) 35 (2011)	30	30	30	30	30	30	Duurzaamheidsmonitor
1b. Percentage inkopen volgens duurzaamheidscriteria	100% (2009)	99% (2010) 100% (2011)	80%	100%	100%	100%	100%	100%	Monitor duurzaam inkopen I&M
3. Aantal nieuwe ontwikkelingsprojecten met een milieuparagraaf ²	21 (2007)	15 (2008) 10 (2009) 6 (2010) 7 (2011)	10	10	10	10	10	10	Gemeentelijke registratie

¹ De specifieke projectaanduiding vindt plaats in het Duurzaamheidsprogramma 2013.

² Het feitelijk aantal is sterk afhankelijk van de marktomstandigheden.

Beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Handhaven huidige kwaliteit openbare ruimte, zodat Haarlemmers tevreden zijn over de inrichting van de openbare ruimte. Tot en met 2022 is berekend dat het areaal kapitaalgoederen op het huidige niveau kan worden gehandhaafd. Hierdoor kan met het kleinere toegekende

onderhoudsbudget het onderhoud op een acceptabel peil worden gehouden zonder dat er meer achterstallig onderhoud ontstaat. Inrichting en onderhoud worden uitgevoerd volgens de duurzaamheidscriteria die voor de grond-, weg- en waterbouw en de groensector beschikbaar zijn.

2. Meer en beter groen en meer biodiversiteit, zodanig dat Haarlemmers tevreden zijn over de kwaliteit van het groen in hun wijk.
3. Meer duurzaamheid in projecten, zodat (nieuwe) energiebronnen benut worden en materiaal zo veel mogelijk wordt hergebruikt.
4. Intensievere duurzaamheidseducatie, zodanig dat alle Haarlemse basisscholen deelnemen aan het NME-programma met als doel bewustwording.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over onderhoud wegen en fietspaden in hun buurt	59% (2005)	45% (2007) 46% (2009) 56% (2010) 54% (2011)	56%	60%	60%	60%	60%	60%	Omnibus-onderzoek
1b. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk (openbare verlichting, banken, afvalbakken)	46% (2010)	46% (2010) 47% (2011)	48%	49%	51%	52%	52%	53%	Omnibus-onderzoek
1c. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over de inrichting van de openbare ruimte in hun wijk (bestrating, openbare verlichting, banken, afvalbakken)	53% (2010)	53% (2010) 58% (2011)	59%	60%	60%	60%	60%	60%	Omnibus-onderzoek
1d. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over de speelmogelijkheden voor kinderen in hun buurt	52% (2000)	56% (2005) 53% (2007) 61% (2009) 59% (2010) 61% (2011)	60%	60%	60%	60%	60%	60%	Omnibus-onderzoek
2. Percentage Haarlemmers dat vindt dat er (ruim) voldoende groen in hun wijk aanwezig is	55% (2010)	55% (2010) 54% (2011)	57%	57%	57%	58%	58%	58%	Omnibus-onderzoek
2. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over de kwaliteit van het groen in hun wijk	51% (2010)	51% (2010) 51% (2011)	51%	52%	53%	53%	53%	54%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Handhaven van de huidige kwaliteit van de openbare ruimte
  - a. De gemeente voert regie op het regulier onderhoud op basis van de kwaliteitsambities 'schoon, heel en veilig'.
  - b. De gemeente voert projecten uit volgens het nieuwe Meerjarenonderhoudsprogramma, dat begin 2013 gereed is.
  - c. De gemeente gaat door met de aanpak achterstallig onderhoud (zie verder paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen).

- d. De gemeente handhaaft de kwaliteit van de openbare ruimte volgens de Visie en Strategie beheer en onderhoud en voert regie op de uitvoering van de beheerplannen 2013-2022 (zie ook paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen).
  - e. De gemeente voert regie op de uitvoering van stadsdeel uitvoeringsprogramma's 2013 voor regulier onderhoud.
2. Meer en beter groen en meer biodiversiteit
    - a. De gemeente stimuleert de aanleg van meer kleinschalig groen (waaronder gevelgroen) door opstellen van gevelgroenbeleid en stemt met woningbouwcorporaties af over vergroeningsmogelijkheden, zoals dakgroen en verticaal groen.
    - b. De gemeente bevordert de biodiversiteit door de inrichting en/of het beheer van bestaand groen aan te passen, door het opstellen van (ecologische) beheerplannen (bijvoorbeeld Poelbroekpark) en door het aanpassen van de onderhoudsbestekken.
    - c. De gemeente plant samen met externe partijen meer inheems groen.
  3. Meer duurzaamheid in projecten
    - a. De gemeente initieert 'energie-uit-asfalt'-projecten, liefst samen met andere partijen.
    - b. De gemeente past bij de voorbereiding en uitvoering van projecten hergebruik van vrijgekomen materialen toe.
  4. Intensievere duurzaamheidseducatie
    - a. De gemeente voert het jaarprogramma natuur- en milieueducatie (schooltuinen, kinderboerderijen, Stadskweektuin en leskisten uit (zie verder www.nmewijzer.nl).
    - b. De gemeente bouwt duurzaamheidseducatie uit.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Kwaliteitsverbetering verharding in hectare per jaar	22,4 (2005)	13,8 (2006) 13,1 (2007) 14,2 (2008) 17,1 (2009) 17,3 (2010) 19,7 (2011)	14	14	14	14	14	14	Gemeentelijke registratie (SISA 2009)
1c. Afname onderhoudsbehoefte wegen in hectare per jaar	156 (2009)	145 (2010) 135 (2011)	125	125	p.m. ¹	p.m.	p.m.	p.m.	Gemeentelijke registratie
2b. Kwaliteitsverbetering grootschalig groen in hectare per jaar ²	6,2 (2005)	20,8 (2006) 13,3 (2007) 19,0 (2008) 26,5 (2009) 7,8 (2010) 23,0 (2011)	12,0	15,0	1,0	p.m.	p.m.	p.m.	Gemeentelijke registratie (SISA 2009)
2c. Toepassen meer inheems groen gemeten aan de hand van het aantal geplante inheemse bomen in relatie tot het totaal in %	23% (2011)	23% (2011)	25%	27%	29%	31%	33%	35%	Gemeentelijke registratie
4a. Percentage Haarlemse basisscholen dat deelneemt aan het NME-programma	65% (2007)	65% (2007) 90% (2011)	90%	90%	90%	95%	100%	100%	Gemeentelijke registratie

¹ Vanaf 2013 blijft de hoeveelheid achterstallig onderhoud constant. Er wordt achterstallig onderhoud weggewerkt en aan de andere kant komt weer achterstallig onderhoud bij. Per saldo is de hoeveelheid achterstallig onderhoud constant.

² Vanaf 2010 is het gehele areaal groen opgenomen (incl. grootschalig) en vanaf 2014 vervalt de investeringspost Renovatie Grootschalig Groen.

Beleidsveld 9.3 Openbare ruimte ondergronds

Dit beleidsveld omvat de afvalwaterzorg, de hemelwaterzorg en de grondwaterzorg (aanleg, beheer en onderhoud van riolering en drainage) van Haarlem.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Betere riolerings- en drainagesystemen, zodanig dat de waterkwaliteit verbetert en (grond)wateroverlast vermindert, met als effect dat het aantal klachten van inwoners afneemt.
2. Minder overstorten, waarmee wordt bereikt dat de vuilemissie op het oppervlaktewater afneemt.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1. Aantal klachten en meldingen m.b.t. riolering in Haarlem in vergelijking met andere steden. (x 10.000 inwoners) ¹	47 (2009)	47 (2010) 46 (2011)	46	45	44	42	40	38	Landelijke Benchmark Rioleringszorg 2010 ²

¹ Deze indicator is niet alleen afhankelijk van de kwaliteit en functioneren van het Haarlemse stelsel, maar ook bijvoorbeeld van de perceptie van de rioolgebruikers in de stad en van de meteorologische omstandigheden (droge jaren leveren minder klachten op). De indicator wint aan kracht met de tijd.

² Voor 2013 bereidt stichting Rioned een nieuwe Landelijke Benchmark Rioleringszorg voor.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Betere riolerings- en drainagesystemen
  - a. De gemeente legt nieuwe riolering en drainagesystemen aan en vervangt oude.
2. Minder overstorten
  - a. De gemeente koppelt de neerslag van wegen en daken af naar een apart, nieuw aan te leggen hemelwaterriool en voert het vuilwater honderd procent af naar de zuivering.
  - b. De gemeente legt bergbezinkbassins (nog nader te bepalen door de bezuinigingen) aan.

De uit te voeren maatregelen in 2013 zijn conform het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP 2007-2011) en het Gemeentelijk GrondwaterPlan (GGP 2008). De kosten voor het beheer en onderhoud van het riool en de kapitaallasten die voortvloeien uit de investeringen in het riool hebben hun eigen financiering. Door de huidige bezuinigingen wordt voorzien dat voor 2014 en 2015 de rioleringsinvesteringen verregaand getemporeerd worden. Consequenties hiervan voor de beleidsuitvoering worden onder meer met het hoogheemraadschap van Rijnland besproken.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1a/2b. Aantal km vernieuwde en verruimde riolering en drainage per jaar	16 (2009)	6,5 (2010) 12 (2011)	10	p.m. ¹	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Gemeentelijke registratie
2a. Aantal gerealiseerde ha afgekoppelde verharding van het gemengd rioolstelsel	16 (t/m 2010) ²	16 (2011)	20	20	p.m. ¹	p.m.	p.m.	p.m.	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal gerealiseerde bergbezinkbassins en bergbezinkleidingen (BBB/BBL) per jaar	10 (t/m 2010) ²	2 (2011)	3	p.m. ³	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Gemeentelijke registratie

¹ In 2013 verschijnt een geactualiseerd GRP, hierin worden nieuwe streefcijfers opgenomen voor de jaren vanaf 2013.

² Dit betreft het uitgevoerde beleid vanaf 2007 t/m september 2010 zoals gepland in het Gemeentelijk RioleringsPlan 2007-2011. De streefwaarden betreffen het restant van het uit te voeren beleid.

³ Nog vijf BBB's te realiseren. Door temporiseren projecten is nog onbekend wanneer deze gerealiseerd worden.

Beleidsveld 9.4 Waterwegen

Dit beleidsveld omvat de inrichting, het beheer en onderhoud van het oppervlaktewater (het Spaarne, singels, grachten, vijvers), oevers en civiel technische kunstwerken (gemalen, stuwen, duikers, bruggen). Speerpunten zijn:

- Integrale inrichting van water voor de waterhuishouding, verkeer te land, beroeps- en pleziervaart, waterrecreatie, woonkwaliteit en natte ecologie.
- Voldoen aan de stedelijke wateropgave om wateroverlast te voorkomen.
- Het op normniveau brengen van de oeverconstructies, bruggen, steigers, afmeervoorzieningen en andere kunstwerken in en aan het water.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Betere afmeervoorzieningen voor beroeps- en pleziervaart, zodanig dat het oordeel van varende bezoekers over de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen en het aantal doorvaarten stijgt.
2. Voldoende afvoerend en bergend vermogen van het openbaar water, zodanig dat wateroverlast wordt voorkomen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Oordeel varende bezoekers Haarlem over de kwaliteit van de waterwegen rondom Haarlem (rapportcijfer) ¹	7 (2010)	7 (2010)	7,25	7,25	7,25	7,5	7,5	7,5	Klanttevredenheids-onderzoek <i>Pleziervaart op het Spaarne</i>
1. Aantal doorvaarten (beroeps, plezier en charter, Waarderbrug) ²	10.360 (2009)	11.145 (2011)	11.500	11.500	11.500	12.000	12.000	12.000	Gemeentelijke registratie (Havendienst)

¹ Onderzoek is in 2010 gehouden en wordt mogelijk in 2013 herhaald.

² Aantal doorvaarten waarvoor brugopeningen plaatsvonden.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Betere afmeervoorzieningen voor beroeps- en pleziervaart
  - a. De gemeente realiseert voorzieningen voor het watertoerisme, recreatie- en beroepsvaart in en aan het Spaarne.
  - b. De gemeente realiseert gemeentelijke vaste afmeervoorzieningen voor pleziervaartuigen in grachten en singels.
  - c. De gemeente onderhoudt en vervangt oeverconstructies en bruggen.
2. Voldoende afvoerend en bergend vermogen van het openbaar water realiseren:
  - a. De gemeente baggert de nog niet gebaggerde watergangen.
  - b. De gemeente realiseert extra waterberging en nieuwe waterverbindingen als compensatie van stedelijke verdichting (toename verharding) en om de doorstroming van het stelsel aan grachten, singels en vaarten te verbeteren.
  - c. De gemeente realiseert in het westelijk tuinbouwgebied en in het Ramplaankwartier een systeem waarbij (schoon) duinwater wordt vastgehouden en niet meer direct via het stelsel van boezemwatergangen wordt afgevoerd.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1b. Totaal aantal gerealiseerde afmeervoorzieningen in grachten en singels	0 (2005)	488 (2011)	488	1.670	0	0	0	0	Gemeentelijke registratie

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1c. Onderhoudsbehoefte oevers in km	35,0 (2009)	25,0 (2010) 27,7(2011) ⁷	22,4	21	pm	pm	pm	pm	Gemeentelijke registratie
1c. Onderhoudsbehoefte bruggen in stuks	18 (2009)	13 (2010) 12 (2011)	8	6	4	1	1	pm	Gemeentelijke registratie
2b. Jaarlijks aantal ha gegraven extra waterberging	0,0 (2004)	4,5 (2005-2009) 2000(2011)	2.500	5.000	5.000	1.000	3.000	5.000	Bergings-Rekening Courant

⁷ Door inventarisatie in het kader van het opstellen van het beheerplan is de achterstand in onderhoud in 2011 groter gebleken dan in 2011 werd verondersteld.

Beleidsveld 9.5 Afvalinzameling en reiniging

Dit beleidsveld omvat de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen en straatreiniging. Speerpunten van het beleid zijn:

- Verhoging van het scheidingspercentage voor zowel de fijne als de grove fractie;
- Verminderen van de totale hoeveelheid afval per inwoner;
- Het niet verder laten stijgen van de afvalbeheerskosten.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

1. Duurzamere inzameling en verwerking huishoudelijk fijn en grof afval.
2. Schonere stad.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het ontdoen van huishoudelijk afval	80% (2007)	80% (2008) 74% (2009) 75% (2010) 75% (2011)	≥ 75%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	Omnibus-onderzoek
1. Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het ontdoen van grof afval	75% (2007)	75% (2008) 78% (2009) 73% (2010) 75% (2011)	≥ 77%	≥ 78%	≥ 79%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	Omnibus-onderzoek
1. Percentage afvalscheiding fijn afval door huishoudens	28% (2007)	29% (2008) 28% (2009) 28% (2010) 28% (2011)	30%	33%	37%	41%	46%	50%	Gemeentelijke registratie
1. Percentage afvalscheiding grof afval door huishoudens	36% (2007)	51% (2008) 45% (2009) 45% (2010) 54% (2011)	54%	58%	60%	64%	70%	75%	Gemeentelijke registratie
1. Hoeveelheid afval per inwoner (in kilo per jaar)	523 (2007)	525 (2008) 507 (2009) 494 (2010) 489 (2011)	495	490	485	485	485	485	Gemeentelijke registratie
2. Percentage Haarlemmers dat (redelijk) tevreden is met het onderhoud van hun wijk m.b.t.	63% (2001)	72% (2007) 77% (2008) 76% (2009) 82% (2010) 79% (2011)	≥79%	≥80%	≥80%	≥80%	≥80%	≥80%	Omnibus-onderzoek

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
straatreiniging									
2. Objectief gemeten vervuiling zwerfafval. Schaal: 1 (zeer vuil) tot 5 (zeer schoon)	3,4 (2007)	3,5 (2008) 3,4 (2009) 3,7 (2010) 3,7 (2011)	3,8	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0	Zwerfafval-monitor
2. Objectief gemeten vervuiling onkruid. Schaal: 1 (geen/geering onkruid) tot 5 (zeer zwaar onkruid)	2,1 (2007)	2,3 (2008) 2,2 (2009) 2,8 (2010) 2,6 (2011)	2,8	2,5	2,2	2,2	2,0	2,0	Onkruid-monitor

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Duurzamere inzameling en verwerking huishoudelijk fijn en grof afval
  - a. De gemeente zamelt via ondergrondse containers restafval en TPGK (Textiel, Papier, Glas en Kunststof) in.
  - b. De gemeente realiseert extra opslagcapaciteit voor te scheiden afvalfracties (vaker legen, nieuwe locaties, bijplaatsen containers op bestaande locaties). De gemeente implementeert een nieuw beleid afvalstoffen gericht op duurzaamheid door vergroting afvalscheiding.
  - c. De gemeente verbetert afhandelingproces (geen files) en scheiding grof vuil op milieustraat.
  - d. De gemeente intensiveert de voorlichting over afvalscheiding:
    - creëren draagvlak voor afvalscheiding (bewustwording);
    - tijdelijke opslag in woning;
    - prikkelen tot afvalscheiding.
2. Schonere stad
  - a. De gemeente implementeert beeldgestuurd reinigen (niet reinigen met vaste frequenties, maar reinigen wanneer nodig).
  - b. De gemeente maakt afspraken over niet-chemische onkruidbestrijding. De taak wordt uitgevoerd door Spaarnelanden met een dienstverleningsovereenkomst (DVO).

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1a. Totaal aantal ondergrondse bakken restafval	600 (2007)	700 (2007) 845 (2008) 1043 (2009) 1116 (2010) 1231 (2011)	1.295	1.358 ¹	1.421	1.484	1.547	1.547	Gemeentelijke registratie
1a. Percentage huishoudens dat gebruik maakt van een ondergrondse container voor restafval	35% (2006)	40% (2007) 49% (2008) 60% (2009) 60% (2010) 65% (2011)	74%	77%	81%	85%	88%	88%	Gemeentelijke registratie
1a. Totaal aantal ondergrondse locaties papier, glas, kunststof (cumulatief)	40 (2007)	46 (2007) 52 (2008) 81 (2009) 299 (2010) 299 (2011)	300	330 ²	330	330	330	330	Gemeentelijke registratie

¹ Tot circa 2016 worden in ieder geval nog ongeveer 63 ondergrondse containers voor restafval jaarlijks geplaatst in de wijken waar nu nog met huisvuilzakken wordt ingezameld.

² Verwacht wordt dat met de invoering van duurzaam afvalbeheer door een toename van scheiding meer containers nodig zijn (in de orde van tien procent) voor de herbruikbare fracties.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013 opgenomen.

						<i>bedragen x € 1.000</i>
beleids veld	Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid	13.208	13.350	12.208	11.641	10.209
9.2	Openbare ruimte bovengronds	39.983	45.245	39.893	36.085	34.547
9.3	Openbare ruimte ondergronds	8.214	8.539	8.266	9.051	10.330
9.4	Waterwegen	10.088	11.536	10.196	10.818	11.557
9.5	Afvalinzameling	18.644	19.081	18.646	18.371	18.596
	<i>Totaal lasten</i>	90.137	97.751	89.209	85.966	85.239
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid	3.705	4.833	2.885	1.721	1.590
9.2	Openbare ruimte bovengronds	2.378	4.517	3.825	1.061	240
9.3	Openbare ruimte ondergronds	11.948	9.826	9.445	10.641	11.923
9.4	Waterwegen	761	1.732	536	690	723
9.5	Afvalinzameling	19.199	19.560	19.399	19.058	20.088
	<i>Totaal baten</i>	37.991	40.468	36.090	33.171	34.564
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	52.146	57.283	53.119	52.795	50.675
	Toevoeging aan reserve	4.304	8.006	7.418	267	3.564
	Onttrekking aan reserve	6.161	7.718	7.718	3.901	1.490
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	50.289	57.571	52.819	49.161	52.749

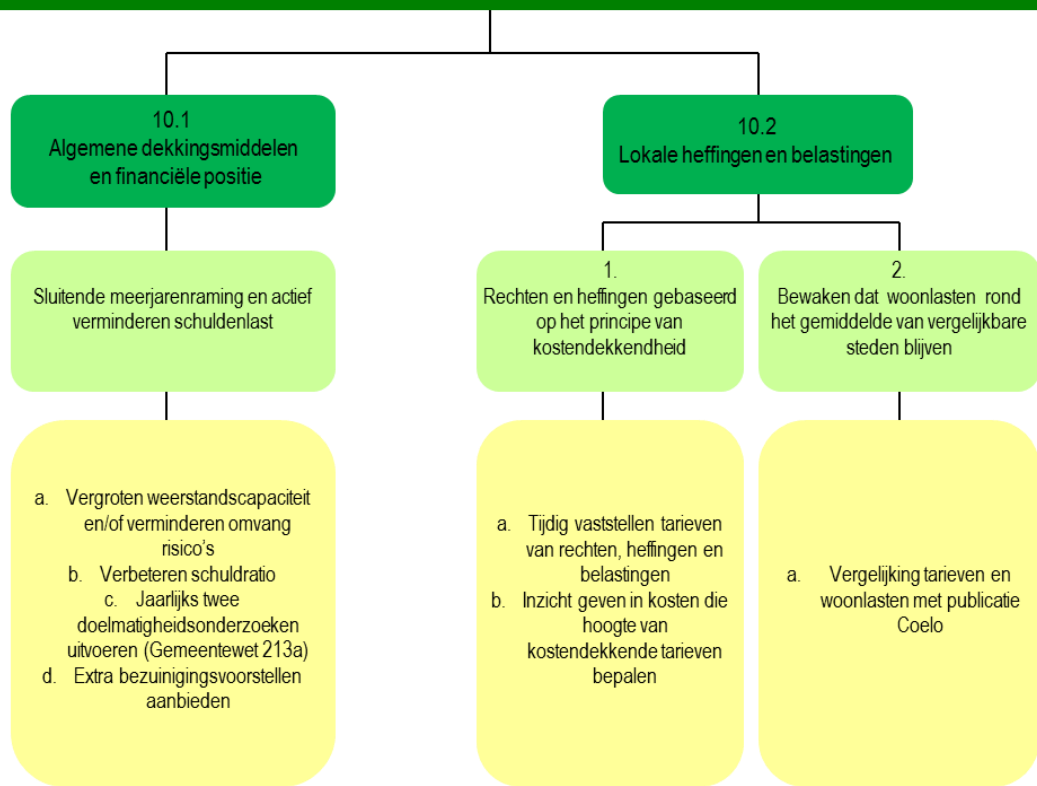
		bedragen x € 1.000
Investerings reeds besloten door de raad		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
SZ.79	Waarderhaven	212
61.41	Herinrichten Reinaldapark fase 3	1.440
62.02	Aanpassen brugbediening, wachterhuisjes en -plaatsen	345
63.03	Vervanging walmuur Nieuwe Gracht	1.613
Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
65.10c	Speelvoorzienings	254
65.18	Renovatie grootschalig groen	1.000
63.19	Vervanging rioleringen	9.466
62.09	Vervangingsprogramma bruggen	1.727
63.08	Vervanging walmuren	470
63.09 a, 63.09 b	Vernieuwing beschoeiings en steigers	679
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
63.16	Verplaatsing (nieuwbouw) Gemaal Parklaan	818
64.04a	Integraal Waterplan Haarlem (inclusief Waarderpolder)	945
64.04b	Waterplan Schalkwijk/Water langs Aziëweg	1.000
WZ.03	Gemeentelijke werf	100
WZ.05	Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	100
Totaal programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving		20.169

Programma 10 Financiën / Algemene dekkingsmiddelen

Commissie	<i>Bestuur</i>
(Coördinerende) portefeuilles	<i>Financiën en Personeel</i>
Afdelingen	<i>Concernstaf, Middelen en Services</i>

Een gezonde financiële positie en verantwoorde gemeentelijke lasten

Programmadoelstelling (Missie)

Werken aan een gezonde financiële positie met verantwoorde gemeentelijke lasten.

Context en achtergronden

Voor het opstellen van de meerjarenraming is de ontwikkeling van het gemeentefonds een bepalend element. Ten opzichte van de Kadernota 2012 is in de Junicirculaire geen nieuwe informatie beschikbaar gekomen die leidt tot bijstelling van het begrotingskader. De uitgangspunten die bij de Kadernota 2012 zijn gehanteerd bij de opstelling van de meerjarenraming worden nog steeds beschouwd als meest adequaat. Ook de CPB juni-raming 2012 leidt niet tot andere uitgangspunten voor de meerjarenraming.

In de Junicirculaire 2012 is een nadere invulling gegeven aan de financiële gevolgen van de rijksbezuinigingen waartoe door het kabinet bij het Lenteakkoord is besloten.

Op grond van afspraken met het rijk over de zogenoemde evenredigheidssystematiek, is er sprake van een koppeling tussen de (gecorrigeerde) rijksuitgaven en de groei (of daling) van het gemeentefonds (het accres). De rijksbezuinigingen, waartoe bij het lenteakkoord is besloten, leiden tot een forse verlaging van het accres ten opzichte van eerdere ramingen in de Septembercirculaire 2011. Voor 2013 ontvangt Haarlem € 4,6 miljoen minder dan het bedrag waarvan eerder bij het uitkomen van de Septembercirculaire 2011 was uitgegaan. Het budgettaire effect voor Haarlem blijft echter beperkt tot een nadeel van € 1,9 miljoen in 2013. Dat komt vooral door het positieve effect van bijstellingen van diverse verdeelmaatstaven, zoals het aantal bijstandsgerechtigden, de omgevingsadressendichtheid en het aantal bedrijfsvestigingen. Daarnaast was voor 2013 bij het opstellen van de Kadernota 2012 al rekening gehouden met een lager accres op basis van een verwachte 0-groei van de (rijks)ambtenarensalarissen.

De Junicirculaire 2012 bevat verder weinig informatie die kan worden gebruikt bij de opstelling van een meerjarenperspectief. Dat wordt deels in de hand gewerkt doordat er in afwachting van een nieuw kabinet geen besluiten worden genomen over belangrijke dossiers. Bijvoorbeeld de grote decentralisatie operaties die nu in de wachtstand zijn gezet. Daarnaast is het onduidelijk in hoeverre een nieuw kabinet besluiten gaat nemen over aanvullende bezuinigingen en hoe deze vervolgens uitwerken voor het gemeentefonds.

Een bijkomende factor, die de onzekerheid verder verhoogt, is de voorgenomen herverdeling van de algemene uitkering met ingang van 2014. Het is op voorhand niet mogelijk om aan te geven hoe een herverdeling voor Haarlem uitpakt.

Waar het rijk wel informatie geeft, wordt er allerwege getwijfeld aan de hardheid van de cijfers. Dat gaat vooral op voor de verwachte hoge accessen in 2014 en 2016, die samenhangen met geplande investeringen in de infrastructuur. Door de VNG is aangegeven dat deze verwachting niet reëel is en daarom onzeker. Dit betekent dat het opstellen van de meerjarenraming afhankelijk is van eigen inschattingen. Op dit moment is er geen aanwijzing om de uitgangspunten van de meerjarenraming bij te stellen en er wordt daarom vastgehouden aan de raming van de algemene uitkering zoals deze voor de jaren 2014-2017 is opgenomen in de Kadernota 2012. De eigen verwachting is in die zin niet gewijzigd.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieakkoord Haarlem 2010-2014 Het oog op morgen (2010 / 95510).
- Kadernota 2011 (2011 / 104194).
- Budgethoudersregeling (2008 / 185380).
- Nota Reserves en voorzieningen 2008 (2008 / 101659).
- Financiële beheersverordening gemeente Haarlem (2007 / 110279).
- Beleid verlagen schuldenpositie (2011 / 149232).
- Nota activabeleid (2011 / 77992).

Beleidsveld 10.1 Algemene dekkingsmiddelen en financiële positie

De belangrijkste inkomstenbron van de gemeente is de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Daarnaast heeft de gemeente inkomsten uit vermogen, zoals rentebaten en dividenden. Dit zijn inkomsten die de gemeente ontvangt zonder dat hier een directe tegenprestatie tegenover staat. Een tweede onderdeel van dit beleidsveld is de financiële positie van de gemeente.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Een gezonde financiële positie

1. Een sluitende meerjarenraming en actief verminderen van de schuldenlast.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. Een sluitende meerjarenraming en actief verminderen van de schuldenlast
  - a. De gemeente vergroot de weerstandscapaciteit en/of vermindert de omvang van de risico's.
  - b. De gemeente verbetert de schuldratio (netto schuld ÷ exploitatie) door mogelijkheden te bekijken van het verlagen van de omvang van de vaste schuld en de daaruit voortvloeiende rentelasten.
  - c. De gemeente voert jaarlijks twee doelmatigheidsonderzoeken uit (Gemeentewet 213a).
  - d. De gemeente stelt voor een bedrag van € 8 miljoen (zowel in 2013 als in 2014) extra bezuinigingsvoorstellen vast om zo tot een materieel sluitende begroting te komen.

Voor het kengetal schuldratio en voor de rentelasten wordt verwezen naar de paragraaf financiering in deel 3 van deze programmabegroting. In de paragraaf weerstandsvermogen staat de top tien bedrijfsvoeringsrisico's weergegeven en is een berekening van het ratio weerstandsvermogen gemaakt.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2012	2013	2014	2015	2016		2017
1c. Aantal onderzoeken Gemeentewet 213a	2 (2008)	1 (2009) 1 (2010) 3 (2011)	2	2	2	2	2	2	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 10.2 Lokale heffingen en belastingen

De gemeentelijke heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De gemeentelijke heffingen vallen in twee groepen uiteen: rechten en belastingen. Bij de rechten is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Dat wil zeggen dat de kostendekkendheid niet meer dan honderd procent mag zijn. Bij de belastingen is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Wat willen we bereiken in 2013-2017?

Verantwoorde gemeenschappelijke lasten

1. De Haarlemse rechten en heffingen zijn gebaseerd op het principe van kostendekkendheid. Dit uitgangspunt wordt ook in de komende periode toegepast.
2. Door de fors teruglopende rijksinkomsten wordt het lastiger om een gezonde financiële positie te bewerkstelligen. Naast bezuinigingen die de organisatie direct treffen en taken die worden versoberd, wordt ook de burger geraakt door de bezuinigingen. Uitgangspunt van het college is dat uit een sluitende meerjarenraming en de kadernota moet blijken dat de rekening niet zonder meer bij de burger wordt neergelegd. Ieder jaar worden de woonlasten geijkt aan die van de andere 36 grote gemeenten en welke positie Haarlem daarbij inneemt en wordt bezien of de ontwikkeling in lijn is met de afspraken in het coalitieakkoord.

Meer gedetailleerde informatie over rechten, heffingen en belastingen is te vinden in de paragraaf 3.1 Lokale heffingen in deel 3 van deze programmabegroting.

Wat gaan we ervoor doen in 2013?

1. De Haarlemse rechten en heffingen zijn gebaseerd op het principe van kostendekkendheid
  - a. De gemeente stelt tijdig de tarieven van de rechten, heffingen en belastingen vast, evenals eventuele wijzigingen in de bijbehorende verordeningen. Voor de belastingen geldt het uitgangspunt dat jaarlijks een aanpassing plaatsvindt voor de inflatie. Een uitzondering is voor de opbrengst van de onroerend zaakbelasting voor niet-woningen en de tarieven voor parkeren. Deze worden jaarlijks met respectievelijk 3,5%, en 0,5% boven de inflatie verhoogd.

De toeristenbelasting wordt verhoogd met € 0,40 per hotelovernachting en met € 0,20 voor een campingovernachting.

- b. De gemeente geeft inzicht in de kosten die de hoogte van de kostendekkende tarieven bepalen, zoals bij de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en de leges. Om de tarieven van de marktgeden meer kostendekkend te maken worden deze per 1 januari 2013 met tien procent boven inflatie verhoogd. Ook de tarieven voor leges, haven- en begraafrechten worden met 1,7% boven inflatie verhoogd, conform de besluitvorming bij de Kadernota 2011.
2. Bewaken dat de woonlasten rond het gemiddelde van vergelijkbare steden blijven.
    - a. Jaarlijks publiceert het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) in het voorjaar een vergelijking tussen de tarieven en woonlasten van de grote gemeenten. Deze informatie wordt betrokken bij de kadernota en geeft de speelruimte aan die er is om binnen de kaders van het coalitieakkoord de woonlasten te wijzigen.

Meer gedetailleerde informatie over rechten, heffingen en belastingen is te vinden in de paragraaf lokale lasten in deel 3 van deze programmabegroting.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.2 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Er is ook een overzicht met de investeringen in 2013.

						<i>bedragen x € 1.000</i>
beleids veld	Programma 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting		
				2011	2012 gewijzigd	2013
	Lasten (exclusief mutaties reserves)					
10.1	Algemene dekkingsmiddelen	10.213	19.835	9.113	20.408	-3.809
10.2	Lokale heffingen en belastingen	4.448	4.583	3.788	3.738	3.707
	<i>Totaal lasten</i>	14.661	24.418	12.901	24.146	-102
	Baten (exclusief mutaties reserves)					
10.1	Algemene dekkingsmiddelen	205.243	206.987	200.268	193.372	192.541
10.2	Lokale heffingen en belastingen	37.498	38.668	38.277	40.185	40.650
	<i>Totaal baten</i>	242.741	245.655	238.545	233.557	233.191
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)	-228.080	-221.237	-225.644	-209.411	-233.293
	Toevoeging aan reserve	6.209	15.831	15.831	27.334	8.355
	Onttrekking aan reserve	5.605	15.548	15.998	34.481	4.896
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	-227.476	-220.954	-225.811	-216.558	-229.834

Investerings reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2013
<i>Investerings met economisch nut</i>		
22.05	Masterplan Digitalisering	50
25.08	Gemeentelijke huisvesting	13.848
Totaal programma 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen		13.898

Deel 3 Paragrafen

Inleiding

In dit deel van de begroting komt een aantal wettelijk voorgeschreven paragrafen aan de orde:

- Lokale heffingen;
- Weerstandsvermogen;
- Onderhoud kapitaalgoederen;
- Financiering;
- Bedrijfsvoering;
- Verbonden partijen;
- Grondbeleid;
- Sociaal domein.

In de paragrafen komen onderwerpen aan de orde die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. Via deze paragrafen kan de raad hier ook nadrukkelijk zelf de beleidsuitgangspunten vaststellen, bijvoorbeeld ten aanzien van het weerstandsvermogen of ten aanzien van de lokale lastendruk.

Het zware financiële weer waarin de rijks- en gemeentelijke overheden verkeren en het snel wisselende beleid waarop gemeenten moeten anticiperen vereist inzicht in de financiële positie van de gemeente en inzicht in de flexibiliteit van het instrumentarium. Zit er bij tegenvallers nog rek in de meerjarenbegroting? Is het weerstandsvermogen toereikend genoeg om niet alleen de risico's af te dekken, maar ook om tegenvallers op te vangen? In hoeverre belemmert de schuldpositie de gemeente om snel in te spelen op gewijzigde omstandigheden? Met name het Investeringsplan, de paragrafen financiering en weerstandsvermogen en de reserves en voorzieningen geven inzicht in de financiële positie. Een aantal van deze elementen komt terug in een stresstest. Doel van een dergelijke test is om de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente te bewaken. Het college onderschrijft het belang van inzicht hierin, om tijdig beheersmaatregelen te kunnen nemen. In het Jaarverslag en de Jaarrekening 2011 is daarom voor het eerst een aantal belangrijke indicatoren geselecteerd en in verband gebracht met de financiële flexibiliteit van de gemeente. Voor de begroting 2013 wordt dit beleid voortgezet.

In deze inleiding op de verplichte paragrafen wordt de meerjarenraming daarom in verband gebracht met de risicoparagraaf en het weerstandsvermogen. Daarbij wordt ook de netto schuldpositie van Haarlem betrokken.

De paragrafen geven samen met de meerjarenbegroting inzicht in een aantal belangrijke indicatoren om de financiële positie van de gemeente te kunnen bepalen. Daarbij is het van belang om inzicht te hebben in de financiële flexibiliteit van de gemeente.

Belangrijke indicatoren om de financiële positie te kunnen bepalen zijn:

- Beïnvloedbaarheid van de lokale lasten;
- Beschikbare weerstandscapaciteit;
- Onderhoudssituatie;
- Schuldratio;
- Renterisiconorm;
- Resultaten grondexploitaties;
- Meerjarenbegroting;
- Beoordeling provincie.

De programmabegroting en de paragrafen zijn kritisch beoordeeld op deze indicatoren. In het volgende overzicht worden de resultaten samengevat, waarna de score op elke indicator wordt toegelicht.

	Indicator	Gunstig	Neutraal	Ongunstig
1	Beïnvloedbaarheid lokale lasten			
2	Beschikbare weerstandscapaciteit			
3	Onderhoudssituatie			
4	Schuldratio			
5	Renterisiconorm			
6	Resultaten grondexploitaties			
7	Meerjarenbegroting			
8	Beoordeling provincie			

1. Lokale lasten

De indicator lokale lasten laat zien of mogelijke toekomstige tegenvallers opgevangen kunnen worden door een verhoging van de lokale lasten. De lokale lasten kunnen worden uitgesplitst in woonlasten en overige lasten.

De woonlasten van de grote gemeente worden jaarlijks vergeleken. In 2012 nam Haarlem de 11e positie op de ranglijst duurste gemeenten (van de 36 grote gemeenten). De overige heffingen zijn over het algemeen nog niet geheel kostendekkend, maar in de meerjarenraming worden deze wel gefaseerd meer kostendekkend gemaakt.

2. Weerstandscapaciteit

In de paragraaf weerstandsvermogen is de benodigde weerstandscapaciteit op € 26,5 miljoen berekend. De beschikbare weerstandscapaciteit in 2013 bedraagt naar raming € 46,8 miljoen. Dit is uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen van 1,8 en dat is ruim voldoende.

Dat betekent dat er nog flexibiliteit is om mogelijke tegenvallers op te vangen, zonder dat het weerstandsvermogen onvoldoende wordt. Kanttekening daarbij is dat als gevolg van wijzigingen die voortvloeien uit de bezuinigingsvoorstellen het saldo de algemene reserve daalt naar afgerond €35,6 miljoen per 31-12-2013. Het ratio weerstandsvermogen daalt dan naar 1,5.

3. Onderhoud

Een van de indicatoren om te bezien of de begroting materieel sluitend is, betreft het vermogen van de gemeente om te voorzien in het onderhoud van de kapitaalgoederen incl. gemeentelijk vastgoed (panden). In Haarlem is sprake van achterstallig onderhoud. Dat betekent dat er extra inspanningen moeten worden verricht om het achterstallig onderhoud in te lopen. Uit de paragraaf kapitaalgoederen blijkt dat het achterstallig onderhoud in 2005 nog ruim € 84 miljoen bedroeg, in 2009 nog ruim € 64 miljoen, in 2010 ruim € 54 miljoen. Eind 2013 is de verwachting dat het achterstallig onderhoud is teruggebracht naar € 35 miljoen. Er is dus nog sprake van achterstallig onderhoud, maar de achterstand is fors teruggebracht.

4. Schuldpositie

Als beleid is vastgelegd dat de schuldratio (dit is de netto schuld gedeeld door de totale exploitatielasten) op termijn lager dan 100% moet zijn. Als het percentage boven de 100% komt, maar nog beneden de 150% bevindt de gemeente zich in de oranje zone (aandacht vereist) en als de schuldratio hoger dan 150% bevindt de gemeente zich in de rode zone (onvoldoende). In de Jaarrekening 2011 is de schuldratio berekend op 123%.

In de begroting zijn niet alle parameters voor handen een netto-schuldberekening te maken. Wel valt af te leiden dat de vaste schuld toeneemt naar € 514 miljoen (was in de begroting 2012 € 467 per 1 januari) en dat de exploitatielasten afnemen van € 405 miljoen in 2012 naar € 390 miljoen in 2013. Dit heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van de schuldratio.

5. Renterisiconorm

De maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximaal geleende bedrag per jaar dat aan rentewijziging onderhevig mag zijn. Deze bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor Haarlem ligt de norm op € 78 miljoen voor 2013.

De renterisico's in de leningenportefeuille worden redelijk beheerst door een gelijkmatige spreiding van de aflossingen in de komende jaren. Door het gespreid aflossen van leningen worden de renterisico's, verbonden aan de herfinancieringen van deze afgeloste leningen, ook gespreid.

bedragen x € 1.000.000

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2013 t/m 2017	2013	2014	2015	2016	2017
1-Begrotingstotaal	391	391	391	391	391
2-Vastgesteld percentage (in wet fido)	20%	20%	20%	20%	20%
3-Renterisiconorm ((1 x 2) /100)	78	78	78	78	78
4-Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	62	62	32	36	26
5-Ruimte onder renterisiconorm (3 - 4)	16	16	46	42	52

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de renterisiconorm in 2013 niet overschreden gaat worden. Ook blijkt uit doorrekening van volgende jaren dat ook daar geen overschrijding van de renterisiconorm wordt verwacht.

6. Grondexploitaties

De ruimtelijke ontwikkeling in Haarlem is vanaf 2009 vertraagd. De economische recessie, heeft tot uitstel en misschien wel afstel van meerdere ontwikkelingen geleid.

Sindsdien worden lopende en op stapel staande projecten kritisch getoetst op effectieve voortgang, risico's en haalbaarheid. Bij het doorrekenen van grondexploitaties worden conservatieve parameters en verwachtingen gehanteerd.

Hierdoor hebben tijdelijke daling of vertraging van inkomsten én uitgaven op de korte termijn geen structurele gevolgen voor de financiële positie van de gemeente. Dit kan voor sommige projecten wel het geval zijn als de recessie nog langer aanhoudt. Dit is overigens een landelijk beeld. De indicator voor grondexploitaties is vooralsnog ongunstig (weinig financiële flexibiliteit) vanwege:

- De nadelige realisatie over 2011 (€ 2,9 miljoen toekomstige verliezen);
- De economische vooruitzichten op grondexploitaties en vastgoedtransacties;
- Het perspectief dat verliezen niet meer ten laste van de reserve grondexploitatie kunnen worden gebracht, omdat deze bijna is uitgeput. Het saldo bedraagt € 190.000 per 1 januari 2012.

Een nuance bij het ongunstige resultaat op de indicator grondexploitaties is dat Haarlem de prognoses behoedzaam opstelt, waardoor de kans op tegenvallers is beperkt.

7. Meerjarenbegroting

De meerjarenbegroting is aangepast op basis van de meest recente ontwikkelingen, zoals de uitkomsten van de Junicirculaire 2012 en de structurele doorwerking van de 2^e Bestuursrapportage 2012. Uit deze actualisatie blijkt dat Haarlem tot en met 2015 te maken krijgt met nadelen. Vanaf 2016 is de meerjarenbegroting positief. Bij de Kadernota 2012 werden voor de

jaren 2013 en 2014 al tekorten voorzien. Daarom is in de Kadernota 2012 voorgesteld om 2 maal € 8 miljoen extra te bezuinigen in 2013 en 2014. Het college heeft, gelet op de geschetste ontwikkelingen, hieraan vastgehouden.

Na invulling van de extra bezuinigingen in 2013 en 2014 kent Haarlem een sluitende meerjarenbegroting, waar in latere jaarschijven nog enige ruimte beschikbaar is. Voor 2013 dient nog wel eenmalig aan de algemene reserve onttrokken te worden om te komen tot een sluitende begroting voor 2013.

8. Oordeel provincie

Elk jaar geeft de provincie, als toezichhouder, een oordeel over de financiële positie van de gemeente. De provincie heeft de financiële positie over 2012 als redelijk beoordeeld. Dit was voorgaande jaren ook zo. Echter, binnen de bandbreedte die aan deze kwalificatie is toegekend, is volgens de provincie een verbetering in waardering zichtbaar.

Conclusie

Op basis van de scores van verschillende indicatoren beoordeelt het college de ontwikkeling van de financiële positie van Haarlem als zijnde neutraal. Aandachtspunten blijven het inlopen van achterstallig onderhoud van de stad en de verwachte resultaten op de grondexploitaties. De meerjarenbegroting bevat met name na 2014 ruimte om tegenvallers te kunnen opvangen. Ook het weerstandsvermogen is toereikend voor het risicoprofiel dat Haarlem heeft. De flexibiliteit om tegenvallers op te vangen door het benutten van belastingcapaciteit neemt af, door maatregelen die al eerder in gang zijn gezet.

3.1 Lokale heffingen

3.1.1 Inleiding

De gemeentelijke heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De gemeentelijke heffingen vallen in twee groepen uiteen: rechten en belastingen. Bij de rechten is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Dat wil zeggen dat de kostendekkendheid niet meer dan honderd procent mag zijn. Bij de belastingen is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Haarlem heeft de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en het opleggen van de aanslagen en de invordering van onroerende zaakbelasting (OZB), roerende woon- en bedrijfsruimte belasting, afvalstoffenheffing, rioolheffing, precariobelasting (deels), hondenbelasting, toeristenbelasting, reclamebelasting en de heffing Bedrijfsindustriële-zones Waarderpolder (verder genoemd BIZ-heffing) ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling, te weten Cocensus. Ook de afhandeling van de kwijtscheldingsverzoeken en bezwaar- en beroepschriften gebeurt door Cocensus.

3.1.2 Actuele ontwikkelingen

Macronorm OZB

Bij het afschaffen van de limieten waarmee de OZB-tarieven mochten stijgen van het rijk is een zogenaamde macronorm afgesproken. Dit is een door het rijk gestelde norm waarmee landelijk gezien de OZB-tarieven voor dat jaar gemiddeld mogen stijgen. De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd, maar is een bestuurlijke afspraak tussen het rijk en de VNG. De afspraak is dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd.

Als een individuele gemeente dat overschrijdt heeft het geen consequenties. Als de gemeenten in totaliteit boven de macronorm uitstijgen dan wel.

De macronorm OZB voor 2013 is drie procent. In de Junicirculaire is aangekondigd dat de overschrijding van de macronorm in 2012 wordt verrekend met de macronorm van 2013. De overschrijding bedroeg circa € 7,7 miljoen. De reële macronorm, rekening houdend met de overschrijding uit 2012 is 2,76%. Dit betekent dat de opbrengst van de OZB van alle gemeenten samen niet boven dit percentage mag uitstijgen.

Wetsvoorstel vrijstelling precariobelasting netwerken en nutsbedrijven

In de Junicirculaire is vermeld dat een wetsvoorstel om netwerken en nutsbedrijven vrij te stellen van precariobelasting naar de Tweede Kamer wordt gestuurd. Dit voorstel behelst een vrijstelling van precariobelasting voor netwerken en nutsbedrijven. Voor gemeenten die voor 1 januari 2012 precariobelasting voor deze netwerken in rekening brachten komt er een overgangsregeling. Hoe deze vorm wordt gegeven is nog niet bekend, zodat ook de consequenties voor Haarlem nog niet duidelijk zijn. Bij de Kadernota 2012 is besloten de opbrengst aan te wenden voor een in te stellen bestemmingsreserve beheer en onderhoud.

Btw-verhoging

Per 1 oktober 2012 gaat het hoge Btw-tarief van 19% naar 21%. In de Kadernota 2012 is vastgelegd dat, als dit consequenties heeft voor de kosten van te leveren diensten, dit wordt doorberekend in de tarieven.

Actuele ontwikkelingen in Haarlem

- In het kader van de evaluatie van het ondernemersfonds binnenstad Haarlem wordt ook de systematiek van de reclamebelastingheffing nader onderzocht. De uitkomsten hiervan zijn nog niet bekend. Bij de belastingvoorstellen voor 2013, die in december 2012 door de raad worden vastgesteld, wordt u hierover nader geïnformeerd.
- In 2012 is het kwijtscheldingsbeleid verruimd met kosten van formele kinderopvang, verruiming kwijtscheldingsregels voor ondernemers en verhoogde normen voor 65-plussers op basis van

gewijzigde wet- en regelgeving op dit punt (binnen de uitvoeringsregeling van de Invorderingswet). Via de algemene uitkering zijn gemeenten hiervoor gecompenseerd.

3.1.3 Tarievenbeleid

Het tarievenbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkendheid en inflatiecorrectie. De belastingtarieven worden in 2013 verhoogd met 1,75% voor inflatie. Voor wat betreft de heffingen wordt gestuurd op kostendekkendheid. De tarieven worden formeel door de gemeenteraad vastgesteld bij de belastingvoorstellen die in december voorafgaand aan het begrotingsjaar worden aangeboden.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieakkoord bepaald dat de stijging van de woonlasten in Haarlem rond het gemiddelde van de 100.000+ gemeenten moeten blijven. Een uitgangspunt van het college is dat uit een sluitende meerjarenraming en de kadernota moet blijken dat de rekening niet zonder meer bij de burger wordt gelegd. Er moet eerst worden aangegeven wat de gemeente zélf doet. Daarnaast is als uitgangspunt vastgelegd dat de gemeentelijke heffingen (zoals afvalstoffen- en rioolheffing, marktgeden, Wabo etc.) kostendekkend worden.

In onderstaande tabellen is de kostendekkendheid van de rechten opgenomen. Daarbij zijn de ramingen 2013 vergeleken met de ramingen 2012 na wijziging en de realisatie 2011 (nacalculatie). In het kader van de bepaling van de kostendekkendheid kunnen opbrengsten afwijken van het overzicht belastingen en heffingen. Bij baten en lasten wordt bijvoorbeeld ook rekening gehouden met toevoegingen en onttrekkingen aan voorzieningen, terwijl in het overzicht van belastingen en heffingen uitsluitend de belastingopbrengsten zijn vermeld.

Een verdere kostenonderbouwing van de heffingen is als afzonderlijke bijlage in de begroting opgenomen.

Overzicht lasten en baten riolering

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	9.116	10.385	11.878
Lasten totaal	9.135	10.623	12.181
Kostendekkendheid	99,8%	97,8%	97,5%

Overzicht lasten en baten afvalstoffenheffing

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	17.947	18.518	19.820
Lasten totaal	18.920	19.257	20.244
Kostendekkendheid	94,9%	96%	97,9%

Overzicht lasten en baten Wabo

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	2.903	4.278	3.635
Lasten totaal	5.601	6.668	4.447
Kostendekkendheid	65%	64%	82%

Overzicht lasten en baten leges dienstverlening

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	2.968	3.136	3.246
Lasten totaal	4.555	4.535	4.507
Kostendekkendheid	65%	69%	72%

Overzicht lasten en baten begraven

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	876	993	1.011
Lasten totaal	1.968	1.646	1.599
Kostendekkendheid	44%	64%	63%

Overzicht lasten en baten haven

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	659	608	655
Lasten totaal	2.013	1.853	1.920
Kostendekkendheid	33%	33%	34%

Overzicht lasten en baten markten

bedragen x € 1.000

	Rekening 2011	Begroting 2012	Begroting 2013
Opbrengst totaal	334	375	424
Lasten totaal	470	420	452
Kostendekkendheid	71%	89%	94%

3.1.4 Gemeentelijke belastingen

Belastingen hebben een algemeen karakter. Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Uitgangspunt bij het vaststellen van de belastingtarieven is dat deze trendmatig worden verhoogd met de verwachte inflatie. In overeenstemming met de besluitvorming bij de kadernota 2012 is in de begroting 2013 voor de belastingen rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1,75%.

Daarnaast is in het coalitieakkoord vastgelegd dat de woonlasten OZB voor de burger rond het gemiddelde van de 100.000+ gemeenten blijven. De gemiddelde woonlasten worden jaarlijks berekend in het belastingonderzoek grote gemeenten. In het kader van bezuinigingen, onderdeel inkomsten, zijn nadere besluiten genomen over tariefsverhoging van specifieke belastingen. Deze besluiten worden hieronder toegelicht bij de afzonderlijke belastingen.

Onroerende Zaakbelastingen (OZB)

De grondslag voor de OZB wordt gevormd door de waarde van het onroerend goed, die jaarlijks wordt vastgesteld (de zogenoemde herwaardering). Haarlem hanteert het uitgangspunt dat de gemiddelde waardeverandering (of daling), die voortvloeit uit de herwaardering, wordt gecompenseerd door een evenredige tariefsverlaging (of evenredige tariefsverhoging). Daarmee bereikt de gemeente dat waardemutatie niet leidt tot een wijziging in de totale opbrengst, maar slechts tot individuele verschillen in aanslagen. Dat is bijvoorbeeld het geval als de waarde van een woning meer of juist minder is gestegen dan het Haarlemse gemiddelde. Dan levert de herwaardering een voordeel of juist een nadeel op voor de eigenaar.

De WOZ-waarden voor het belastingjaar 2013 worden gebaseerd op het prijspeil 1 januari 2012. Deze waarde is nog niet bekend.

De berekende opbrengst voor 2013 is € 1.795.000 miljoen hoger dan voor 2012. Hierin is inbegrepen een meeropbrengst van € 725.000 vanwege areaaluitbreiding, € 570.000 door inflatiecorrectie en € 500.000 door een verhoging van het tarief van niet-woningen conform het coalitieakkoord (bezuinigingstaakstelling).

Het tarief voor OZB-woningen stijgt daarom met 1,75% inflatiecorrectie en het tarief voor niet-woningen met 5,25%; te weten 1,75% inflatiecorrectie en 3,5% door de bezuinigingstaakstelling.

Als besloten wordt de stijging van de woonlasten te temperen door een verlaging van de tarieven OZB – om de stijging van de tarieven rioolheffing op te vangen –, dienen de tarieven voor woningen met 5,5% verlaagd worden. In de Kadernota 2012 is met compensatie rekening gehouden.

Roerende woon-en bedrijfsruimtebelasting (RWWB)

Eigenaren en gebruikers van onroerend goed betalen gemeentelijke belastingen in de vorm van de onroerende zaakbelasting (OZB). Het is wettelijk mogelijk om ook voor eigenaren en gebruikers van roerende woon-en bedrijfsruimten (zoals woonboten en woonwagens) een gelijke belasting in te voeren, te weten de Roerende Woon- en bedrijfsruimte belasting (RWWB). Om eigenaren en

gebruikers van roerend en onroerend goed gelijk te behandelen is in Haarlem met ingang van 2011 deze belasting ingevoerd. Het tarief van die belasting is wettelijk bepaald gelijk aan het tarief van de OZB.

De berekende opbrengst voor 2013 bedraagt € 36.000. Het tarief is wettelijk gelijk aan dat van het tarief OZB-woningen.

Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' heft de gemeente een belasting op het houden van honden binnen de gemeente. Belastingplichtig is de houder van de hond. Het aantal honden is bepalend voor de opbrengst van de belasting. De raming voor 2013 ad € 522.000 is € 9.000 hoger door de aanpassing van de raming aan het inflatiepercentage van 1,75%. Hiermee wordt ook rekening gehouden bij het vaststellen van de tarieven en een afronding daarvan op hele euro's.

Toeristenbelasting

Deze belasting heft de gemeente van diegene, die gelegenheid biedt tot verblijf (overnachting) in onder andere hotels en pensions binnen de gemeente. Bij de vaststelling van de Kadernota 2012 is als onderdeel van de bezuinigingen, cluster inkomsten, besloten de tarieven te verhogen van € 2,20 per overnachting naar € 2,60 en voor camping van € 1 naar € 1,20, exclusief inflatiecorrectie. Hiermee is een hogere opbrengst beoogd van € 134.000.

Precariobelasting

De gemeente heft precariobelasting voor het hebben van voorwerpen op, boven en onder gemeentegrond. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen het heffen van precario op kabels en leidingen en overige precario. Sinds 2005 heft de gemeente precariobelasting op ondergrondse infrastructuur (zoals kabels, leidingen, pijpen, buizen etc.).

Bij de vaststelling van de Kadernota 2012 is besloten de opbrengst aan te wenden voor dotatie aan een bestemmingsreserve ter vermindering van achterstallig onderhoud op termijn. Het tarief wordt met 1,75% inflatie verhoogd. De opbrengst wordt berekend op afgerond € 4,9 miljoen.

Overige precario

De opbrengsten van de overige precario zijn met 1,75% inflatiecorrectie verhoogd.

Parkeerbelasting

De tarieven voor betaald parkeren worden met het inflatiepercentage van 1,75% verhoogd. De parkeertarieven worden ook nog met 0,5% verhoogd (dus 2,25% in totaal) overeenkomstig de afspraken in het coalitieakkoord en de vastgestelde bezuinigingen (cluster inkomsten).

Reclamebelasting

Sinds 1 juli 2009 is de reclamebelasting in de binnenstad ingevoerd. De reclamebelasting is ingevoerd op verzoek van de ondernemers in Haarlem, vertegenwoordigd door Centrum Management Groep Haarlem. De ondernemers willen investeren in de verdere promotie van de binnenstad. Hiervoor is een ondernemersfonds opgericht, dat door Centrum Management Groep Haarlem zelf wordt beheerd. De netto-opbrengst van de reclamebelasting wordt gestort in dit fonds. In het najaar van 2012 vindt een evaluatie plaats of de instelling van het ondernemersfonds aan de verwachtingen voldoet. Hierbij wordt ook de heffingsmaatstaf en tariefstelling betrokken. Afhankelijk van de uitkomsten van deze evaluatie kan aan de gemeenteraad worden voorgesteld om het beleid te wijzigen ten aanzien van de reclamebelasting.

Bij ongewijzigd beleid wordt het tarief bepaald door de grootte van de reclame en de termijn van de reclame (een zogenaamde tijdvakbelasting). Gelijktijdig met de invoering van de reclamebelasting zijn reclame-uitingen in de binnenstad vrijgesteld van precariobelasting om dubbele belastingheffing te voorkomen. De tarieven worden in 2013 verhoogd met het inflatiepercentage van 1,75%. De opbrengst is berekend op € 518.000.

BIZ-heffing

Per 21 juli 2011 heeft de gemeenteraad ingestemd met de invoering van een zogenaamde BIZ-heffing. Deze heffing genereert inkomsten waaruit het ondernemersfonds voor de Waarderpolder gesubsidieerd kan worden voor het tot stand komen van een collectieve voorziening van de Waarderpolder. Het tarief is een afgeleide van de WOZ-waarde en wordt verhoogd met het inflatiepercentage van 1,75%. De opbrengst is berekend op € 350.000.

3.1.5 Gemeentelijke rechten

Onder de naam rechten heft de gemeente tarieven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is er sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst of degene voor wie de dienst is verleend.

Geregeld is er landelijke publiciteit over de gemeentelijke tarieven en de verschillen daartussen. Die verschillen ontstaan in de regel als gevolg van gemaakte beleidskeuzes. Om die beleidskeuzes zo transparant mogelijk vast te leggen heeft de VNG het initiatief genomen om modellen voor de kostenonderbouwing te ontwikkelen.

Voor de afval- en rioolheffing, de leges en de lijkbezorgingsrechten zijn deze inmiddels aangereikt door de VNG en door ons gebruikt. De kostenonderbouwing van deze heffingen is als onderdeel van de bijlagen van de programmabegroting conform het VNG-model.

Rioolheffing

De kosten die de gemeente maakt als uitvloeisel van de watertaken worden op burgers en bedrijven verhaald via een zogenaamde rioolheffing. In 2009 is de nieuwe rioolheffing ingevoerd op basis van de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken. De kosten die uit die watertaken voortvloeien (op het gebied van afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater) zijn berekend in het Gemeentelijke RioleringsPlan 2007-2011 (GRP2) dat door de raad in 2008 is vastgesteld. Eind 2012 of begin 2013 wordt u het GRP-3 aangeboden voor de planperiode 2013-2017.

De investeringen die hieruit voortvloeien leiden tot een aanzienlijke stijging van de kapitaallasten die worden doorberekend in de tarieven. Hierdoor dienen de tarieven rioolheffing te worden verhoogd en stijgen de woonlasten.

Door de hogere kapitaallasten en het wegwerken van een negatieve voorziening dienen de tarieven voor 2013 met 13,7% worden verhoogd. In de begroting voor 2013 is rekening gehouden met een benodigde hogere opbrengst van ruim € 1,5 miljoen (van € 10,4 miljoen naar € 11,9 miljoen).

Afvalstoffenheffing

Onder de naam afvalstoffenheffing wordt een recht geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruikmaakt van een perceel waarvoor de gemeente op grond van de Wet Milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen heeft.

Bij het bepalen van de hoogte van de afvalstoffenheffing houden we rekening met het feit dat op begrotingsbasis de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten. Op basis van het coalitieakkoord wordt gestreefd naar een kostendekkendheid van 100%. Eventuele verschillen die gedurende het jaar ontstaan, verrekenen we in de tarieven voor latere jaren via de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing. In de kadernota is rekening gehouden met een tariefstijging van 5,25% vanwege de gestegen kosten, het gefaseerd wegwerken van een negatieve voorziening en het gefaseerd meer kostendekkend maken van de heffing. Ook is besloten, op basis van besluitvorming in de kadernota 2012, de gevolgen van de Btw-verhoging in de tarieven ad € 350.000 door te berekenen. De totale tariefstijging kan dan herberekend worden op 7,1%. De meeropbrengst bedraagt € 1,3 miljoen (van € 18,5 miljoen in 2012 naar € 19,8 miljoen in 2013).

Leges

De tarieven voor 2013 worden aangepast aan de hand van het inflatiepercentage, tenzij nader beperkt door wettelijke tariefstellingen. Het tarief voor de bouwleges (WABO) wordt niet met inflatie opgehoogd, omdat het tarief in een percentage van de bouwkosten is uitgedrukt. Omdat de bouwkosten met de inflatie stijgen, hoeft het tarief niet geïndexeerd te worden. Als uitvloeisel van het meer kostendekkend maken van de overige heffingen is in de Kadernota 2012 vastgelegd de tarieven met 1,7% boven inflatie te verhogen. Dit geldt ook voor de bouwleges.

Op grond van besluitvorming in de Kadernota 2012 is de opbrengst leges uit Wabo-vergunningen structureel verlaagd. Daarnaast wordt gewerkt aan een verlaging van de kosten voor bouwplanbeoordeling.

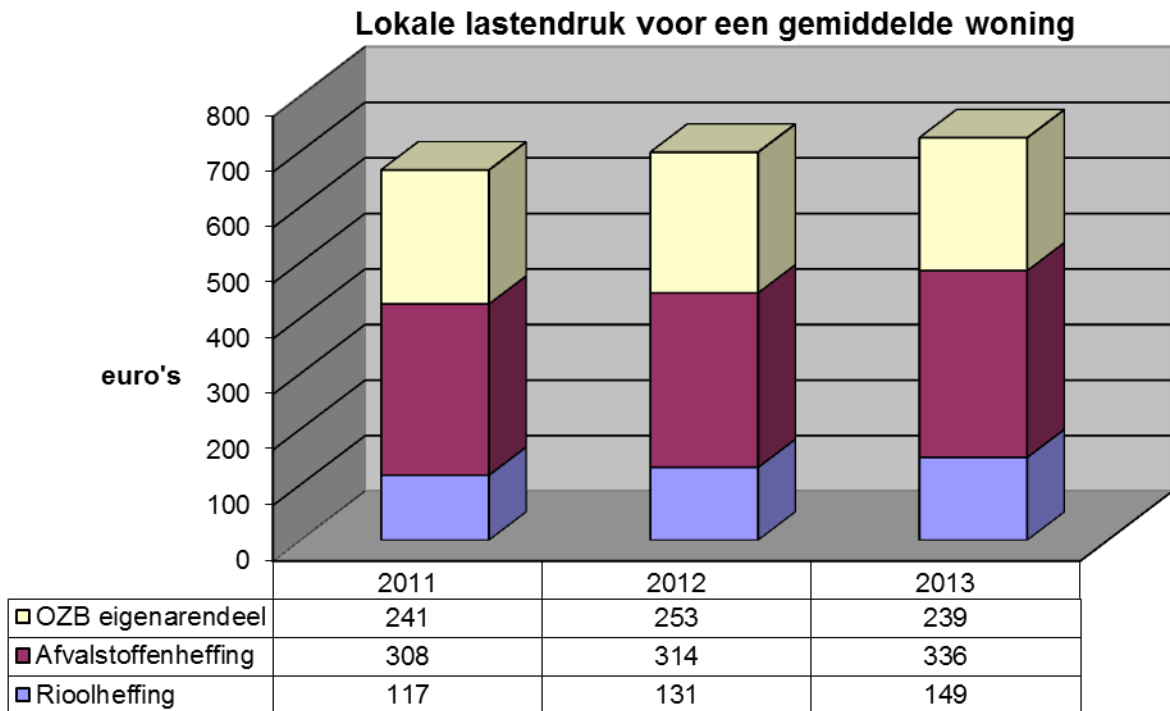
Overige rechten

Als uitvloeisel van het besluit -dat in de kadernota is bevestigd- om ook de overige rechten meer kostendekkend te maken, worden de tarieven met 1,7% boven inflatie verhoogd. Dit is toegepast op de opbrengstraming van de haven- en begraafrechten. Daarnaast is specifiek besloten de marktgeden voor de weekmarkten met ingang van 2013 kostendekkend te maken en hiertoe de tarieven met ingang van 2013 met tien procent te verhogen ter uitvoering van de bezuinigingstaakstelling, cluster inkomsten.

3.1.6 Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt bepaald door de tarieven van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de navolgende tabel is de opbouw van de lokale lastendruk in Haarlem in 2013 ten opzichte van 2012 inzichtelijk gemaakt. Voor huurders is daarbij alleen de hoogte van de afvalstoffenheffing bepalend, aangezien zij niet worden aangeslagen voor OZB en rioolheffing.

De eigenaren van woningen worden voor de drie onderscheiden belastingen aangeslagen. Bij de berekening van de OZB, is uitgegaan van een gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning in Haarlem. Omdat het hier om een gemiddelde gaat, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger hiervan afwijken. Dat wordt o.a. bepaald door de feitelijke waarde -en de waardeontwikkeling- van de woning.

Lokale lastendruk in euro's voor een meerpersoonshuishouding	2011	2012	2013
Rioolheffing	117	131	149
OZB eigenarendeel	241	253	239
Afvalstoffenheffing	308	314	336
Totaal	666	698	724

Landelijke vergelijking

Uitgangspunt is dat de woonlasten van Haarlem rond het gemiddelde van de grote gemeente blijft. Hierdoor is de realisering van verhoging van woonlasten beperkt, zonder te tornen aan de kaders van het coalitieakkoord. Het belastingoverzicht grote gemeenten wordt jaarlijks in het voorjaar uitgebracht door Coelo (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden). Op basis van dit overzicht voor 2012 kan de volgende vergelijking worden opgesteld. Daarbij is nummer 1 de duurste gemeente, waarbij de woonlasten op honderd procent zijn gesteld. De woonlasten van de andere gemeenten zijn hiertegen afgezet:

De netto-woonlasten van een meerpersoonshuishouden bedragen in 2012 in Haarlem € 698 per woning tegen € 659 gemiddeld bij de grote gemeenten. Van de 35 grote gemeenten is Haarlem van plaats 18 in 2011 naar plaats 12 in 2012 gestegen. Dat betekent dat 11 grote gemeenten hogere woonlasten hebben dan Haarlem.

Woonlasten 2012¹ van meerpersoonshuishoudens

Gemeente	Nummer	Netto-woonlasten	Percentage
Groningen	1	744	100
Leiden	2	736	99
Breda	3	706	95
Haarlem	4	698	94
Arnhem	5	691	93
Haarlemmermeer	6	684	92
Nijmegen	7	654	88
Tilburg	8	546	73
Gemiddeld Nederland		659	89

¹ Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op de begrotingen 2012 van de desbetreffende gemeenten.

3.1.7 Kwijtscheldingsbeleid

Een gemeente kan kwijtschelding verlenen aan mensen die niet in staat zijn om hun belasting te voldoen. Hiervoor zijn bij wet bepaalde normen aangegeven. Haarlem hanteert voor de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van honderd procent. Haarlem verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing, de leges woonvergunningen, de leges voor gehandicaptenparkeren en voor vijftig procent op de hondenbelasting voor de eerste hond. Sinds 2009 wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om geautomatiseerd kwijtschelding te verlenen.

3.1.8 Opbrengsten belastingen en heffingen

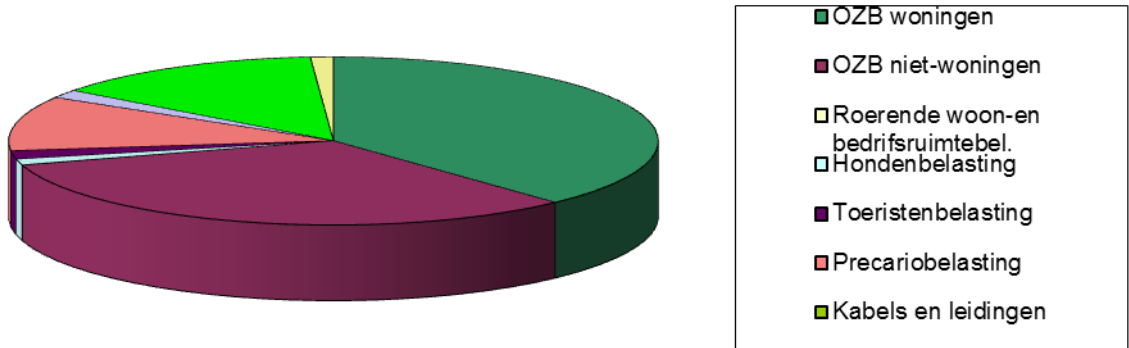
In de navolgende tabel zijn de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en heffingen opgenomen. Daarbij zijn ter vergelijking de cijfers uit de rekening 2011 (inclusief suppletoire bijstellingen) en de bijgestelde begroting 2012 meegenomen.

(bedragen x €1.000)

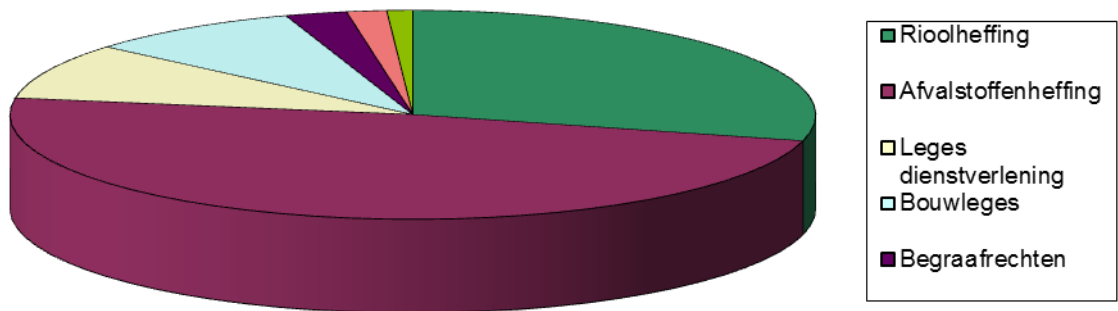
<i>Opbrengst belastingen en heffingen</i>	Werkelijke opbrengst Rekening 2011	Raming opbrengst Begroting 2012⁸	Raming opbrengst Begroting 2013
Belastingen			
OZB woningen	17.337	18.300	17.633
OZB niet-woningen eigenaren	8.324	8.280	8.785
OZB niet-woningen gebruikers	5.809	5.770	6.126
Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting	0	36	36
Hondenbelasting	504	513	522
Toeristenbelasting	557	600	745
Precariobelasting kabels en leidingen	4.555	4.788	4.872
Overige precario	574	722	736
Parkeerbelasting	6.969	6.986	6.321
Reclamebelasting	490	518	527
BIZ-heffing	0	350	356
Totaal belastingen	45.119	46.863	46.659
Rechten / heffingen			
Rioolheffing	9.116	10.385	11.878
Afvalstoffenheffing	17.947	18.518	19.820
Reinigingsrecht	538	0	0
Leges burgerzaken	3.134	3.487	3.246
Bouwleges	2.903	4.200	3.644
Begraafrechten	876	993	1.011
Havengelden	659	608	655
Marktgeden	334	375	424
Totaal rechten	35.507	38.566	40.678
Kwijtschelding	-1.132	-1.202	- 1.223
Totaal heffingen en belastingen	79.494	84.227	86.114

⁸ Op basis van de belastingvoorstellen 2012

Geraamde belastingopbrengst 2013
Totaalopbrengst € 47 miljoen

Geraamde opbrengst heffingen 2013
Totaalopbrengst € 41 miljoen

3.2 Compensatie gestegen woonlasten na bezuinigingen

Onder het kopje gemeentelijke belastingen (3.1.4) is bij de berekening van de tarieven OZB en de woonlasten een voorbehoud gemaakt. Onderzocht zou worden of de stijging van de woonlasten ten gevolge van de investeringen in de riolering (uitvoering Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) gematigd kon worden door een temporisering van die investeringen. Daarnaast maakt het al dan niet compenseren van de stijging van de woonlasten onderdeel uit van de invulling van de extra bezuinigingen van twee maal € 8 miljoen in 2013 en 2014.

De gemiddelde woonlasten voor een meergezinswoning conform de uitgangspunten van de Kadernota 2012 zouden zich als volgt ontwikkelen:

Tabel: ontwikkeling lokale woonlasten met investeringen riolering conform kadernota en volledige compensatie via de OZB

Lokale lastendruk	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rioolheffing	131	149	157	166	177	182
OZB eigenarendeel	253	239	232	225	216	213
Afvalstoffenheffing	314	336	327	325	323	321
Totaal	698	724	716	716	716	716
Woonlastenindex (t.a.v. 2012)		104%	102,5%	102,5%	102,5%	102,5%

Zonder fasering van rioolinvesteringen en het inzetten van € 0,5 miljoen uit de precario-opbrengsten in 2013 en 2014 om de woonlasten te compenseren zou er sprake zijn van een veel grotere stijging: 6,5% en 7% in resp. 2014 en 2015 (zie onderstaande tabel).

Tabel: ontwikkeling lokale woonlasten met investeringen riolering conform kadernota en geen compensatie via de OZB

Lokale lastendruk	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rioolheffing	131	149	157	166	177	182
OZB eigenarendeel	253	257	257	257	257	257
Afvalstoffenheffing	314	336	327	325	323	321
Totaal	698	742	741	748	757	760
Woonlastenindex		106,5%	106,5%	107%	108,5%	109%

Het college stelt voor de investeringen ten behoeve van de riolering meer te faseren. Dit brengt lagere kosten met zich mee, waardoor de woonlasten (rioolheffing) minder sterk stijgen. In de paragraaf bezuinigingen wordt voorgesteld de in de kadernota opgenomen compensatie van woonlasten als bezuiniging in te zetten. Om de lastenstijging voor de burger te beperken stelt het college voor om in 2013 en 2014 de baten uit precario op kabels en leidingen voor een bedrag van € 500.000 in te zetten. Daarbij kan worden aangetekend dat voor de Kadernota 2013 nog een nieuw GRP wordt uitgebracht en verwacht kan worden dat op termijn de verwerkingskosten van afval kunnen dalen. Dan kan uiteraard opnieuw een afweging worden gemaakt over de woonlastenstijging, ook in relatie tot de ontwikkeling van de woonlasten in andere grote gemeenten.

Als rekening wordt gehouden met een fasering van de investeringen in de riolering en met een compensatie van € 500.000 in 2013 en 2014 kan de volgende ontwikkeling worden weergegeven:

Tabel: ontwikkeling lokale woonlasten met fasering investeringen riolering en een beperkte compensatie via de OZB voor 2013 en 2014

Lokale lastendruk	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rioolheffing	131	146	154	153	164	176
OZB eigenarendeel	253	249	250	257	257	257
Afvalstoffenheffing	314	336	327	325	323	321
Totaal	698	731	731	735	744	754
Woonlastenindex		105%	105%	105%	106,5%	108%

Uit de tabel blijkt dat de woonlastenstijging de eerst komende jaren wordt beperkt tot maximaal 5%.

3.2 Weerstandsvermogen en risico's

3.2.1 Inleiding

In deze paragraaf worden de risico's en de beheersing van de risico's beschreven en wordt de financiële capaciteit die nodig is om de risico's op te vangen berekend. Eerst wordt risicomanagement beschreven en een inventarisatie van de risico's gepresenteerd. Daarna wordt de weerstandscapaciteit berekend aan de hand van de algemene reserve en de ontwikkeling daarvan. Tot slot wordt een waardering gegeven aan de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit: het weerstandsvermogen.

3.2.2 Risico's

Risicomanagement

Haarlem heeft, zoals iedere organisatie, te maken met risico's en deze doen zich voor op allerlei terreinen. Omdat risico's de mogelijkheden van de gemeente beïnvloeden, moet hier inzicht in zijn. Voor de belangrijkste risico's moeten passende beheersmaatregelen worden getroffen. Om de financiële gevolgen, die samenhangen met deze risico's te kunnen opvangen, is er een weerstandscapaciteit in de vorm van de algemene reserve. Om te kunnen bepalen hoe groot deze moet zijn, is de waarde van de risico's ingeschat. Dit gebeurt met risicomanagement, met als doel het verminderen van de kans op en het effect van de onderkende risico's.

Bij risicomanagement hoort ook dat de organisatie zich er bewust van is dat de oorzaken van veel schades hun bron vinden in de organisatie zelf of in haar directe omgeving. Vaak kunnen risico's al met een geringe inspanning (beter) beheersbaar of vermijdbaar worden gemaakt. Het gebruiken van risicomanagement binnen de organisatie moet leiden tot de ontwikkeling van een volledig inzicht van alle risico's en een inschatting van de hierbij behorende waardering.

Risico-inventarisatie en risicosimulatie

Om de risico's van de gemeente in kaart te brengen, is een risico-inventarisatie opgesteld. Hierin zijn de risico's binnen de reguliere bedrijfsvoering systematisch in kaart gebracht en beoordeeld. Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. Deze simulatie laat op basis van de risico's zien, hoeveel weerstandscapaciteit er nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. Daarom is de benodigde capaciteit voor een risico minder dan de vermenigvuldiging van de kans met het maximale gevolg.

Bedrijfsvoeringsrisico's

De inventarisatie heeft in totaal 40 bedrijfsvoeringsrisico's in beeld gebracht. In het onderstaande overzicht staan de tien bedrijfsvoeringsrisico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Het is belangrijk om te realiseren dat een risico geen zekerheid is, maar een kans op het voordoen (hoe klein of groot ook) waar, voor zover mogelijk, passende beheersingsmaatregelen voor zijn getroffen.

In de kolom 'inschatting benodigde capaciteit' in de onderstaande tabel is het bedrag opgenomen dat op grond van de uitgevoerde simulatie nodig is om een risico op te kunnen vangen. Deze bedragen zijn lager dan de vermenigvuldiging van de kans met het gevolg. De simulatie houdt namelijk rekening met het feit dat niet alle risico's tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Op grond van de inventarisatie en de simulatie is een weerstandscapaciteit nodig van tenminste € 18,5 miljoen voor de bedrijfsvoeringsrisico's, om met negentig procent zekerheid te kunnen zeggen dat de gevolgen kunnen worden opgevangen.

Projectrisico's

Ook projectrisico's worden periodiek geïnventariseerd en beoordeeld. Projectrisico's zijn alle risico's gerelateerd aan projecten en grondexploitaties. Voorbeelden zijn vertraging van het project, relaties

met externe partijen, marktontwikkelingen, subsidies en bijdragen van derden. Voor de projectrisico's die in beeld zijn gebracht is op dezelfde manier als voor de bedrijfsvoeringsrisico's een berekening gemaakt van de benodigde weerstandscapaciteit.

Voor de benodigde capaciteit van de risico's van grondexploitaties wordt per grondexploitatie bekeken of hier een positief resultaat wordt verwacht. Als dit het geval is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit hiervoor gecorrigeerd, omdat het positieve resultaat kan worden ingezet ter dekking van de risico's. Voor de risico's die niet kunnen worden afgedekt door een positief resultaat wordt, nadat is bekeken of de reserve grondexploitatie voldoende toereikend is, de nog benodigde capaciteit op dezelfde manier als de bedrijfsvoeringsrisico's en de risico's van projecten berekend. De benodigde weerstandscapaciteit voor de projectrisico's komt uit op € 8,0 miljoen.

De benodigde weerstandscapaciteit voor alle geïnventariseerde risico's komt uit op circa € 26,5 miljoen.

Risico	Kans	Gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
Rijksmaatregelen: rijksbezuinigingen, zoals taakmutaties of bijstellingen van de uitkering van het gemeentefonds of doeluitkering, leiden tot lagere inkomsten voor de gemeente. Wanneer deze niet tijdig kunnen worden opgevangen kunnen ze tot begrotingstekorten leiden. De omvang is gebaseerd op het Bestuursakkoord met het rijk.	75%	max.€ 10.000.000	Ca. € 5,8 mln
Ombuigingen: indien de taakstellingen uit de meerjarenraming en de ombuigingen uit het coalitieakkoord niet volgens planning worden gerealiseerd, kan dit leiden tot een begrotingstekort. De omvang is gebaseerd op de bezuinigingen uit de Kadernota 2011.	50%	max.€ 8.000.000	Ca. € 3,2 mln
Wet Werk en Bijstand (WWB): indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico tot maximaal een overschrijding van 10%. Het maximale gevolg is afgeleid van de huidige uitgaven aan uitkeringen.	50%	max.€ 3.870.000	Ca. € 1,5 mln
Decentralisatie Jeugdzorg: In (geschat) 2015 krijgt de gemeente een budet van 30 miljoen overgeveeld voor uitvoering van de jeugdzorg. Hierop is een efficiencykorting door het rijk opgelegd van 10%. Het is zeer de vraag of deze efficiencykorting snel genoeg en voldoende bereikt kan worden.	50%	max.€ 3.000.000	Ca. € 1,1 mln
Gesubsidieerde instellingen: Nadelige resultaten van gesubsidieerde instellingen kunnen leiden tot extra bijdragen van de gemeente.	90%	max.€ 1.500.000	Ca. € 1,0 mln
Sociaal domein 1: Conform open einde regeling WMO, is er bij de diverse decentralisatie uitkeringen sprake van een open einde regeling. Dit betekent dat de groei van de vraag hoger kan zijn dan verwacht, zoals al vaak bij deze budgetten is voorgekomen.	50%	max.€ 2.200.000	Ca. € 0,8 mln
Verbonden Partijen: Haarlem heeft in een aantal organisaties een financieel én bestuurlijk belang. Het gaat om Cocensus (belastinginning), Paswerk (sociale werkvoorziening), Spaarnelands (afvalinzameling en onderhoud), Carel (leerplicht), Veiligheidsregio Kennemerland, Recreatiegebied Spaarnwoude en Archiefdienst (zie ook paragraaf Verbonden partijen). De deelname in deze zes gemeenschappelijke regelingen herbergt een risico, aangezien nadelige resultaten daarvan door de deelnemers verplicht moeten worden bijgepast.	50%	max.€ 2.000.000	Ca. € 0,8 mln

Risico	Kans	Gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
Formatiereductie: het College heeft zich ten doel gesteld om 100 fte. te besparen op bestaande taken. Als gevolg van de economische omstandigheden is het normale verloop (de uitstroom van medewerkers) geringer, alsmede de mogelijkheid om boventalligen te herplaatsen ook. Bovendien is er al weinig vacaturruimte. Op termijn vindt er wel een aanzienlijke uitstroom plaats van medewerkers die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Vooral nog is er een hoge bezettingsgraad en ontstaan frictiekosten als er op de formatie wordt bespaard. Deze worden zo nauwkeurig mogelijk per Hoofdafdeling begroot. Er bestaat een risico dat frictiekosten bij tegenvallende uitstroom hoger uitvallen.	70%	max.€ 1.000.000	Ca. € 0,6 mln
Sociaal domein 2: Voor de bestaande taakstelling die op het budget van de WMO rust, is gestart met voorstellen om de uitvoering efficiënter en effectiever te laten verlopen (Hof 2.0). Er bestaat een risico dat de ingezette maatregelen niet tijdig of volledig worden gerealiseerd.	25%	max.€ 1.800.000	Ca. € 0,4 mln
Calamiteiten: onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrote kosten. Hieronder vallen alle grotere, onvoorspelbare rampen, zoals trein- en vliegtuigongelukken. Maar het gaat ook over calamiteiten zoals bouwtechnische problemen of milieurisico's.	5%	max.€ 10.000.000	Ca. € 0,4 mln
Subtotaal 10 risico's met grootste benodigde weerstandscapaciteit			Ca. € 15,6 mln
Overige 30 geïdentificeerde risico's			Ca. € 2,9 mln
Subtotaal bedrijfsvoeringsrisico's			Ca. € 18,5 mln
Projectrisico's			Ca. € 8,0 mln
Totaal benodigde weerstandscapaciteit alle risico's			Ca. € 26,5 mln

3.2.3 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die de gemeente heeft om risico's op te vangen. Haarlem hanteert alleen de algemene reserve als weerstandscapaciteit en niet de bestemmingsreserves, stille reserves, onbenutte belastingcapaciteit en bezuinigingsmogelijkheden. Bestemmingsreserves hebben namelijk in de meeste gevallen al een bestemming en zijn vanuit dat oogpunt niet (op korte termijn) vrijelijk beschikbaar, net zoals stille reserves. Onbenutte belastingcapaciteit is veelal niet in het lopende begrotingsjaar te realiseren, net zo min als substantiële bezuinigingsmogelijkheden.

Algemene reserve

De beleidsuitgangspunten voor de omgang met reserves en voorzieningen heeft de raad in 2008 vastgelegd in de nota Reserves en voorzieningen (2008/101659). Hierin wordt een samenvatting gegeven van de regelgeving op het gebied van reserves en voorzieningen, waaronder een toelichting op het verschil tussen reserves en voorzieningen en de afspraken voor het instellen en opheffen van reserves en voorzieningen. In Haarlem zijn er enkele aanvullende afspraken gemaakt die ertoe moeten leiden dat er niet allerlei 'potjes' ontstaan en blijven bestaan. Een van deze aanvullende afspraken is dat de algemene reserve primair als buffer dient voor risico's en ter egalisatie van rekeninguitkomsten. Afzonderlijke risicovoorzieningen voor deelactiviteiten worden hierdoor overbodig (met uitzondering van de reserve WWB, die conform besluitvorming van de gemeenteraad als afzonderlijke risicoreserve wordt gehandhaafd). Daarnaast kan een bestemmingsreserve alleen bestaan als de gemeenteraad hiermee heeft ingestemd. Doordat er minder afzonderlijke bestemmingsreserves zijn, wordt nog beter een integrale afweging van beleidsvoornemens bevorderd.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat het college een gezonde financiële positie nastreeft. Hierbij is het van belang dat er voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar is. Het versterken van de algemene reserve betekent dat er meer weerstandsvermogen aanwezig is om risico's op te vangen. In het

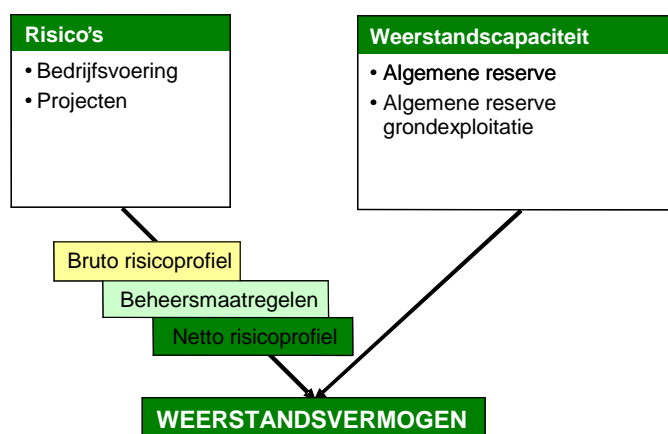
financiële meerjarenbeeld zoals in deze begroting is opgenomen wordt de ontwikkeling van de algemene reserve weergegeven.

Overige algemene reserves

De overige algemene reserves bestaan uit de reserve grondexploitatie en de beleggingsreserves. Per 31 december 2012 is de verwachte stand van de algemene reserve grondexploitatie € 0. Zie voor een toelichting de paragraaf Grond- en vastgoedbeleid in deze begroting.

3.2.3 Beoordeling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waartegen geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot onze financiële positie, zie onderstaand schema.

Relatie weerstandscapaciteit en risico's

Het is van belang te weten of er sprake is van een toereikend weerstandsvermogen. Als het risicoprofiel bekend is, kan de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's (en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit) en de daadwerkelijk beschikbare weerstandscapaciteit worden geëgd. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, moeten vastgesteld worden welke ratio Haarlem nastreeft. Hiertoe wordt de volgende waarderingstabel⁹ gebruikt.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	Tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
C	Tussen 1,0 en 1,4	Voldoende
D	Tussen 0,8 en 1,0	Matig
E	Tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Naast de beleidsuitgangspunten uit de nota Reserves en voorzieningen is in de nota 'Beleid verlagen schuldenpositie' (2011/149232) nader ingegaan op de omvang van het weerstandsvermogen en de normering van de weerstandscapaciteit. Zoals eerder aangegeven wordt gewerkt aan een verbeteringsplan voor wat betreft de risico-inventarisatie en beheersing. Bij de normering van het ratio weerstands-

⁹ Deze normeringssystematiek voor het weerstandsvermogen is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente.

vermogen wordt rekening gehouden met de nog door te voeren verbetering in de risico-inventarisatie en beheersing. Daarom is ervoor gekozen de norm te leggen binnen de categorie 'ruim voldoende' en een ratio van 1,7 na te streven, dit betreft een middenkoers van deze categorie.

Bij de behandeling van de kadernota 2012 is door de gemeenteraad besloten (motie: 'Beheren en reserveren') om de opbrengsten van de precariogelden niet meer aan de algemene reserve te doteren, maar in een bestemmingsreserve 'beheer en onderhoud openbare ruimte'. Dit betekent dat de algemene reserve in de komende jaren minder toeneemt en dat heeft gevolgen voor de ratio weerstandsvermogen. Het wordt lastiger om de streefwaarde van 1,7 'ruim voldoende' te realiseren.

Relatie benodigde en aanwezige weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit (verwachte stand per 1-1-2013). De uitkomst van die berekening is de ratio weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{46,8}{26,5} = 1,8$$

De ratio van 1,8 valt binnen de categorie B zoals vermeld in de tabel ratio's weerstandsvermogen met als classificatie 'ruim voldoende'.

Zonder de bezuinigingsvoorstellen stijgt de algemene reserve in 2013 afgerond naar € 47 miljoen (verwachte stand per 31-12-2013). Dit heeft geen gevolgen voor de classificatie van het weerstandsvermogen, deze blijft 'ruim voldoende'.

Na vaststelling van de bezuinigingsvoorstellen, inclusief de dekking van de frictielasten, daalt de algemene reserve naar € 39,4 miljoen (verwachte stand per 31-12-2013). De algemene reserve wordt gebruikt om risico's die de gemeente loopt op te vangen. Door de omvangrijke bezuinigingen waarmee de gemeente wordt geconfronteerd, is het nodig om de algemene reserve in te zetten. Als gevolg hiervan daalt het ratio weerstandsvermogen in 2013 naar 1,5. Het weerstandsvermogen blijft hiermee 'ruim voldoende'.

Het college streeft naar een gezonde financiële positie. Haarlem zal in de komende jaren krachtig reageren op de omvangrijke bezuinigingen die vanuit het rijk op Haarlem af komen. Dit betekent dat er fors bezuinigd gaat worden de komende jaren. Daarnaast zal de schuldenlast actief verminderd gaan worden waardoor de solvabiliteit stijgt. In de paragraaf financiering wordt hier nader op ingegaan.

Door de bezuinigingen die op ons af komen is het belangrijk om voldoende weerstandsvermogen te hebben, zodat tegenvallers op de korte termijn kunnen worden opgevangen, voordat deze met maatregelen op de iets langere termijn en structureel kunnen worden verwerkt.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Deze paragraaf geeft informatie over het onderhoud van de kapitaalgoederen van de gemeente. Hierin komen de beleidsdoelstellingen, de beschikbare financiële middelen en de prestaties die in de komende jaren worden geleverd aan de orde. Hiermee wordt aangegeven hoe de gemeente haar ambities op dit gebied zal realiseren.

In de onlangs opgestelde ‘Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022’ is beschreven wat de stand van zaken is van het beheer en onderhoud en hoe Haarlem wil omgaan met het beheer en onderhoud. Bij de behandeling van de kadernota is door de raad besloten voor de periode 2013-2022 de middelen te verschaffen die in de Visie en Strategie nodig worden geacht voor het onderhoud en beheer van de kapitaalgoederen. Formeel is voor de benodigde grote investeringen nog geen besluit genomen omdat het Investeringsplan tegelijk met de begroting wordt vastgesteld.

Kwaliteitsambitie onderhoud

Niet elk gebied behoeft eenzelfde onderhoudskwaliteit, dus is er een differentiatie in kwaliteit. De kwaliteitsambities voor de verschillende gebieden sluiten aan bij de overige beleidsdoelen van de gemeente voor de openbare ruimte.

Centraal in de komende jaren staat het vasthouden van de kwaliteiten die door de inspanningen van de afgelopen jaren zijn ontstaan. Doel is om een voortijdige veroudering en verlaging van de kwaliteit te voorkomen door het uitvoeren van voldoende dagelijks en groot onderhoud. Zo is er een stabiele, gelijkmatige kwaliteit en een vermindering van pieken in de kwaliteit, zowel naar boven als naar beneden. Belangrijk onderdeel van deze strategie is het verplaatsen van de aandacht van het uitvoeren van de grote projecten naar dagelijks onderhoud en plaatselijk groot onderhoud. Om dit onderhoudsproces steeds beter te kunnen sturen is meer regelmatige informatie nodig over de kwaliteit en het verloop daarvan. Een veilig te gebruiken stad is steeds de minimale leidraad en geldt zowel voor speelvoorzieningen, meubilair als wegen en bruggen.

Samenhangend met deze hoofdstrategie zijn er daarom de volgende aanpakken en strategieën:

- Inzetten op onderhoud
- Verbeteren tevredenheid bewoners
- Sturen op beeldkwaliteit
- Structurele kwaliteitsmetingen
- Duurzaamheid
- Periodiek herzien beheerplannen en beheerkader
- Keuzes transparanter maken

bedragen x €1.000

<i>Categorie kapitaalgoederen</i>	Werkelijke uitgaven Rekening 2011	Raming Begroting 2012	Raming Begroting 2013
Openbare ruimte			
Kunstwerken	1.368	1.060	1.047
Oevers en water	1.794	1.922	1.937
Baggeren	219	219	219
Wegen	15.212	13.763	12.707
Verkeersregeltechniek bewegwijzering en bebording	2.015	1.754	1.960
Openbare verlichting	3.363	2.966	2.638
Riolering en grondwater	2.582	2.254	2.355
Groenvoorzieningen	7.547	7.630	7.428
Straatmeubilair	607	780	810
Openbare speelvoorzieningen	1.161	756	780
Totaal openbare ruimte	35.868	33.104	31.881

* De bedragen in het overzicht bevatten de beschikbare middelen voor dagelijks onderhoud, groot onderhoud en voor vervanging.

* De verdeling in domeinen stemt niet meer overeen met de benamingen zoals gehanteerd in de “Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022”. In de tekst hieronder worden wel de nieuw domeinbenamingen gebruikt.

Achterstallig onderhoud

Achterstallig onderhoud wordt gevormd door alle gebieden en objecten die niet voldoen aan de gewenste kwaliteit. Er komen altijd te lage kwaliteiten voor. Het gaat er om dat het achterstallige onderhoud beheersbaar is. De achterstand in het onderhoud van circa 35 miljoen die per eind 2013 wordt bereikt is een acceptabele hoeveelheid achterstand. Dat is het onderhoud dat het areaal nog behoeft, maar het heeft geen consequenties voor de functionaliteit van de kapitaalgoederen. Deze (plannings-)ruimte is nodig om werk-met-werk te kunnen maken en projecten optimaal te programmeren, terwijl de werkvoorraad niet zo groot is dat lage kwaliteiten te lang blijven liggen. Het gaat dan om één niveau onder de beoogde kwaliteit en niet om calamiteiten of onveilige situaties. Een acceptabele hoeveelheid achterstallig onderhoud betekent dus niet dat er geen aanpak meer plaatsvindt, maar dat dit binnen een afzienbare termijn gebeurt en daarmee beheersbaar is.

Diverse malen is een berekening gemaakt van de omvang van het achterstallig onderhoud.

bedragen x € 1.000

	2005	2009	2010
Verhardingen	34,9	24,0	20,4
Groen	6,0	5,3	2,0
Kunstwerken	11,8	8,8	11,5
Speelvoorzieningen	0,0	0,0	0,0
Straatmeubilair	onbekend	0,1	0,1
Openbare verlichting	8,1	5,7	4,8
Water + oevers	23,7	20,4	16,0
Totaal	84,5	64,3	54,8

Eind 2013 wordt verwacht dat het achterstallig onderhoud is teruggebracht tot circa € 35 miljoen.

Kunstwerken

Beleidskader

De afgelopen jaren heeft het areaal kunstwerken een grote kwaliteitsimpuls gekregen met het 'Draagkracht herstelprogramma 2001-2008' en het vervolg 'Vervangingsprogramma Kunstwerken 2008'. Dankzij deze investeringen ligt het areaal kunstwerken over het algemeen op een hoog kwaliteitsniveau. De komende tien jaar worden er nog een paar verkeersbruggen aangepakt, waar onder de Buitenrustbruggen. Het accent wordt langzaam verschoven naar dagelijks onderhoud en consequent inspecteren.

Financieel

Het budget voor groot onderhoud is in 2013 € 0,5 miljoen. Het beschikbare budget voor het vervangingsprogramma bruggen bedraagt in 2013 € 1,1 miljoen. Dit is gelijk aan de beschikbare budgetten in 2012.

Prestaties

De ophaalbruggen van de Buitenrustbruggen hebben groot onderhoud nodig. Voorlopig is dit noodzakelijk onderhoud in het investeringsplan voorzien in 2015 en 2016 conform de behandeling van strategie en visie beheer en onderhoud bij de kadernota. Volgens de motie 'beheren en reserveren' krijgt het college de ruimte om voor grote onderhoudsinvesteringen, zoals bij bruggen veelal het geval is, deze kosten gemotiveerd te mogen activeren.

Tot het moment van aanpak wordt jaarlijks noodherstel verwacht aan de Buitenrustbruggen. Om ernstige storingen te voorkomen wordt de elektrische installatie in 2013 al vervangen.

Een nader technisch onderzoek naar de bouwkundige staat van de Zandersbrug moet uitsluitsel geven of ingrijpen nodig is. Integraal met de herinrichting van de Turfmarkt wordt ook de Eendjesbrug hersteld. De bedieningspost van de Langebrug wordt vervangen evenals het brugwachterwachthuisje bij de Melkbrug.

Oevers en water

Beleidskader

Met de aanpak van enkele kademuren wordt nog achterstallig onderhoud ingelopen. Voor het hele areaal oevers komt meer accent te liggen op onderhoud, regelmatige inspecties, monitoring en het regelmatig uitvoeren van kleinere maatregelen. Ten aanzien van het waterbeheer ligt de nadruk op het reageren op en het oplossen van knelpunten in het watersysteem.

Het totaal areaal aan oevers in Haarlem is 122.507 meter. Hiervan wordt 84.507 m (exclusief Reinaldapark) beheerd. Dit areaal is de laatste jaren gedaald door de overdracht van oevers aan het Hoogheemraadschap van Rijnland. In het kader van het inlopen van het achterstallig onderhoud zijn de afgelopen jaren veel oevers in Haarlem opgeknapt door groot onderhoud of vervanging.

Het te beheren water is vrijwel geheel overgedragen aan het Hoogheemraadschap van Rijnland. Enkele geïsoleerde wateren in parken en de duikers resteren als te beheren areaal door de gemeente. Met de verwachte verandering van het klimaat en het effect daarvan op de stad, moet het huidige watersysteem versterkt en verbeterd worden. Gestart is met het actualiseren van het oude waterplan in het nieuwe 'TWP 2012-2017'. Het beleidsplan zal naar verwachting eind 2012 worden afgerond.

Financieel

Het beschikbare investeringsbudget voor het vervangings- en vernieuwingsprogramma walmuren en oevers bedraagt in 2013 € 1,149 miljoen. Het groot onderhoudsbudget voor oevervoorzieningen is in 2013 € 1,27 miljoen.

Prestaties

Het areaal aan oevervoorzieningen staat er relatief goed bij. Het grootste deel van de oevers is in voldoende (B), goede (A) of zeer goede staat (A+).

Iets meer dan twintig procent van het totale areaal is in matige (C) of slechte (D) staat. Dit zijn vooral beschoeiingen, maar dit type oevervoorziening is van geringe invloed op de veiligheid van de openbare ruimte. Hoewel de in matige of slechte staat verkerende damwanden (en kademuren) aanzienlijk minder omvang hebben, zijn deze meer bepalend voor veiligheid en de beleving van de openbare ruimte. De komende jaren zal de aandacht voor het onderhoud meer daarop gevestigd zijn. Voor de periode 2013-2017 staat daarom vooral groot onderhoud en vervanging aan zware constructies, zoals de kademuren langs de Leidsekafe en de Nieuwe Gracht op de planning.

Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft op 3 juli 2012 ingestemd met een subsidie van 2,1 miljoen euro voor de aanleg van de Centrale Watergang in de Waarderpolder. Momenteel wordt het definitief ontwerp voor deze centrale watergang opgesteld. De plannen voor de Kleverpark zijn zodanig ingericht, dat er een nieuwe west-oost georiënteerde waterloop wordt gerealiseerd, naar schatting na 2013. Rijnland kent een subsidie van ca. 3,1 miljoen euro toe voor het realiseren van extra watergangen in Schalkwijk (Aziëweg, Floris van Adrichemlaan en Krekelpad) volgens het Masterplan Water Schalkwijk.

Bovenstaande is in overeenstemming met wat in de Programmabegroting onder Doelenboom 9.4.1.2 is opgenomen.

Wegen

Beleidskader

De technische kwaliteit is leidend bij de aanpak van het onderhoud. De slechtste wegen worden het eerste aangepakt, waarbij asfalt op hoofdwegen voorrang krijgt. De prioritering is uitgebreider omschreven in het Strategisch beheerplan Wegen 2013-2022. Er is een directe afstemming met rioleringswerkzaamheden. Er is vanaf 2013 meer accent op onderhoudsmaatregelen, gericht op een langere levensduur van de wegen. De kwaliteitsambitie voor het onderhoud van wegen wordt gehouden op niveau B. Dit wil zeggen dat de kwaliteit van de wegen voldoende en functioneel is. Een uitzondering hierop zijn de buitengebieden, deze wegen worden minimaal op niveau C gehouden.

Er is een sterke relatie tussen wegonderhoud en rioolonderhoud. Deze relatie staat echter onder druk in het licht van de verwachte bijdrage vanuit riolering voor wegen. Er worden in toenemende mate

sleufloze herstelmaatregelen toegepast, waardoor de weg minder vaak opengebrouwen wordt voor onderhoud aan de riolering. Bovendien wordt riolering niet meer op basis van leeftijd vervangen, maar op basis van de kwaliteit. In de praktijk blijkt namelijk dat de levensduur van riolering veel langer is dan waar de theorie vanuit gaat.

Voor de korte termijn (2013-2016) heeft dit nog niet zoveel consequenties. De bijdrage vanuit riolering naar wegen is al gereserveerd, volgens afspraak met negentien procent van de totale investering. Op de korte termijn spelen bij riolering onderhoudsopgaven in de drainage, huisaansluitingen en de aanleg van gescheiden stelsels. Dit betekent dat op korte termijn geen terugval in de bijdrage voor wegen is te verwachten, behalve als de rioleringsbudgetten worden getemporiseerd, waardoor het gereserveerde bedrag niet kan worden aangesproken.

Financieel

Het beschikbare exploitatiebudget voor groot onderhoud en vervanging wegen is in 2013 € 8,7 miljoen. Ook lift het onderhoud soms mee op subsidies in de openbare ruimte, waarbij het onderhoud niet wordt gesubsidieerd, maar door de uitvoering van bijvoorbeeld een herinrichting impliciet ook wordt aangepakt. In de hiervoor genoemde beschikbare middelen is geen rekening gehouden met subsidies.

Prestaties

Er wordt op basis van leeftijd een piek in het onderhoud van wegen verwacht in 2018 en 2019. De opgave zit voornamelijk in vervanging van de asfaltwegen in Schalkwijk en ook in het stadsdeel Oost. In de praktijk worden de werkzaamheden gelijkmatig verdeeld over de komende tien jaar, en worden enkele wegen eerder opgepakt of doorgeschoven. Dit heeft onder andere te maken met de personele inzet en de waarborging van de bereikbaarheid.

Dit betekent voor de planperiode 2013-2017 dat er werken al in voorbereiding of uitvoering zijn gekomen om in 2018 en 2019 geen 'piekbelasting' te krijgen.

Grotere projecten die in 2013 worden afgerond zijn onder andere Albert Schweitzerlaan, Boerhaavewijk-zuid en de Turfmarkt.

Op deze wijze wordt de huidige kwaliteit van de openbare ruimte gehandhaafd, op normniveau gebracht en zo wordt het achterstallig onderhoud verder ingelopen (doelenboom 9.1).

Openbare verlichting

Beleidskader

De afgelopen jaren heeft een groot aantal ontwikkelingen op het gebied van de openbare verlichting plaatsgevonden. Vanuit de samenleving wordt voldoende lichtniveau gevraagd om niet alleen verkeersveiligheid, maar ook sociale veiligheid te waarborgen. Aan de andere kant spelen energiebesparing en het tegengaan van lichthinder een belangrijke rol in de maatschappelijke discussie. Daarnaast staat de techniek niet stil en verschijnen er voortdurend nieuwe typen lampen, armaturen en voorschakelapparatuur op de markt. Het plan van aanpak 'Licht in de duisternis' (concept) geeft uitgangspunten hoe om te gaan met de nieuwe technische ontwikkelingen van openbare verlichting. Hiermee is een potentiële besparing van 27% op het eigen energieverbruik mogelijk. De strategie voor verlichting blijft het groepsgewijs vervangen van lichtmasten, armaturen en lampen op basis van leeftijd en branduren. Minder dan in het verleden worden daarbij meegelift met projecten. Dimmen en de overschakeling naar LED binnen de reguliere vervangingen leveren een lager energieverbruik, verlenging van de levensduur en minder storingen op. In het straatbeeld verschijnen steeds meer nieuwe lichtmasten. De vervanging wordt uitgerold bij de grote herinrichtingswerken. Basis voor de vervanging vormt het beleid voor de openbare verlichting dat in 2007 door de raad is vastgesteld (Rb. 71/2007). Daarnaast maken beleids- en uitvoeringsaspecten voor de openbare verlichting integraal onderdeel uit van de onderstaande vigerende beleidsdocumenten, bijvoorbeeld bijduurzaamheid en energie.

Beleidsdocument	Vigerende periode	Jaarbudget	Geactualiseerde versie
Haarlems Verkeer en Vervoer Plan (2002/182821)	Onbepaalde tijd	Nvt	
Beleidskader Openbare Ruimte (2006/204855).	Onbepaalde tijd	Nvt	
Plan van aanpak extra onderhoudsbudget (2006/2415).	Onbepaalde tijd	Nvt	
Handboek inrichting openbare ruimte binnenstad (2007/572).	Onbepaalde tijd	Nvt	
Openbare verlichting in Haarlem (2007/724)	Onbepaalde tijd	€ 2,65 miljoen (exclusief de kosten voor energielevering en –transport)	Zie ook Beheerplan Openbare Verlichting
Nota Ruimtelijke Kwaliteit	Onbepaalde tijd	Nvt	
Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal (2008/150606)	2015	Nvt	2016
Kadernota Haarlem Duurzaam (2011/75879)	2030	Nvt	2031
Duurzaamheidsprogramma 2012 (2012/242312)	2012	Nvt	2013
Scenario's beheer en onderhoud openbare ruimte 2011-2012 (2010/114149) en (2011/388664).	2012	Nvt	Wordt niet geactualiseerd (zie ook Visie en strategie beheer en onderhoud 2013-2022)
Visie en strategie beheer en onderhoud 2013-2022 (2012/13021)	Nog niet vigerend	Maakt onderdeel uit de besluitvorming over deze nota	Na de vaststelling van de Programmabegroting 2013-2017
Beheerplan Openbare verlichting (2012066) als bijlage van de nota visie en strategie beheer en onderhoud	Nog niet vigerend		Na de vaststelling van de Programmabegroting 2013-2017
Plan van aanpak 'Licht in de duisternis'	Nog niet vigerend		2012

De visie en strategie beheer en onderhoud, die de gemeenteraad op 29 maart behandelde, geeft inzicht in de kwaliteitsambitie van de gemeente voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte van 2013 tot en met 2022. De openbare verlichting maakt hier onderdeel van uit. Aan de basis hiervan liggen de nieuwe eisen en veranderende vragen die aan het beheer en onderhoud worden gesteld, zoals het streven naar een gelijkmatiger kwaliteitsniveau in de tijd, transparantie van het proces dat aan de keuze van de onderhoudsprojecten voorafgaat en nadruk op dagelijks onderhoud. Verder is rekening gehouden met een structurele verlaging van het onderhoudsbudget vanwege de gemeentelijke bezuinigingen waartoe al eerder is besloten en het budget achterstallig onderhoud dat per 2014 nagenoeg vervalt. De financiële consequenties van visie en strategie zijn berekend tot en met 2022 met een herijking in 2017.

Financieel

Het beschikbare budget om de openbare verlichting op normniveau te brengen is in 2013 € 2,15 miljoen. Voor de uitvoering van vervanging van lampen en (calamiteiten) dagelijks-onderhoud is in 2013 bijna 0,5 miljoen beschikbaar. Dit is exclusief de kosten voor de levering en transport van energie.

De 'Visie en Strategie beheer en onderhoud' gaat uitsluitend over onderhoud en beheer. Niet over herinrichting of functionele wijzigingen zoals een andere materialisering en vormgeving van de openbare verlichting. De middelen uit de nota zijn feitelijk niet toereikend om het vigerend beleid opgenomen in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (deel Binnenstad) uit te voeren. Een aanvraag voor de extra kosten die dit beleid met zich meebrengt maakt onderdeel uit van de investeringsopgaven voor het IP 2013-2017.

Areaaluitbreidingen in de toekomst, zoals gebiedsuitbreiding, zijn niet opgenomen in de beheervisie. Om te voorkomen dat de kosten voor onderhoud van nieuw areaal worden bekostigd vanuit het onderhoudsbudget voor bestaand areaal moeten we in kaart brengen wat de verwachte extra kosten

voor onderhoud van toekomstige areaaluitbreidingen zijn. Vervolgens moet worden bekeken of potentiële opbrengsten die voortvloeien uit deze areaaluitbreiding de extra kosten kunnen dekken. Ook risicodekking voor onverwachte gebeurtenissen of calamiteiten is in deze bedragen niet meegenomen.

Prestaties

In 2013 wordt vanwege de noodzaak tot meer soberheid, in de lijn van de visie en strategie B&O, het tempo van vervanging enigszins teruggedraaid. Voornaamste inzet is het vervangen van technisch verouderde en afgeschreven verlichtingsarmaturen en lampen, en bijbehorende voorschakelapparatuur, door een LED-oplossing en in dimbare uitvoering als dat mogelijk is. Deze aanpak draagt bij aan de klimaatneutrale gemeente in 2030 en maakt onderdeel uit van het Duurzaamheidsprogramma 2012. Daarnaast draagt het bij aan het handhaven van de huidige kwaliteit van de openbare ruimte.

Rioleringen en grondwater

Beleidskader

In het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2007-2011 en Gemeentelijk Grondwaterplan 2007-2011 is beschreven waar de gemeente haar aandacht op richt.

Dit betreft in grote mate de vermindering van de vuilemissie op het oppervlaktewater (volgens Waterwet van 22-12-2009 en Waterbesluit van 01-07-2012) en een adequate afwatering, transport en ontwatering van hemelwater, afvalwater en grondwater.

Om de vuilemissie van de overstorten op het oppervlaktewater te verminderen investeert de gemeente waar mogelijk in de ombouw van het gemengde stelsel naar een (verbeterd) gescheiden stelsel. Dat betekent dat het vrijwel schone hemelwater niet langer met het gemengde stelsel wordt afgevoerd maar door een apart buizenstelsel naar het oppervlaktewater wordt geleid. In delen van de stad waar afkoppelen niet mogelijk is, bouwt de gemeente zogenoemde bergbezinkbassins (momenteel al tien aangelegd). Deze voorzieningen dienen als bufferopslag, waarin het vuil bezinkt.

In het grondwaterbeleid is geregeld dat met onderhoud en beheer aan de drainage-systemen grondwateroverlast van woningen en in de openbare ruimte wordt voorkomen door een adequate afvoer ervan.

Het huidige GRP blijft, met schriftelijke toestemming van de provincie Noord-Holland, geldig tot 31 december 2013. In deze periode wordt een nieuw GRP geschreven. Nog dit jaar kan het gemeentebestuur de eerste inhoudelijke concepten tegemoet zien. Inhoudelijke completering en afronding en bestuurlijke behandeling van het nieuwe GRP zullen pas in 2013 aan de orde zijn.

Financieel

De kosten voor het beheer en onderhoud van het riool en de kapitaallasten die voortvloeien uit de investeringen in het riool worden met de kostendekkende rioolheffing gefinancierd. In bijlage 5.7 van de begroting is een kostenonderbouwing opgenomen. Dit zogeheten omslagstelsel heeft tot gevolg dat de jaarlijkse lasten direct worden gefinancierd uit de opbrengst van de heffing. Voor milieumaatregelen (aanleg gescheiden stelsels en bergbezinkbassins) en de vervanging van riolering en aanleg en vervanging van drainage heeft de gemeente in 2013 € 9,47 miljoen beschikbaar.

Prestaties

In 2013 worden de uitvoering van de afkoppelprojecten Oosterduin en Geneesherenbuurt voortgezet (totaal 51 ha).

Werk-met-werk maken, samen met wegenprojecten, is uitgangspunt bij de uitvoering van drainagewerken. In totaal gaat het in 2013 om zo'n twee kilometer te vervangen en nieuw aan te leggen drainage. De voorgenomen werkzaamheden dragen bij aan de uitvoering van de in de doelenboom genoemde artikelen 9.3, 2a en 2b.

Groenvoorzieningen

Beleidskader

Volgens het beheerplan Groenvoorzieningen is groen van een meer constante kwaliteit het uitgangspunt, waarbij vooral de groenvoorzieningen in de wijken aandacht gaan krijgen. Goede groeiplaatsen en regelmatig onderhoud moeten zorgen voor een zo lang mogelijke levensduur.

Diverse beleidsambities over uitbreiding, renovatie en/of duurzaam behoud van de stedelijke grondstructuren, zoals het Bomenbeleidsplan uit 2010, zijn net zoals diverse grotere multidisciplinaire werken door de bezuinigingen en taakstellingen tot nader order bevroren.

Beleidsdocument	Jaarbudget 2013	Vigerende periode
Begroting Wijkzaken 2013 (concept)	€ 7.428.000	2013
Ecologisch beleidsplan (concept)	Niet vastgesteld	-
Strategisch beheerplan Groenvoorzieningen (concept)	Niet vastgesteld	2013 t/m 2022
Bomenbeleidsplan	-	2009 t/m 2019
Monumentale bomenlijst	-	2006 t/m heden
Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Spaarnwoude	-	2005 t/m heden
Beheerregeling Haarlemmermeer Groen	-	2004 t/m heden
Programma renovatie Grootchalig Groen	€ 1.000.000	2003 t/m heden
Heroverweging Heroriëntatie Groen	Verwerkt in begroting	2003 t/m heden
Parkenvisie	-	2000 t/m heden
Bomenherstelplan	-	1999 t/m heden
Meer Natuur in Haarlem	-	1997 t/m heden
Groenstructuurplan	-	1992 t/m heden

Financieel

In 2013 is voor vervanging en vernieuwing binnen de exploitatie een budget beschikbaar van € 544.579. Voor het programma renovatie grootschalig groen (parken) is in 2013 een jaarlijks investeringsbudget van € 1,0 miljoen beschikbaar. Vanaf 2014 is dit investeringsbudget niet meer structureel opgenomen. Voor de jaren 2014 t/m 2017 is in totaal € 3,5 miljoen opgenomen voor renovatie grootschalig groen, conform de behandeling van strategie en visie beheer en onderhoud bij de kadernota.

Prestaties

Met de omschreven ambities (Beheervisie 2010) voor de Haarlemmerhout en het beheerplan dat nog in 2012 is afgerond, wordt het noodzakelijke onderhoud van het stadsbos aangepakt. Nog in 2012 wordt gestart met de uitwerking van de vervangings- en herinrichtingsopgaven uit de Beheervisie. Voor de uitvoering hiervan is een investeringsaanvraag gedaan. Met de uitvoering van de vervangings- en herinrichtingsopgaven evenals de reguliere onderhoudswerkzaamheden wordt een fundament gelegd voor het behoud van de Hout in de komende decennia.

Twee grotere groenprojecten welke in uitvoering zijn, zijn de herinrichting van het Reinaldapark en de renovatie van het Middengebied Molenwijk. Bij de renovatie van het Reinaldapark is door het gewenste doorlopende gebruik en om ecologische redenen gekozen voor een gefaseerde aanpak, die ook gelijke tred houdt met het beschikbaar komen van geld. Het project wordt in 2014 afgerond. De uitvoering van de laatste fase van groot onderhouds- en herinrichtingswerkzaamheden van het Middengebied Molenwijk is door de bezuinigingstaakstellingen vertraagd naar 2013. Na afronding van deze laatste fase wordt het werk nog in 2013 opgeleverd. De middelen 2014-2017 worden ingezet voor groot onderhoud-, vervangings- en herinrichtingwerken in het Schoterbos (€ 2.850.000) en de Haarlemmerhout (€ 650.000).

De strategie voor het beheer en onderhoud krijgt volgens het strategisch beheerplan vorm door de bestaande knelpunten om te vormen. Een aantal bestaande groenvoorzieningen is in de praktijk moeilijk op het gewenste ambitieniveau te brengen en te behouden. In het strategisch beheerplan is voorgesteld deze bestaande knelpunten om te vormen naar groentypen welke wel op het gewenste ambitieniveau kunnen worden beheerd. Dit zijn vaak kleinschalige omvormingen, welke wel een grote invloed hebben op de beleving van de openbare ruimte. Op deze wijze wordt de kwaliteit van de groenvoorzieningen gehandhaafd, daar waar nodig op normniveau gebracht en wordt het achterstallig onderhoud verder ingelopen.

Straatmeubilair

Beleidskader

Het beleid voor straatmeubilair is aangegeven in het beheerplan Straatmeubilair. De in dit plan genoemde ambitie maakt deel uit van de kwaliteitsambitie voor beheer en onderhoud voor alle beheerdomeinen en de hele stad. Voor straatmeubilair is deze kwaliteitsambitie B op de

hoofdinfrastructuur, de parken en groengebieden, woonwijken en op de bedrijventerreinen. ‘B’ betekent dat het straatmeubilair functioneel en veilig in gebruik zijn.

Voor een aantal deelgebieden is een nadere detaillering uitgewerkt in de vorm van het HIOR.

De grootschalige en wijkgerichte vervangingen zoals deze een aantal jaar geleden zijn uitgevoerd zijn door de bezuinigingen en taakstellingen tot nader order bevroren.

Beleidsdocument	Jaarbudget 2013	Vigerende periode
Begroting Wijkzaken 2013 (concept)	€ 810.000	2013
Strategisch beheerplan Straatmeubilair (concept)	Niet vastgesteld	2013 t/m 2023
DO Straatnaamborden Haarlem	-	2009 t/m heden
Beleidskader Openbare Ruimte	-	2006 t/m heden

Financiën

Voor straatmeubilair is binnen de exploitatie een (groot) onderhoudsbudget beschikbaar van € 482.161.

Prestaties

Haarlem kent nog steeds een grote diversiteit in verschijning en toepassing van straatmeubilair. Het doel is om in de periode 2013 tot en met 2017 het aantal elementen in straatmeubilair terug te brengen, evenals meer eenheid te brengen in de toepassing en het verhogen van de (beeld) kwaliteit.

Voor vervangingen wordt aansluiting gezocht met andere werken. Ook wordt aangehaakt bij de wijkgerichte aanpak van groot onderhoudsmaatregelen aan elementenverhardingen.

Met name scheefstand, beplakking en verontreiniging zijn aspecten welke het beeld op straat het meest verstoren. Overeenkomstig het strategisch beheerplan Straatmeubilair streven we naar een meer pro-actieve werkwijze om de gewenste (beeld) kwaliteit te leveren, dit in tegenstelling tot de huidige werkwijze waar vooral op meldingen wordt gereageerd. Op deze wijze wordt de kwaliteit van het straatmeubilair gehandhaafd, daar waar nodig op normniveau gebracht en wordt het achterstallig onderhoud verder ingelopen.

Openbare speelvoorzieningen

Beleidskader

Bij speelvoorzieningen (toestellen en valondergronden) ligt de nadruk op het technisch veilig houden en in stand houden van de huidige voorzieningen met de huidige speelwaarde. In het tweede kwartaal van 2012 vond de inspraak op het geactualiseerde Speelruimteplan plaats. Dit plan bevat drie strategieën voor het in stand houden, verbeteren en optimaliseren van de speelplekken, de informele speelruimte en de samenhang van speelvoorzieningen. Een besluit over de te voeren strategie uit het Speelruimteplan wordt nog in 2012 aan de raad voorgelegd.

Door de bezuinigingen en taakstellingen op de exploitatie wordt meer ingezet op solistische vervanging van speelvoorzieningen in plaats van een integrale aanpak van de speellocatie, samen met andere domeinen.

Beleidsdocument	Jaarbudget 2013	Vigerende periode
Begroting Wijkzaken 2013 (concept)	€ 780.000	2013
Strategisch beheerplan Openbare Speelvoorzieningen (concept)	Niet vastgesteld	2013 t/m 2022
Speelruimte integraal bekeken, speelruimtebeleid Haarlem	Niet vastgesteld	2012 t/m 2020
Evaluatie speelruimteplan 2009	-	-
Schoolpleinen en openbare ruimte	-	2003 t/m heden
Speelruimteplan	€ 254.000	2000 t/m heden

Financiën

In 2013 is binnen de exploitatie voor vervanging en vernieuwing een budget beschikbaar van € 408.571. Voor het investeringsprogramma Openbare speelvoorzieningen is voor de jaren 2013 en 2015 een jaarlijks investeringsbudget van respectievelijk € 254.000 en € 127.000 beschikbaar. Voor het jaar 2014 en de jaren na 2015 is geen investeringsbudget beschikbaar gesteld.

Prestaties

In het tweede kwartaal van 2012 is gestart met de kinderparticipatie voor de realisatie van een Speeldernis in de Poelpolder. Een Speeldernis is een avontuurlijk speellandschap voor kinderen van alle leeftijden waar zij in en met de natuur kunnen spelen. De realisatie wordt in 2013 gestart. Andere speelprojecten die in 2013 in uitvoering gaan zijn onder andere de vervangingen van toestellen op het Pretoriaplein, Richard Holkade en Van Hogendorpstraat.

De strategie voor onderhoud en vervanging is beschreven in het strategisch beheerplan Speelvoorzieningen. De wettelijke zorgplicht en de daaraan verbonden veiligheidseisen zijn leidend voor het beheer. Zo wordt de kwaliteit van de openbare speelvoorzieningen gehandhaafd.

Onderwijsgebouwen

Beleidskader

Voor de investeringen in de onderwijsgebouwen is bepalend datgene dat in het Strategisch Huisvestingsplan 2012 (2012/130442) is opgenomen. Het SHO¹⁰ is een door de gemeenteraad vastgesteld beleidsplan met als doelstelling het realiseren van voldoende huisvesting voor de leerlingen die op de scholen staan ingeschreven en in de aankomende jaren worden verwacht. De door de gemeenteraad vastgestelde totaalkredieten zijn opgenomen in het gemeentelijk investeringsplan.

Het SHO is gebaseerd op de wettelijke teldatum, de leerlingenprognoses, het noodzakelijke bruto-vloeroppervlak en het aanwezige bruto-vloeroppervlak van scholen, de landelijke trend en aanverwante ontwikkelingen zoals kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk. Om te voldoen aan capaciteitsbehoefte die is ontstaan na de wettelijke teldatum van 1 oktober 2011 is het plan geëvalueerd en geactualiseerd.

De uitvoering ligt in handen van de schoolbesturen. Per wet is geregeld dat zij bouwheer zijn en de ontwikkeling moeten realiseren. Het college is bevoegd om een besluit te nemen over de kredieten opgenomen op het gemeentelijk investeringsplan.

Uitgangspunt is een sober en doelmatig ambitieniveau. Dit ambitieniveau komt overeen met de normvergoeding vanuit de Verordening Voorzieningen huisvesting Onderwijs Gemeente Haarlem 2009.

Op grond van onderwijswetgeving is de gemeente verantwoordelijk voor de investeringen in de schoolgebouwen en de investeringen in het grootschalig onderhoud. Een schoolbestuur daarentegen is als juridisch eigenaar van een schoolgebouw verplicht het gebouw te beheren, exploiteren en onderhouden. Voor het bekostigen van deze activiteiten ontvangt het schoolbestuur een lumpsumbekostiging van het rijk.

Voor de gemeentelijke verantwoordelijkheid, het grootschalig onderhoud, kan het schoolbestuur voor het primair onderwijs een vergoeding aanvragen. Een aanvraag voor groot onderhoud wordt getoetst aan de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Haarlem uit 2009.

Financieel

De middelen die de gemeente voor onderhoud beschikbaar heeft, zijn gebaseerd op meerjarenonderhoudsplannen (MJOP). In het MJOP zijn alle onderhoudsactiviteiten opgenomen waarbij per onderhoudsactiviteit de bouwkundige en technische staat van het te onderhouden object is weergegeven.

Jaarlijks wordt € 300.000 in de begroting opgenomen. Voor 2013 is de verwachting dat het hele budget noodzakelijk is om alle onderhoudswerkzaamheden aan de schoolgebouwen voor primair- en (voortgezet) speciaal onderwijs uit te voeren. Onder andere wordt in 2013 het dak van basisschool De Brandaris vernieuwd. Andere onderhoudswerkzaamheden zijn het (gedeeltelijk) vervangen van kozijnen, het vervangen van vloeren en het herstraten van schoolpleinen.

---

¹⁰ Op grond van de onderwijswetgeving heeft de gemeente de zorgplicht voor de voorzieningen onderwijshuisvesting. De zorgplicht betekent dat de gemeente verantwoordelijk is voor het bekostigen van een voorziening onderwijshuisvesting. Dit kan variëren van het beschikbaar stellen van een krediet voor het onderhouden van het dak, het opnieuw bestraten van het schoolplein tot het uitbreiden van een school of het in zijn geheel vervangen van een schoolgebouw. De gemeentelijke zorgplicht is vormgegeven in het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO). Het SHO biedt het beleidsmatig en programmatisch kader voor het realiseren van de voorzieningen onderwijshuisvesting, dat periodiek wordt geactualiseerd en wordt vertaald in het investeringsprogramma.

Prestaties

In 2013 worden investeringen gedaan ten behoeve van De Schelp en de Professor Gunningschool, scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, de praktijkscholen De Schakel en Oost ter Hout, basisscholen De Wilgenhoek, De Zonnewijzer, ML King / Hildebrand, Bos en Vaart en de speciale school voor basisonderwijs Trapeze. In 2013 is voor deze ontwikkelingen en nog een aantal anderen in het Investeringsplan een totaalbudget van € 23 miljoen beschikbaar.

Onderhoud aan de schoolgebouwen gebeurt op grond van de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs Haarlem uit 2009. Daarnaast is in 2013 nog de Verordening Materiële en Financiële gelijkstelling van kracht. Op grond van deze verordening kunnen schoolbesturen in het primair onderwijs aanspraak maken op een bedrag van € 800.000. Deze middelen worden ter beschikking gesteld om bijvoorbeeld de exploitatie tekorten van scholen terug te dringen.

Voor dit bedrag kan in 2013 bijvoorbeeld HR+ glas in kozijnen worden geplaatst, maar ook hangende toiletten worden gemonteerd. Beide activiteiten dragen bij aan het terugdringen van het exploitatie tekort van een school.

Sportvoorzieningen

Beleidskader

Strategische visie Sportaccommodaties en het IP 2012-2017 programma 4.3.

In mei 2012 is de strategische visie sportaccommodaties 2012-2016 (2011/ 430082) vastgesteld, waarin de missie en visie op het gebied van sportaccommodaties is vastgelegd. De strategische visie sportaccommodaties legt (bestuurlijke) speerpunten en ambities vast voor de inrichting van het sportaccommodatiebestand in relatie tot de ruimtelijke inrichting van de stad. Concrete uitwerking en financiële vertaling hiervan in een uitvoeringsplan wordt eind 2012 verwacht. Met de 'Strategische visie Sportaccommodaties' is er een helder beleidskader van waaruit keuzes kunnen worden gemaakt voor voldoende aanbod en van goed onderhouden sportaccommodaties.

Voor investeringen in sportaccommodaties voor 2013 en verder zijn binnen programma 4.3 van het Investeringsplan 2012-2017 middelen (exclusief btw) beschikbaar voor het wegwerken van achterstallig onderhoud van de kleedkamers op de gemeentelijke (buiten)sportcomplexen. Ook zijn middelen opgenomen ter bekostiging van groot onderhoud en vervanging toplagen van kunstgrasvelden.

Het ambitieniveau is een sober en doelmatig onderhoudsniveau. Prioriteit is het verbeteren van de kwaliteit van de binnensportaccommodaties en het op niveau houden van de buitensportaccommodaties. Om de exploitatie, beheer en onderhoud van de accommodaties betaalbaar te houden wordt beleid voorbereid om te komen tot tariefdifferentiatie gebaseerd op een kostprijs gerelateerde tariefstructuur.

Financieel

In het jaar 2013 en jaren 2015 t/m 2017 is voor vervanging/ vernieuwing van de sportvelden én kleedkamers een budget van totaal € 1,5 miljoen beschikbaar. In verband met de noodzakelijke vervanging van de toplagen van kunstgras sportvelden is het budget in 2014 € 2,7 miljoen.

Prestaties

Buizensport: voor de periode van 2013 en verder geldt dat de *velden* van goede kwaliteit zijn, dankzij vele investeringen de afgelopen jaren. Daar waar nog (vervanging) investeringen nodig zijn, zijn deze, voor zover financieel mogelijk, opgenomen in het Investeringsplan.

De onderhoudsstaat van de *kleedkamers* bij diverse verenigingen loopt achter op het ambitieniveau van sober en doelmatig. Hier moet nog een inhaalslag worden gemaakt en de hiervoor opgenomen post in het Investeringsplan is nodig ter dekking van de kosten. Verwachting is dat uiterlijk in 2013 de werkzaamheden voor de renovatie/aanbouw van kleedkamers DSS en Kanovereniging gereed zijn. De werkzaamheden voor nieuwbouw kleedaccommodatie bij de rugbyclub Haarlem bevinden nog in de planvoorbereidingsfase.

SRO actualiseert haar tienjarig beheerplan buitensport voor alle velden en kleedkamers op gemeentelijke sportcomplexen. Hierin staat welke investeringen in welk jaar en tegen welk geraamd budget uitgevoerd kan worden afgezet tegen de technische levensduur voor de vervanging van de velden en kleedkamers.

Binnensport: in Haarlem is sprake van achterstallig onderhoud bij de binnensportaccommodaties (Beynes- en Spaarnehale en gymzalen). Er moet onderzocht worden of naast bestaande middelen ook buiten de gemeentelijke begroting de hiervoor benodigde middelen kunnen worden gevonden. Als het gaat om gymlokalen wordt afgestemd met het S.H.O.

Het aantal binnensportaccommodaties is minimaal. Als er ergens een sporthal of gymzaal verdwijnt, dan moet er een passende oplossing komen.

In juli heeft het college u per brief geïnformeerd over de (financiële) haalbaarheid van de nieuwbouw van de multifunctionele Duijnwijkhal. De te nemen stappen voor aankomende periode zijn; toekomstige eigendomsituatie met Duijnwijk bepalen en vastleggen, afspraken over beheer en exploitatie vastleggen en een krediet aanvragen. Verwachting is dat de start van de nieuwbouw in het derde kwartaal van 2013 plaatsvindt.

3.4 Financiering

3.4.1 Kaders en werkwijze

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. De gemeente leent soms geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. De gemeentelijke treasuryfunctie voert centrale financiële taken uit binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido) en het gemeentelijke treasurystatuut. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Voor de begroting 2013 is deze omslagrente bepaald op vijf procent.

3.4.2 Rentebeeld 2013

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft het monetaire beleid begin juli 2012 verder versoepeld. De herfinancieringsrente werd verlaagd met 25 basispunten naar een historisch dieptepunt van 0,75%. De verlaging is vooral symbolisch omdat de maatregel niet veel effect op de kredietverlening zal hebben. De kredietvraag is in de huidige moeilijke economische omstandigheden toch al zeer beperkt. Banken stalen hun overtollige liquiditeiten dan ook bij de ECB.

Voor de eurozone verwacht de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) in 2013 een bescheiden economisch herstel. De uitvoer zal door een licht aantrekkende vraag wat sterker toenemen dan dit jaar. De consumptie groeit maar nauwelijks, mede doordat overheden in verschillende landen verdere bezuinigingen doorvoeren. Bovendien blijft de werkloosheid hoog, doordat er geen banen bijkomen. De groei van het bruto binnenlands product (bbp) blijft daardoor steken op 0,7%. De verschillen in ontwikkeling tussen de landen blijven aanzienlijk. In Duitsland wordt een gematigde groei voorzien. In Spanje blijft de economie ook in 2013 in een recessie. De Nederlandse economie groeit naar verwachting licht. De inflatie loopt in de meeste eurolanden wat terug, dankzij een afvlakking van de prijsstijging van energie.

BNG verwacht dat de ECB een ruim monetair beleid blijft voeren. De lange rente zal onder invloed van het verwachte lichte conjunctuurherstel wat gaan oplopen.

3.4.3 Financieringsrisico's

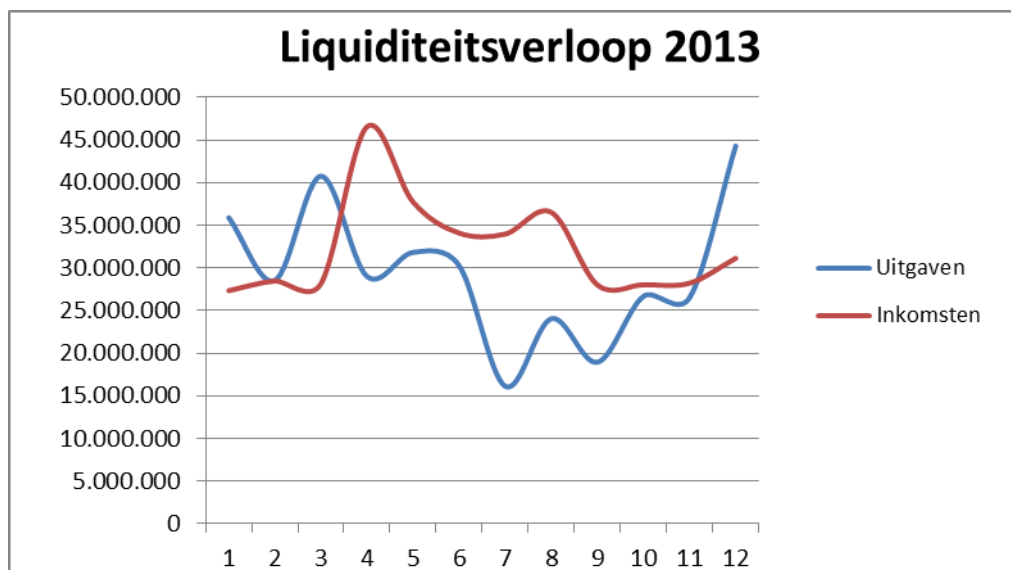
Bij het risicobeheer op de gemeentelijke financiering wordt onderscheid gemaakt in *kortlopende financiering* en *langlopende financiering*. Kortlopende financiering (ook wel vlottende schuld genoemd) heeft betrekking op leningen met een looptijd korter dan één jaar. Leningen met een looptijd langer dan één jaar vallen onder de langlopende financiering.

Renterisico korte financiering

Het renterisico op kortlopende financiering wordt beperkt door de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet bepaalt de maximale omvang waarvoor gemeenten kortlopende leningen mogen aangaan. Deze limiet wordt conform de Wet Fido berekend naar een vast percentage (8,5%) van het begrotingstotaal per 1 januari. Voor 2013 is de kasgeldlimiet berekend op € 33 miljoen. Zolang de korte rente lager is dan de rente voor langere looptijden zal de kasgeldlimiet optimaal worden benut.

Op basis van de af te lossen leningen, de investeringen en de aan te trekken leningen bedraagt de korte schuldpositie per ultimo 2013 naar verwachting € 33 miljoen. Dat is gelijk aan het toegestane maximum van de kasgeldlimiet.

Het verwacht liquiditeitsverloop gedurende het jaar 2013 is, gebaseerd op trendgegevens 2009 tot en met 2011, als volgt weer te geven.

In de loop van het jaar geeft de stand van de kaspositie een wisselend beeld. Dit wordt vooral veroorzaakt door de ontvangsten van de OZB, die in april en mei geconcentreerd zijn en de uitkering uit het BTW-compensatiefonds, die het rijk eind juni aan de gemeente uitkeert.

Renterisico lange financiering

De maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. De renterisiconorm geeft het maximale geleende bedrag aan dat per jaar onderhevig mag zijn aan rentewijzigingen. De renterisiconorm bevordert de spreiding van de afloop van de kapitaalmarktleningen en daarmee de renterisico's over de jaren. De renterisiconorm is twintig procent van het begrotingstotaal. Deze norm is door het rijk ingesteld om een enigszins stabiele rentelast over de jaren te bewerkstelligen.

Voor het jaar 2013 bedraagt de renterisiconorm bij een begrotingsomvang van € 390 miljoen een bedrag van € 78 miljoen.

De renterisico's in de leningenportefeuille worden redelijk beheerst door een gelijkmatige spreiding van de aflossingen in de komende jaren. Door het gespreid aflossen van leningen worden de renterisico's, verbonden aan de herfinancieringen van deze afgeloste leningen, ook gespreid.

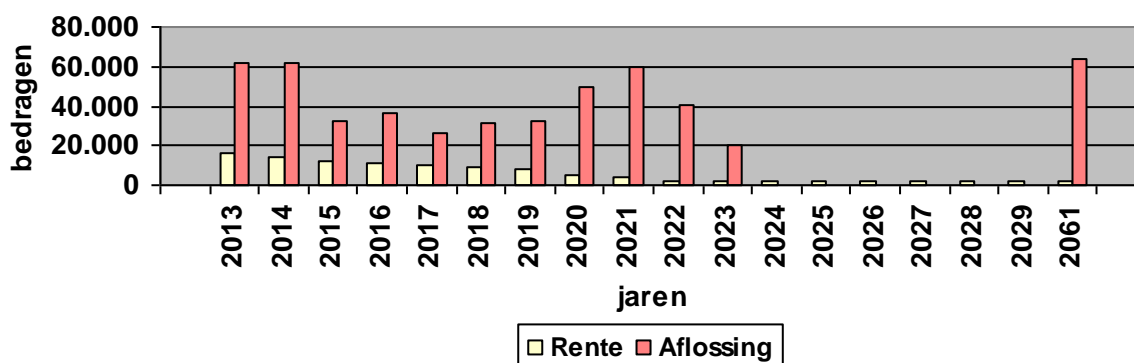
bedragen x € 1.000.000

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2013 t/m 2017 (x € 1 miljoen)	2013	2014	2015	2016	2017
1-Begrotingstotaal	391	391	391	391	391
2-Vastgesteld percentage (in wet fido)	20%	20%	20%	20%	20%
3-Renterisiconorm ((1 x 2) /100)	78	78	78	78	78
4-Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	62	62	32	36	26
5-Ruimte onder renterisiconorm (3 - 4)	16	16	46	42	52

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de renterisiconorm in 2013 niet overschreden gaat worden. Ook blijkt uit doorrekening van volgende jaren dat ook daar geen overschrijding van de renterisiconorm wordt verwacht. Naast de renterisiconorm wordt uiteraard gekeken naar meerjarige financieringsbehoefte. Hierop wordt de looptijd van nieuwe geldleningen afgestemd.

De op dit moment geldende rente en aflossingverplichtingen voor de komende jaren wordt weergegeven in onderstaande grafiek. De komende tien jaar zijn de verplichtingen redelijk gespreid. De aflossingspiek in 2061 wordt veroorzaakt door een in 2011 aangegane vijftigjarige basisrentelening van € 64 miljoen.

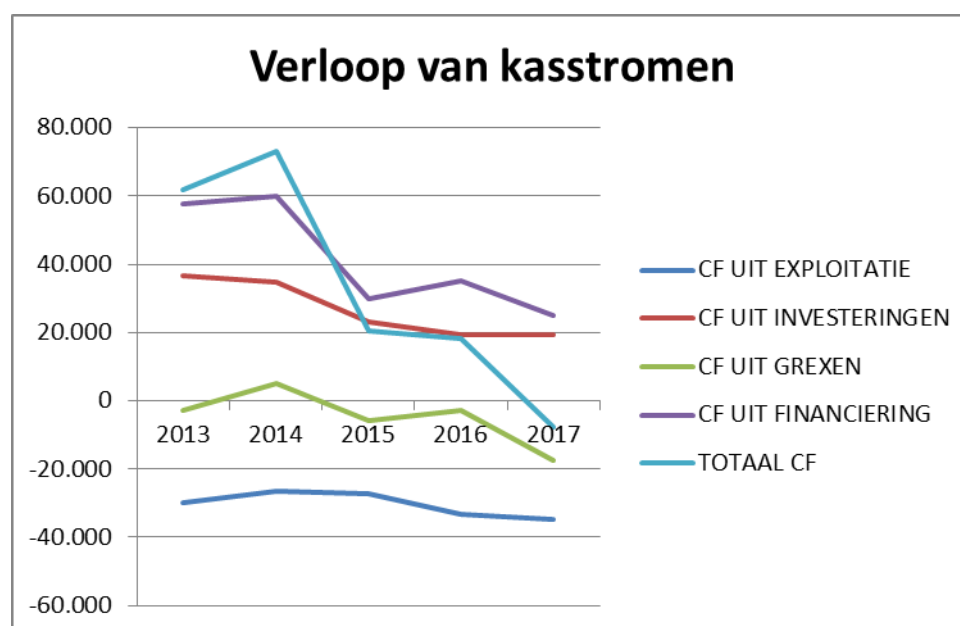
rente en aflossing leningen OG

3.4.4 Gemeentefinanciering

De financieringsbehoefte wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen:

- het liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie;
- het meerjarig investeringsplan en het investeringsplafond;
- het liquiditeitsverloop binnen de grondexploitaties;
- mutaties in de leningenportefeuille (herfinanciering).

De kasstroom uit de exploitatie verloopt volgens de trend vrij stabiel. De kasstroom uit investeringen loopt af. Door het instellen van het investeringsplafond, ter grootte van € 52 miljoen aan netto vrijvallende kapitaallasten, wordt zeer terughoudend omgegaan met het opnemen van nieuwe investeringen in het investeringsplan. Hierdoor neemt het investeringsvolume na 2013 fors af. Zo is er in 2013 een bruto investeringsbedrag geraamd van € 80 miljoen dat afloopt in een investeringsbedrag van € 20 miljoen in 2017. Deze investeringsafname past geheel in de opgave om te komen tot een verantwoord schuldenniveau en de invoering Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF). Voor meer informatie hierover verwijzen we naar paragraaf 3.4.6.

De financieringsbehoefte voor de grondexploitaties vertoont een zeer grillig beeld. Het ene jaar is er sprake van een financieringstekort, een volgend jaar vertonen de grondexploitaties een financieringsoverschot.

Deze verschillende kasstromen tezamen leiden tot een totale kasstroom die de totale financieringsbehoefte weergeeft. Deze is het hoogst in 2014 daarna neemt de financieringsbehoefte structureel af. Ten opzichte van de begroting 2012 is de financieringsbehoefte in 2013 gestegen vanwege de beoogde verkopen van VMBO scholen ter grootte van € 30 miljoen. De voorgenomen verkopen zijn verschoven van 2013 naar 2018.

3.4.5 Leningenportefeuille 2013-2017

De ontwikkelingen in de leningenportefeuille (opgenomen leningen) vanaf het jaar 2013 verlopen naar verwachting als volgt.

bedragen x € 1.000.000

Verloop van de vaste schuld per 1 januari 2013 t/m 2017	2013	2014	2015	2016	2017
Stand van de vaste schuld per 1 januari	514	514	526	515	497
Bij: nieuw aan te trekken leningen	61	73	20	18	-7
Af: betaalde aflossingen	61	61	31	36	26
Stand van de vaste schuld per 31 december	514	526	515	497	464

De nieuw aan te trekken leningen zijn gebaseerd op de totale kasstroom uit de vorige paragraaf. De aflossingspiek in de jaren 2013 en 2014 wordt verklaard door de aflossing van in 2009 aangetrokken geldleningen met een relatief korte looptijd van vier en vijf jaar. Deze leningen zijn aangegaan in verband met de gunstige renteniveaus en de behoefte aan extra financieringsmiddelen en de verwachting dat tegen die tijd er opbrengsten zouden vrijvallen uit de verkoop van gebouwen en de afwikkeling van grondexploitaties.

Kredietrisico's

De gemeente heeft in het verleden leningen en garanties aan derden verstrekt. In het coalitieakkoord is onder het kopje 'stoppen met uitvoeren van taken' opgenomen dat er, behalve gedane toezeggingen, geen leningen meer worden verstrekt en geen garanties meer worden gegeven.

Verstreckte geldleningen

De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties. De gemeente verstrekt geen nieuwe kapitaalmarktleningen meer aan de woningbouwsector. Deze portefeuille wordt langzaam maar zeker afgebouwd. De rol die de gemeente in het verleden vervulde bij woningbouwcorporaties is overgenomen door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Gezien de goede financiële positie van de Haarlemse woningbouwverenigingen zijn de betreffende leningen in het verleden zonder hypothecaire zekerheid verstrekt.

Daarnaast is, op basis van het verzelfstandigingsconvenant, een kapitaalmarktlening verstrekt aan de honderd procent deelneming Spaarnelanden voor investeringen in ondergrondse containers.

Wat uiteindelijk resteert, is een naar aantal en omvang beperkt aantal leningen in portefeuille die zijn verstrekt aan stichtingen en verenigingen. Omdat deze leningen zijn verstrekt onder hypothecaire zekerheid loopt de gemeente hierop slechts een beperkt risico. Voor het kredietrisico op verstrekte gelden is het volgende overzicht opgesteld.

bedragen x € 1.000.000

Verstreckte geldleningen (x € 1 miljoen)	Stand per 01-01-13	Aflossing 2013	Stand per 31-12-2013	Rente (gemiddeld)	Gemiddelde looptijd
Leningen aan woningbouwcorporaties	5,3	0,8	4,5	3,86%	6 jaar
Leningen aan deelnemingen	3,0	0,5	2,5	4,20%	5 jaar
Leningen aan overige organisaties	10,0	2,0	8,0	4,6%	10 jaar

Gegarandeerde geldleningen

De gemeente garandeert -onder voorwaarden- geldleningen van derden, met name voor woningbouw door corporaties en het kopen van een woning door particulieren. De leningen van woningbouwcorporaties worden gegarandeerd door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De leningen van particulieren worden gegarandeerd door het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Samen met het rijk en andere gemeenten zit Haarlem in de zogenoemde achtervang. Dit betekent dat de gemeente

pas wordt aangesproken als deze waarborgfondsen hun verplichtingen niet kunnen nakomen. In 2012 bleek dat meerdere woningcorporaties risicovolle derivatenportefeuilles hebben opgebouwd waardoor enkelen in acute problemen verkeerden. Deze problemen hebben gelukkig nog niet geleid tot het in werking treden van de achtervangfunctie.

Per 1 januari 2011 is de achtervangfunctie van de gemeenten voor nieuwe borgstellingen van de Nationale Hypotheekgarantie overgenomen door het rijk. De gemeentelijke achtervang blijft alleen gelden voor garanties die zijn verstrekt vóór 1 januari 2011. De komende jaren neemt dan ook de omvang van gegarandeerde leningen voor particuliere woningbouw af.

In 2011 stemde het college in met de garantieverstrekking aan honderd procent deelneming Spaarnelanden ter grootte van € 15 miljoen. Omdat effectuering pas in 2012 plaatsvindt, is deze alleen onder het kopje begroting 2013 in onderstaande tabel opgenomen. In 2013 wordt een afname van de al verstrekte garanties verwacht. Er worden, in principe, geen nieuwe garanties verstrekt.

bedragen x € 1.000.000

Gegarandeerde leningen	Per 31-12-2011 (rekening 2011)	Per 01-01-2013 (begroting 2013)
Particuliere woningbouw	1.040	875
Woningcorporaties	692	690
Zorgsector	7	6
Culturele instellingen en sportverenigingen	1	1
Nationaal restauratiefonds	1	1
Nutsbedrijven		15
Totaal gegarandeerde leningen	1.741	1.588

3.4.6 Ontwikkelingen 2013

Verantwoord schuldenniveau

Naast het goed spreiden van de leningenportefeuille is het voor een gezonde financiële positie van belang om een verantwoord schuldenniveau na te streven. In het coalitieakkoord is dit al onderkend. Ook wordt in 2013 verder onderzocht in hoeverre de schuldenpositie verder kan worden afgebouwd. Momenteel lopen onder de noemer 'Versterken treasuryfunctie' diverse projecten zoals het ontwikkelen van een liquiditeitsprognose, een rentemodel en een garantiemonitoringssysteem. Naast de gemeentelijke initiatieven op dit gebied is er ook vanuit het rijk een aantal ontwikkelingen ingezet die de treasuryfunctie van de gemeente, vanaf 2013, sterk zullen beïnvloeden.

Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF)

Bij de invoering van de Europese monetaire unie zijn in het Stabiliteits- en groeipact afspraken gemaakt over de begrotingsdiscipline. Zo mogen EU-lidstaten een begrotingstekort van maximaal drie procent van het bbp en een maximale overheidsschuld van zestig procent van het bbp hebben. De crisis heeft aangetoond dat de regels van het Stabiliteits- en groeipact niet altijd effectief zijn toegepast. In het Nationaal Hervormingsprogramma 2012 wordt de Wet HOF dan ook als een voor Nederland wettelijke verankering van de eerder gemaakte afspraken voorgesteld. Het wetvoorstel bepaalt dat niet alleen het rijk maar ook de decentrale overheden zich moeten houden aan de doelstellingen uit het aangescherpte Stabiliteits- en groeipact die ingaan per 1 januari 2013.

Uitgangspunt voor de berekening van de EMU-schuld is de boekhouding op basis van het kasstelsel zoals dat door het rijk wordt gehanteerd. Hierdoor heeft de conceptwet grote gevolgen voor de investeringsmogelijkheden van de collectieve sector. De wet ligt mede daardoor behoorlijk onder vuur.

Hoewel nog geen officiële berekeningswijze bekend is, is een globale indicatie van het investeringsplafond volgens wetsontwerp HOF voor Haarlem weergegeven in onderstaande tabel. Het plafond wordt berekend door het EMU-saldo en de EMU referentiewaarde te sommeren. In plaats van EMU-saldo kan men ook een vereenvoudiging gebruiken door het exploitatiesaldo voor mutatie reserves en

de afschrijvingen te gebruiken. Een specificatie van het EMU-saldo is overigens opgenomen in bijlage 5.8.

bedragen x € 1.000.000

Investeringsplafond volgens Wet HOF	2011	2012	2013	2014
Exploitatiesaldo voor mutatie reserves	-19	-24	7	3
Bij: Afschrijvingen	26	30	30	30
Bij: EMU referentiewaarde	19	19	19	19
Plafond wet HOF	26	25	56	52
Voorgenomen netto investeringen volgens IP		64	48	37
Voorgenomen netto investeringen volgens MPG		5	-3	5
Overschrijding (-) / onderschrijding (+) wet HOF		-44	11	10

Haarlem loopt alleen tegen een knellend investeringsplafond aan (niet te verwarren met het ingestelde investeringsplafond aan netto vrijvallende kapitaallasten van € 52 miljoen) als gestart wordt met een negatief exploitatiesaldo. Het exploitatiesaldo van 2013 en 2014 is inclusief de voorgenomen bezuiniging van jaarlijks € 8 miljoen. Als we deze bezuiniging realiseren, blijven we dus -volgens bovenstaande tabel- binnen de kaders van wet HOF. Het is echter nog niet mogelijk om aan bovenstaande tabel echte conclusies te verbinden.

De Raad van State heeft een advies over het wetsvoorstel HOF uitgebracht. Dit advies is nog niet openbaar.

Schatkistbankieren

In het begrotingsakkoord 2013 is voorgesteld om in 2013 verplicht schatkistbankieren zonder leenfaciliteit voor gemeenten, provincies en waterschappen in te voeren. Lagere overheden zetten hun overvloedige middelen, met inachtneming van de regeling 'Uitzettingen en derivaten decentrale overheden', op de markt uit. Volgens het verplicht schatkistbankieren zou dit dan bij het rijk moeten gebeuren tegen, naar alle waarschijnlijkheid, een lagere rentevergoeding.

De maatregel heeft als doel de EMU-schuld van de totale Nederlandse overheid te verlagen, maar vormt dus een ernstige ingreep op de autonomie van lagere overheden.

Ook zal het verplicht schatkistbankieren leiden tot hogere kosten voor alle gemeenten.

VNG heeft de minister van Financien verzocht het besluit tot verplicht schatkistbankieren terug te draaien.

Recentelijk hebben IPO, VNG en de Unie van Waterschappen aan de lijsttrekkers voor de kamer-verkiezingen een brandbrief verzonden met het verzoek het wetsontwerp HOF aan te passen en het verplicht schatkistbankieren niet in te voeren.

Single Euro Payments Area (SEPA)

Nationale betaalsystemen gaan per 1 februari 2014 over op Europese standaarden. Concreet betekent dit dat:

- nationale rekeningnummers worden, door de toevoeging van IBAN en eventueel BIC code, Europese rekeningnummers;
- overschrijvingen en incasso's worden aangepast aan Europese standaarden;
- betalingen met batches worden ISO gecertificeerd;
- er wordt meer consumentenbescherming bij incasso's toegepast.

In 2013 wordt in Haarlem de implementatie van SEPA verder uitgevoerd.

3.5 Bedrijfsvoering

3.5.1 Inleiding

Een andere rol van de overheid vertaalt zich in een nieuwe inrichting van de organisatie. In het voorwoord is een beeld geschetst van de toekomst van onze organisatie en thema's die bij die doorontwikkeling van belang zijn. Wij hebben -met het oog op reorganisatieprocessen die bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Wijkzaken/Stedelijke Projecten en Vastgoed op korte termijn gaan spelen- een eerste schets gegeven van de richting van deze ontwikkelingen. Uiteraard hebben deze ontwikkelingen gevolgen voor onze medewerkers. Want een hoogwaardige, adaptieve organisatie doet een ander beroep op de kwaliteit van de medewerkers, het werken in een kleine, flexibele organisatie stelt andere eisen aan hun vaardigheden en competenties.

Bij de komende reorganisaties bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Wijkzaken/Stedelijke Projecten/Vastgoed gaan zaken als een ander plaatsingsproces, andere benoemingen en mogelijk de introductie van een nieuw functiewaarderingssysteem een belangrijke rol spelen. Uiteraard heeft de introductie van deze nieuwe instrumenten -waarover wij intensief overleg hebben met de OR en het GO- ook gevolgen hebben voor de rest van de organisatie.

Plaatsingsproces: medewerkers in algemene dienst

Het streven is om op 1 januari 2013 het plaatsingsproces af te ronden van de reorganisaties Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Stedelijke Projecten / Wijkzaken, Vastgoed en alle andere onderdelen die direct bij deze reorganisaties zijn betrokken. De medewerkers die hier direct bij betrokken zijn krijgen een nieuw contract (zij worden in Algemene dienst aangenomen).

Vanaf begin januari 2013 zijn alle gemeenteambtenaren in algemene dienst en worden niet meer aangenomen voor een specifieke functie. Dit geldt voor de afdelingen die gereorganiseerd worden, maar ook voor alle overige afdelingen. De bedoeling is dat medewerkers hiermee flexibeler kunnen worden ingezet binnen de gemeentelijke organisatie. Het is een afspraak tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de vakbonden die voortkomt uit de nieuwe cao.

Sleutelfuncties

Voor succesvol door-ontwikkelen naar de kleine, hoogwaardige en extern gerichte organisatie is het van belang dat de juiste medewerkers op die functies worden geplaatst die cruciaal zijn voor het adaptief handelen. In dat kader willen we gaan werken met sleutelfuncties. Het gaat daarbij om functies die directe verbinding hebben met het versterken van de samenwerkingsrelaties met partners (bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, etc.) en burgers en functies die sturing moeten geven aan gewenst gedrag binnen de organisatie met het oog op de beoogde doorontwikkeling van de organisatie.

Frictiekosten

Veel organisatieveranderingen brengen frictiekosten met zich mee. Kosten die gemaakt moeten worden om de organisatieverandering tot het gewenste resultaat te brengen. Het tempo van de organisatieverandering is vaak bepalend voor de hoogte van de frictiekosten. De gewenste kleine en hoogwaardige organisatie goed en zorgvuldig uitvoeren maakt de personele (en financiële) opgave groot. Een langzaam, organisch traject kan natuurlijk verloop benutten, leidt tot minder frictiekosten maar kan de organisatieontwikkeling ook belemmeren.

3.5.2 Strategisch personeelsbeleid

Onder invloed van de doorontwikkeling, bezuinigingen en kwaliteitsverbeteringen is het nodig te investeren in het huidige personeel (investeren in de kwaliteit van de ambtelijke organisatie is benoemd in het coalitieakkoord), er voor te zorgen dat er een gereguleerde uitstroom van medewerkers plaatsvindt met zo min mogelijk frictiekosten en de flexibele inzetbaarheid van medewerkers te vergroten.

Het actief sturen door het management van de organisatie is hierbij van groot belang. Sturing hierop moet ondersteund worden met duidelijke doelstelling en een strakke monitoring.

Funciewaarderingssysteem HR21

De organisatie heeft de wens om over te stappen op het nieuwe funciewaarderingssysteem HR21. Voordeel van dit systeem is dat er geen honderden functiebeschrijvingen meer nodig zijn maar dat door invoering van generieke functies het aantal functiebeschrijvingen tot enkele tientallen beperkt kan blijven. In de afgelopen jaren zijn meerdere gemeenten al op het systeem van generieke functies overgestapt.

In 2012 zijn door de organisatie werkwijzen ontwikkeld die het mogelijk maken om in-, door- en uitstroom van medewerkers beter te reguleren en te ondersteunen. Via een zogenaamd 'flexpunt' worden alle vraag en aanbod van vaste en tijdelijke werkzaamheden en capaciteit sneller op elkaar afgestemd.

Doordat nadrukkelijk eerst gekeken wordt naar de mogelijkheid om intern een oplossing te vinden voor elke capaciteitsvraag wordt de doorstroming in de organisatie verhoogd en hoeft minder te worden ingehuurd.

Personeelsfoto

De personeelsfoto die in 2012 is gemaakt, vormt een belangrijke bron van informatie om meer gericht invulling te geven aan mobiliteit en loopbaan. Met de personeelsfoto wordt inzicht verkregen in waar de organisatie staat voor wat betreft de ontwikkeling van competenties en vakkennis, en waar nog groeipotentieel is. Op basis van de informatie uit de POP-gesprekken worden in 2013 concrete afspraken met medewerkers gemaakt over de persoonlijke ontwikkeling in relatie tot de ontwikkeling van de organisatie.

Jong talent

De komende jaren staat de opbouw van het personeelsbestand bij overheidsorganisaties onder druk. Het evenwicht tussen jonge en oude medewerkers is uit balans door vergrijzing en de bezuinigingen. Door de veranderingen in het takenpakket en verantwoordelijkheden van een gemeente en de hogere eisen die de samenleving stelt aan resultaat en klantgerichtheid, worden gemeenten gedwongen hun werkprocessen anders in te richten en daarbij innovatiever en creatiever te gaan werken.

De in- en doorstroom van jong talent is gelijk aan het investeren in organisatieontwikkeling, innovatie en creativiteit. Jong talent kijkt door een andere bril naar de bestaande dynamiek in een overheidsorganisatie en opereert op pragmatische en verfrissende wijze binnen de overheid. Het inzetten van jong talent in een regionaal samenwerkingsverband geeft nieuwe impulsen en zorgt ervoor dat de organisatie aansluiting houdt bij nieuwe ontwikkelingen en trends, het zorgt ervoor dat Haarlem als werkgever aantrekkelijk blijft voor de jongst werkende generatie en het versterkt de regionale samenwerking.

Dit sluit aan bij het huidige beleid van de gemeente om conform het coalitieakkoord minimaal tachtig volwaardige stageplaatsen te creëren. Medio 2012 worden stageplaatsen voornamelijk bezet door jonge vrouwen en allochtonen, dit draagt bij aan de gewenste diversiteit. In 2013 zullen we weer minimaal tachtig stageplaatsen beschikbaar stellen.

Het achterliggende doel is om aansluiting te blijven houden met jong talent. In de toekomst is er sprake van een krappere arbeidsmarkt, waarbij de jongst werkende generatie keuze te over gaat krijgen. Gemeenten met een onevenwichtige, vergrijsde leeftijdsopbouw in het personeelsbestand lopen meer risico om dan buiten de boot te vallen. Door te investeren in jong talent met de meest actuele kennis op academisch of HBO-niveau zet Haarlem de eerste stap naar een jongere en meer diverse organisatie.

Haarlem doet in dit kader als pilot mee aan de traineepool die door de gemeente Haarlemmermeer is opgezet.

3.5.3 Formatie

Organisatieomvang

De collegedoelstelling om in 2018 honderd FTE op bestaande taken te besparen ligt nog steeds op koers, in 2011 en 2012 is een besparing van dertig FTE gerealiseerd. De begrote formatie 2013, inclusief een deel van de invulling van de taakstelling van zeventig FTE, bedraagt 1.078 FTE, als volgt opgebouwd:

<i>bedragen x € 1.000</i>			
Jaar	2011	2012	2013
Begrote formatie	1.138	1.113	1.096
Af: Efficiency / taken 30 FTE	-16	-14	
Af: invulling taakstelling 70 FTE	0	0	-18
Af: Tijdelijke formatie	-9	-13	
Bij: Overige mutaties	0	10	
Aantal FTE	1.113	1.096	1.078

Tijdelijke formatie wordt ingezet om niet-structurele werkzaamheden -veelal op projectbasis- te kunnen afronden. Voordeel is dat de inzet van tijdelijk personeel de inzet van extern ingehuurd personeel beperkt.

De onder overige mutaties vermelde tien FTE's in 2012 gaat om de uitbreiding van de vaste formatie voor de uitvoering van de Wmo; de inzet van tijdelijk en ingehuurd personeel kan hierdoor worden afgebouwd. De uitbreiding is binnen het beschikbare budget gerealiseerd.

In 2013 en de jaren daarna vermindert de begrote formatie verder door:

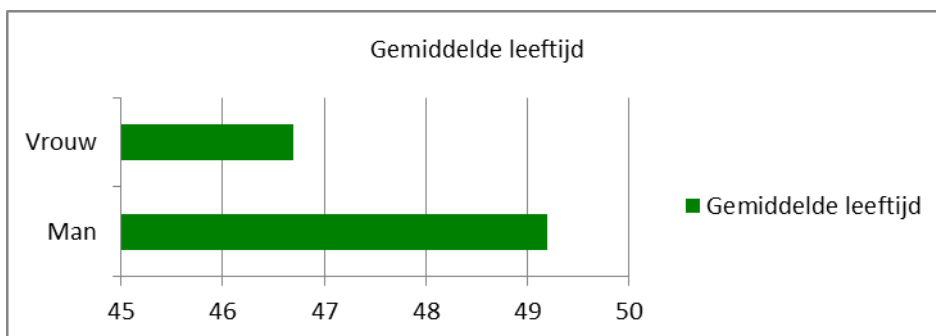
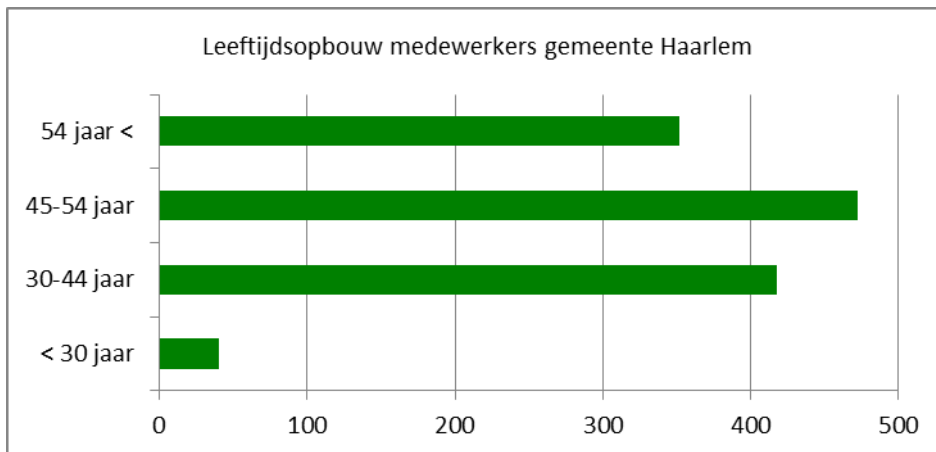
- verdere invulling van de taakstelling van zeventig FTE (onderdeel van de taakstelling van honderd FTE);
- de integratie van de hoofdafdelingen Stedelijke Projecten en Wijkzaken, naar schatting met 25 tot 35 FTE;
- de doorontwikkeling van de hoofdafdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid, naar verwachting met twaalf FTE.

Door deze ontwikkelingen daalt de formatie in de volgende collegeperiode (2014 – 2018) onder de duizend FTE. Haarlem wil qua overhead tot het beste kwartiel van de 100.000+gemeenten behoren.

Samenstelling personeel

De gemiddelde leeftijd bij alle Nederlandse gemeenten is 46,3 jaar in 2011 (Bron: A&O Personeelsmonitor 2011). De Haarlemse bezetting ligt met het gemiddelde van 47,9 jaar hoger dan het landelijk gemiddelde.

Door de vergrijzing wordt het een forse opgave om in de nabije toekomst als gemeente goed gekwalificeerd personeel aan te trekken. Gezien de hoge gemiddelde leeftijd van Haarlemse medewerkers is het van belang om aansluiting te houden met jong talent, zoals hiervoor geschetst.

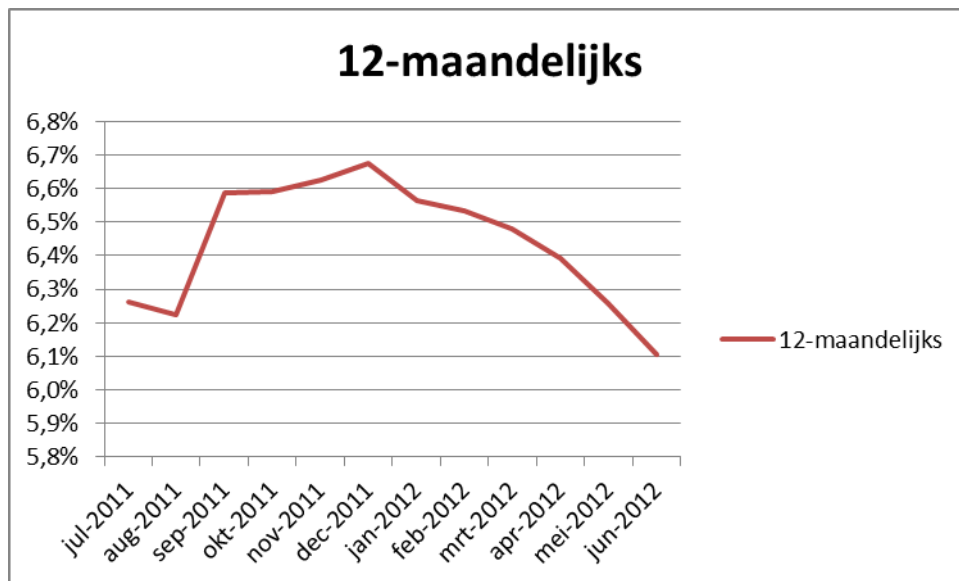
Ziekteverzuim

De gemeente Haarlem heeft eind 2011 gekozen voor een andere aanpak om het ziekteverzuim verder terug te dringen. Om dit te bereiken is samenwerking gezocht met een andere arbodienst. Het ziekteverzuim lag bij de gemeente in 2011 met 6,7% boven het gemiddelde van 5,5 % van de 100.000+ gemeenten. De doelstelling voor 2013 behelst een verdere teruggang naar vijf procent of minder verzuim. Naast het verder reduceren van het aantal verzuimgevallen en de verzuimduur, zet Haarlem in 2013 in om maximaal rendement te halen uit de medewerkers doordat de juiste mens op de juiste plek zit, de talenten van medewerkers optimaal worden benut en de medewerkers vitaal zijn.

De andere aanpak gaat uit van wederzijdse verantwoordelijkheid: de medewerker is verantwoordelijk voor de eigen gezondheid, de medewerker en leidinggevende zijn samen verantwoordelijk voor de inzetbaarheid van de medewerker. De afspraken en activiteiten kenmerken zich door demedicalisering en preventieve aanpak.

De invloed van de doorontwikkelingen, bezuinigingen en kwaliteitsverbeteringen zal in 2013 ook zijn uitwerking hebben op het verzuimgedrag van medewerkers. Uit onderzoek blijkt dat tijdens bezuinigingsoperaties het ziekteverzuim vaak daalt, terwijl op het moment dat de bezuiniging gerealiseerd is, het ziekteverzuim weer flink toeneemt. De overgebleven werknemers ervaren hogere werkdruk, baanonzekerheid en het gevoel dat ze de controle over hun baan kwijt zijn. De gemeente zal hier in samenwerking met de arbodienst alert op zijn en we zullen hierop monitoren.

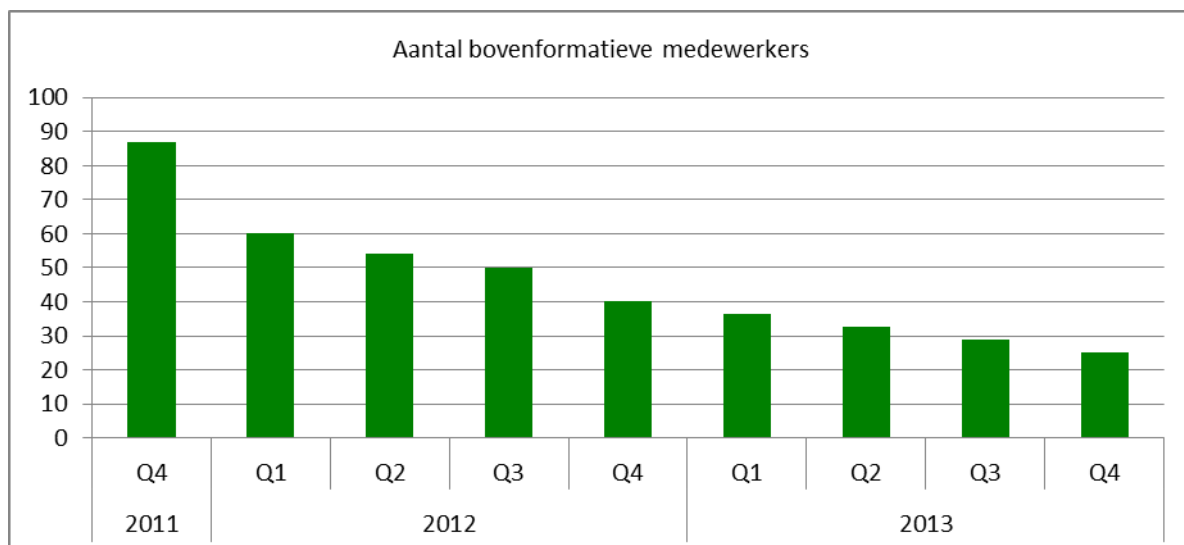
12 maandelijkse gemiddelde verzuimcijfer

Bovenformatieven

Het bestaande beleid, om medewerkers met bovenformatieve status structureel te plaatsen op een functie en voor diegenen waarvoor dit niet waarschijnlijk is het dienstverband te beëindigen, heeft er toe geleid dat het aantal medewerkers met een bovenformatieve status in de afgelopen twee jaar gedaald is van 89 naar 50. In het eerste halfjaar van 2012 zijn tien bovenformatieve medewerkers uitgestroomd, precies de helft van de doelstelling voor heel 2012. Voor 2013 is de doelstelling om vijftien bovenformatieve medewerkers uit te laten stromen, waardoor het aantal medewerkers met een bovenformatieve status per eind 2013 op 25 zal uitkomen.

Op basis van criteria zijn de medewerkers die in aanmerking komen voor structurele herplaatsing en de medewerkers die in aanmerking komen om met een vaststellingsovereenkomst tot einde dienstverband te komen, bepaald. Hierop is de voorziening berekend. Er is een risico dat niet in alle gevallen het vooropgezette doel wordt gehaald. Dit risico is opgenomen in het risico-overzicht.

Dit aantal is exclusief de gevolgen van de reorganisaties.

De aanstaande bezuinigingen en reorganisaties maken het noodzakelijk om voor 2013 en verder te komen tot een intensivering van het beleid op inhoud, instrumenten en sturing. Uitgangspunt hiervoor is het principe “van werk naar werk”.

Externe inhuur

Naar aanleiding van het uitgevoerde 213a-onderzoek naar externe inhuur, zijn in 2011 maatregelen genomen om de stijging om te zetten in een daling. Het beleid van ‘nee, tenzij’, het beperken van de duur van de inhuur en het hanteren van maximum tarieven wordt in 2013 voortgezet.

De doelstelling voor 2013 was aanvankelijk uit te komen op een totaal inhuurbudget van circa € 14.500.000. Tijdens de behandeling van de Kadernota 2012 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om in 2014 de reeds geformuleerde doelstelling (voor 2018) van € 10 miljoen inhuur te realiseren. Voorafgaand aan de begrotingsbehandeling ontvangt de raad een separate nota over het onderwerp externe inhuur, inclusief de maatregel die het college zal nemen om de kosten terug te brengen. De inspanningsverplichting om het inhuurbudget fors terug te brengen is een zware in het licht van de vele lopende organisatieprocessen en het gegeven dat onze winkel tijdens de verbouwing open moet blijven. Er wordt met een kritische blik gekeken bij de uitvoering van het verminderen van de externe inhuur, zodat bij de realisering van de doelstelling de kwaliteit gewaarborgd blijft. Immers, het belang van de gemeente is groot om projecten, zoals die ter verbetering van de organisatie, voort te zetten. Door de extra bezuinigingsopgave door de motie van de gemeenteraad is Haarlem echter ook genoodzaakt om sommige projecten en trajecten stop te zetten, dan wel te vertragen. Dit vraagt om duidelijke en pijnlijke keuzes.

3.5.4 ICT automatisering, digitalisering en informatisering

Voorafgaand aan het jaar 2013 wordt een meerjarige visie op de informatievoorziening vervaardigd in lijn met de versterking van ICT zoals in het coalitieakkoord benoemd is. Zoals ook uit diverse publicaties blijkt, nemen de kosten voor ICT jaarlijks toe. Deze ontwikkeling is ook in Haarlem zichtbaar en vraagt continue aandacht en bijsturing. Begin 2013 wordt de nieuwe ICT-visie ter besluitvorming aangeboden.

Het actualiseren van de ICT-visie (beleidsplan) kent twee belangrijke drijfveren:

- Aansluiting van het ICT-beleid op de geactualiseerde strategische behoefte vanuit de organisatie, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen;
- Aansluiting op de toekomstige technologische samenwerkingsverbanden (ketenpartnerschap, en overheidsinitiatieven) en in harmonie met wat het bedrijfsleven en de techniek biedt. De samenwerking met de Haarlemmermeer maakt hier onderdeel van uit.

Het nieuwe werken

In 2013 zijn alle locaties van de gemeente geschikt om het nieuwe werken mogelijk te maken. De introductie van het nieuwe werken levert voordelen op: een hogere productiviteit, een efficiëntere samenwerking tussen ambtenaren onderling en een betere binding met de maatschappij. Misschien zal eind 2012 de Tweede Kamer besluiten om rijksbeleid over het nieuwe werken verder te concretiseren. Dit kan consequenties hebben als de gemeente aanpassingen moet plegen om aan het gewijzigde rijksbeleid te voldoen.

In 2013 wordt op diverse locaties met werkplekmigraties, het uitfasen van oude systemen en het in gebruik nemen van de nieuwe werkomgeving het flexwerken doorgevoerd conform het flexwerkprincipe van de Raakspoort. Het beschikbaar stellen van draadloze verbindingen op diverse locaties en de integratie van mobiele netwerken vinden ook in 2013 plaats.

Regionale samenwerking

De colleges van gemeente Haarlem en gemeente Haarlemmermeer ondertekenden een intentieverklaring om te komen tot een intensieve samenwerking op het gebied van informatisering en automatisering. Streven is om in het vierde kwartaal 2012 te komen tot een startnotitie op basis waarvan de transitie naar samenwerking in 2013 gerealiseerd zal worden. Daarnaast vindt er ambtelijke

afstemming plaats in de regio over mogelijke samenwerkingsvormen op het terrein van bedrijfsvoering.

Informatiebeveiliging

Binnen het project Informatiebeveiliging zijn de eerste stappen gezet in het inzichtelijk krijgen van de huidige status van de ICT-omgeving. Er wordt onderzoek gedaan naar onder andere de onderwerpen GBA (Gemeentelijke Basis Administratie) en SUWI (Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen).

Masterplan Digitalisering

Masterplan digitalisering, jaarschijf 2012 is op dit moment in uitvoering. De in 2012 gebruikte methodiek van prioritering zal ook op 2013 worden toegepast. Diverse projecten lopen momenteel, met vervolg in 2013.

Vervaardiging en prioritering in 2013 vindt plaats op basis van de volgende criteria: wettelijke eis, bijdrage collegeprogramma, verbetering bedrijfsvoering en verbetering dienstverlening. In het vierde kwartaal 2012 wordt het masterplan digitalisering jaarschijf 2013 ter besluitvorming aangeboden.

3.5.5 Huisvesting

Zijlpoort

De nieuwbouw van het oude postkantoor verloopt momenteel volgens planning. Het gebouw is een grotendeels bestaand en voor Haarlem kenmerkend gebouw, dat dateert uit 1920 en is gebouwd in de Amsterdamse-school stijl. Het is de bedoeling dat er eind derde kwartaal 2014 verhuisd wordt naar de Zijlpoort. Eind 2013 wordt het krediet voor het nieuwe meubilair aangevraagd.

Het werken in de Raakspoort is een groot succes gebleken, wij verwachten dat het werken in de nieuwe Zijlpoort dat succes zal evenaren. De vrijkomende kantoorpanden staan op de nominatie om te worden verkocht.

3.5.6 Archivering

In het project Sanering Gemeentelijke Archieven wordt zoveel mogelijk vooruitgewerkt op de komende verhuizing naar de Zijlpoort. Dat betekent dat de fysieke afdelingsarchieven waar nodig worden gedigitaliseerd en afgevoerd. Hiermee wordt voorkomen dat bij de verhuizing vanaf de verschillende locaties naar de Zijlpoort er nog een enorme hoeveelheid fysiek archief aangeboden wordt. Digitalisering is hierbij sterk afhankelijk van de uitrol van het zaakgericht werken in 2013 en 2014.

De implementatie van het zaakgericht werken wordt gerealiseerd door het uitvoeren van de projecten in het kader van het Masterplan Digitalisering. Voorbereidend en aanvullend op deze gemeentebrede projecten worden projecten uitgevoerd om zaakgericht werken en digitaal informatie- en archiefbeheer mogelijk te maken.

De slag naar digitalisering kan immers pas gemaakt worden op het moment dat afdelingen de stap maken naar digitaal en zaakgericht werken. Begin 2013 zal de hoofdafdeling Dienstverlening het digitaal en zaakgericht werken volledig geïmplementeerd hebben. Na de hoofdafdeling Dienstverlening volgt de uitrol van het zaakgericht werken binnen de andere hoofdafdelingen. Doelstelling is dat medio 2014 de organisatie nagenoeg volledig digitaal en zaakgericht werkt.

3.5.7 Communicatie

Website

De huidige gemeentelijke internetwebsite wordt gefaseerd vervangen door een nieuwe website, die aansluit op de eisen en wensen van de Haarlemmer en op de gemeentelijke doelstellingen. De uitgangspunten voor de nieuwe website zijn vastgelegd in de webvisie 'Haarlem.nl: Basis voor verbinding', die gebaseerd is op het coalitieprogramma, de Haarlemse visie op dienstverlening en

communicatie, en de huidige opvattingen over moderne overheidscommunicatie via internet. Centraal uitgangspunt is dat de website zich concentreert op de toptaken van de sitebezoeker, en daarnaast informatievoorziening op maat en e-participatie/e-conversatie met Haarlemmers en andere externe stakeholders faciliteert. Medio 2013 zal een eerste versie van de website operationeel zijn, waarbij de belangrijkste toptaken prioriteit krijgen. Gedurende dat jaar wordt de site verder uitgebouwd, voor zover mogelijk op basis van inmiddels aangeschafte nieuwe technologie.

De gemeente is overgestapt op generieke software. Dit vergt meer tijd dan verwacht, daarbij is prioriteit gegeven aan de digitalisering van interne werkprocessen. Op die manier is Haarlem verzekerd van het goed op orde hebben van de backoffice, waardoor de informatie, interactie en kwaliteit van dienstverlening via de website een kwalitatief goed fundament krijgt. Het vernieuwde intranet zal einde dit jaar operationeel zijn.

Stadskrant

De Stadskrant wordt op dit moment huis-aan-huis verspreid en ook als pdf gepubliceerd op de website. Actuele berichtgeving geeft aan dat eind 2013 - begin 2014 een landelijke digitale voorziening operationeel wordt, waarop gemeenten hun wettelijk verplichte publicaties moeten publiceren. Deze voorziening hoeft dan niet meer door de gemeente zelf te worden gerealiseerd. Dat betekent dat 2013 het laatste jaar wordt waarin de wettelijk verplichte mededelingen in de Stadskrant moeten worden gepubliceerd. Met de komst van de nieuwe website (medio 2013) wordt de (niet-verplichte) redactionele informatie uit de Stadskrant overgeheveld naar de nieuwsvoorziening op de site. Hiermee kunnen de kosten voor de wekelijkse Stadskrantpagina's al in 2013 worden teruggebracht, het beschikbare budget zal daardoor minder worden overschreden. Na de start van de landelijke voorziening kan het resterende budget van de Stadskrant worden ingezet voor de doorontwikkeling van gebiedsgerichte middelen (schriftelijke en digitale), die het gebiedsgericht werken verder ondersteunen en een beter doelgroepbereik/effectiviteit garanderen.

3.5.8 Juridische zaken

Inkoop en aanbesteding

In juli 2011 is het nieuwe inkoop- en aanbestedingsbeleid door de gemeenteraad vastgesteld, waarin vijftien uitvoeringspunten zijn opgenomen om de beoogde kwaliteitsverbetering te realiseren. Er is een verbeterslag gemaakt inzake de interne communicatie, de inkoopkalender, de contractenbank, de interne controle, financiële analyses en het inkoopproces. Ook social return en duurzaamheid zijn beter op de agenda gekomen.

Het vastgestelde inkoop- en aanbestedingsbeleid 2012-2014 wordt verder geïmplementeerd. In 2013 krijgt, naast het contractbeheer, ook contractmanagement aandacht. Er wordt veel aandacht besteed aan het afsluiten van raamovereenkomsten, bundeling van volumes en het onderhandelen over tarieven. Dit om de inkooptaakstelling 2013 te kunnen realiseren. Door professioneel inkopen van leveringen, diensten en werken wordt verwacht een aanbestedingsresultaat van € 1,8 miljoen te realiseren.

Bezwaar en beroep

De instroom van bezwaarschriften is in 2012 bijna verdubbeld door de nieuwe sociale wetgeving en de economische situatie. Naar verwachting zal deze toename niet afnemen in 2013, dit geeft een aanzienlijke druk op de organisatie. Ook zijn er nieuwe activiteiten naar de gemeente gekomen (waaronder Schuldhulpverlening) zonder budget.

De huidige instroom en de verwachte extra instroom maakt het noodzakelijk om de volgende maatregelen te treffen: inzet van extra capaciteit bij de afhandeling van bezwaar en beroep, verdere verbetering van processen voor afhandeling van bezwaar en beroep en verbetering van de communicatie van negatieve besluiten door de klantmanagers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In 2013 worden de uitkomsten van de audit bezwaarproces verder gestandaardiseerd en er zal aandacht worden besteed aan het beperken van de instroom door pre-mediation.

3.5.9 Haarlem presteert beter

Naar aanleiding van de evaluatie van het traject van de jaarrekening 2011 is het verbeterprogramma 2012-2013 opgesteld. Het verbeterprogramma geeft aandacht aan technische en inhoudelijke verbeteringen en aan rollen, taken, verantwoordelijkheden, houding en gedrag. Vanuit het verbeterplan zijn vijf werkgroepen benoemd waarin bovenstaande verbeteringen invulling krijgen.

- **Financiële Pentagoon.** Definiëren en aanscherpen van rollen en taken in de financiële vijfhoek. Het is van belang om de verwachtingen van ieders rol en verantwoordelijkheid te verduidelijken en beter samen te werken zodat een optimaal efficiënt proces met elkaar wordt doorlopen dat bijdraagt aan een betere budgetbeheersing.
Oogmerk van een glad lopende samenwerking in de vijfhoek is zorgen dat budgethouder volledig zijn verantwoordelijkheid over het toegewezen budget kan waarmaken. Daartoe is een schuif nodig van staf- naar lijnsturing;
- **Processen en Systemen.** Efficiënter en effectiever organiseren en inrichten van processen en systemen. Naast investeren in de invulling en verduidelijking van de rollen binnen de financiële kolom, is het nodig te investeren in zelfregulerende processen en systemen. Als er kan worden vertrouwd op de kwaliteit hiervan, zijn er geen twijfels over de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de informatie uit de systemen;
- **Budget Control.** Beter budgetbeheersing en verantwoording door de budgethouder. Met als doel minder begrotingsafwijkingen in de jaarrekening die voorzien hadden kunnen worden door de budgethouder;
- **Financial Reporting & Hard Close.** Door het jaar heen de administratie afsluiten en de kwaliteit van de cijfers en prognose onderbouwen en beoordelen. Beter organiseren van betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de administratie door de gestelde kaders te vertalen naar detailplanningen en werkverdeling binnen de pentagoon;
- **Financial Audit.** Systematischer beoordelen en verbeteren van kwaliteit van opzet, bestaan en werking van processen en systemen en de tussentijdse en jaarcijfers met een centrale audit.

3.6 Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

3.6.1 Inleiding

Deze paragraaf biedt een beknopt overzicht van het beleid ten aanzien van verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen waar de gemeente een relatie mee heeft. Dit is samengevat in een overzicht van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

De gemeente kan en wil niet alles zelf doen; bovendien is zelf doen ook niet altijd de meest doelmatige manier. In de kaderstellende nota Subsidiesystematiek (2012/113347) heeft de gemeente aangegeven hoe zij komt tot de keuze of zij iets zelf doet / laat doen, zij dit via inkoop / aanbesteding doet of via het verstrekken van subsidie. Het zelf laten doen kan bijvoorbeeld zijn via een gemeenschappelijke regeling met andere overheden.

Als wordt samengewerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreekt men van een verbonden partij. Voorbeelden zijn de gemeenschappelijke regelingen Paswerk en Cocensus. Als er alleen sprake is van een financieel belang, spreekt men van een subsidierelatie.

3.6.2 Kadern verbonden partijen

De nota 'Verbonden partijen in Haarlem' uit 2009 (BIS 2008/226666) vormt het kader voor de samenwerking met verbonden partijen. De belangrijkste punten daaruit staan hieronder kort weergegeven.

- Een verbonden partij is een organisatie waar de gemeente zowel een financieel belang in heeft als (gedeeltelijke) bestuurlijke zeggenschap over heeft. Er is een financieel belang als de gemeente geld kwijtraakt als de organisatie failliet gaat. Als de gemeente zitting heeft in het bestuur van de organisatie of daarvan aandeelhouder is, is sprake van bestuurlijke zeggenschap;
- Gesubsidieerde instellingen zijn formeel geen verbonden partij, omdat de gemeente er geen bestuurlijke zeggenschap over heeft. De relatie die de gemeente heeft met grote instellingen die meer dan € 0,5 miljoen per jaar subsidie van de gemeente ontvangen, wordt (door het maatschappelijk belang) ook op dezelfde wijze vormgegeven als die met een formele verbonden partij;
- Een methode van toezichtsclassificatie bepaalt de intensiteit van de relatie met een verbonden partij of grote gesubsidieerde instelling, vooral op het terrein van toezicht door de gemeente;
- De gemeente hanteert een beslisboom om te beslissen of samenwerking voordelen biedt en welke vorm van samenwerking daarbij het meest gewenst is. De beslisboom wordt ook gebruikt bij periodieke evaluatie van bestaande relaties;
- Naast de beslisboom wordt ook getoetst aan andere wettelijke (Europese) regels, zoals voor aanbesteding, staatssteun en belastingen;
- Raad en college houden hun rollen gescheiden: de raad is verantwoordelijk voor de kaderstelling en de doelstellingen van de gemeente en daarmee voor het algemene beleid voor verbonden partijen en subsidieverlening (het wat), het college is verantwoordelijk voor de realisatie van de doelstellingen (het hoe);
- Door de scheiding van de rollen nemen raadsleden geen zitting in een bestuur van een gemeenschappelijke regeling, tenzij de gemeente daarin meer zetels heeft dan collegeleden of wanneer de regeling is aangegaan door de raad;
- Zittende raads- en collegeleden en werknemers van de gemeente nemen geen zitting in bestuursorganen (zoals directie, bestuur, raad van commissarissen en raad van toezicht; het aandeelhouderschap valt hier niet onder) van stichtingen en vennootschappen die een verbonden partij vormen met de gemeente, of van daarmee gelijkgestelde grote gesubsidieerde instellingen;
- De relaties met verbonden partijen en grote gesubsidieerde instellingen worden vormgegeven rond de begrippen sturing, beheersing, verantwoording en toezicht. Overkoepelend element is onderling vertrouwen;
- Waar sprake is van meerdere rollen van de gemeente, zoals een eigenaars- en opdrachtgeversrol bij vennootschappen, worden deze rollen zoveel mogelijk door verschillende collegeleden vervuld.

Vervolgens worden deze rollen ook weer door verschillende ambtenaren vervuld, die bij verschillende organisatieonderdelen kunnen werken.

3.6.3 Toepassing kaders verbonden partijen

Voor alle verbonden partijen is de verwachting dat deze de komende jaren blijven bestaan en dat Haarlem daar aan verbonden blijft, als deelnemer of als (mede) aandeelhouder. Deze verbintenis komt voort uit de gewenste samenwerking met deze partijen op grond van de werkzaamheden die zij voor de gemeente verrichten. Wel speelt bij twee partijen een discussie over de (juridische) vorm van de samenwerking. Dat zijn het Recreatieschap Spaarnwoude en Paswerk. In het overzicht van de partijen verderop in deze paragraaf wordt daar nader op ingegaan.

Voor de grote gesubsidieerde instellingen geldt dat het hanteren van het nieuwe kader voor subsidieverstrekking gevolgen kan hebben voor de samenwerking. Dit kader wordt stapsgewijs in de komende jaren ingevoerd. Het betekent onder andere dat gekeken wordt of het instrument subsidieverstrekking de meest doelmatige manier is om het betreffende gemeentelijke doel te realiseren. Wellicht is inkopen of (bestuurlijk) aanbesteden een betere mogelijkheid. Instellingen die met een dergelijke verandering te maken krijgen worden hierover tijdig geïnformeerd. In de programma's wordt, daar waar dat van toepassing is, dit jaar nog duidelijker een relatie tussen doel en prestatie gelegd en de rol van de gemeente daarin.

3.6.4 Toepassing classificatiemethodiek

Als onderdeel van het intensiveren van het risicomanagement in het algemeen, is in 2011 voor het eerst een classificatiemethodiek toegepast, op basis waarvan inzicht kan worden verkregen hoe intensief de toezichtsrelatie van de gemeente met een verbonden partij of gesubsidieerde instelling moet zijn om te waarborgen dat de gemeentelijke doelstellingen worden gerealiseerd. Door middel van vragen en antwoorden op tien aandachtsgebieden ontstaat hiervan een beeld. Afhankelijk van de uitkomst bepaalt de gemeente haar mate van toezicht, variërend van normaal via verhoogd tot intensief. Doel hiervan is om te vermijden dat gemeentelijke beleidsdoelstellingen slechts gedeeltelijk of helemaal niet worden gehaald. Dat is namelijk zowel voor de gemeente als voor een instelling een ongewenste situatie. Voor de gemeente kan dit leiden tot het niet realiseren van gewenste maatschappelijke effecten en doelen. Voor een instelling kan het niet realiseren van de in de subsidiebeschikking vastgelegde doelen en prestaties leiden tot een terugbetalingsverplichting.

De bril waardoor de gemeente naar een instelling kijkt is een andere dan die waardoor de betreffende instelling naar zichzelf kijkt. Dat kan leiden tot verschillende oordelen over een zelfde onderwerp. Dat past ook bij de verschillende verantwoordelijkheden; ieder is immers verantwoordelijk voor zijn eigen organisatie en de daarbij behorende doelstellingen. Verder zit er achter elk antwoord een verhaal; daar is de gemeente zich van bewust. De classificatiemethodiek geeft immers alleen een indicatie aan de hand van uniforme vragen. In de vormgeving van het individuele toezicht kan rekening worden gehouden met het individuele verhaal van een instelling achter de uitkomst van de classificatie.

De classificatie is gebaseerd op ruim zestig vragen, verdeeld over tien onderwerpen zoals inkomsten, personeel, vermogen en concurrentie. De antwoorden op de vragen leiden tot een score, variërend van tien tot vijftig. Bij een score tussen tien en 25 is sprake van normaal toezicht; bij een score tussen 25 en 35 geldt er verhoogd toezicht en boven de 35 is sprake van intensief toezicht. De invulling van het verhoogd of intensief toezicht is niet gestandaardiseerd, om redenen zoals hiervoor aangegeven. De classificatie wordt jaarlijks op basis van het jaarverslag en de jaarrekening van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen opgesteld.

Alle formeel verbonden partijen hebben voor 2013 de kwalificatie normaal toezicht gekregen. In 2012 vielen de gemeenschappelijke regelingen Veiligheidsregio Kennemerland en het Werkvoorzieningschap Zuid-Kennemerland (Paswerk) nog onder verhoogd toezicht.

Daarnaast geldt voor twee grote gesubsidieerde instellingen de kwalificatie verhoogd toezicht. Dat zijn

de Stichting Kontext en de Stichting Hart. Voor Kontext is dit gelijk aan de uitkomst van 2011, hoewel er in de risicoscore wel een verbetering zit ten opzichte van vorig jaar. De stichting Hart is ontstaan uit een fusie van drie organisaties: Volkuniversiteit, Muziekschool Zuid-Kennemerland en H'art. Zij is voor het eerst opgenomen als grote gesubsidieerde instelling in dit overzicht. Vanwege verwachte tekorten en een niet-sluitende meerjarenbegroting valt Hart onder verhoogd toezicht.

In 2011 vielen naast de stichting Kontext nog drie instellingen onder verhoogd toezicht, maar de stichtingen Dock, Haarlem Effect en Patronaat vallen op basis van de meest recente gegevens onder normaal toezicht.

3.6.5 Bezuinigingen op verbonden partijen

In het coalitieakkoord zijn de bezuinigingen ingedeeld in vijf clusters. Een van deze clusters is Subsidies en verbonden partijen. Binnen dit cluster dienen de verbonden partijen bijna € 4,9 miljoen te bezuinigen in 2018 ten opzichte van 2010. Met uitzondering van het Noord-Hollands Archief en Recreatieschap Spaarnwoude realiseren alle partijen de gevraagde bezuinigingen. Voor het Archief komt de bezuiniging na gesprekken met de andere deelnemers uit op tien procent van de gemeentelijke bijdrage (exclusief huisvestingskosten): € 119.000 in plaats van de eerder opgenomen € 272.000. Vanwege de wettelijke taken van het Archief is een grotere bezuiniging niet mogelijk. Hiermee komt de totale bezuiniging op de verbonden partijen uit op ruim € 4,7 miljoen in 2018. Deze bijgestelde opbrengst aan bezuiniging is verwerkt in de Kadernota 2012. Voor het recreatieschap is nog niet duidelijk wat de gemeentelijke bijdrage de komende jaren gaat worden. Vooralnog is de eerder al opgenomen bezuiniging van € 24.000 in 2018 gehandhaafd.

3.6.6 Overzicht verbonden partijen

In onderstaand overzicht staat per verbonden partij aangegeven wie de deelnemers / aandeelhouders zijn, wat het doel is en wat het belang/risico is. De financiële bijdrage voor 2013 wordt kenbaar gemaakt via een subsidieregister. Dit register is een overzicht van aangevraagde, verleende en vastgestelde subsidies.

Gemeenschappelijke regelingen

Naam: Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK)
Doel: Uitvoeren van taken op het terrein van regionale Brandweerzorg, Meldkamer, Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen)
Programma: 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving
3 Welzijn, Gezondheid en Zorg
4 Jeugd, Onderwijs, Sport
Deelnemers: Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort
Belang Haarlem: 31%
Risicoclassificatie: 21,5 → normaal toezicht
Ontwikkelingen: Veranderende veiligheidsvoorschriften kunnen gevolgen hebben voor inhoud, omvang en kosten van de werkzaamheden. Daarnaast kan de herinrichting van het politiebestedel invloed hebben op de VRK, zowel bestuurlijk als operationeel.
Website: www.vrk.nl

Naam: Werkvoorzieningschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)
Doel: Uitvoering Wet Sociale Werkvoorziening
Programma: 7 Werk en inkomen
Deelnemers: Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort
Belang Haarlem: 85%
Risicoclassificatie: 23,3 → normaal toezicht
Ontwikkelingen: De landelijke wijzigingen in de wet- en regelgeving over de sociale werkvoorziening hebben ingrijpende gevolgen voor Paswerk. Dit geldt zowel voor het

aantal als de aard van de geplaatste SW- medewerkers, evenals voor de inhoud van de werkzaamheden van Paswerk. Ook voor de ambtelijke medewerkers heeft dit gevolgen. Ook wordt onderzocht wat de gewenste juridische vorm is waarin Paswerk haar werk zo optimaal mogelijk kan doen.

Website: www.paswerk.nl

Naam: **Recreatieschap Spaarnwoude**

Doel: Besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Deelnemers: Amsterdam, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen, Provincie Noord-Holland

Belang Haarlem: 13%

Risicoclassificatie: 21,4 → normaal toezicht

Ontwikkelingen: Momenteel wordt onderzocht in welke vorm het recreatieschap kan voortbestaan en wat daarin de rol van Haarlem is.

Website: www.recreatienoordholland.nl

Naam: **Noord Hollands Archief**

Doel: Beheren en beschikbaar stellen van rijks-, provinciale-, regionale- en gemeentelijke archieven

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Deelnemers: Haarlem, Velsen en het rijk

Belang Haarlem: 38%

Risicoclassificatie: 23,3 → normaal toezicht

Ontwikkelingen: Voor de nabije toekomst worden geen grote wijzigingen verwacht in de werkzaamheden van het Archief.

Website: www.noord-hollandsarchief.nl

Naam: **Cocensus**

Doel: Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen

Programma: 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Deelnemers: Haarlem, Haarlemmermeer, Hillegom, Beverwijk, Oostzaan en Wormerland.

Belang Haarlem: 38 %

Risicoclassificatie: 21,2 → normaal toezicht

Ontwikkelingen: Het streven is om geleidelijk het aantal deelnemers en/of klanten uit te breiden.

Website: www.cocensus.nl

Naam: **Samenwerking CAREL**

Doel: Centrale Administratie- en registratie Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten en Leerplicht

Programma: 4 Jeugd, Onderwijs, Sport

Deelnemers: Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort

Belang Haarlem: De gemeente Haarlem is centrumgemeente voor CAREL en beheert de middelen, coördineert het beleid en koopt de (regionale) uitvoering in.

Risicoclassificatie: De uitvoering van deze regeling is onderdeel van de gemeentelijke organisatie van Haarlem. Daarom is het niet mogelijk om een risicoclassificatie op te stellen.

Ontwikkelingen: Voor de nabije toekomst worden geen grote wijzigingen verwacht in de werkzaamheden.

Website: www.rmc-westkennemerland.nl

Stichtingen

Naam: **Stichting Parkmanagement Waarderpolder**

Doel: De ontwikkeling van het gebied Waarderpolder tot een volwaardig bedrijvenpark

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie
Deelnemers: Gemeente Haarlem, Industrie Kring Waarderpolder
Belang Haarlem: 50%
Risicoclassificatie: De omvang van de stichting (organisatie en financiën) en het financiële belang van Haarlem erin zijn van een dusdanig beperkte omvang dat het opstellen van een risicoclassificatie niet zinvol is.
Ontwikkelingen: Voor de nabije toekomst worden geen grote wijzigingen verwacht in de werkzaamheden.
Website: www.waarderpolder.nu

Vennootschappen

Naam: **NV SRO**
Doel: De exploitatie van sport-, recreatie-, onderwijs- en welzijnsfaciliteiten en het ter beschikking stellen van ruimte, faciliteiten, techniek en logistiek. Het verrichten van werkzaamheden en het verrichten van diensten en adviezen op het gebied van sport, recreatie, onderwijs en welzijn daaronder begrepen het organiseren van evenementen
Programma: 4 Jeugd, Onderwijs, Sport
Deelnemers: Haarlem, Amersfoort
Belang Haarlem: 50%
Risicoclassificatie: 23,1 → normaal toezicht
Ontwikkelingen: Mede onder invloed van de gemeentelijke bezuinigingen wordt onderzocht hoe de efficiency en effectiviteit kan worden verbeterd. Ook wordt de strategie van het bedrijf herzien. Onderwerpen die daarbij een rol spelen zijn consolidatie versus groei, winst versus kostenreductie en de juridische vormgeving van SRO.
Website: www.sro.nl

Naam: **Spaarnelanden NV**
Doel: Verzorgen van de huisvuilinzameling en (straat)reiniging
Programma: 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving
Deelnemers: Haarlem
Belang: 100%
Risicoclassificatie: 23,7 → normaal toezicht
Ontwikkelingen: In 2012 is een onderzoek (op grond van art 213a gemeentewet) gepubliceerd naar de doelmatige besteding van de afvalstoffenheffing. De aanbevelingen uit dit onderzoek worden in de tweede helft van 2012 doorgevoerd. Daarbij gaat het om twee hoofdzaken. Ten eerste verbetering van de relatie van de gemeente als eigenaar/aandeelhouder met Spaarnelanden. Dit betreft de zogenoemde verticale relatie in het besturingsmodel. En ten tweede verbetering van de relatie tussen de gemeente als opdrachtgever en Spaarnelanden als opdrachtnemer. De horizontale relatie in het besturingsmodel. In 2013 betreft Spaarnelanden haar nieuwe huisvesting aan de Ir. Lelyweg.
Website: www.spaarnelanden.nl

Naam: **Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)**
Doel: Bancaire dienstverlener
Programma: 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen
Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en het rijk
Belang Haarlem: 0,41%
Risicoclassificatie: Vanwege het geringe belang van Haarlem in de BNG is geen classificatie opgesteld.
Ontwikkelingen: Er worden geen veranderingen in de relatie tussen Haarlem en de BNG verwacht.
Website: www.bng.nl

Naam: **N.V. Nuon Energy**

Doel: Productie en leveringsbedrijf van energie
Programma: 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen
Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en het rijk
Belang Haarlem: 0,1%
Risicoclassificatie: Vanwege de verkoop van de aandelen door Haarlem is geen classificatie opgesteld.
Ontwikkelingen: Naast de veranderingen wegens de verkoop van de aandelen worden geen veranderingen in de relatie tussen Haarlem en Nuon verwacht.
Website: www.nuon.nl

Naam: **Liander N.V.**
Doel: Netbeheer (aanleg, onderhoud en het beheer van het energienetwerk), daarnaast distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers
Programma: 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen
Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en het rijk
Belang Haarlem: 0,1%
Risicoclassificatie: Vanwege het geringe belang van Haarlem in Liander is geen classificatie opgesteld.
Ontwikkelingen: Er worden geen veranderingen in de relatie tussen Haarlem en Liander verwacht.
Website: www.liander.nl

3.6.7 Overzicht grote gesubsidieerde instellingen

De relatie die de gemeente heeft met grote instellingen die meer dan € 0,5 miljoen per jaar subsidie van de gemeente ontvangen, wordt op dezelfde wijze vormgegeven als die met een formele verbonden partij. Het verschil met een formele verbonden partij is dat de gemeente bij de gesubsidieerde instellingen *niet* in het bestuur (directie of raad van toezicht) zit. Deze instellingen zijn dus bestuurlijk geheel zelfstandig; de gemeente geeft subsidie omdat de instellingen bepaalde werkzaamheden verrichten. Van de zestien grote gesubsidieerde instellingen valt alleen de stichting Kontext in de categorie verhoogd toezicht. Ook vorig jaar was dit voor Kontext het geval, zij het dat de score toen slechter was dan nu. Er is dus weldegelijk sprake van een verbetering, maar nog onvoldoende om in de categorie normaal toezicht te kunnen vallen. Drie andere organisaties zijn wel van verhoogd naar normaal toezicht overgegaan ten opzichte van vorig jaar. Dat zijn de stichtingen Dock, Haarlem Effect en Patronaat. De belangrijkste oorzaak hiervan is een verbetering van hun financiële positie.

Naam: **Stichting Blijfgroep**
Doel: Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld
Programma: 3 Welzijn, gezondheid en zorg
Risicoclassificatie: 22,3 → normaal toezicht
Website: www.blijfgroep.nl

Naam: **Leger des Heils**
Doel: Opvang van dak- en thuislozen
Programma: 3 Welzijn, gezondheid en zorg
Risicoclassificatie: 23,7 → normaal toezicht
Website: www.legerdesheils.nl

Naam: **Stichting Zorgbalans**
Doel: Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.
Programma: 3 Welzijn, gezondheid en zorg
Risicoclassificatie: 22,8 → normaal toezicht

Website: www.zorgbalans.nl

Naam: Stichting Dock

Doel: Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap

Programma: 3 Welzijn, gezondheid en zorg

Risicoclassificatie: 24,7 → normaal toezicht

Website: www.dock.nl

Naam: Haarlem Effect

Doel: Verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem

Programma: 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg 4 Jeugd, Onderwijs en Sport

Risicoclassificatie: 21,6 → normaal toezicht

Website: www.welzijnswerk-haarlem.nl

Naam: Stichting Kontext

Doel: Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden

Programma: 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg en 7 Werk en inkomen

Risicoclassificatie: 25,6 → verhoogd toezicht

Website: www.kontext.nl

Naam: Jeugdgezondheidszorg Kennemerland (onderdeel van Viva zorggroep)

Doel: Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.

Programma: 4 Jeugd, onderwijs en sport

Risicoclassificatie: 20,7 → normaal toezicht

Website: www.vivazorggroep.nl

Naam: Stichting Spaarne Peuters

Doel: Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam

Programma: 4 Jeugd, Onderwijs en Sport

Risicoclassificatie: 22,4 → normaal toezicht

Website: www.spaarnepeuters.nl

Naam: Stichting SportSupport

Doel: Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem

Programma: 4 Jeugd, onderwijs en sport

Risicoclassificatie: 22,6 → normaal toezicht

Website: www.sportsupport.nl

Naam: Stichting Hart

Doel: Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: verhoogd toezicht. De stichting is in 2011 ontstaan uit een fusie van drie organisaties: Volksuniversiteit, Muziekschool Zuid-Kennemerland en H'art. Over 2011 is een geconsoliceerde jaarrekening opgesteld, die een tekort vertoont. Voor de komende jaren is er nog geen sluitende begroting voor de stichting Hart. Op grond daarvan is de stichting ingedeeld in de categorie verhoogd toezicht.

Website: www.hart-haarlem.nl

Naam: Stichting Bibliotheek Haarlem en omstreken

Doel: Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zgn. Leasebibliotheek)

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 23,0 → normaal toezicht

Website: www.sbhaarlem.nl

Naam: **Stichting City Marketing Haarlem**

Doel: Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 19,5 → normaal toezicht

Website: www.vvvhaarlem.nl

Naam: **Stichting Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem**

Doel: Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 22,4 → normaal toezicht

Website: www.franshalsmuseum.nl

Naam: **Stichting Patronaat**

Doel: Verzorgen van optredens in het poppodium

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 23,5 → normaal toezicht

Website: www.patronaat.nl

Naam: **Stichting Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem**

Doel: Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 22,1 → normaal toezicht

Website: www.theater-haarlem.nl

Naam: **Stichting Toneelschuur**

Doel: Verzorgen van theater en filmvoorstellingen

Programma: 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Risicoclassificatie: 23,7 → normaal toezicht

Website: www.toneelschuur.nl

3.7 Grond- en vastgoedbeleid

De gemeente is eigenaar van grond en gebouwen die nodig zijn om ruimtelijke en/of maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Het Haarlemse grond- en vastgoedbeleid is het kader waarbinnen het gemeentelijk vastgoed wordt ontwikkeld en geëxploiteerd. In mei 2006 heeft de raad de Nota Grondbeleid (BIS 2006 466) vastgesteld. In deze nota is het grond- en vastgoedbeleid gezien tegen de achtergrond van de visie en ambitie van Haarlem en de wijze waarop de gemeente de regiefunctie in de stedelijke ontwikkeling vormgeeft.

Jaarlijks actualiseert en publiceert de gemeente in de Nota Grondprijzen (laatste versie BIS 2011 215857) de nadere invulling hiervan voor het uitgiftebeleid en het grondprijnsbeleid. In de Beheerverordening Grond- en Gebouwenexploitatie ('BGGE', BIS 2006 245744) zijn de algemene spelregels opgenomen uit het BBV, Besluit Begroting en Verantwoording verbijzonderd voor Haarlem. Daarin zijn onder meer uitgewerkt de richtlijnen voor de waardering en exploitatie van gronden en overig vastgoed, de bevoegdheden van college en raad en de regels die gelden voor toevoegingen en onttrekkingen aan de vastgoedreserves voor grondexploitatie, erfpacht en boven boekwaarde.

Economische recessie

Over het algemeen kan worden geconstateerd, dat de ruimtelijke ontwikkeling in Haarlem vanaf 2009 in de vertraging terecht is gekomen. De economische recessie, die daar aan ten grondslag ligt, heeft zoals de jaren hebben geleerd, tot uitstel en misschien wel afstel van meerdere ontwikkelingen geleid.

Stelselmatig worden sindsdien de lopende en op stapel staande projecten kritisch gemonitord op effectieve voortgang, risico's en haalbaarheid. Bij het doorrekenen van grondexploitaties zijn altijd conservatieve parameters en verwachtingen gehanteerd.

Hierdoor hebben tijdelijke daling of vertraging van inkomsten én uitgaven op de korte termijn geen structurele gevolgen voor de financiële positie van de gemeente. Dit kan voor sommige projecten wel het geval zijn als de recessie langere tijd aanhoudt.

Medio 2011 heeft het college de raad geïnformeerd over de wijze waarop eventuele problemen in lopende projecten worden gemonitord en bijgestuurd waar nodig en/of mogelijk. (BIS 2011 177867).

3.7.1 Grondexploitaties

Voor gebiedsontwikkelingen stelt de gemeente de kaders vast met projectdocumenten, waarin naast het te realiseren programma ook afspraken worden gemaakt over de planning en de financiële gevolgen van de projectuitvoering.

Grondexploitaties zijn een middel om de ambities van ruimtelijke en maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Te denken valt aan woningbouw, maatschappelijke zaken en infrastructurele zaken ten dienste van de gemeente. De grondexploitatie dient onder meer om de financiën (baten, lasten en risico's) van deze langdurige projecten actueel en overzichtelijk te houden.

Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG)

In overleg met de raad is in 2008 in de projectgroep informatiewaarde MPG besloten een knip te brengen tussen de verantwoording door het college over het gevoerde grondbeleid enerzijds en het meerjarenperspectief anderzijds. In de verantwoording over het gevoerde beleid ligt de nadruk op de resultaten van de afgelopen jaren en de gevolgen daarvan voor de reserve grondexploitatie. De verantwoording maakt onderdeel uit van de jaarrekening en het jaarverslag.

Het MPG gaat in op de verwachte toekomstige resultaten van de grondexploitaties, mede op basis van de resultaten van het afgelopen jaar en inschattingen van toekomstige ontwikkelingen. Het MPG wordt tegelijk met de kadernota opgesteld en aangeboden.

Rapportage en verantwoording

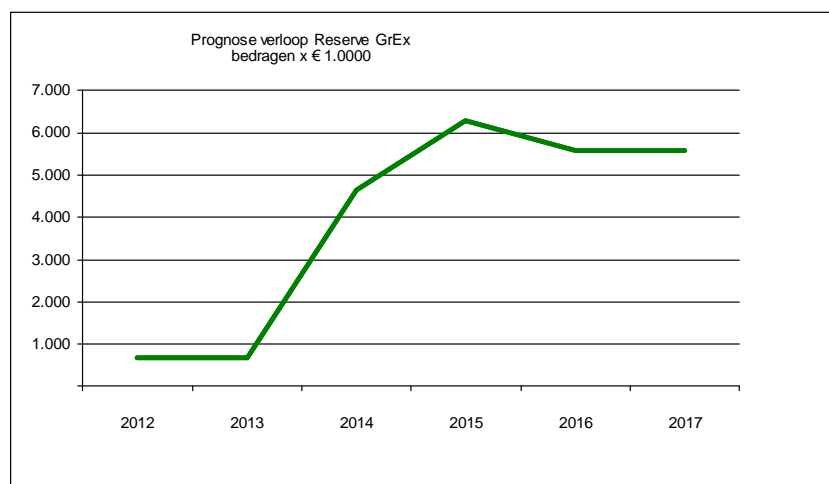
Op verzoek van de raad wordt het MPG opgenomen in de primaire begrotingscyclus. De saldi zijn budgetneutraal voor de begroting, omdat deze gescheiden geadministreerd worden. Wel biedt deze methodiek een actiever en efficiënter inzicht in het financieel verloop van de grondexploitaties. Het is ook de bedoeling dat de investeringskredieten binnen de grondexploitaties op het MPG afgestemd worden. Het college is van plan dit per 1-1-2013 in te doen voeren. Dat betekent dat eenmaal per jaar het MPG wordt aangeboden en tussentijds op afwijkingen / actualiteiten gerapporteerd wordt via de reguliere begrotingscyclus. Zo nodig wordt binnen de geldende richtlijnen een voorstel tot een begrotingswijziging voorgelegd.

Algemene reserve grondexploitaties

De algemene reserve Grondexploitaties is een algemene risicoreserve ter dekking van risico's van grondexploitaties. De voordelige resultaten op grondexploitaties worden aan deze reserve toegevoegd en nadelige resultaten worden er aan onttrokken. Zodra een risico wordt voorzien of muteert wordt dit volgens de regels direct opgenomen in een mutatie in de reserve. Dit wordt de raad in de jaarrekening en kadernota (met het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties als bijlage) voorgelegd.

In onderstaand overzicht zijn de (verwachte en/of al besloten) toekomstige mutaties in de reserve grondexploitatie weergegeven, op basis van de prognose van de vastgestelde Kadernota 2012.

PROGNOSE Verloop reserve grondexploitaties (bedragen x € 1.000)	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Saldo begin van het jaar	190	690	690	4.648	6.277	5.577
Bij: winstneming Doctorshof/Schalkwijk	500					
Bij: opbrengsten afkoop erfpachten	pm	pm	pm	pm	pm	
Af: motie 63/Amerikaweg				-700	-700	
Liquidatie Grex Raaks				2.329		
Liquidatie Grex Ripperdatterrein			3.958			
Stand per einde jaar	690	690	4.648	6.277	5.577	5.577

De gewenste minimale omvang van een reserve grondexploitatie wordt voorlopig nog niet gerealiseerd en het kost zelfs moeite om niet weer in de rode cijfers te belanden, zoals in 2011. De feitelijke ontwikkeling van de omvang van deze reserve is van veel en deels niet-beïnvloedbare factoren afhankelijk. Vooral de gevolgen van de recessie en de mate waarin deze verder doorwerken in de kosten en baten van de grondexploitaties, maken een terughoudende aanwending van deze reserve in de komende jaren noodzakelijk.

Begroting- en activiteiten grondexploitaties 2013 en programma 5

De begroting van en de beschrijving van de activiteiten voor 2013, evenals de invulling van de verschillende doelstellingen van programma 5: Wonen, Wijken en Ruimtelijke Ontwikkeling, zijn weergegeven in het pasgeleden gepresenteerde MPG 2012 (BIS 2012 258409).

Hieronder in het kort weergegeven de activiteiten die gepland staan voor 2013.

MPG Lijst Complexen Begroting 2013					
Bedragen x 1000 Eur ; prijspeil 01-01-2013					
Complex nummer	Omschrijving	Lasten 2013 (MPG2012)	Baten 2013 (MPG2012)	Toelichting prestaties	Risico's
Zelfstandige complexen					
17	Ripperda	270	-887	verkoop laatste fase (III)	Uitstel afname
14	Raaks	890	-1.274	afroning laatste fase	stagnatie en temporisering
79	Deli	11	-20	kapitaalslasten	graszaadsscenario
157	Badmintonpad	1.435	-515	verwerving, inrichten openbare ruimte.	g.b.
Zelfstandige complexen		2.605	-2.697		0
Programma Waarderpolder					
5	WP Revit. Noord Oost	434		kapitaalslasten	graszaadsscenario
7	WP Revit. Noord West	9		kapitaalslasten	graszaadsscenario
10	WP Revit. Zuid West (EBH)	61		kapitaalslasten	uitstel afname, Fortress
98	WP Niet Revit./ vanaf 2012 Vereeningsexploitatie		-624	rentevoeging boekwaarde	<>
Waarderpolder/EBH		503	-624		0
Programma Schalkwijk 2000+					
48	Schalkwijk 2000 Programma	1.397	-325	programmakosten & bijdragen water	geen
36	Europawijk-Zuid	2.082	-300	uitvoering IVOREZ & uitgifte locatie 5	aanbestedingsvoordelen
37	023 Haarlem	1.775	-1.627	uitvoering uitgifte	stagnatie 023-Oost
42	Aziëweg	602	-4.500	verwachte uitgifte	uitstel afname (voorzien)
43	Meerwijk Centrum	647	-1.331	verwachte uitgifte laatste fase	uitstel verkoop / bijstelling programma
Schalkwijk		6.503	-8.082		0
Programma Spoorzone					
110	Spoorzone Programma	42		kapitaalslasten	voorzien
115	Spoorzone Oostpoort Oost Fase II	201		kapitaalslasten	conform graszaadsscenario
94	Spoorzone Oostpoort West	-144	-1.443	verkopen rond Amcorterrein	geen bijz
113	Spoorzone Scheepmakerskwartier	100	-1.920	doorstart ontwikkeling fase 1	risico's voorzien in doorstart
159	Spoorzone Scheepmakerskwartier Fase 2	17		kapitaalslasten	risico's voorzien in doorstart
Spoorzone		216	-3.363		0
Programma Delftwijk					
130	Delftwijk Programma	726	-1.000	uitvoering conform planning	opstart: DW-Zuid
133	Delftwijk Marsmanplein	34	-14	afroning	geen
134	Delftwijk Middengebied	1.316		uitvoering inrichting	geen bijz, aanbestedingsvoordelen
135	Delftwijk Delftplein	2		kapitaalslasten	
Delftwijk		2.078	-1.015		0
Zomerzone					
141	Zomerzone Zuidstrook	128	-129	start bouwfase middendeel	geen bijz
91	DSK	532	-127	afroning Fase 2 (start bouw school)	geen bijz
Zomerzone		660	-255		0
Hoofdstuk 1 overigen					
32	Houtmarkt 7 Fiets'n fabriek	299		kapitaalslasten	uitstel verkoop
Hoofdstuk 1 overigen		299			0
Totaal Hoofdstuk 1		12.865	-16.036		0

Zelfstandige complexen

Het programma van de laatste woningblokken van Ripperda vlot niet, de ambitie van de ontwikkelaar is dat de start verkoop in 2013 zal gaan lukken.

De uitvoering van de laatste fase wordt herzien. De uitgangspunten van destijds, zoals neergelegd in de realisatieovereenkomst met de MAB uit 2002, worden herijkt en aangepast aan de huidige tijd. Dat resulteert in een geactualiseerd Programma van Eisen en een ontwikkel- cq verkoopstrategie.

De sanering van het Deli terrein wordt afgerond en de stagnatie is een feit geworden. Tegenvallers zijn doorgerekend in het graszaadsscenario.

Het project Badmintonpad is in afrondende fase: recentelijk is de financiering van Badmintonhal rond gekomen.

In de Noordkop Waarderpolder worden de werkzaamheden afgerond en de openbare ruimte geschikt gemaakt voor de toekomst. Op project Nieuwe Energie zijn er onderhandelingen gaande met de afnemer.

Schalkwijk 2000+

Voor project Schalkstad is een Publiek Private Samenwerking opgericht met de VVE van winkeliers in het gebied en worden de eerste ontwikkelfases uitgewerkt, projectuitgaven worden gedaan in de PPS en zien we binnen de grondexploitatie daarom niet meer terug.

Op de Aziëweg wordt hard gewerkt aan oplossingen om de ontwikkelingen mogelijk te maken. Europawijk en Meerwijk-Centrum lopen, hoewel vertraagd, nog door.

Spoorzone

In 2013 zal het deel van het Amcor terrein dat is aangemerkt om te worden verkocht ook daadwerkelijk worden verkocht. Van het Amcor terrein dat dan nog niet is verkocht resteert daarna een beperkt deel dat tegen een marktconforme prijs wordt verhuurd aan Connexxion.

Het plan gebied Scheepmakerskwartier wordt in 2 fasen tot uitvoering gebracht. In 2013 start de ontwikkeling van de eerste fase door ontwikkelaar Principaal/De key met het bouwrijp maken van de grond en het verkopen van de eerste woningen.

Delftwijk

De meeste noordelijke deelprojecten van Delftwijk worden voltooid en de aanleg van het wijkpark is in volle gang. Aan de herziene plannen voor Delftwijk-Zuid zijn in de maak.

Zomerzone

Woningtransformatieproject Zuidstrook is werkelijk gestart en de corporaties gaan de woningbouw na de bouwvak 2012 starten. Tevens zijn er zijn vorderingen in de herontwikkeling van het voormalige Slachthuisterrein.

In 2013 zullen de werkzaamheden die moeten leiden tot de bouw van de gezamenlijke scholen aan het van Zeggelenplein een aanvang nemen. De voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van de school binnen de grondexploitatie DSK zijn gestart en de aanbesteding van de bouwopdracht voor de school wordt voorbereid.

FUCA

Het programmaonderdeel Westergracht wordt nog in 2012 zeer sober hersteld en in de markt gezet. In de Ruychaverstraat is in 2012 een koopovereenkomst gesloten en worden de woningen in de markt gezet. Bij voldoende verkoop worden de woningen ook gerealiseerd. Daarmee wordt het laatste programmaonderdeel van het FUCA project afgerond.

3.7.2 Overige Vastgoedexploitaties (hoofdstuk 2)

Vastgoedbezit brengt risico's en onderhoud met zich mee en zeker in tijden dat de markt veranderd door de economische recessie. Dit komt nu naar voren omdat er geen of weinig panden verkocht kunnen worden en ook de prijszetting onder spanning staat. Dit komt tot uiting in de reserve Vastgoed. Aan deze reserve worden de gerealiseerde meeropbrengsten boven de boekwaarde bij het afstoten van niet-strategisch bezit toegevoegd. Vanuit deze reserve worden onttrekkingen gedaan waarover de raad beslist. De verwachte netto verkoopopbrengsten worden momenteel niet meer gehaald.

Per 31 december 2012 is de verwachting dat het saldo van de reserve € 1.697.000 is. Het verloop van de reserve kunt u zien in onderstaand overzicht en wordt vanaf 2013 bijgesteld.

Verloop reserve vastgoed	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Saldo begin van het jaar	3.342	1.697	1.697	2.697	3.697	3.697
Bij: netto verkoopopbrengsten	1.000	1.000	1.000	1.000		
Af: naar algemene middelen	-1.000	-1.000				
Af: onttrekking Zwemmerslaan vml Schoter Scholengemeenschap (2012/30885)	-1.000					
Af: Onttrekking handhaving annex. Gemeentegrond (2011/218730)	-45					
Af: Verkoop en herontwikkeling Brinkmann (2012/76955)	-100					
Af: Verkoop en herontwikkeling Brinkmann (2011/117120)	-100					
Af: Erste tranche afwaardering MVA (kadernota 2012)	-400					
Saldo einde van het jaar	1.697	1.697	2.697	3.697	3.697	3.697

Het gemeentelijk vastgoedbezit is een belangrijk instrument voor de realisatie van fysieke en maatschappelijke doelstellingen en het kan dan ook daarop strategisch worden ingezet.

Een professioneel zicht in de totale vastgoedportefeuille wordt daartoe opgezet, evenals de inrichting van de strategische, tactische en operationele advisering op de diverse niveaus en beleidsterreinen.

Het jaar 2012 staat voor het gemeentelijk vastgoed in het teken van inventariseren, kwantificeren en kwalificeren op de diverse bedrijfsvoeringsaspecten.

In 2013 wordt er een volgende kwaliteitsslag gemaakt: de verdere professionalisering, mede gerelateerd aan de reorganisatie van de afdeling Vastgoed; op weg naar een kleine, hoogwaardige en adaptieve organisatie. De thema's die hierbij spelen, zijn:

- Het strategisch vastgoed – en daarmee ook het niet-strategische vastgoed – wordt in kaart gebracht en een meerjarenperspectief wordt uitgewerkt. Een aanzet daartoe wordt in het laatste kwartaal van 2012 opgestart;
- Het maatschappelijk vastgoed wordt in kaart gebracht. Daarna worden maatregelen genomen om verhuurelementen te optimaliseren en subsidies transparant te verlenen; ook hiertoe wordt een aanzet in het laatste kwartaal van 2012 opgestart.

Nadat de afdeling Vastgoed begin 2013 is gereorganiseerd, wordt onderzocht welke (delen van) taken van het vastgoedbeheer kunnen worden uitbesteed. Hierbij dient de volgende kanttekening te worden gemaakt: outsourcen gaat niet alleen over uitbesteding van taken maar ook juist over de implementatie van een nieuwe werkwijze: het op een aansprekende manier geven en nemen van verantwoordelijkheid. Het gaat hier om regievoering waarbij er een intensieve kennisuitwisseling en co-creatie wordt aangegaan met de partner(s) en waarbij gezamenlijk wordt gebouwd aan de toekomst van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.

3.7.3. Erfpacht

Op dit moment heeft de gemeente ca. 336 erfpachtrelaties. Het doel van de uitgifte in erfpacht is:

- Behoud van de toekomstige waardeinstijging van de grond voor de gemeenschap;
- Behoud van de toekomstige beschikking en sturing;
- Behoud van een (door indexering en waardebeoordeling bij het verstrijken van de tijdvakken van de overeenkomsten) relevante gemeentelijke inkomstenbron.

In 2013 wordt ook het erfpachtbeleid herzien en daarmee ook de erfpachtrelaties, dit in het licht van het meerjarenperspectief vastgoed.

3.8 Sociaal domein

Inleiding

Op 28 juni stelde de raad de kaderstellende nota 'Samen voor elkaar' vast. Daarin zijn de kaders voor de transitie in het hele sociaal domein vastgelegd. Dit is onder andere in de veranderboodschap omschreven.

Het systeem van maatschappelijke ondersteuning en activering (inclusief re-integratie) staat onder grote druk. Er is steeds minder geld voor professionele ondersteuning en begeleiding terwijl de behoefte aan ondersteuning juist groeit. Dat vereist een ander systeem, waarbij de overheid streeft naar verbeteringen en daarnaast vaker een beroep doet op de burger, op de professionele partners, op solidariteit en zorgzaamheid.

Wat betekent dat voor Haarlem? We spreken burgers aan op eigen verantwoordelijkheid; wat kunnen ze zelf doen? De gemeente neemt Haarlemmers minder bij de hand en stimuleert ze om voor zichzelf en anderen te zorgen:

- Eigen kracht: Haarlemmers hebben zelf de regie; wat kunnen zij wèl?
- Zelfredzaamheid: Haarlemmers kunnen zelfstandig functioneren, eventueel met hulp.
- Actief burgerschap: Haarlemmers doen mee vanuit eigen mogelijkheden en wederkerigheid.

De gemeente steunt Haarlemmers in hun zelfredzaamheid en in hun hulp aan anderen. Zo is er hulp op maat voor mensen die tijdelijk de regie over hun leven kwijt zijn. Er is een vangnet voor de kwetsbaarste mensen.

In Haarlem maken we de stad samen; als inwoners, opvoeders, kinderen en jongeren, ouderen, ondernemers, sociaal-maatschappelijke organisaties en als gemeente. We zijn er samen voor elkaar.

Daarnaast is in de Kadernota 2012 een paragraaf sociaal domein opgesteld. Binnen dit domein, opgevat als het totaal van de programma's 3, 4 en 7, zijn veel grote ontwikkelingen gaande. Met de geïntegreerde presentatie in een aparte paragraaf krijgt het onderwerp extra aandacht en bespreken we de ontwikkelingen in de verschillende beleidsvelden in samenhang met elkaar.

In navolging van de nota 'Samen voor elkaar' en de kadernota wordt in de begroting 2013 de samenhang binnen het hele sociaal domein gepresenteerd met deze paragraaf.

In 2013 wordt nagegaan op welke wijze het sociaal domein, inclusief bijbehorende effecten en indicatoren, geïncorporeerd kan worden in de programmabegroting 2014.

Ontwikkeling na opstellen van de kadernota 2012

Vlak na de publicatie van de kadernota vond een ingrijpende politieke ontwikkeling plaats waardoor onzekerheid is ontstaan over twee van de voorgenomen decentralisaties. Er vindt een heroverweging plaats van de decentralisatie die samenhangt met de Wet werken naar vermogen (Wwnv). De decentralisatie van de AWBZ begeleiding/ dagopvang is uitgesteld met tenminste één jaar. Een aantal andere wijzigingen in de AWBZ vinden in 2013 wel doorgang: extramuralisering en het scheiden van wonen en zorg in de verpleeghuiszorg. Hierdoor zullen bewoners een toenemend beroep op de gemeente doen voor ondersteuning bij het langer zelfstandig blijven wonen.

De veranderboodschap voor de transitie van het sociaal domein blijft onveranderd. De transitie binnen het sociaal domein is van groot belang en strekt zich uit over meerdere jaren. De decentralisatie van de AWBZ begeleiding zal naar verwachting in de komende jaren toch doorgang vinden. De decentralisatie van de jeugdzorg gaat volgens planning in 2015 van start. Daarmee wordt ook het programma Samen voor Elkaar op de voorgenomen wijze voortgezet.

Het programma Samen voor Elkaar

- Programma-activiteiten / capaciteit + budget
In de Kadernota 2012 zijn voor de transitie voor het programma Samen voor elkaar middelen gereserveerd voor de periode 2013 tot en met 2016. In het begrotingsjaar 2013 is een bedrag

beschikbaar van € 1.520.000. Hiervan wordt € 380.000 ingezet voor aanvullende personele inzet voor het programma. Wanneer gemeentelijke medewerkers ingezet worden voor het programma en zij niet intern vervangen kunnen worden, wordt externe capaciteit ingehuurd. Ook wordt externe expertise ingehuurd die binnen de gemeente niet (in onvoldoende mate) aanwezig is. In 2013 worden activiteiten georganiseerd waarbij professionals en burgers betrokken worden. Voor deze activiteiten en de alle daarbij behorende kosten en voor de gemeentebrede communicatie wordt € 100.000 ingezet. De projecten BUUV en wijkcoaches Boerhaavewijk worden in 2013 gecontinueerd. Hiervoor is respectievelijk € 270.000 en € 370.000 beschikbaar. Vanaf 2014 wordt BUUV ondergebracht bij een of meerdere partners in de stad. Voor het project wijkcoaches wordt in 2013 besloten over continuering. Voor beide innovatieve projecten geldt voor de financiering vanaf 2014 de afweging “nieuw voor oud”.

Voor de overige innovatieve projecten is een bedrag van € 400.000 beschikbaar. In het uitvoeringsprogramma Samen voor elkaar 2013 worden nadere doelen en de inzet van personeel en financiën per project beschreven.

- De decentralisaties in 2013

Door het Lenteakkoord is de decentralisatie van de begeleiding /dagopvang uitgesteld met tenminste een jaar. We maken daarom een pas op de plaats met het voorbereiden van de uitvoeringsorganisatie voor de decentralisatie (inkoopstrategie, verordening, bemensing en inrichting loket, kwaliteitsbeleid), maar zorgen wel dat we voorbereid zijn op het moment dat er duidelijkheid komt over het doorgaan van de decentralisatie. De plannen die we tot nu toe ontwikkeld hebben liggen dan ‘op de plank’.

De voorbereiding op de decentralisatie heeft ook veel opgeleverd wat breder toepasbaar is, en waar we gewoon mee door willen gaan. Kern daarvan is dat er een brug geslagen is tussen zorg en welzijn, tussen de AWBZ en de Wmo, tussen gemeenten en de zorgsector. We willen de samenwerking met de zorgsector (Zorgkantoor, Vereniging Bedrijfstak Zorg en individuele zorgaanbieders) met kracht voortzetten en daartoe een gezamenlijk (innovatie)programma ontwikkelen. We anticiperen daarmee op toekomstige ontwikkelingen, maar ook in het hier en nu heeft samenwerking wederzijdse voordelen. We betrekken ook Wmo-raden, cliëntenorganisaties en regiogemeenten daarbij.

In het Lenteakkoord is opgenomen dat de Wwnv niet doorgaat. Hoewel de Wwnv daarmee van de baan is, blijven de maatschappelijke, economische en financiële overwegingen om het stelsel van sociale zekerheid meer activerend te maken onverkort van kracht. Haarlem komt met een Uitgangspuntennota om het arbeidspotentieel van mensen in de bijstand zoveel mogelijk te benutten. In de nota komen uitgangspunten over bemiddeling door derden (Paswerk en andere bemiddelaars), andere vormen van samenwerking om mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt te activeren en de werkgeversdienstverlening (inrichten Werkplein en werkgeversservicepunt). Na vaststelling van de Uitgangspuntennota door de raad gaat in 2013 verdere uitwerking en implementatie van start.

Ten aanzien van de decentralisatie van de jeugdzorg is geen verandering opgetreden. De decentralisatie vindt vanaf 2015 plaats. In 2013 wordt verder gewerkt aan de voorbereiding.

- De maatschappelijke doelen en effecten binnen het sociaal domein worden in 2013 nog beschreven bij de drie onderscheiden programma's. In de begroting 2014 wordt het sociaal domein geïntegreerd inclusief de daarbij behorende effectindicatoren.

Bijstelling globale risico-inventarisatie Sociaal Domein

Als gevolg van de besluitvorming door de decentralisatie in het Lenteakkoord kan het risico van de kortingen en bezuinigingen van de decentralisaties bijgesteld worden naar circa € 3 miljoen in 2016. Dit risico is direct gerelateerd aan de efficiencykorting van tien procent op het budget dat naar de gemeente wordt overgeheveld bij de decentralisatie van de jeugdzorg.

Deze taakstelling komt bovenop de bestaande taakstellingen voor het sociaal domein in de periode tot 2018, waaronder Hof 2.0 (€ 1,8 miljoen) en Kans en Kracht (€ 1,3 miljoen). De risico's van de zogenaamde open-einderegelingen zijn opgenomen in de berekening van de gewenste hoogte van de algemene reserve.

Deel 4 Besluit

Besluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. De raad stelt de Programmabegroting 2013-2017 vast met de daarin opgenomen meerjarenraming.
2. De raad stemt in met de extra bezuinigingsvoorstellen uit paragraaf 1.6 van deze programmabegroting en deze financieel technisch te verwerken in de begroting 2013 door middel van de eerste suppletoire begrotingswijziging 2013.
3. De raad stemt in een bestemmingsreserve te vormen uit de algemene reserve voor de lasten en baten die zijn gemoeid met de frictiekosten als gevolg van de formatiereductie.
4. De raad stelt het Investeringsplan 2012-2017 vast (zie bijlage 5.1).

Gedaan in de vergadering van 8 november 2012.

De griffier

De voorzitter

Deel 5 Bijlagen

Bijlage 5.1 Investeringsplan 2012-2017

Het concept investeringsplan 2012-2017 is als bijlage bij de kadernota opgenomen. Vaststelling van het investeringsplan vindt plaats bij de begrotingsbehandeling. In de periode tussen kadernota en begroting zijn er, onder andere door verwerking van de amendementen bij de kadernota, nog wijzigingen in het investeringsplan doorgevoerd. De wijzigingen zijn vermeld en toegelicht in paragraaf 1.7 van de programmabegroting. Hieronder worden per programma de definitieve investeringen weergegeven.

Programma 1 Burger en Bestuur

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
01.3 Dienstverlening	11.03	Kassa systeem	C	5	-	0				75.000			75.000
	11.04	Pinautomaten	C	5	-	0		25.000					25.000
	13.02	Digitaal ontsluiten brondocumenten	B	5	-	189.725	10.977						200.702
	AR.02	Vervanging bedrijfsauto geo-informatie	C	5	-	0	36.000						36.000
	DV.02	Paspomaat klantcontactcenter/waardedocument-systeem	C	10	-	200.157	29.843						230.000
	DV.04	Vervanging GEO/BAG applicatie	B	5	-	0			180.000	20.000			200.000
	DV.06	Vervanging Klantbegeleidingssysteem	B	5	-	0			100.000	20.000			120.000
Totaal 01.3 Dienstverlening						389.882	76.820	25.000	180.000	195.000	20.000		886.702
Totaal programma 1						389.882	76.820	25.000	180.000	195.000	20.000	0	886.702

Programma 2 Veiligheid, Vergunningen en Handhaving

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
02.3 Int.vergunningverlening	12.18	Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)	A	5	-	0			500.000				500.000
Totaal 02.3 Int.vergunningverlening						0			500.000	0			500.000
Totaal programma 2						0	0	0	500.000	0	0	0	500.000

Programma 4 Jeugd, Onderwijs en Sport

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekk. investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal		
04.1 Jeugd	85.90	Aanpassen gebouw MFC Ambonstraat	A	15	Huur (100%)	15.844	114.156						130.000		
Totaal 04.1 Jeugd						15.844	114.156						130.000		
04.2 Onderwijs	76.01	VMBO scholen	A	40	Verkoop	61.772.653	50.000	1.523.581					63.346.234		
		VMBO scholen grondkosten	A	0	Verkoop	2.882.858								2.882.858	
	77.01	SHO Bouw Al Iklaas	B	40	-		0					1.748.775		1.748.775	
		SHO Bouw Beatrix	A	40	-		1.592.718	1.701						1.594.419	
		SHO Bouw Bos en Vaart	B	40	-		183.310	750.000	1.805.312					2.745.941	
		SHO Bouw Coornhert	B	40	-		312.745	622.207	600.000					1.534.952	
		SHO Bouw Daaf Geluk	B	40	-		2.648.740	2.166.950						4.815.690	
		SHO Bouw De Schakel	B	40	-		120.000	2.280.000						2.400.000	
		SHO Bouw De Schelp	B	40	-		99.203		942.025	942.025				1.983.253	
		SHO Bouw De Wilgenhoek	B	40	-		30.100		452.145					482.245	
		SHO Bouw Eerste Christelijk Lyceum	A	40	-		2.212.195	222.843	837.157					3.272.195	
		SHO Bouw Gunning	B	40	-		0	800.000	450.000					1.250.000	
		SHO Bouw Kon. Emmaschool	B	40	-		292.665	1.194.835						1.487.500	
		SHO Bouw locaties Semmelweis- en Ramaerstraat, Don Bosco	B	40	Externe dekking		0		5.482.736						5.482.736
		SHO Bouw Mgr. Huibers i.c.m de Piramide	B	40	Verkoop		0		1.385.811	3.548.853					4.934.664
		SHO Bouw Molenwiek	B	40	-		0		256.914						256.914
		SHO Bouw Trapeze	B	40	-		92.080		200.000						292.080
		SHO Bouw Zonnewijzer	B	40	-		0	73.667							73.667
		SHO Herstructurering Fl. V. Adrichemlaan, de Piramide locaties Semmelweis- en Ramearstraat, Don Bosco en J.J. Dumont	B	40	-		0		103.179						103.179
		SHO Renovatie De Dreef	A	40	-		1.168.076	1.642.385							2.810.461
SHO Rudolf Steiner Leerweg Ondersteunend Onderwijs	B	40	-		0		1.130.000						1.130.000		

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekk. investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
		SHO Eerste inrichting	B	15	-	0	22.017						22.017
		SHO Lokaal bewegingsonderwijs Teyler	B	40	-	0			2.433.460				2.433.460
		1e inrichting groep 14-16 Vrije School OLP/Meub.	B	10	-	0	39.475						39.475
		1e inrichting groep 8 OLP Molenwiek	B	8	-	0	6.764						6.764
		1e inrichting groep 1-5 Talenten OLP/meub.	B	10	-	0	111.652						111.652
		1e inrichting: groep 25/26 OLP + meub. Ark	B	15	-		26.320						26.320
		1e inrichting: groep 16/17 OLP + meub. Bavinck	B	15	-		19.920						19.920
		1e inrichting: groep 18/19 OLP + meub. Emmaschool	B	15	-		33.080						33.080
		1e inrichting: groep 18/19 OLP + meub. 1e Chr. Lyceum	B	15	-		180.190						180.190
		1e inrichting gymlokaal Daaf Geluk	B	15	-		49.625						49.625
		1e inrichting gymlokaal Sancta Maria	B	15	-		22.165						22.165
		SHO Bouw De Cirkel	B	40	-	24.112	300.000	277.896					602.008
		SHO 2012 Uitbreiding Zonnewijzer	B	40	-	0		250.000	595.400				845.400
		SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt	B	40	Verkoop	0	704.468	3.090.642					3.795.110
		Vorbereidingskrediet ML King/Hildebrandt	A	40	-	195.533							195.533
		SHO 2012 Bouw Sint Bavo	B	40	-	0			273.000				273.000
		SHO Bouw De Ark (excl. grond)	B	40	-	3.130.776	2.751.925	21.143					5.903.844
		SHO Bouw De Ark (grond)	B	0	-	803.955							803.955
		Peuterspeelzaal de Ark	C	40	-	250.000							250.000
		SHO Bouw Parkrijkschool	B	40	Verkoop	0		300.000					300.000
		SHO Bouw De Wadden I.c.m. Mgr. Huibers/Brandaris	B	40	Verkoop	0		1.385.811					1.385.811
		SHO Bouw De Wadden: icm Huibers/Brandaris	B	40	-	0		203.809					203.809
		SHO gymlokaal M.L.	B	40	-	0	400.000	545.012					945.012

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekk. investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
		King/Hildebrandt											
		SHO 2012 Lokaal bewegingsonderwijs Gonnestraat	B	40	-	0	200.000	625.000					825.000
		SHO Bouw Ter Cleeff/Tetterodestraat / Vrijeschool	A	40	-	1.383.564	406.724						1.790.288
		SHO 2012 Bouw Teyler	B	40	-	0	768.542						768.542
		SHO 2012 Uitbreiding Oost ter Hout	B	40	-	0	200.000	1.000.000	100.000				1.300.000
		SHO Algemeen vormend onderwijs Schalkwijk	B	40	Verkoop	0		5.548.128					5.548.128
Totaal 04.2 Onderwijs						79.195.284	16.047.454	22.868.173	13.440.866			1.748.775	133.300.552
04.3 Sport	50.99	Kleine investeringen	B	10	-	0		55.000					55.000
	81.06	Grasvelden Renovatie grassportvelden	C	10	-	629.334		126.050	126.050	126.050	126.050	126.050	1.259.586
		Renovatie natuurgrassportveld veld 5 Kon. HFC	A	10	-	0	92.438						92.438
		Renovatie natuurgrassportveld veld HKL	A	10	-	0	109.504						109.504
	81.07	Kunstgrasvelden Toplaag Haarlem Kennemerland	A	10	-	0	380.672						380.672
	81.20	Abri's tennisbanen Pim Mulier	A	10	-	0	55.000						55.000
	81.27	Achterstallig onderhoud kleedaccommodaties	A/C	40	-	0	319.279	529.412	529.412	529.412	529.412	529.412	2.966.338
		Kleedgebouw Rugbyclub Haarlem (v.d. Aart)	A	40	-	0	300.000						300.000
		Aanbouw kleedgebouw voetbalvereniging DSS (v.d. Aart)	A	40	-	0	540.000						540.000
		Renovatie kleedgebouw voetbalvereniging DSS (v.d. Aart)	A	40	-	0	216.000						216.000
		Renovatie kleedkamers Kanovereniging	A	40	-	0	55.000						55.000
	81.28	Achterstallig onderhoud sportvelden: onderbouw	C	30	-	0	0	260.504	260.504	260.504	260.504	260.504	1.302.521
		Achterstallig onderhoud sportvelden: toplagen	C	10	-	0	0	529.412	529.412	529.412	529.412	529.412	2.647.059
	SZ.104	Vervanging kleedgebouw HC Saxenburg	A	40	-	0	420.168						420.168
	SZ.93	Vervanging topplaag veld 2 DSS	C	10	-	0		336.134					336.134

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekk. inves- tering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
		Kennemerland											
	SZ.94	Vervanging toplaag veld 2 Geel Wit	C	10	-	0			336.134				336.134
	SZ.95	Vervanging toplaag veld 2 Olympia	C	10	-	0			336.134				336.134
	SZ.96	Vervanging toplaag veld HKC Haarlem	C	10	-	0			126.050				126.050
	SZ.97	Vervanging toplaag veld C.S.V. Rapid Kleinhout	C	10	-	0			126.050				126.050
	SZ.91	Herinrichting sportcomplex Zeedistelweg	A	30	-	662.494	128.018						790.512
Totaal 04.3 Sport						1.291.828	2.616.079	1.500.378	2.705.882	1.445.378	1.445.378	1.445.378	12.450.302
Totaal programma 4						80.502.956	18.777.689	24.368.551	16.146.748	1.445.378	1.445.378	3.194.153	145.880.854

Programma 5 Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking inves- tering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
05.3 Ruimt.Ontw.	SZ.113	Krediet anterieure overeenkomsten	B		-	108.515	500.000						608.515
Totaal 05.3 Ruimt.Ontw.						108.515	500.000						608.515
05.4 Vastgoed	53.01	Verplaatsing kinderdagverblijf De Springplank	A	20	-	0	325.000						325.000
	84.01	Vervangingsinvestering Schouwburg	B	5	Deel kap.ln. reserve podia	0		650.000					650.000
	84.02	Philharmonie Vervanging toneeltechnische installatie	A	5	-	0	10.000			10.000			20.000
	84.03	Toneelschuur Vervanging licht/geluid en automatisering	A	5	-	327.425		41.332	142.210	134.128			645.095
		Toneelschuur vervanging theatertechniek en vaste inrichting	A	10	-	0	150.000	1.261.000					1.411.000
	FH.11	Asbest verwijdering Frans Halsmuseum	C	10	-	221.380	100.000						321.380
	FH.12	Inrichtingskosten depot Frans Hals Museum	A	20	-	0	590.000						590.000
	SZ.111	Vervangingsinvesteringen Patronaat	A	5	Deel kap.ln. reserve podia	42.694	557.306			659.133	42.694	557.306	1.859.133
	SZ.112	Vervangingsinvesteringen Philharmonie	A	10	-	0				489.221			489.221
	SZ.114	Verbouwing kleine zaal/café Patronaat	A	20	Bijdrage kap.ln. Patronaat	0	320.000						320.000
	VG. ON	Reservering levensduurverlengend onderhoud gemeentelijk bezit	C	15	-	0	892.210	812.252	597.000				2.301.462
		Restauratie toren Nieuwe Kerk	A	15	-	0	618.538						618.538
	SZ.115	Vervangingsinvesteringen Philharmonie	A	12	-	0						23.415	23.415
Totaal 05.4 Vastgoed						591.499	3.563.054	2.764.584	739.210	1.292.482	42.694	580.721	9.574.244
Totaal programma 5						700.014	4.063.054	2.764.584	739.210	1.292.482	42.694	580.721	10.182.759

Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking inves- tering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
06.2 Cultuur en Erfgoed	70.99	Afmeerloc.(steiger+trap Nieuwe Gracht Bisdom	B	10	-	5.134	18.866						24.000
	AR.01	Vervanging bedrijfsauto archeologie	C	5	-	0		46.000					46.000
	SZ.03	Huisvesting Cultureel Centrum Vrije Tijd (CCVT)	C	40	Verkoop	0			6.140.000	6.140.000			12.280.000
Totaal 06.2 Cultuur en Erfgoed						5.134	18.866	46.000	6.140.000	6.140.000			12.350.000
Totaal programma 6						5.134	18.866	46.000	6.140.000	6.140.000	0	0	12.350.000

Programma 7 Werk en Inkomen

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking inves- tering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
07.1 Werk en reïntegratie	SZ.01	Kleine investeringen Geïntegreerde dienstverlening	C	5	-	0		25.000					25.000
Totaal 07.1 Werk en reïntegratie						0		25.000					25.000
07.2 Inkomen	15.01	Vervanging uitkering- en cliëntvolgsysteem	C	5	-	0				1.473.000			1.473.000
Totaal 07.2 Inkomen						0				1.473.000			1.473.000
Totaal programma 7						0	0	25.000	0	0	1.473.000	0	1.498.000

Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking inves- tering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal	
08.1 Autoverkeer	67.40b	Waarderpolder Oeververbinding: brug	A	30	Diversen	26.232.679	2.010.302	413.000	89.000				28.744.981	
		Waarderpolder Oostweg, verkeerslichten	C	10	Diversen	170.571	29.429							200.000
	67.40c	Waarderpolder Oostweg, totaalkrediet	A	40	Diversen	13.530.072	420.000						13.950.072	
	67.40e	Waarderpolder Fly-overs	A	40	Diversen	16.991.853	7.833.075							24.824.928
			C	40	Diversen	0	460.000							460.000
	WZ.08	Waarderpolder: Maatregelen Oudeweg	C	40	Rente- bijschrijv ing	0	1.040.700	1.000.000	1.000.000					3.040.700
	WZ.10	Verbreden Waarderweg	C	30	Subsidie	0		3.000.000						3.000.000
Totaal 08.1 Autoverkeer						56.925.175	11.793.506	4.413.000	1.089.000				74.220.681	
08.2 OV en langzaam vervoer	67.34g	Versnellingsmaatregelen Regionetijnen Ronde Raaksbruggen	A	30	Reserve Ronde RB (136221)	1.367.106	130.526						1.497.632	
			C	30	Reserve Ronde RB (136221)	0	182.474						182.474	
	67.36c	Toegankelijk maken haltes lijn 3, vm 73, 50 en 51, busstation Schalkwijk	C	10	Provincie	48.960	421.040	370.000					840.000	
	67.70	Stationsplein e.o.	A	30	Diversen	24.290.838	198.162							24.489.000
			C	30	Diversen		2.525.761	805.000	1.842.885					5.173.646
	67.70	Stationsplein: Fietsbrug Schotersingel	C	30	BDU			1.300.000						1.300.000
	WZ.01	Fietsbrug Industriehaven	C	30	Subsidie		1.350.000	1.350.000						2.700.000
	WZ.02	Snelfietsroute Hlm-A'dam West	C	20	Subsidie				1.500.000					1.500.000
Totaal 08.2 OV en langzaam vervoer						25.706.904	4.807.963	3.825.000	3.342.885				37.682.752	
08.3 Parkeren	12.09	Kleine investeringen	A	7	-	411.366	61.000						472.366	
		Kleine investeringen Parkeren	A	7	-	0		61.000	61.000	61.000	61.000	61.000	305.000	
	12.11	Raaksgarage Plaatsen	A	40	-	25.682.091	230.000						25.912.091	
	12.13	Cronjegarage, incl buitenruimte	C	40	Verkopen parkeerpl	395.416	146.275	71.783	47.661	35.938	29.938	23.938	750.949	

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
					aats								
	12.15	Onderhoud parkeergarages Pompen	A	7	-	0		8.000					8.000
		Onderhoud parkeergarages Toegangscontrole Houtplein	A	7	-	0		330.000					330.000
		Onderhoud parkeergarages Toegangscontrole Kamp	A	7	-	0		110.000					110.000
		Onderhoud parkeergarages Toegangscontrole station	A	7	-	0		110.000					110.000
		Onderhoud parkeergarages Ventilatie	A	15	-	0	8.000						8.000
		Onderhoud parkeergarages Verlichting	A	8	-	0	20.000						20.000
		Parkeergarage Appelaar-detectiesysteem	A	10	-	0	30.000						30.000
		Parkeergarage Appelaar-parkeersysteem	A	7	-	0		110.000					110.000
		Parkeergarage Cronje-parkeersysteem	A	7	-	0		110.000					110.000
		Parkeergarage Houtplein-brandmeldinstallatie	A	10	-	0	30.000						30.000
		Parkeergarage Stationsplein-brandmeldinstallatie	A	10	-	0	30.000						30.000
		Parkeergarage Houtplein - ventilatiesysteem	B	15	-					40.000			40.000
		Parkeergarage Houtplein - brandmeldinstallatie	B	10	-		106.000						106.000
		Parkeergarage Stationsplein - ventilatiesysteem	B	15	-					30.000			30.000
		Parkeergarage Appelaar - brandveiligheid	B	10	-		30.000						30.000
		Parkeergarage Stationsplein - brandmeldinstallatie	B	10	-		50.000						50.000
		Vervanging telecominstallaties ivm betaalsysteem	B	10	-			35.000					35.000
	12.20	Parkeerautomaten Vervanging	A	7	-	270.352	954.372						1.224.724
		Parkeerautomaten Vervanging (kentekenparkeren)	C	7	-	0	1.000.000						1.000.000

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
Totaal 08.3 Parkeren						26.759.225	2.695.647	945.783	108.661	96.938	160.938	84.938	30.852.130
Totaal programma 8						109.391.304	19.297.116	9.183.783	4.540.546	96.938	160.938	84.938	142.755.563

Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
09.1 Milieu, lbh	SZ.79	Waarderhaven	A	40	-	127.919	672.081	212.000					1.012.000
Totaal 09.1 Milieu, lbh						127.919	672.081	212.000					1.012.000
09.2 Openb.ruimte bovengr.	56.03/O07	Speeltuin Kindervreugd - renovatie en uitbreiding gebouw	A	40	ISV	302.186	19.000						321.186
	61.41	Herinrichten Reinaldapark fase 1/2	A	30	Diversen	3.926.651	1.309.849						5.236.500
		Herinrichten Reinaldapark fase 3	A	30	Diversen	912.377	2.000.000	1.439.623					4.352.000
	61.45	Fietsverbinding Houtmanpad	B	30	-		2.101.500						2.101.500
		Vorbereidingskrediet Houtmanpad	A	30	-	350.384	-50.834						299.550
	65.10 c	Speelvoorzieningen	B	10	-	348.950	422.418	254.000		127.000			1.152.368
	65.18	Renovatie grootschalig groen	B	10	-	1.114.459	1.251.040	1.000.000					3.365.499
			C	30	-				500.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	3.500.000
	67.52	Uitvoering woonomgeving en 30-km-zone	B	10	-	280.690	122.310						403.000
WZ.03	Gemeentelijke werf	C	40	-			100.000					100.000	
WZ.06	Renovatie wandelpromenade Sanden/Pratten/Engelenburg	C	10	-							200.000	200.000	
Totaal 09.2 Openb.ruimte bovengr.						7.235.697	7.175.283	2.793.623	500.000	1.127.000	1.000.000	1.200.000	21.031.603
09.3 Openb.ruimte ondergr.	63.16	Verplaatsing (nieuwbouw) Gemeaal Parklaan	C	40	Riool-opbrengst	32.097	150.000	817.903					1.000.000
	63.19	Vervanging rioleringen	B	40	Riool-opbrengst	35.893.926	16.500.000	9.466.000	13.801.000	15.056.000	10.000.000	10.000.000	110.716.926
Totaal 09.3 Openb.ruimte ondergr.						35.926.023	16.650.000	10.283.903	13.801.000	15.056.000	10.000.000	10.000.000	111.716.926
09.4 Waterwegen	62.02	Aanpassen brugbediening, brugwachtershuizen & wachtplaatsen	A	30	-	483.144	899.856	345.000					1.728.000

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal
	62.05	Vervanging brugdek Prinsenbrug Basculebrug	A	20	-	304.611	3.375.389						3.680.000
	62.09	Vervangingsprogramma bruggen	B	30	-	2.977.261	350.739	1.127.000					4.455.000
			C	30	-			600.000			450.000		
	63.03	Vervanging walmuur Nieuwe Gracht, uitvoering	A	40	-	145.250	874.750	1.613.145					2.633.145
	63.08	Vervanging walmuren	B	40	-	728.239	674.368	470.000					1.872.607
			C	40	-						550.000	1.000.000	
	63.09 a, 63.09 b	Vernieuwing beschoeiingen en steigers	B	20	-	2.731.008	882.992	679.000	679.000	679.000	679.000	679.000	7.009.000
	64.04 a	Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	C	30	Stelpost waterplan	135.586	900.000	945.413					1.980.999
	64.04 b	Waterplan Schalkwijk/ o.a. Water langs Aziëweg	C	30	Stelpost waterplan	0		1.000.000					1.000.000
	WZ.04	Walmuur Nieuw Gracht (Kruisbrug-Jansbrug-Nassaubrug)	C	40	-				2.000.000	800.000			2.800.000
	WZ.05	Vervangen ophaalbrug Buitenrustbruggen	C	30	-			100.000	600.000	2.800.000	500.000		4.000.000
	WZ.07	Kademuren Spaarne	C	40	-						800.000	2.000.000	2.800.000
Totaal 09.4 Waterwegen						7.505.099	7.958.094	6.879.558	3.279.000	4.279.000	2.979.000	3.679.000	36.558.751
Totaal programma 9						50.794.738	32.455.458	20.169.084	17.580.000	20.462.000	13.979.000	14.879.000	170.319.280

Programma 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen

Beleidsveld	Ip-nr.	Omschrijving	A, B, C	Afschr. term.	Dekking investering	Uitg. t/m 2011	Inv. 2012	Inv. 2013	Inv. 2014	Inv. 2015	Inv. 2016	Inv. 2017	Totaal	
10.1 Algemene dek.mid.	21.01	ICT-Masterplan	B	5	-	1.319.123	1.020.877						2.340.000	
		Vervangingsinvesteringen ICT	B	5	-	0			1.000.000	1.000.000	1.000.000		3.000.000	
		ICT-Masterplan (Computerruimte, MER, SER)	B	10	-	1.118.284	231.716		550.000					1.900.000
	22.05	Masterplan Digitalisering	A/C	5	-	1.015.277	357.356	50.000						1.422.633
	25.08	Concernhuisvesting Raakspoort	A	40	-	Verkoop	35.809.261							35.809.261
		Concernhuisvesting Zijlpoort (aannemer)	A	40	-		1.807.186	8.720.000	3.180.000	400.000				14.107.186
		Concernhuisvesting Zijlpoort (panden)	A	40	-		9.568.271							9.568.271
		Concernhuisvesting Zijlpoort (SportCity)	A	40	-		3.043.540							3.043.540
		Concernhuisvesting Zijlpoort (overig)	A	40	-		6.140.696	1.456.023	8.268.023					15.864.742
		Concernhuisvesting Zijlpoort (aanvullend krediet)	A	40	-		0		2.400.000					2.400.000
	MS.93	Concernhuisvesting Meubilair 1e fase	A	10	-		1.158.266							1.158.266
	MS.94	Concernhuisvesting Meubilair 2e fase	C	10	-		0		1.150.000					1.150.000
	MS.95	Archiefruimte Stadhuis	A	20	-		4.460	140.540						145.000
	MS.91	Vervanging College-auto	C	4	-		0		50.000					50.000
	MS.97	Beveiliging Stadhuis	C	10	-			200.000						200.000
Totaal 10.1 Algemene dek.mid.						60.984.364	12.126.512	13.898.023	2.150.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	92.158.899	
Totaal programma 10						60.984.364	12.126.512	13.898.023	2.150.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	92.158.899	

Bijlage 5.2 Samenvattend overzicht van lasten en baten per programma, beleidsveld en product

Programma, beleidsveld en product	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
			2011	2012 gewijzigd	2013	

Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's

1 Burger en bestuur						1 Burger en bestuur					
1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking						1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking					
01.01.01	Gemeenteraad	Lasten	1.978	2.270	2.248	2.262	2.325	01.01.01	Gemeenteraad		
		Baten	-28	-33	-26	-26	-27	01.01.02	College van burgemeester en wethouders		
		Saldo	1.950	2.237	2.222	2.236	2.298	01.01.03	Bestuursondersteuning		
01.01.02	College van burgemeester en wethouders	Lasten	1.468	1.463	1.704	1.567	1.658		Saldo beleidsveld 2012	7.341 ⁿ	
		Baten	-148	-14	-14	-	-		Saldo beleidsveld 2013	7.597 ⁿ	
		Saldo	1.320	1.449	1.690	1.567	1.658		Te analyseren verschil	256 ⁿ	
01.01.03	Bestuursondersteuning	Lasten	3.750	4.097	3.795	3.608	3.711				
		Baten	-11	-121	-70	-70	-70				
		Saldo	3.739	3.976	3.725	3.538	3.641	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	256 ⁿ	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	7.196	7.830	7.747	7.437	7.694			256 ⁿ	
		Baten	-187	-168	-110	-96	-97				
		Saldo	7.009	7.662	7.637	7.341	7.597				
1.2 Communicatie, participatie en inspraak						1.2 Communicatie, participatie en inspraak					
01.02.01	Communicatie, participatie en inspraak	Lasten	298	339	319	152	153	01.02.01	Communicatie, participatie en inspraak		
		Baten	-	-21	-	-	-		Saldo beleidsveld 2012	152 ⁿ	
		Saldo	298	318	319	152	153		Saldo beleidsveld 2013	153 ⁿ	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	298	339	319	152	153		Te analyseren verschil	1 ⁿ	
		Baten	-	-21	-	-	-				
		Saldo	298	318	319	152	153				
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	1 ⁿ	
										1 ⁿ	

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)		
					2011	2012 gewijzigd	2013			
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
<i>1.3 Dienstverlening</i>								<i>1.3 Dienstverlening</i>		
01.03.01	Burgeraangelegenheden	Lasten	6.590	6.706	6.484	6.788	6.459	01.03.01	Burgeraangelegenheden	
		Baten	-2.976	-2.968	-2.941	-3.240	-3.352	01.03.02	Klantencontactcentrum	
		Saldo	3.614	3.738	3.543	3.548	3.107	01.03.03	Verkiezingen	
01.03.02	Klantencontactcentrum	Lasten	2.347	2.468	2.326	2.330	2.236		Saldo beleidsveld 2012	6.061 ⁿ
		Baten	-187	-187	-168	-10	-10		Saldo beleidsveld 2013	5.446 ⁿ
		Saldo	2.160	2.281	2.158	2.320	2.226		Te analyseren verschil	-615 v
01.03.03	Verkiezingen	Lasten	418	260	244	193	113			
		Baten	-	-2	-	-	-			
		Saldo	418	258	244	193	113			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	9.355	9.434	9.054	9.311	8.808	Lasten	Lagere personeelslasten (uren x tarief) tengevolge van vermindering	-503 ^v
		Baten	-3.163	-3.157	-3.109	-3.250	-3.362	Baten	Hogere opbrengst leges	-112 ^v
		Saldo	6.192	6.277	5.945	6.061	5.446			-615 v
<i>Totaal programma 1 Burger en bestuur</i>										
		Lasten	16.849	17.603	17.120	16.900	16.655			
		Baten	-3.350	-3.346	-3.219	-3.346	-3.459			
		Saldo	13.499	14.257	13.901	13.554	13.196			
<i>2 Veiligheid, vergunningen en handhaving</i>								<i>2 Veiligheid, vergunningen en handhaving</i>		
<i>2.1 Sociale veiligheid</i>								<i>2.1 Sociale veiligheid</i>		
02.01.01	Sociale veiligheid	Lasten	1.678	1.520	1.536	1.882	1.813	02.01.01	Sociale veiligheid	
		Baten	-251	-210	-63	-63	-44		Saldo beleidsveld 2012	1.819 ⁿ
		Saldo	1.427	1.310	1.473	1.819	1.769		Saldo beleidsveld 2013	1.769 ⁿ
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.678	1.520	1.536	1.882	1.813		Te analyseren verschil	-50 v
		Baten	-251	-210	-63	-63	-44			
		Saldo	1.427	1.310	1.473	1.819	1.769			
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-69 ^v
								Baten	Diverse posten (< 100.000 per post)	19 ⁿ
										-50 v

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)	
				2011	2012 gewijzigd	2013		
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's								
2.2	<i>Fysieke veiligheid</i>						2.2 <i>Fysieke veiligheid</i>	
02.02.01	Fysieke veiligheid	Lasten	1.272	1.621	1.614	740	24	02.02.01 Fysieke veiligheid
		Baten	-239	-473	-73	-73	-	02.02.02 Brandweer en rampenbestrijding
		Saldo	1.033	1.148	1.541	667	24	
02.02.02	Brandweer en rampenbestrijding	Lasten	15.298	14.727	13.739	12.470	12.105	Saldo beleidsveld 2012
		Baten	-274	-533	-652	-	-	Saldo beleidsveld 2013
		Saldo	15.024	14.194	13.087	12.470	12.105	Te analyseren verschil
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	16.570	16.348	15.353	13.210	12.129	
		Baten	-513	-1.006	-725	-73	-	Lasten Vervallen budgetten voor projecten van 2012 zoals
		Saldo	16.057	15.342	14.628	13.137	12.129	Personele inzet voor externe veiligheid is verantwoord op
								beleidsveld handhaving en toezicht
								Lasten Lagere lasten Veiligheidsregio Kennemerland als gevolg van de
								Lasten taakstelling op verbonden partijen
								Lasten Diverse posten (< 100.000 per post)
								Baten Diverse posten (< 100.000 per post)
								-1.008 v
2.3	<i>Integrale vergunningverlening en handhaving</i>							2.3 <i>Integrale vergunningverlening en handhaving</i>
02.03.01	Vergunningen	Lasten	6.125	6.435	6.691	7.222	6.753	02.03.01 Vergunningen
		Baten	-4.388	-3.639	-4.644	-4.962	-4.395	02.03.02 Handhaving en toezicht
		Saldo	1.737	2.796	2.047	2.260	2.358	
02.03.02	Handhaving en toezicht	Lasten	12.214	13.096	12.752	12.820	12.896	Saldo beleidsveld 2012
		Baten	-1.369	-1.062	-1.173	-1.151	-1.244	Saldo beleidsveld 2013
		Saldo	10.845	12.034	11.579	11.669	11.652	Te analyseren verschil
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	18.339	19.531	19.443	20.042	19.649	
		Baten	-5.757	-4.701	-5.817	-6.113	-5.639	Lasten Bezuiniging op het product bouwen
		Saldo	12.582	14.830	13.626	13.929	14.010	omgevingsvergunningen, maar ook minder uren op activiteiten
								voortvloeiende uit de APV
								Lasten Hogere personeelslasten o.m. door verschuiving van uren van het
								Lasten beleidsveld sociale veiligheid
								Baten Lagere baten bouwleges
								Baten Diverse posten (< 100.000 per post)
								81 n

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)		
					2011	2012 gewijzigd	2013			
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.										
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
Totaal programma 2 Veiligheid, vergunningen en handhavi			36.587	37.399	36.332	35.134	33.591			
		Baten	-6.521	-5.917	-6.605	-6.249	-5.683			
		Saldo	30.066	31.482	29.727	28.885	27.908			
3	Welzijn, Gezondheid en Zorg							3	Welzijn, Gezondheid en Zorg	
3.1	Sociale samenhang en diversiteit							3.1	Sociale samenhang en diversiteit	
03.01.01	Activiteiten sociale samenhang wijken	Lasten	4.784	4.716	4.551	4.392	4.198	03.01.01	Activiteiten sociale samenhang wijken	
		Baten	-556	-321	-321	-85	-	03.01.02	Inburgering en integratie	
		Saldo	4.228	4.395	4.230	4.307	4.198	03.01.03	Vrijwilligers en mantelzorgers	
03.01.02	Inburgering en integratie	Lasten	514	344	442	419	438			
		Baten	-6	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2012	
		Saldo	508	344	442	419	438		Saldo beleidsveld 2013	
03.01.03	Vrijwilligers en mantelzorgers	Lasten	233	570	430	615	545		T e analyseren verschil	
		Baten	-	-4	-	-	-		-160 v	
		Saldo	233	566	430	615	545			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	5.531	5.630	5.423	5.426	5.181	Lasten	Bezuinigingen conform Kadermota 2001, betreft Dock en Haarlem	
		Baten	-562	-325	-321	-85	-	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	
		Saldo	4.969	5.305	5.102	5.341	5.181	Baten	Diverse posten (< 100.000 per post)	
									85 n	
									-160 v	
3.2	Zorg en dienstverlening voor mensen met een beperking							3.2	Zorg en dienstverlening voor mensen met een beperking	
03.02.01	WMO voorzieningen	Lasten	40.116	36.726	37.401	37.613	37.849	03.02.01	WMO voorzieningen	
		Baten	-2.255	-3.461	-3.040	-2.810	-3.010		Saldo beleidsveld 2012	
		Saldo	37.861	33.265	34.361	34.803	34.839		Saldo beleidsveld 2013	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	40.116	36.726	37.401	37.613	37.849		T e analyseren verschil	
		Baten	-2.255	-3.461	-3.040	-2.810	-3.010		36 n	
		Saldo	37.861	33.265	34.361	34.803	34.839			

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
				2011	2012 gewijzigd	2013	
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's							
							Lasten Lagere lasten huishoudelijke hulp hogere personeelslasten (uren x tarief) tengevolge van uitbreiding -100 v
							Lasten formatie team WMO n 704
							Lasten Onderbesteding WMO (
							Baten Eigen bijdrage huishoudelijke hulp -200 v
							404 n
3.3	Maatschappelijke opvang en zorg voor kwetsbare groepen						3.3 Maatschappelijke opvang en zorg voor kwetsbare groepen
03.03.01	Voorzieningen maatschappelijke opvang	Lasten -	-	-	-	-	03.03.01 Voorzieningen maatschappelijke opvang
		Baten -	-	-	-	-	03.03.02 Overlast beperkende maatregelen doelgroep OGGZ
		Saldo -	-	-	-	-	03.03.03 Huiselijk geweld
03.03.02	Overlast beperkende maatregelen doelgroep O	Lasten -	-	-	-	-	
		Baten -	-	-	-	-	
		Saldo -	-	-	-	-	
03.03.03	Huiselijk geweld	Lasten 2.081	2.845	4.140	4.514	4.181	Saldo beleidsveld 2012 4.129 n
		Baten -1.997	-145	-345	-385	-	Saldo beleidsveld 2013 4.181 n
		Saldo 84	2.700	3.795	4.129	4.181	Te analyseren verschil 52 n
	Subtotaal beleidsveld	Lasten 2.081	2.845	4.140	4.514	4.181	
		Baten -1.997	-145	-345	-385	-	De incidentele lasten en baten van de specifieke uitkering vrouwenopvang over 2012 zijn vervallen 0 n
		Saldo 84	2.700	3.795	4.129	4.181	Lasten Diverse posten (< 100.000 per post) 52 n
							52 n
3.4	Publieke gezondheid						3.4 Publieke gezondheid
03.04.01	Publieke gezondheid	Lasten 250	3.468	4.008	3.711	3.686	03.04.01 Publieke gezondheid
		Baten -	-	-	-	-	
		Saldo 250	3.468	4.008	3.711	3.686	Saldo beleidsveld 2012 3.711 n
	Subtotaal beleidsveld	Lasten 250	3.468	4.008	3.711	3.686	Saldo beleidsveld 2013 3.686 n
		Baten -	-	-	-	-	Te analyseren verschil -25 v
		Saldo 250	3.468	4.008	3.711	3.686	

Programma, beleidsveld en product	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
			2011	2012 gewijzigd	2013	

Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's

						lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-25 v
								-25 v
Totaal programma 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg	Lasten	47.978	48.669	50.972	51.264	50.897		
	Baten	-4.814	-3.931	-3.706	-3.280	-3.010		
	Saldo	43.164	44.738	47.266	47.984	47.887		
4 Jeugd, Onderwijs en Sport							4 Jeugd, Onderwijs en Sport	
4.1 Jeugd							4.1 Jeugd	
04.01.01 Jongerenparticipatie	Lasten	-	-	-	-	-	04.01.01 Jongerenparticipatie	
	Baten	-	-	-	-	-	04.01.02 Kinderopvang, spel en exploratie	
	Saldo	-	-	-	-	-	04.01.03 Zorg voor jongeren	
04.01.02 Kinderopvang, spel en exploratie	Lasten	6.291	3.085	4.151	4.882	9.507		
	Baten	-358	-	-	-	-4.967	Saldo beleidsveld 2012	9.559 ⁿ
	Saldo	5.933	3.085	4.151	4.882	4.540	Saldo beleidsveld 2013	5.387 ⁿ
04.01.03 Zorg voor jongeren	Lasten	4.118	5.196	5.144	4.677	847	Te analyseren verschil	-4.172 v
	Baten	-2.909	-5.177	-3.666	-	-		
	Saldo	1.209	19	1.478	4.677	847		
<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	10.409	8.281	9.295	9.559	10.354	Lagere lasten Centrum Jeugd en Gezin. Hiervoor is een stelpost op programma 10 geraamd	-3.400 v
	Baten	-3.267	-5.177	-3.666	-	-4.967	L/B Verschuivingen naar beleidsveld onderwijsachterstandenbeleid	-372 v
	Saldo	7.142	3.104	5.629	9.559	5.387	Lasten Bezuinigingen op subsidies conform Kadernota 2011	-83 v
							Lasten Diverse posten (< 100.000 per post)	-317 v
								-4.172 v

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)	
					2011	2012 gewijzigd	2013		
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.									
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's									
4.2	Onderwijs							4.2	Onderwijs
04.02.01	Onderwijsachterstandenbeleid	Lasten	5.651	6.287	3.529	7.988	2.856	04.02.01	Onderwijsachterstandenbeleid
		Baten	-894	-2.772	-210	-4.555	-39	04.02.02	Voorkomen schooluitval
		Saldo	4.757	3.515	3.319	3.433	2.817	04.02.03	Onderwijshuisvesting
04.02.02	Voorkomen schooluitval	Lasten	1.008	973	1.159	1.283	1.589		
		Baten	-1.092	-1.034	-1.192	-1.368	-1.027		
		Saldo	-84	-61	-33	-85	562		
04.02.03	Onderwijshuisvesting	Lasten	14.828	16.623	15.736	17.085	17.921		Saldo beleidsveld 2012
		Baten	-1.115	-886	-228	-431	-455		20.002 ⁿ
		Saldo	13.713	15.737	15.508	16.654	17.466		Saldo beleidsveld 2013
									20.845 ⁿ
									843 n
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	21.487	23.883	20.424	26.356	22.366		
		Baten	-3.101	-4.692	-1.630	-6.354	-1.521	L/B	Lasten en baten participatiebudget aan volwassenenonderwijs is in 2013 vervallen
		Saldo	18.386	19.191	18.794	20.002	20.845	Lasten	Hogere kapitaallasten (budget functionele aanpassingen Kadernota
								Lasten	Budget voorkomen schooluitval is € 620.000 hoger door
								Lasten	verschrijvingen tussen producten
								Lasten	Budget onderwijsachterstandenbeleid € 322.000 lager door
								Lasten	verschrijvingen tussen producten
								Lasten	Budget onderwijsachterstandenbeleid lager vanwege de
								Lasten	afgesproken bezuinigingen
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)
									843 n
4.3	Sport							4.3	Sport
04.03.01	Sportstimulerende maatregelen	Lasten	1.229	1.276	1.418	1.303	1.080	04.03.01	Welzijnswerk
		Baten	-57	-105	-50	-51	-52	04.03.02	Topsport
		Saldo	1.172	1.171	1.368	1.252	1.028	04.03.03	Sportaccommodaties
04.03.02	Topsport	Lasten	-	-	-	-	-		
		Baten	-	-	-	-	-		
		Saldo	-	-	-	-	-		

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)	
					2011	2012 gewijzigd	2013		
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.									
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's									
04.03.03	Sportaccommodaties	Lasten	10.414	9.484	9.551	9.702	9.615	Saldo beleidsveld 2012	10.954 ⁿ
		Baten	-425	-106	-	-	-	Saldo beleidsveld 2013	10.643 ⁿ
		Saldo	9.989	9.378	9.551	9.702	9.615	Te analyseren verschil	-311 ^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	11.643	10.760	10.969	11.005	10.695		
		Baten	-482	-211	-50	-51	-52	Lasten Minder interne uren (uren x tarief)	-219 ^v
		Saldo	11.161	10.549	10.919	10.954	10.643	Lasten Duurzame sportvoorzieningen 2012 incidenteel Berap 2012-1	-150 ^v
								Lasten Diverse posten (< 100.000 per post)	58 ⁿ
									-311 ^v
Totaal programma 4 Maatschappelijke ontwikkeling			Lasten	43.539	42.924	40.688	46.920	43.415	
		Baten	-6.850	-10.080	-5.346	-6.405	-6.540		
		Saldo	36.689	32.844	35.342	40.515	36.875		
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling							5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling
5.1	<i>Wijken / Stedelijke vernieuwing</i>							5.1	<i>Wijken / Stedelijke vernieuwing</i>
05.01.01	Wijken / Stedelijke vernieuwing	Lasten	-	-	-	-	-	05.01.01	Wijken / Stedelijke vernieuwing
		Baten	-	-	-	-	-		
		Saldo	-	-	-	-	-	Saldo beleidsveld 2012	0 ^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	-	-	-	-	-	Saldo beleidsveld 2013	0 ^v
		Baten	-	-	-	-	-	Te analyseren verschil	0 ^v
		Saldo	-	-	-	-	-		
5.2	<i>Wonen</i>							5.2	<i>Wonen</i>
05.02.01	Wonen	Lasten	6.537	5.066	3.522	7.001	1.088	05.02.01	Wonen
		Baten	-3.265	-7.714	-2.837	-10.165	-65		
		Saldo	3.272	-2.648	685	-3.164	1.023	Saldo beleidsveld 2012	-3.164 ^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	6.537	5.066	3.522	7.001	1.088	Saldo beleidsveld 2013	1.023 ⁿ
		Baten	-3.265	-7.714	-2.837	-10.165	-65	Te analyseren verschil	4.187 ⁿ
		Saldo	3.272	-2.648	685	-3.164	1.023		

Programma, beleidsveld en product	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
			2011	2012 gewijzigd	2013	

Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's

						Baten	Vrijval voorziening NRF 2012 (rekeningresultaat 2011)	9.000 ⁿ		
						Baten	Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouw	500 ⁿ		
						Baten	Wonen Boven Winkels	150 ⁿ		
						Baten	Diverse posten (< 100.000 per post)	450 ⁿ		
						Lasten	Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouw	-500 ^v		
						Lasten	Incidentele BLS-middelen 2012	-5.469 ^v		
							Tijdelijke stimuleringsregeling woningbouw	56 ⁿ		
								4.187ⁿ		
5.3	<i>Ruimtelijke ontwikkeling</i>					5.3	<i>Ruimtelijke ontwikkeling</i>			
05.03.01	Ruimtelijke plannen	Lasten	2.307	2.387	1.968	2.670	2.206	05.03.01	Ruimtelijke plannen	
		Baten	-223	-	-	-	-	05.03.02	Regio- en stedelijke visies	
		Saldo	2.084	2.387	1.968	2.670	2.206			
05.03.02	Regio- en stedelijke visies	Lasten	355	334	240	78	193		Saldo beleidsveld 2012	2.748 ⁿ
		Baten	-32	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2013	2.399 ⁿ
		Saldo	323	334	240	78	193		Te analyseren verschil	-349^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	2.662	2.721	2.208	2.748	2.399			
		Baten	-255	-	-	-	-			
		Saldo	2.407	2.721	2.208	2.748	2.399	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-349 ^v
										-349^v
5.4	<i>Vastgoed</i>							5.4	<i>Vastgoed</i>	
05.04.01	Vastgoedbeheer	Lasten	20.299	16.212	16.872	17.911	15.638	05.04.01	Vastgoedbeheer	
		Baten	-18.490	-14.354	-15.586	-15.523	-14.720	05.04.02	Grondexploitatie en vastgoedontwikkeling	
		Saldo	1.809	1.858	1.286	2.388	918			
05.04.02	Grondexploitatie en vastgoedontwikkeling	Lasten	22.657	37.378	20.760	23.865	9.217		Saldo beleidsveld 2012	2.388 ⁿ
		Baten	-21.555	-32.828	-20.543	-23.865	-8.950		Saldo beleidsveld 2013	1.185 ⁿ
		Saldo	1.102	4.550	217	-	267		Te analyseren verschil	-1.203^v

Programma, beleidsveld en product	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
			2011	2012 gewijzigd	2013	

Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's

<i>Subtotaal beleidsveld</i>		Lasten	42.956	53.590	37.632	41.776	24.855		
		Baten	-40.045	-47.182	-36.129	-39.388	-23.670	L/B	Sloopkosten Zwemmerslaan 2012 incidenteel -890 v
		Saldo	2.911	6.408	1.503	2.388	1.185	L/B	Lagere kapitaallasten Maatschappelijk Vastgoed -805 v
								L/B	Lagere kapitaallasten Overig Vastgoed -500 v
								L/B	Extra afstoten niet strategisch bezit 1.000 n
								L/B	Voorziening negatieve grondexploitaties (rente-effect 2013) 467 n
								L/B	Netto-effect MPG -200 v
								L/B	Diverse posten (< 100.000 per post) -275 v
									-1.203 v
Totaal programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkel		Lasten	52.155	61.377	43.362	51.525	28.342		
		Baten	-43.565	-54.896	-38.966	-49.553	-23.735		
		Saldo	8.590	6.481	4.396	1.972	4.607		
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie							6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie
6.1	Economie							6.1	Economie
06.01.01	Economie	Lasten	1.967	1.866	1.309	1.703	1.749	06.01.01	Economie
		Baten	-639	-709	-	-	-		
		Saldo	1.328	1.157	1.309	1.703	1.749		Saldo beleidsveld 2012 1.703 n
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.967	1.866	1.309	1.703	1.749		Saldo beleidsveld 2013 1.749 n
		Baten	-639	-709	-	-	-		Te analyseren verschil 46 n
		Saldo	1.328	1.157	1.309	1.703	1.749		
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post) 46 n
									46 n
6.2	Cultuur en erfgoed							6.2	Cultuur en erfgoed
06.02.01	Stadsbibliotheek Haarlem	Lasten	5.348	5.002	4.987	4.756	4.669	06.02.01	Stadsbibliotheek Haarlem
		Baten	-	-	-	-	-	06.02.02	Frans Hals Museum
		Saldo	5.348	5.002	4.987	4.756	4.669	06.02.03	Podiumkunsten

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)		
					2011	2012 gewijzigd	2013			
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
06.02.02	Frans Hals Museum	Lasten	3.216	3.135	3.126	3.223	3.135	06.02.04	Amateurkunst en Cultuureducatie	
		Baten	-19	-	-	-	-	06.02.05	Beeldende kunst en architectuur	
		Saldo	3.197	3.135	3.126	3.223	3.135	06.02.06	Evenementen en projecten Cultuur	
06.02.03	Podiumkunsten	Lasten	10.275	9.879	9.794	10.011	10.260	06.02.07	Monumenten en archeologie	
		Baten	-941	-306	-26	-684	-59	06.02.08	Archief	
		Saldo	9.334	9.573	9.768	9.327	10.201			
06.02.04	Amateurkunst en Cultuureducatie	Lasten	2.432	2.975	2.912	3.209	2.884		Saldo beleidsveld 2012	25.551 ⁿ
		Baten	-218	-210	-233	-238	-242		Saldo beleidsveld 2013	25.585 ⁿ
		Saldo	2.214	2.765	2.679	2.971	2.642		Te analyseren verschil	34 n
06.02.05	Beeldende kunst en architectuur	Lasten	1.068	969	1.083	899	600			
		Baten	-32	-	-	-	-	Latent	Diverse posten (< 100.000 per post)	34 ⁿ
		Saldo	1.036	969	1.083	899	600	Lasten	Vervallen eenmalige storting in onderhoudsreserve cultuurpodia	-657 ^v
06.02.06	Evenementen en projecten Cultuur	Lasten	1.476	1.619	1.558	1.234	1.091	Baten	Vervallen eenmalige bijdrage NRF	657 n
		Baten	-86	-114	-39	-39	-			
		Saldo	1.390	1.505	1.519	1.195	1.091			34 n
06.02.07	Monumenten en archeologie	Lasten	1.115	1.224	1.042	1.323	1.422			
		Baten	-53	-1	-	-	-			
		Saldo	1.062	1.223	1.042	1.323	1.422			
06.02.08	Archief	Lasten	1.910	1.904	1.863	1.857	1.825			
		Baten	-	-	-	-	-			
		Saldo	1.910	1.904	1.863	1.857	1.825			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	26.840	26.707	26.365	26.512	25.886			
		Baten	-1.349	-631	-298	-961	-301			
		Saldo	25.491	26.076	26.067	25.551	25.585			
6.3	<i>Toerisme, recreatie, evenementen en promotie</i>							6.3	<i>Toerisme, recreatie, evenementen en promotie</i>	
06.03.01	Recreatie	Lasten	711	605	445	444	451	06.03.01	Recreatie	
		Baten	-338	-253	-125	-128	-130	06.03.02	Toerisme en promotie	
		Saldo	373	352	320	316	321	06.03.03	Volksfeesten en herdenkingen	
06.03.02	Toerisme en promotie	Lasten	1.179	1.036	940	881	889		Saldo beleidsveld 2012	1.215 ⁿ
		Baten	-267	-182	-	-	-		Saldo beleidsveld 2013	1.196 ⁿ
		Saldo	912	854	940	881	889			

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)			
				2011	2012 gewijzigd	2013				
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
06.03.03	Volksfeesten en herdenkingen	Lasten	82	114	30	18	-14	Te analyseren verschil	-19 v	
		Baten	-	-	-	-	-			
		Saldo	82	114	30	18	-14	Baten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-2 v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.972	1.755	1.415	1.343	1.326	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-17 v
		Baten	-605	-435	-125	-128	-130			-19 v
		Saldo	1.367	1.320	1.290	1.215	1.196			
Totaal programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recrea		Lasten	30.779	30.328	29.089	29.558	28.961			
		Baten	-2.593	-1.775	-423	-1.089	-431			
		Saldo	28.186	28.553	28.666	28.469	28.530			
7	Werk en inkomen							7	Werk en inkomen	
7.1	Werk en re-integratie							7.1	Werk en re-integratie	
07.01.01	Re-integratie en sociale activering	Lasten	25.330	17.562	18.007	10.518	9.860	07.01.01	Re-integratie en sociale activering	
		Baten	-21.492	-13.751	-15.496	-9.662	-8.455	07.01.02	Gesubsidieerde arbeid	
		Saldo	3.838	3.811	2.511	856	1.405	07.01.03	WSW	
07.01.02	Gesubsidieerde arbeid	Lasten	-	-	-	-	-			
		Baten	-	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2012	919 n
		Saldo	-	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2013	1.457 n
07.01.03	WSW	Lasten	19.332	18.464	18.954	18.166	18.155		Te analyseren verschil	538 n
		Baten	-19.747	-18.402	-18.874	-18.103	-18.103			
		Saldo	-415	62	80	63	52	lasten	Verlaging Participatiebudget a.g.v. rijksbezuinigingen	-1.207 v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	44.662	36.026	36.961	28.684	28.015	lasten	producten	488 n
		Baten	-41.239	-32.153	-34.370	-27.765	-26.558	lasten	Participatiebudget: Diverse posten (< 100.000 per post)	61 n
		Saldo	3.423	3.873	2.591	919	1.457	Baten	Het participatiebudget re-integratie is € 1,2 miljoen lager dan in 20	1.207 n
								Lasten	WSW Diverse posten (< 100.000 per post)	-11 v
										538 n

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)			
				2011	2012 gewijzigd	2013				
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
7.2	Inkomen									
07.02.01	Bijstandsverlening WWB	Lasten	44.549	49.261	49.267	47.713	47.318	07.02.01	Bijstandsverlening WWB	
		Baten	-41.105	-40.737	-40.308	-40.649	-41.149	07.02.02	Bijzondere regelingen	
		Saldo	3.444	8.524	8.959	7.064	6.169		Saldo beleidsveld 2012	9.243 n
07.02.02	Bijzondere regelingen	Lasten	3.876	3.965	3.948	3.427	3.358		Saldo beleidsveld 2013	8.459 n
		Baten	-2.569	-1.171	-1.180	-1.248	-1.068		Te analyseren verschil	-784 v
		Saldo	1.307	2.794	2.768	2.179	2.290			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	48.425	53.226	53.215	51.140	50.676	Lasten	Bijstandsverlening: Door een wijziging in de administratieve systematiek worden vorderingen nu direct in de exploitatie geraamd. Daar staat een toevoeging aan de voorziening tegenover	500 n
		Baten	-43.674	-41.908	-41.488	-41.897	-42.217	Lasten	producten	-895 v
		Saldo	4.751	11.318	11.727	9.243	8.459	Baten:	Bijstandsverlening: Door een wijziging in de administratieve systematiek worden vorderingen nu direct in de exploitatie geraamd. Daar staat een toevoeging aan de voorziening tegenover	-500 v
								Lasten	Bijzondere regelingen: verschuiving uren van andere producten	120 n
								Lasten	Bijzondere regelingen: Aanpassing uitgave aan lagere rijksbijdrage	-234 v
								Lasten	Bijzondere regelingen: Door een wijziging in de administratieve systematiek worden vorderingen nu direct in de exploitatie geraamd. Daar staat een toevoeging aan de voorziening tegenover	53 n
								Lasten	Bijzondere regelingen: Diverse posten (< 100.000 per post)	-9 n
								Baten:	Bijzondere regelingen: Verlaging rijksbijdrage	234 n
								Baten:	Bijzondere regelingen: Door een wijziging in de administratieve systematiek worden vorderingen nu direct in de exploitatie geraamd. Daar staat een toevoeging aan de voorziening tegenover	-53 v
										-784 v
7.3	Minimabeleid							7.3	Minimabeleid	
07.03.01	Voorzieningen minimabeleid	Lasten	2.745	2.458	2.739	2.687	2.673	07.03.01	Voorzieningen minimabeleid	
		Baten	-63	-13	-	-	-	07.03.02	Verstrekkings bijzondere bijstand	
		Saldo	2.682	2.445	2.739	2.687	2.673	07.03.03		

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)			
				2011	2012 gewijzigd	2013				
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
07.03.02	Verstrekkings bijzondere bijstand	Lasten	3.384	3.954	3.099	3.514	3.654			
		Baten	-1.070	-1.490	-673	-850	-890	Saldo beleidsveld 2012	8.024 ⁿ	
		Saldo	2.314	2.464	2.426	2.664	2.764	Saldo beleidsveld 2013	8.043 ⁿ	
07.03.03	Schuldhelpverlening	Lasten	3.724	3.776	2.780	3.073	3.057	Te analyseren verschil	19 n	
		Baten	-952	-1.434	-576	-400	-451			
		Saldo	2.772	2.342	2.204	2.673	2.606	Lasten Minimabeleid: Diverse posten (< 100.000 per post)	-15 ^v	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	9.853	10.188	8.618	9.274	9.384	Lasten Bijzondere bijstand: Diverse posten (< 100.000 per post)	140 ⁿ	
		Baten	-2.085	-2.937	-1.249	-1.250	-1.341	Lasten Schuldhelpverlening: Diverse posten (< 100.000 per post)	-15 ^v	
		Saldo	7.768	7.251	7.369	8.024	8.043	Baten Bijzondere bijstand: Diverse posten (< 100.000 per post)	-40 ^v	
								Baten Schuldhelpverlening: Diverse posten (< 100.000 per post)	-51 ⁿ	
Totaal programma7 Werk en inkomen		Lasten	102.940	99.440	98.794	89.098	88.075			
		Baten	-86.998	-76.998	-77.107	-70.912	-70.116			
		Saldo	15.942	22.442	21.687	18.186	17.959		19 n	
8	Bereikbaarheid en mobiliteit							8	Bereikbaarheid en mobiliteit	
8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid							8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid	
08.01.01	Wegverkeer	Lasten	3.466	9.307	8.962	3.168	4.860	08.01.01	Wegverkeer	
		Baten	-137	-177	-7	-7	-8	08.01.02	Verkeersveiligheid	
		Saldo	3.329	9.130	8.955	3.161	4.852			
08.01.02	Verkeersveiligheid	Lasten	200	161	157	150	152		Saldo beleidsveld 2012	3.311 ⁿ
		Baten	-	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2013	5.004 ⁿ
		Saldo	200	161	157	150	152		Te analyseren verschil	1.693 n
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	3.666	9.468	9.119	3.318	5.012			
		Baten	-137	-177	-7	-7	-8	Lasten	Budget voor vervanging van verkeerslichtinstallaties	156 ⁿ
		Saldo	3.529	9.291	9.112	3.311	5.004	Lasten	Hogere kapitaallasten	712 ⁿ
								Lasten	Eenmalig budget openstellen Waarderbrug	750 ⁿ
								Lasten	Eenmalig budget groene golf Vondelweg/Camera Obscuraweg	300 ⁿ
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-225 ^v
									1.693 n	

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)		
					2011	2012 gewijzigd	2013			
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer							8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer	
08.02.01	Openbaar vervoer	Lasten	250	321	34	28	39	08.02.01	Openbaar vervoer	
		Baten	-185	-271	-	-	-	08.02.02	Fietsverkeer, voetgangers en overig	
		Saldo	65	50	34	28	39			
08.02.02	Fietsverkeer, voetgangers en overig	Lasten	48	148	75	315	434		Saldo beleidsveld 2012	343 ⁿ
		Baten	-	-	-	-	-		Saldo beleidsveld 2013	473 ⁿ
		Saldo	48	148	75	315	434		Te analyseren verschil	130 ⁿ
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	298	469	109	343	473			
		Baten	-185	-271	-	-	-	Lasten	Meer interne uren uren x tarief)	133 ⁿ
		Saldo	113	198	109	343	473	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-3 ^v
										130 ⁿ
8.3	Parkeren							8.3	Parkeren	
08.03.01	Parkeerbeleid	Lasten	8.856	11.197	10.346	10.635	10.014	08.03.01	Parkeerbeleid	
		Baten	-12.393	-13.840	-12.657	-13.689	-14.318		Saldo beleidsveld 2012	-3.054 ^v
		Saldo	-3.537	-2.643	-2.311	-3.054	-4.304		Saldo beleidsveld 2013	-4.304 ^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	8.856	11.197	10.346	10.635	10.014		Te analyseren verschil	-1.250 ^v
		Baten	-12.393	-13.840	-12.657	-13.689	-14.318			
		Saldo	-3.537	-2.643	-2.311	-3.054	-4.304			
	<i>Totaal programma 8 bereikbaarheid en mobiliteit</i>	Lasten	12.820	21.134	19.574	14.296	15.499	Lasten	lagere kapitaallasten	-264 ^v
		Baten	-12.715	-14.288	-12.664	-13.696	-14.326	Lasten	Minder interne uren	-270 ^v
		Saldo	105	6.846	6.910	600	1.173	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-87 ^v
								Baten	Hogere parkeerinkomsten	-629 ^v
										-1.250 ^v
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving							9	Kwaliteit fysieke leefomgeving	
9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid							9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid	
09.01.01	Gebiedsregie	Lasten	4.544	3.964	5.223	5.046	3.080	09.01.01	Gebiedsregie	
		Baten	-774	-722	-1.390	-	-	09.01.02	Natuur- en milieueducatie	
		Saldo	3.770	3.242	3.833	5.046	3.080	09.01.03	Lijkbezorging	

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)			
				2011	2012 gewijzigd	2013				
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
09.01.02	Natuur- en milieueducatie	Lasten	1.131	1.199	1.198	1.138	1.099	09.01.04	Dierenbescherming	
		Baten	-108	-13	-16	-16	-16	09.01.05	Verzorgen openbare hygiëne	
		Saldo	1.023	1.186	1.182	1.122	1.083	09.01.06	Bodembeheer	
09.01.03	Lijkbezorging	Lasten	2.903	2.217	2.129	1.882	1.815	09.01.07	Milieuzorg	
		Baten	-872	-1.107	-1.088	-1.223	-1.241			
		Saldo	2.031	1.110	1.041	659	574		Saldo beleidsveld 2012	9.920 ⁿ
09.01.04	Dierenbescherming	Lasten	119	119	124	122	122		Saldo beleidsveld 2013	8.619 ⁿ
		Baten	-	-	-	-	-		Te analyseren verschil	-1.301 v
		Saldo	119	119	124	122	122			
09.01.05	Verzorgen openbare hygiëne	Lasten	202	215	214	216	224	Lasten	In 2012 zijn eenmalige lasten gedekt uit een eenmalige onttrekking aan een bestemmingsreserve. Deze eenmalige lasten	-1.823 v
		Baten	-	-	-	-	-	Lasten	De hogere lasten bodembeheer (niet uit de exploitatie gedekte personeelslasten) worden gedekt door een onttrekking aan de reserve bodemprogramma	710 n
		Saldo	202	215	214	216	224	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	-319 v
09.01.06	Bodembeheer	Lasten	1.599	1.905	1.846	1.830	2.540	Baten	Diverse posten (< 100.000 per post)	131 n
		Baten	-744	-841	-330	-482	-333			
		Saldo	855	1.064	1.516	1.348	2.207			
09.01.07	Milieuzorg	Lasten	2.710	3.732	1.473	1.407	1.329			-1.301 v
		Baten	-1.206	-2.151	-61	-	-			
		Saldo	1.504	1.581	1.412	1.407	1.329			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	13.208	13.351	12.207	11.641	10.209			
		Baten	-3.704	-4.834	-2.885	-1.721	-1.590			
		Saldo	9.504	8.517	9.322	9.920	8.619			
9.2	<i>Openbare ruimte bovengronds</i>							9.2	<i>Openbare ruimte bovengronds</i>	
09.02.01	Onderhoud wegen, straten en pleinen	Lasten	26.181	32.624	28.381	22.966	21.453	09.02.01	Onderhoud wegen, straten en pleinen	
		Baten	-2.121	-4.325	-3.775	-1.011	-190	09.02.02	Wegbebakening en markering	
		Saldo	24.060	28.299	24.606	21.955	21.263	09.02.03	Beheer en onderhoud openbaar groen	
09.02.02	Wegbebakening en markering	Lasten	452	435	469	475	478	09.02.04	Onderhoud vrije speelgelegenheden	
		Baten	-	-	-	-	-	09.02.05	Gladheidsbestrijding	
		Saldo	452	435	469	475	478			
09.02.03	Beheer en onderhoud openbaar groen	Lasten	11.646	10.305	9.741	11.300	11.309		Saldo beleidsveld 2012	35.025 ⁿ
		Baten	-207	-131	-50	-50	-50		Saldo beleidsveld 2013	34.307 ⁿ
		Saldo	11.439	10.174	9.691	11.250	11.259		Te analyseren verschil	-718 v

Programma, beleidsveld en product			Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)	
					2011	2012 gewijzigd	2013		
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's									
09.02.04	Onderhoud vrije speelgelegenheden	Lasten	1.101	1.679	1.106	1.147	1.106		
		Baten	-50	-61	-	-	-		
		Saldo	1.051	1.618	1.106	1.147	1.106	Lasten	Verlaging beheer en onderhoudsbudgetten als gevolg van meer uitgevoerde projecten in 2011
09.02.05	Gladheidsbestrijding	Lasten	602	201	195	198	201	Lasten	Interne uren (uren x tarief)
		Baten	-	-	-	-	-	Lasten	Lagere kapitaallasten
		Saldo	602	201	195	198	201	Baten	Wegvallen eenmalige bijdrage provincie over 2012
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	39.982	45.244	39.892	36.086	34.547	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)
		Baten	-2.378	-4.517	-3.825	-1.061	-240		
		Saldo	37.604	40.727	36.067	35.025	34.307		-718 v
9.3	<i>Openbare ruimte ondergronds</i>							9.3	<i>Openbare ruimte ondergronds</i>
09.03.01	Riolering en grondwaterstanden	Lasten	8.214	8.539	8.266	9.051	10.330	09.03.01	Riolering en grondwaterstanden
		Baten	-11.948	-9.826	-9.445	-10.641	-11.923		
		Saldo	-3.734	-1.287	-1.179	-1.590	-1.593		Saldo beleidsveld 2012
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	8.214	8.539	8.266	9.051	10.330		Saldo beleidsveld 2013
		Baten	-11.948	-9.826	-9.445	-10.641	-11.923		Te analyseren verschil
		Saldo	-3.734	-1.287	-1.179	-1.590	-1.593		-3 v
								Lasten	Hogere kapitaallasten
								Lasten	Toevoeging aan egalisatievoorziening rioolheffing
								Baten	Hogere baten rioolheffing
								Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)
									-3 v
9.4	<i>Waterwegen</i>							9.4	<i>Waterwegen</i>
09.04.01	Bruggen en waterwerken	Lasten	8.085	9.522	8.354	8.958	9.638	09.04.01	Bruggen en waterwerken
		Baten	-75	-1.073	-	-	-	09.04.02	Waterwegen en woonschepen
		Saldo	8.010	8.449	8.354	8.958	9.638	09.04.03	Verwijderen drijvend vuil openbare wateren
09.04.02	Waterwegen en woonschepen	Lasten	2.002	2.014	1.836	1.853	1.913		Saldo beleidsveld 2012
		Baten	-685	-659	-536	-690	-723		Saldo beleidsveld 2013
		Saldo	1.317	1.355	1.300	1.163	1.190		Te analyseren verschil
09.04.03	Verwijderen drijvend vuil openbare wateren	Lasten	1	-	6	6	6		707 n

Programma, beleidsveld en product	Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)
			2011	2012 gewijzigd	2013	

Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's

	Baten	-	-	-	-	-			
	Saldo	2.011	2.011	2.017	2.018	2.019	Lasten	hogere kapitaalslasten	574 ⁿ
<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	10.088	11.536	10.196	10.817	11.557	Lasten	Diverse posten (< 100.000 per post)	166 ⁿ
	Baten	-760	-1.732	-536	-690	-723	Baten	Hogere baten havengelden	-33 ^v
	Saldo	9.328	9.804	9.660	10.127	10.834			707 ⁿ
9.5	<i>Afvalinzameling</i>						9.5	<i>Afvalinzameling</i>	
09.05.01	Inzamelen en afvoeren huishoudelijke afvalsto	Lasten	14.975	15.525	15.080	14.643	14.859	09.05.01	Inzamelen en afvoeren huishoudelijke afvalstoffen
	Baten	-19.050	-19.444	-19.259	-19.058	-20.088		09.05.02	Verwijderen wegafval en ledigen bakken
	Saldo	-4.075	-3.919	-4.179	-4.415	-5.229			Saldo beleidsveld 2012
09.05.02	Verwijderen wegafval en ledigen bakken	Lasten	3.669	3.556	3.566	3.728	3.736		Saldo beleidsveld 2013
	Baten	-149	-116	-140	-	-			Te analyseren verschil
	Saldo	3.520	3.440	3.426	3.728	3.736			-806 ^v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	18.644	19.081	18.646	18.371	18.595	Baten	Hogere baten afvalstofheffing
	Baten	-19.199	-19.560	-19.399	-19.058	-20.088		Baten	Hogere baten gescheiden inzameling (bevang)
	Saldo	-555	-479	-753	-687	-1.493		Lasten	Prijsindexering Spaarnelanden
<i>Totaal programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving</i>	Lasten	90.136	97.751	89.207	85.966	85.238	Lasten	Taakstelling Spaarnelanden	-372 ^v
	Baten	-37.989	-40.469	-36.090	-33.171	-34.564	Lasten	Areaaluitbreiding en koten ophalen kunststoffen	405 ⁿ
	Saldo	52.147	57.282	53.117	52.795	50.674	Lasten	Diverse kleine verschillen (< 100)	-73 ⁿ
10	<i>Financiën en algemene dekkingsmiddelen</i>						10	<i>Financiën en algemene dekkingsmiddelen</i>	
10.1	<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>						10.1	<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>	
10.01.01	Algemene uitkering	Lasten	-	-	-	-	-	10.01.01	Algemene uitkering
	Baten	-185.572	-188.166	-184.491	-180.872	-178.739		10.01.02	Financiering
	Saldo	-185.572	-188.166	-184.491	-180.872	-178.739		10.01.03	Dividenden, deelnemingen, schenkingen etc.
10.01.02	Financiering	Lasten	2.540	383	-	-	-	10.01.04	Stelposten en taakstellingen
	Baten	-13.132	-13.773	-13.190	-11.573	-12.851		10.01.05	Saldo kostenplaatsen
	Saldo	-10.592	-13.390	-13.190	-11.573	-12.851			

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2010	Rekening 2011	Begroting			Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2013 en begroting 2012 (na wijziging)			
				2011	2012 gewijzigd	2013				
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves.										
Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's										
10.01.03	Dividenden, deelnemingen, schenkingen etc.	Lasten	1.145	404	384	-	-	Saldo beleidsveld 2012	-172.963 v	
		Baten	-3.680	-2.660	-2.587	-926	-951	Saldo beleidsveld 2013	-196.351 v	
		Saldo	-2.535	-2.256	-2.203	-926	-951	Te analyseren verschil	-23.388 v	
10.01.04	Stelposten en taakstellingen	Lasten	1.574	11.735	1.132	17.745	-5.043			
		Baten	-2.858	-2.128	-	-	-			
		Saldo	-1.284	9.607	1.132	17.745	-5.043	Lasten	Stelposten en taakstellingen	-22.788 v
10.01.05	Saldo kostenplaatsen	Lasten	4.954	7.313	7.598	2.663	1.233	Lasten	Saldo kostenplaatsen	-1.430 n
		Baten	-	-260	-	-	-	Baten	Lagere algemene uitkering t.o.v. 2012. Berekening gebaseerd op de "Junicirculaire 2012".	2.133 n
		Saldo	4.954	7.053	7.598	2.663	1.233	Baten	Voordeleiger renteresultaat	-1.278 v
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	10.213	19.835	9.114	20.408	-3.810	Baten	Diverse kleine verschillen (< 100)	-25 v
		Baten	-205.242	-206.987	-200.268	-193.371	-192.541			
		Saldo	-195.029	-187.152	-191.154	-172.963	-196.351			-23.388 v
10.2	<i>Lokale heffingen en belastingen</i>							10.2	<i>Lokale heffingen en belastingen</i>	
10.02.01	Belastingheffing	Lasten	4.448	4.583	3.788	3.738	3.707			
		Baten	-37.498	-38.668	-38.277	-40.185	-40.650	10.02.01	Belastingheffing	
		Saldo	-33.050	-34.085	-34.489	-36.447	-36.943	10.02.02	Uitvoering wet WOZ	
10.02.02	Uitvoering wet WOZ	Lasten	-	-	-	-	-			
		Baten	-	-	-	-	-			
		Saldo	-	-	-	-	-			
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	4.448	4.583	3.788	3.738	3.707			
		Baten	-37.498	-38.668	-38.277	-40.185	-40.650			
		Saldo	-33.050	-34.085	-34.489	-36.447	-36.943			
		Baten						Baten	Hogere OZB-inkomsten (met compensatie voor gestegen woonlast	-192 v
<i>Totaal programma 10 Financiën en algemene dekkingsmid</i>		Lasten	14.661	24.418	12.902	24.146	-103	Baten	Hogere precario-opbrengsten	-89 v
		Baten	-242.740	-245.655	-238.545	-233.556	-233.191	Baten	Toeristenbelasting	-145 v
		Saldo	-228.079	-221.237	-225.643	-209.410	-233.294	Baten	Diverse kleine verschillen (< 100)	-39 v
								lasten	Diverse kleine verschillen (< 100)	-31 v
										-496 v

Bijlage 5.3 Incidentele baten en lasten

(bedragen x € 1.000)

Overzicht incidentele baten en lasten		2013		2014		2015	
Pr.	Omschrijving	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Burger en bestuur n.v.t.						
2	Veiligheid, Vergunningen en Handhaving n.v.t.						
3	Welzijn, Gezondheid en Zorg Onttrekking aan de reserve WMO		-488 v				
4	Jeugd, onderwijs en sport n.v.t.						
5	Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling Verkoop van niet-strategisch bezit		-1.000 v				
6	Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie Productiehuis toneelschuur (nieuw beleid)	140 n		70 n			
7	Werk en inkomen n.v.t.						
8	Bereikbaarheid en mobiliteit Fietsenstalling Station Oudeweg	180 n 1.050 n					
9	Kwaliteit Fysieke Leefomgeving Tijdelijk personeel i.v.m. achterstallig onderhoud Onttrekking reserve inhuur tijdelijk personeel Budget voor achterstallig onderhoud Beheer en onderhoud vormen bestemmingsreserve Aframing budgetten beheer- en onderhoudsprogramma	466 n 2.100 n 2.000 n -1.220 v	 -446 v				
10	Financiën / Algemene dekkingsmiddelen Onttrekking reserve Afbouw precario ondergrondse leidingen Hogere pensioenpremie ABP Onttrekking algemene reserve (voorheen BCF) Dividend NUON Energy NV Dotatie algemene reserve Terugstorten onttrekking 2011 Wmo (amendent Kadernota 2011) Nationaal Uitvoeringsprogramma AU Rentendeel vanwege hogere leningenportefeuille dan oorspronkelijk ingeschat Financiële consequenties besluitvorming afwaardering MVA Dotatie aan algemene reserve (beheer en onderhoudsprogramma) Dotatie reserve nieuw beleid (nieuw beleid) Onttrekking algemene reserve (nieuw beleid) Bezuinigingen € 8 mln. in 2013 en 2014	 500 n -3.000 v 1.220 n 500 n 280 n 2.000 n -3.000 v 1.220 n -8.000 v	 -1.200 v -760 v -100 v -65 v		1.900 n 500 n 280 n 500 n -320 v 1.220 n 80 n		
Totaal van de programma's		-1.784	-4.059 v	-4.990 n	0 v		

Bijlage 5.4 Overzicht reserves en voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Prg	Staat van reserves Soort reserve	Stand 1-1-2013	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Stand 31-12-2013
Algemene reserves:					
10	Algemene reserve	45.959	2.000	1.145	46.814
5	Reserve grondexploitatie	190			150
Totaal algemene reserves		46.149	2.000	1.145	46.964
Overige bestemmingsreserves:					
1	Verkiezingen	130	50		180
3	Reserve WMO	4.631	260	2.333	2.558
3	Beheer welzijnsaccommodaties	236			236
4	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs	1.084	65	934	215
4	Bouw VMBO scholen	2.569	0	0	2.569
4	Duurzame sportvoorzieningen	250	25		275
5	Volkshuisvesting	1.225			1.225
5	Omslagwerken Waarderpolder	2.454			2.454
5	Erfpachtgronden	280			280
5	Reserve Vastgoed	1.697	1.200	1.010	1.887
5	Onderhoud Cultuurpodia	955	201		1.156
6	Kapitaallasten culturele gebouwen	6.360	318	1.087	5.591
6	Achterstallig onderhoud museum Het Dolhuys	622			622
6	Archeologisch onderzoek	255			255
6	Kunstaankopen en TMK	342			342
6	Onderhoud gemeente monumenten	-			0
7	WWB inkomensdeel	325			325
8	Regionale Mobiliteit	-	415		415
9	Rotonde Raaksbruggen	48			48
9	Inhuur tijdelijk personeel groot onderhoud	466		529	-63
9	Onderhoud Renaldapark	-			0
9	Stimulering lokale klimaat initiatieven	35		0	35
9	Bodemprogramma 2010-2014	1.283		650	633
9	Baggeren	2.151	294	0	2.445
9	Beheer en onderhoud Openbare Ruimte	-	6.872		6.872
10	Rekenkamercommissie	20			20
10	Afbouw precario ondergrondse leidingen	1.200		1.200	0
10	Opleidingen (opheffing IZA)	1.315		250	1.065
10	Budgetoverheveling	323	50	336	37
10	Organisatiefricties	683		75	608
10	Verkoop Opbrengst Gemeentehuis	-		0	0
10	Bestemmingsreserve ISV	6.436	2.703		9.139
10	Nieuw Beleid 2011	50		50	0
10	Kans en Kracht	256		256	0
Totaal overige bestemmingsreserves		37.681	12.453	8.710	41.424
Totaal reserves		83.830	14.453	9.855	88.388

(bedragen x € 1.000)

Prg	Staat van voorzieningen Soort voorziening	Stand 1-1-2013 ¹	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Stand 31-12-2013
Voorzieningen voor verplichtingen:					
1	Rechtspositie raadsleden	173	80		253
1	Arbeidsongesch.uitk.wethoudrs.	599			599
2	Stg.Stadstoezicht Haarlem	0			0
2	VRK FLO v.j	625			625
3	Woonaanpassing WMO	1.110			1.110
5	Garantie verplichtingen Nationaal Restauratie Voorziening	128			128
5	Garantie verplichtingen Nationaal Restauratie Voorziening Monumenten	17			17
5	Garantie verplichtingen Nationaal Restauratie Voorziening Monumenten nieuw	245			245
5	Nog uit te voeren werken grondexploitatie	0			0
5	Voorziening volkshuisvesting	198			198
5	Sanering asbest depot FHM	0			0
9	Duurzame leningen Stadsvernieuwing	0			0
9	Grafleges	1.695	230	230	1.695
9	Afkoopsom onderhoud Rijnland	1.389			1.389
10	Revolving fund Subsidie Op Termijn regeling	0			0
10	Revolving fund Startersleningen	0			0
10	Garantielening Project Nieuwbouw	0			0
10	Garantielening Project Terugbetaling	0			0
10	Garantielening Project Herens.	0			0
10	Parkstad - VVE Schalkwijk	1.509	205		1.714
10	Pensioenen ADV / spaarverlof (vm FD)	458			458
10	Voormalig ICI	44			44
10	Wachtgeld en boventalligen	3.201	746		3.947
10	BTW-claim kantoordeel Jansstraat	0			0
10	Voorziening Archief wegwerken achterstand	641			641
Totaal verplichtingen en risico's		12.032	1.261	230	13.063
Kosten egalisatievoorzieningen:					
5	Monitor Rookmaker	60			60
9	Waterbergingen	48			48
9	Egalisatievoorziening Afvalstoffenheffing	-640	253		-387
9	Egalisatievoorziening Rioolrechten	-339			-339
Totaal kosten egalisatievoorzieningen:		-871	253	0	-618
Voorzieningen niet bestede middelen van derden:					
6	Brongersmafonds	13			13
6	Onderhoud beiaard	16			16
7	Cursus Wet Inburgering	174			174
Totaal niet bestede middelen van derden:		203	0	0	203
Totaal voorzieningen		11.364	1.514	230	12.648
Totaal reserves en voorzieningen		95.194	15.967	10.085	101.036

¹ Prognose na Kadernota 2012 en 1^e Bestuursrapportage 2012

Bijlage 5.5 Voorstellen bezuinigingen € 8 miljoen

(bedragen x € 1000)

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
1	Budgetten gebiedsmanagement	200	360					De afgelopen jaren bleek een aantal budgetten (incidenteel) niet benodigd. Dat betreft bijvoorbeeld de budgetten wijkraden en bewonersondersteuning. Het budget kan dan geschrapt worden zonder effecten voor de taken. Tevens zal er bezuinigd worden binnen het budget voor het plaatsen van plantenbakken, nieuwsbrieven, buurtfeesten e.d.
2	Sociale Veiligheid	75	225					<p>De voorgestelde bezuinigingen zijn gebaseerd op de vrije ruimte die in de veiligheidsbudgetten voorhanden is en dus op korte termijn gerealiseerd kunnen worden. Tegelijkertijd wordt afbreuk gedaan aan de prioriteiten in het veiligheids- en handhavingsbeleid zoals dat door de raad is vastgesteld.</p> <p>De bezuiniging op de intensivering Bibob geldt voor de jaren 2013 en 2014 en betekent een uitstel van het toepassen van het Bibob-instrumentarium op het gebied van vastgoed. Ook is het intensiveren van de aanpak woonfraude nog niet mogelijk. Vanaf 2015 stellen wij voor deze activiteit alsnog op te nemen in het beleid.</p> <p>Bezuinigingen op de overige onderdelen/projecten hebben het karakter van meerjarige subsidierelaties met uitvoerende partijen die een rol hebben in het terugdringen van overlast in Haarlem en kunnen niet in 2013 worden gerealiseerd. Met ingang van 2014 zal als gevolg van de voorgestelde bezuinigingen de extra inzet van Halt op de ouderbetrokkenheid bij jeugdige overlastgevers en een deel van de inzet van Streetcornerwork in Haarlem worden beëindigd.</p> <p>Het betreft een tijdelijke temporisering van beleid. Structureel reduceren van de budgetten van sociale veiligheid vergt heroverweging waarbij de effecten goed in kaart worden gebracht.</p>
3	Incidentele bijdrage risico overloop bijzondere bijstand	100	100					In de junicirculaire 2011 is verder € 700.000 beschikbaar gesteld voor kwetsbare doelgroepen. In 2013 wordt dit bedrag middels het raadsstuk "Samen voor elkaar" toegevoegd aan programma 7. In dit bedrag is een risicobuffer opgenomen van € 100.000. Op basis van inschatting van risico's achten wij het verantwoord om in 2013 en 2014 dit bedrag in te boeken als bezuiniging. Als de risico's zich onverhoopt voordoen kan worden teruggevallen op de algemene reserve .

		2013	2014	2015	2016	2017	2018																	
3	Vrijval als gevolg van wettelijke beperking minimabeleid	170	170	170	170	170	170	Als gevolg van wettelijke aanpassing van de minimanorm (grens voor het gebruik van minimaregelingen) van 115% naar 110% valt er een bedrag vrij van structureel € 170.000.																
4	Regionaal Mobiliteitsfonds		340	340		-340	-340	In de kadernota zijn bijdragen aan het Regionale mobiliteitsfonds opgenomen. <table border="1" data-bbox="1093 427 2054 550"> <thead> <tr> <th>2013</th> <th>2014</th> <th>2015</th> <th>2016</th> <th>2017</th> <th>2018</th> <th>2019</th> <th>2020</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>415.000</td> <td>680.000</td> <td>680.000</td> <td>680.000</td> <td>680.000</td> <td>817.000</td> <td>953.000</td> <td>1.089</td> </tr> </tbody> </table> <p>Het mobiliteitsfonds wordt gevormd om invulling te kunnen geven aan de regionale bereikbaarheidsvisie. De bijdragen zijn niet verplicht en er bestaat nog geen overeenkomst met andere overheden. De maatregelen zoals benoemd betreffen voornamelijk verbeteren van doorstroming openbaar vervoer en frequentere openbaar vervoer trajecten.</p> <p>Het voorstel is om de toevoeging in 2014 en 2015 te verlagen en dit te compenseren door een extra toevoeging in 2017 en 2018. De bijdrage van Haarlem over de jaren heen blijft derhalve gelijk.</p>	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	415.000	680.000	680.000	680.000	680.000	817.000	953.000	1.089
2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020																	
415.000	680.000	680.000	680.000	680.000	817.000	953.000	1.089																	
5	Maatregelen Waarderpolder	300		-300				Voor de maatregelen Waarderpolder is in de Kadernota 2012 € 1.050.000 in 2013 toegekend . Dit budget wordt benut voor het openstellen van de Waarderburg (€ 750.000) en voor het realiseren van de groene golf Vondelweg/C. Obscuraweg (€ 300.000). Gelet op de financiële situatie en de verwachte fasering in de uitvoering wordt in 2013 € 750.000 toegekend in de begroting. Daarbij geldt: wat in 2013 niet gerealiseerd wordt, wordt in een bestemmingsreserve gestort om de uitvoering in 2014 voort te zetten. In 2015 is het mogelijk om de groene golf van de Vondelweg te doen aansluiten op de verbreding van de Waarderweg.																
6	Verlagen investeringen riolering met inzet € 500.000 precariobaten	877	1.475	1.610	2.535	3.564	3.535	Voordeel ontstaat door het faseren van investeringen in de riolering. (zie toelichting voorstel 25)																
7	Dotatie aan bestemmingsreserve toekomstig onderhoud verschuiven	1.500		-500	-500	-500		Als onderdeel van de uitwerking visie en strategie beheer en onderhoud is een eenmalige dotatie voorzien van € 2 miljoen aan de bestemmingsreserve toekomstig onderhoud (zie Kadernota 2012 blz 32). Gelet op het voorziene tekort voor 2013 wordt voorgesteld deze dotatie deels uit te stellen naar 2015 en 2016 en te verlagen tot € 0,5 miljoen in 2013. Dit levert voor 2013 een incidenteel																

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
								voordeel op van € 1,5 miljoen en in 2015 tot en met 2017 een nadeel op van € 0,5 miljoen. Hiermee is in 2017 de bestemmingsreserve alsnog op peil gebracht conform de afspraak uit de Kadernota 2012.
8	Verlagen initiatievenbudget	500	300	200	200	200	200	Voor het uitvoeren van investeringsprojecten is een kredietaanvraag nodig. De kosten die gemaakt worden voor het opstellen van deze kredietaanvraag zijn ongeautoriseerd als de Raad nog niet heeft ingestemd met de aanvraag en blijven ongedekt als het initiatief onverhoopt niet tot een project leidt. Het initiatievenbudget is ingesteld om de financiering van projecten in de initiatieffase mogelijk te maken. Door de criteria voor het dekken van kosten uit het initiatievenbudget strak te hanteren, kan het budget worden verlaagd.
9	Voor de jaren 2013 en 2014 restgebieden sportvelden niet onderhouden	200	200					De kosten om de openbare ruimte rondom sportvelden te onderhouden worden geschat op circa € 200.000. Door dit areaal twee jaar niet te onderhouden kan dus € 400.000 worden bespaard. Aangezien het hier voornamelijk gaat om ruimtes tussen hekwerken en sloten zal dit geen overlast veroorzaken.
10	Alleen in de binnenstad bloembakken in de openbare ruimte (overige wijken niet meer)	122	122	132	132	132	132	In de stad staan en hangen in totaal 434 bloembakken, hangkorven en baskets. Het niet meer opkweken, plaatsen en onderhouden van de bloem/plantenbakken betreft een op korte termijn te realiseren maatregel, die direct een bezuiniging oplevert in de gemeentelijk begroting. Voorstel is om dat in alle wijken te doen <i>met uitzondering van de binnenstad</i> . Het stoppen met bloembakken levert volgens Spaarnelanden een bedrag op van € 200.000. Voor wat betreft personele gevolgen, wordt dit opgevangen door natuurlijk verloop. Spaarnelanden zet hiervoor 4 Paswerkers half-time in. Een deel van de activiteiten laat Spaarnelanden al in regie uitvoeren.
11	In 2014 niet doteren t.b.v. monumentenlening Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten		425					Voor de monumentenlening (storting bij het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten) is structureel € 425.000 beschikbaar. Voor 2014 kan storting achterwege blijven. De gemeenten is niet wettelijk verplicht deze voorziening aan inwoners (eigenaren van gemeentelijke monumenten) aan te bieden. Wel is deze mogelijkheid als compensatie voor hogere verbouwingskosten vanwege de monumentenstatus geboden. Dat betekent mogelijk een minder zwaar regime opleggen bij verbouwingen (accepteren dat het allemaal wellicht wat minder fraai wordt).

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
								Er is hier sprake is van een recent ingesteld fonds waarvan de door te gemeente te storten bedragen zijn bepaald op basis van inschattingen. Uit de analyse van inkomsten en uitgaven is gebleken dat het mogelijk is om de komende jaren minder te storten. Als de komende jaren mocht blijken dat er meer aanvragen zijn dan dat er aan middelen beschikbaar is, dan zal het college dit onderwerp opnieuw agenderen.
12	Incidentele aangepaste storting voor starterslening 2013 en 2014	150	225					De gemeente is niet verplicht deze voorzieningen aan inwoners aan te bieden, dus kan vanuit dat oogpunt, vrij snel besloten worden niet te doteren, waardoor de uitleencapaciteit bij het SVN niet verruimd wordt, maar er nog altijd een mogelijkheid blijft om via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten een lening af te sluiten. De gemeentelijke bijdrage aan het "vlottrekken" van de (boven)lokale woningmarkt zal geringer worden. Er is hier sprake is van een recent ingesteld fonds waarvan de door te gemeente te storten bedragen zijn bepaald op basis van inschattingen. Uit de analyse van inkomsten en uitgaven is gebleken dat het mogelijk is om de komende jaren minder te storten. Als de komende jaren mocht blijken dat er meer aanvragen zijn dan dat er aan middelen beschikbaar is, dan zal het college dit onderwerp opnieuw agenderen.
13	Incidentele aangepaste storting voor duurzaamheidslening 2013 en 2014	225	225					De gemeentelijke bijdrage aan het verduurzamen (maatregelen ten behoeve van energiebesparing) van woningen c.a. zal geringer worden. Er is hier sprake is van een recent ingesteld fonds waarvan de door te gemeente te storten bedragen zijn bepaald op basis van inschattingen. Uit de analyse van inkomsten en uitgaven is gebleken dat het mogelijk is om de komende jaren minder te storten. Als de komende jaren mocht blijken dat er meer aanvragen zijn dan dat er aan middelen beschikbaar is, dan zal het college dit onderwerp opnieuw agenderen.
14	Onderbesteding subsidies Woonservice Kennemerland	84	84	84	84	84	84	De subsidie aan Woonservice Kennemerland is voor 2012 € 84.000 lager vastgesteld dan begroot. Dit betreft een structureel voordeel als gevolg van een nieuwe beoordeling van de jaarlijkse prestatieafspraken. Dit bedrag kan vrijvallen ten gunste van de bezuinigingen binnen het spoor subsidies.
15	Halveren raming onvoorziene	81	81					Onvoorziene uitgaven worden indien mogelijk binnen de bestaande budgetten opgelost. Als dat niet lukt, fungeert de Algemene Reserve als achtervang. De post onvoorzien de afgelopen jaren

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
	uitgaven							niet geheel benut reden waarom wordt voorgesteld de raming incidenteel voor 2013 en 2014 te halveren.
16	Meeropbrengst medegebruik schoollokalen	120	120	120	120	120	120	Niet-terugploegen van de huurbaten groter dan € 100.000 uit medegebruik van onderwijsaccommodaties. Hogere opbrengst wordt tot nu toe toegevoegd aan het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO). Dat is niet nodig want de kapitaallasten zijn al gedekt.
17	Extra budget beheer en onderhoud niet vanaf 2013 maar vanaf 2015 toekennen	200	200					Bij de kadernota 2012 is vastgesteld dat de komende 10 jaar gemiddeld € 39,9 miljoen nodig is om het onderhoudsniveau op peil te houden (excl. spaardeel voor de toekomst ad € 5,0 miljoen). Gemiddeld is de komende 10 jaar € 39,7 miljoen aan budget beschikbaar, hiertoe is bij de kadernota € 0,2 miljoen structureel extra toegekend. Het voorstel is om deze toevoeging pas vanaf 2015 in te laten gaan. Het twee jaar later de budgetten beschikbaar stellen, maakt dat het tegengaan van achterstallig onderhoud in een wat lager tempo wordt opgepakt. .
18	Apparaatskosten dekken uit middelen voor taakmutaties en decentralisaties	375	375	375	375	375	375	Via de algemene uitkering worden middelen ontvangen voor zogenaamde taakmutaties/decentralisatie-uitkeringen. Deze middelen zijn vrij besteedbaar, maar worden van het rijk ontvangen omdat aan gemeenten nieuwe taken zijn toegewezen c.q. taken worden geïntensiveerd. In de afgelopen jaren is voor ruim € 30 miljoen voor dergelijke taakmutaties ontvangen. Uitvoering geven aan die taakmutaties vergt echter ook ambtelijke capaciteit (Niet alleen van de uitvoerende afdeling, maar organisatiebreed). Voorgesteld wordt als beleid vast te leggen dat 5 % van de ontvangen vergoedingen taakstellend worden aangewend voor dekking van apparaatskosten. Er geldt daarbij een uitzondering voor de situatie dat middelen aan onze begroting worden toegevoegd vanuit een rol als Centrumgemeente. Indien er van wordt uitgegaan dat er geen uitbreiding van capaciteit plaatsvindt voor de uitvoering van de taken dan zou een bezuiniging van € 375.000 kunnen worden geraamd, uitgaande van een voorzichtige schatting van € 7,5 miljoen aan taakmutaties/decentralisatie-uitkeringen in de komende jaren vanaf 2013.
19	Stelpost maatschappelijke stages (dubbel geraamd)	107	107	107	107	107	107	Via de algemene uitkering (taakmutatie) is in 2010 een bedrag van € 158.000 ontvangen voor de ontwikkeling van een makelaarsfunctie ten behoeve van maatschappelijke stages voor leerlingen uit het Voortgezet Onderwijs. De kosten van de makelaarsfunctie zijn voor een bedrag van €

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
								107.000 dubbel geraamd (programma 4 en 10).
20	Besparing op de BTW	300	300	300	300	300	300	Door een andere kostenverdelingsmethode in combinatie met een lager mengpercentage kan een besparing op de BTW worden gerealiseerd. Daarvoor is wel onderzoek nodig met behulp van externe deskundigheid alsmede overleg met Belastingdienst. Vergelijkbare gemeenten kennen een aanzienlijk lager percentage niet-compensabele BTW.
21	Uitstel investering parkeerapplicatie	118	114	-7	-7	-7	-7	De geraamde investering in het Investeringsplan voor het jaar 2012 kan zonder grote consequenties met twee jaar worden uitgesteld naar 2014. Door vertraging in de overgang naar de nieuwe parkeerapplicatie is uitstel met 1 jaar toch al geboden. Door verschuiving ontstaat vrijval in kapitaallasten in 2013 en 2014.
22	Inzetten reserves kapitaallasten voor versnelde afschrijving	879	299	-30	-378	-535	-747	Momenteel is er een drietal reserves kapitaallasten voor dekking van jaarlijkse kapitaallasten. Het gaat om de reserve VMBO, reserve SHO en reserve Cultuur. Jaarlijks vindt een onttrekking uit deze reserves plaats ten gunste van de algemene middelen. Het inzetten van de kapitaallasten reserves leidt voor de begroting 2013 tot een voordeel van € 0, 9 miljoen. Na 2014 treedt echter een nadeel op. Hierbij dient aangetekend te worden de risico's die ontstaan vanwege uitputting van de reserves zijn geëlimineerd. Ook de beheersbaarheid van de begroting neemt toe. Het voorstel past in het streven naar balanssanering.
23	Niet storten in fonds archeologisch onderzoek	35	35	35	35	35	35	Het fonds archeologisch onderzoek heeft tot doel incidentele specifieke kosten voor de Haarlemse archeologie (bijv. specifieke onderzoeken, rapportages of tentoonstellingen met een buitengewoon karakter, Haarlemse Bodemonderzoek, amateurs) te dekken. Risico is dat kosten van archeologisch onderzoek uit de exploitatie moeten worden gedaan (onderzoek is wettelijk verplicht). Patroon van de afgelopen jaren wijst uit dat dit risico verwaarloosbaar is. Derhalve opnemen in risicoparagraaf.
24	Verlaging onderhoudsbudgetten niet terugstorten in Algemene Reserve	1220	1220					Bij de vaststelling van de kadernota 2012 is tevens besloten over de bestemming van het rekeningssaldo 2011. Onderdeel van de besluitvorming is om de overschrijding van het budget beleidsveld openbare ruimte bovengronds in 3 jaar te verevenen. Voor 2013 en 2014 is rekening gehouden met een verlaging van de onderhoudsbudgetten met € 1,22 miljoen en dit voordeel aan te wenden voor storting in de Algemene Reserve. Voorgesteld wordt deze storting achterwege te laten. De lagere budgetten leiden dan tot een

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	
								positiever begrotingssaldo.
25	Aanwending precario-opbrengsten kabels en leidingen over 2012 (4,8 miljoen +/- 0,5 miljoen) voor versneld afschrijven	470	459	448	437	426	414	<p>Bij de behandeling van de Kadernota 2012 heeft de raad de motie Beheren en reserveren aangenomen. Vanuit de redenering dat achterstallig onderhoud een vorm van schuld is, wordt in deze motie gesteld dat er middelen moeten worden gereserveerd om te kunnen voorzien het tekortschietende budget voor onderhoud vanaf 2022. Daartoe heeft de raad een bestemmingsreserve beheer en onderhoud ingesteld. Deze wordt gevoed uit de jaarlijkse precario-opbrengsten (€ 4,8 miljoen).</p> <p>De motie is in de programmabegroting verwerkt door de desbetreffende bestemmingsreserve op te nemen in de staat met reserves en voorzieningen. In lijn met de overige in de Kadernota 2012 vastgestelde kaders voor de begroting 2013 en de meerjarenraming 2014-2017, worden voor het eerst in het begrotingsjaar 2013 middelen toegevoegd aan de reserve.</p> <p>In 2012 worden de precario-opbrengsten ingezet voor het afboeken van immateriële vaste activa. In lijn met het coalitieakkoord en de bovengenoemde motie wordt door het afboeken van activa de financiële positie van de gemeente versterkt. Immers, er wordt meerjarig ruimte gecreëerd binnen de begroting (wegvallende kapitaallasten, die worden ingezet als bezuiniging) en de positieve kasstroom heeft een positief effect op de reductie van de schuldenlast.</p> <p>Teneinde voor de jaren 2013 en 2014 een evenwichtig pakket van bezuinigingen samen te stellen, wordt daarvoor, zowel in 2013 als in 2014, een bedrag van € 500 000 vanuit de precario-opbrengsten aangewend.</p>

Bijlage 5.6 Overzicht personeel (financieel en formatief)

Hoofdafdeling	formatie 2013	salaris	Personele lasten 2013 in €		Bedragen x € 1.000
			sociale lasten	overig	totaal
Bestuur					
Raad		864	-	228	1.092
College van B&W		946	303	112	1.360
Voormalig personeel bestuur		99	12	18	130
Totaal bestuur		1.909	314	358	2.581
Huidig personeel					
Directie	2	222	51	5	278
Concernstaf	42	2.472	635	58	3.165
Griffie	6	337	88	4	429
Middelen en Services	234	11.381	3.098	415	14.894
Stadszaken	162	8.468	2.317	227	11.011
Wijkzaken	120	5.590	1.456	271	7.318
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	130	5.812	1.549	196	7.557
Dienstverlening	130	5.600	1.498	163	7.261
Veiligheid, Vergunningen en Handhaving	180	7.787	2.083	373	10.243
Stedelijke projecten	72	4.076	1.067	107	5.250
Totaal huidig personeel	1.078	51.745	13.842	1.819	67.406
Voormalig personeel en boven de sterkte		601	147	11	759
Totaal generaal	1.078	54.255	14.303	2.188	70.746

Bijlage 5.7 Kostenonderbouwing heffingen conform model VNG

Afvalstoffenheffing

Activiteiten	Bedrag	Gemengde	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Inzameling					
Kapitaallasten voertuigen	€ -				€ -
Exploitatie voertuigen	€ -				€ -
Exploitaie inzamelmiddelen	€ -				€ -
Personeelskosten	€ 227.962	Nee	100%	Uren x tarief	€ 217.159
Inzamelcontract (uitbesteding)	€ 14.038.538	Ja	100%	Deels verwerkingskosten	€ 14.038.538
Overige inzamelkosten	€ 3.443.785	Ja	33%	Straatreiniging	€ 1.136.449
Inzameling milieukosten	€ -				€ -
Verwerking					
Overslag- en transportkosten	€ -				€ -
Verwerkingskosten	€ -				€ -
Opbrengsten	€ 267.500-		100%		€ 267.500-
Contract (uitbesteding)	€ 14.038.538	Ja	0%	Deels inzamelkosten	€ -
Beleidskosten					
Personeelskosten	€ 217.814	Nee	100%	Uren x tarief	€ 227.962
Onderzoek en advies (inhuur)	€ -				€ -
Overige Beleidskosten	€ 95.307	Nee	100%		€ 95.307
Communicatie					
Personeelskosten	€ -				€ -
Onderzoek en advies (inhuur)	€ -				€ -
Overige communicatiekosten (materiaal, adv	€ 28.645		100%		€ 28.645
Handhaving					
Personeelskosten	€ -				€ -
Inhuur derden	€ -				€ -
Overige handhavingskosten (materiaal)	€ -				€ -
Opruimen en verwerken clandestiene stort	€ -				€ -
Overige					
perceptiekosten afvalstoffenheffing	€ 1.048.645	JA	27%	Cocensus	€ 283.000
Doorbelasting andere afdelingen	€ -				€ -
Toerekenbare BTW	€ 3.008.983	Nee	100%		€ 3.008.983
Kwijtschelding	€ 1.222.684	JA	100%		€ 1.222.684
Bijdrage afvalfonds	€ -				€ -
Meerjarig perspectief					
Mutatie voorziening	€ 252.500	NEE	100%		€ 252.500

Totaal kosten 20.243.727

Totaal opbrengst 19.820.000

Bijdrage uit alg. middelen € 423.727
 Dekkingsgraad -97,9%

Rioolheffing

Activiteiten	Bedrag	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Vervanging/aanleg/verbetering					
kapitaallasten tot jaar 2012	€ 7.736.579	NEE	100%	is inclusief de kapitaalslasten uit de verwachte investering 2011	€ 7.736.579
vervanging riool 2013		NEE	0%	komt jaar later via kapitaalslasten	€ -
nieuwe aansluitingen 2013	€ 350.000	NEE	100%	onderdeel exploitatie begroting	€ 350.000
verplaatsing gemaal		NEE	0%	komt jaar later via kapitaalslasten	€ -
aanleg waterdoorlatende verhardingen					
aanleg WADI					
Renovatie					
riolering, incl. gemengd stelsel					
relining					
hemelwatervoorzieningen					
grondwater					
Onderhoud en reparatie					
onderhoud drukriolering					
onderhoud kolken					
herstel kolken en kolkleidingen					
doorspuiten verstoppingen	€ 546.900	NEE	100%	onderhoud rioolputten +beheer	€ 546.900
reparaties	€ 932.506	NEE	100%	divers	€ 932.506
inspectie en reiniging	€ 253.900	NEE	100%		€ 253.900
pompen en gemalen	€ 155.900	NEE	100%		€ 155.900
elektriciteit+overige kosten pompen en gemalen					
aanschaf apparatuur en gereedschappen					
onderhoud IBA's					
straatreiniging	€ 3.379.573	JA	33%		€ 1.127.000
onderhoud bermsloten					
onderhoud stedelijke waterpartijen	€ -	NEE	100%	Baggeren + kosten onderhoud stedelijke waterpartijen	€ -
onderhoud WADI					
onderhoud waterdoorlatende verharding					
onkruidbestrijding					
Begeleiding en berichtgeving					
voorbereiden plannen uit GRP					
klachtenafhandeling					
communicatie					
toezicht op werk					
actualiseren GRP					
opdrachtgeving van opdrachten uit GRP en incidenteel					
salarissen en sociale lasten	€ 355.565	NEE	100%	totaal doorberekende uren	€ 355.565
Overige					
doorbelastingen andere afdelingen					
belastingen, bijdragen en contributies	€ 44.980-	NEE	100%	Bloemdaal en Zandvoort	€ 44.980-
toerekenbare BTW	€ 464.186	NEE	100%	Op basis expl (niet investeringen)	€ 464.186
bijdrage afkoppelsubsidie	-				
perceptiekosten rioolheffing	€ 1.048.645	JA	17%	Cocensus	€ 178.000
meerjarig perspectief	-				
onttrekking/toevoeging reserve					
onttrekking/toevoeging voorziening	€ 125.000		100%		€ 125.000

Totaal kosten € 12.180.556

Totaal opbrengst geraamd € 11.878.000-

Aanvullende opbrengst voor
100% dekking € 302.556
Dekkingsgraad 97,5%

Bouwleges

Omgevingsvergunning (WABO 1112, 1113)	Uren	Uurtarief	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten	Kosten-dekkendheid
Activiteit Bouwen							
Beschikkingen	30.889	100	nee	100%	Uren x tarief	€ 3.088.900	
HBO 1e controle	675	100	nee	100%	Uren x tarief	€ 67.500	
Ruimtelijk Beleid	2.425	131	nee	100%	Uren x tarief	€ 317.675	
Wijkzaken advies verkeer	562	100	nee	100%	Uren x tarief	€ 56.200	
Stadszaken milieu	480	92	nee	100%	Uren x tarief	€ 44.160	
Geo basisadministratie	1.425	94	nee	100%	Uren x tarief	€ 133.950	
Software cosa/filemaker			nee	100%	materiële kosten	€ 50.000	
Planologische strijdig gebruik	3.900	101	nee	100%	Uren x tarief	€ 393.900	
Activiteit Brandveilig Gebruik	1.985	103	nee	100%	Uren x tarief	€ 204.455	
Activiteit Slopen (incl meldingen)*	900	100	nee	100%	Uren x tarief	€ 90.000	
Activiteit Reclame	210	100	nee	100%	Uren x tarief	€ 21.000	
Activiteit Kap (excl. Advies)	1.100	100		100%	Uren x tarief	€ 109.677	
Activiteit Monument*	3.350	101		100%	Uren x tarief	€ 338.075	
Activiteit Aanleggen				100%	Uren x tarief	€ -	
Activiteit Uitrit	410	99		100%	Uren x tarief	€ 40.583	
Activiteit Milieu (incl meldingen)*	3.025	102		100%	Uren x tarief	€ 309.069	
Totale lasten WABO excl. DVL PBO						€ 5.265.144	69%
Dienstverlening PBO	6.557	94	nee	100%	Uren x tarief	€ 616.358	
Totale lasten WABO incl. DVL PBO						€ 5.881.502	62%
Totale baten Bouwen						€ 3.634.526	
Totale lasten Bouwen						€ 4.446.740	82%

Bouwleges. Binnen bovenstaand overzicht van de activiteiten uit de omgevingsvergunning vallen ook de kosten die worden meegenomen in het project kostendekkenheid bouwleges. In het kader van dit project moest bij het opstellen van deze begroting nog besluitvorming plaatsvinden met betrekking tot maatregelen die de kostendekkenheid van de bouwleges verder moet doen toenemen. De verwachte urenreductie is al verwerkt in bovenstaande staatje.

* Voor sloopmeldingen en de activiteiten milieu mag van Rijkswegge geen leges worden geheven. Voor het behandelen van een aanvraag voor de activiteit monument van gemeentelijke monumenten worden eveneens geen leges in rekening gebracht; voor de overige monument (Rijks/provincie) worden wel leges geheven. De leges voor overige monumenten zijn een vast bedrag in plaats van voorheen een percentage van de bouwsom.

Vergunningen Overig (1101, 1102)	Uren	Uurtarief	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten	Kosten-dekkendheid
Huisvesting & Leegstand (1101)	950	99		100%	Uren x tarief	€ 93.683	
Horeca (incl APV Horeca) (1102)	1.350	99		100%	Uren x tarief	€ 133.139	
APV (1102)	4.750	99		100%	Uren x tarief	€ 468.531	
Wet op Kansspelen (1102)	513	99		100%	Uren x tarief	€ 50.550	
Registratie Kinderopvang (1102)	1.350	99		100%	Uren x tarief	€ 133.139	
Totale lasten Vergunningen overig						€ 879.042	13%
Totale baten vergunningen overig						€ 114.240	

Leges

Burgerzaken: reisdocumenten, rijbewijzen, verklaringen, vergunningen openbare ruimte, huwelijken, naturalisaties.

Activiteiten	Bedrag	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	
Salarislasten					
Toegerekende uren direct en indirect personeel	3.333.000	Nee	75% resp. 25%	Kosten zitten in uren x tarief	
Buitengewoon Ambtenaar Burgerlijke Stand			100%		
Automatisering					
Specifieke software voor Burgerzaken incl. kapitaallasten	203.000	Nee	100%		
Rijksleges					
Afdracht aan het rijk	904.000	Nee	100%		
Materiaal- en overige kosten					
Materiaal- en overige kosten	66.000	Nee	100%		
				Totaal kosten	4.507.000
				Totaal opbrengst	-
				Dekkingsgraad	72,0%

Lijkbezorgingsrechten

Activiteiten	Bedrag	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten
Verlenen van rechten					
bijhouden register	€ -	NEE	100%	Kosten zitten in uren x tarief	€ -
kapitaallasten tot jaar 2011	€ 38.729	NEE	100%	is inclusief de kapitaallasten uit de verwachte investering 2011	€ 38.729
Onderhoud					
DVO Spaarnelanden	€ 32.507	NEE	100%		€ 32.507
Beheer begraafplaatsen Noord	€ 95.982	NEE	100%		€ 95.982
Beheer begraafplaatsen Kleverlaan	€ 31.412	NEE	100%		€ 31.412
Begeleiding en berichtgeving					
salarissen en sociale lasten	€ 1.249.059	NEE	100%	totaal doorberekende uren afdeling	€ 1.249.059
Overige					
doorbelastingen andere afdelingen	€ 159.391	NEE	100%	Huisvesting	€ 159.391
toerekenbare BTW	€ -	NEE	100%	Op basis expl (niet investeringen)	€ -
perceptiekosten	€ -	NEE	0%	Zitten in uren x tarief	€ -
meerjarig perspectief					
onttrekking/toevoeging reserve	pm				
onttrekking/toevoeging voorziening	€ -	NEE	100%		€ -

Totaal kosten € 1.607.080

Totaal opbrengst € 1.010.762

Bijdrage uit alg. middelen € 596.318

Dekkingsgraad 62,9%

Marktgelden

Markten (1103, 1111)	Uren	Uurtarief	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting	Verhaalbare kosten	Kosten-dekkendheid
Elektra			Nee	100%	Materiele kosten	€ 40.096	
(Technisch) uitbesteed werk			Nee	100%	Materiele kosten	€ 124.000	
Software			Nee	100%	Materiele kosten	€ 9.000	
Overige diensten			Nee	100%	Materiele kosten	€ 11.260	
Dotatie voorziening Debiteuren			Nee	100%	Materiele kosten		
Kapitaalslasten			Nee	100%	Materiele kosten	€ 10.767	
Toerekenbare uren	3.000	99	Nee	100%	Uren x tarief	€ 296.203	
Totale lasten Markten						€ 491.326	86%
Totale baten Markten						€ 423.595	

Bijlage 5.8 Berekening EMU saldo

Algemene gegevens:	
Gemeentenaam:	Haarlem
Gemeentenummer:	0392
Jaar:	2012
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU120060392.XLS

Omschrijving	2011	2012	2013	2014
	x € 1000,- Volgens realisatie	x € 1000,- Volgens begroting 2012	x € 1000,- Volgens begroting 2013	Volgens begroting 2013
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-23.690	-23.941	6.676	2.687
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	62.193	44.903	27.716	25.384
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	3.127	1.580	1.580	1.580
4 Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	77.404	93.455	80.120	41.336
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	10.123	10.495	10.000	10.000
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	1	1	1	1
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	12.300	12.300	5.484	3.262
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	18.842	7.222	8.644	3.928
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	3.500	1.085	1.000	1.000
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	1	1	1	1
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?				
Berekend EMU-saldo	-22.609	-66.581	-31.988	-2.019

Bijlage 5.9 Afkortingenoverzicht / Begrippenlijst

Afkortingenoverzicht

A	
AO / IC	Administratieve Organisatie / Interne Controle
AR	Algemene reserve
ASV	Algemene Subsidie Verordening
AU	Algemene Uitkering
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht
B	
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Besluit bijstandverlening zelfstandigen
BGGE	Beheerverordening Grond- en Gebouwenexploitatie
BIBOB	Bevordering Integriteits Beoordeling door het Openbaar Bestuur
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOS	Buurt Onderwijs Sport
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties
C	
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CCVT	Centrum voor Cultuureducatie en Vrije Tijd
CS	Concernstaf
CVS	Cliënt Volgsysteem
CWI	Centrum Werk en Inkomen
D	
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
F	
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
Flo	Functioneleeftijdsontslag
Fte	Full time equivalent
G	
GEM	Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij
GGD	Geneeskundige Gezondheids Dienst
GGP	Gemeentelijk grondwaterplan
GHOR	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen
GO	Georganiseerd overleg
GreX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
GSB	Grote Steden Beleid
H	
HDK	Hulpverlenings Dienst Kennemerland
I	
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen

IP	Investeringsplan
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
J	
JGZ	Jeugd Gezondheids Zorg
M	
MPG	Meerjaren Perspectief Grondexploitatie
MRA	Metropoolregio Amsterdam
MenS	Hoofdafdeling Middelen en Services
O	
OM	Openbaar Ministerie
OPO	Onderwijscommissie Primair Onderwijs
OPH	Ontwikkelings Programma Haarlem
OR	Ondernemingsraad
OV	Openbaar Vervoer
OVO	Onderwijscommissie Voortgezet Onderwijs
OZB	Onroerende Zaakbelasting
P	
PO	Primair Onderwijs
P&O	Personeel en Organisatie
POP	Persoonlijk Ontwikkelings Plan
PPS	Publiek-Private Samenwerking
R	
RKC	Rekenkamercommissie
ROC	Regionaal Opleiding Centrum
S	
SAMS	Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad
SHO	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realiseerbaar en Tijdgebonden
SRO	Sport, Recreatie en Onderwijsvoorzieningen
STUP	Stadsdeeluitvoeringsprogramma
Sw	Sociale werkvoorziening
U	
UP	Uitvoeringsprogramma
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
V	
VINEX	Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet Onderwijs
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
VRK	Veiligheids Regio Kennemerland
W	
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
WI	Wet Inburgering
WIN	Wet Inburgering Nieuwkomers

WIW	Wet Inschakeling Werkzoekenden
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
Wsw	Wet Sociale Werkvoorziening
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WVG	Wet Voorzieningen Gehandicapten
WWB	Wet Werk en Bijstand
Wwnv	Wet werken naar vermogen

Begrippenlijst

accres

Jaarlijkse groei van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, gekoppeld aan de groei van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Het accres staat los van de toevoegingen aan het Gemeentefonds uit hoofde van onder meer decentralisatie van rijkstaken.

administratieve organisatie

Geheel van maatregelen, enerzijds gericht op het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, anderzijds op het verstrekken van informatie voor:

- a. de beleidskeuzen, het doen functioneren en beheersen van de gemeente;
- b. de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.

algemene uitkering

Uitkering van het rijk die elke gemeente ontvangt uit het Gemeentefonds op basis van objectieve verdeelmaatstaven zoals inwonertal, aantal woonruimten, aantal bijstandsontvangers, lengte van (vaar)wegen, enz. Het is de belangrijkste gemeentelijke inkomstenbron; de algemene uitkering is een algemeen dekkingsmiddel en kan vrij besteed worden. Zie ook *gemeentefonds*.

begroting

Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee zijn gemoeid en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

De begroting wordt door de gemeenteraad vastgesteld en heeft vier functies:

- autorisatiefunctie (machtiging aan burgemeester en wethouders om uitgaven te doen en inkomsten te realiseren);
- keuze- of afwegingsfunctie;
- beheersfunctie;
- controlefunctie.

beleidsbegroting

Met ingang van de begroting 2004 geldt dat ingevolge het Besluit Begroting en Verantwoording (17 januari 2003) een andere vormgeving aan de gemeente begroting moet worden gegeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen een beleidsbegroting en productraming. De beleidsbegroting gaat met name in op de (doelstellingen van de) programma's en via de zogenoemde paragrafen op de belangrijkste onderdelen van het beheer. In de productraming zijn alle producten ondergebracht met waar mogelijk per product een nadere toelichting.

begrotingswijziging

Een aanpassing van de begroting tijdens het begrotingsjaar. Alleen de gemeenteraad kan de begroting volgens de het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wijzigen (zie ook *budgetrecht* en *suppletoire begroting*).

behoedzaamheidsreserve (BRES)

Reserve van het rijk die dient om de gevolgen van sterke fluctuaties in de algemene uitkering op te vangen. Daartoe zet het rijk op voorhand een bedrag van € 208,7 miljoen van de algemene uitkering landelijk 'apart'. Aan het eind van ieder jaar wordt de rekening opgemaakt en bezien of er nog wat over is van de reserve. Dat resulteert in een nabetaling of terugvordering aan/van gemeenten.

besluit begroting en verantwoording gemeenten en provincies (BBV)

Met ingang van 17 januari 2003 is het BBV in werking getreden. Het besluit bevat voorschriften voor de begrotings- en verantwoordingsdocumenten, uitvoeringsinformatie en informatie voor derden. Het besluit treedt in de plaats van het besluit comptabiliteitsvoorschriften 1995.

budgetrecht

Wettelijke bevoegdheid van de gemeenteraad de begroting vast te stellen en te wijzigen. De gemeenteraad is binnen het gemeentelijk bestel het enige orgaan met die bevoegdheid. Zie ook: *suppletoire begroting*.

decentralisatie-uitkering

Uitkering waarbij geen termijn van de overgang van de uitkering naar de algemene uitkering is vastgesteld. Hierdoor kunnen gelden met een specifieke verdeling, naast het normale verdeelstelsel in het gemeentefonds worden gehangen.

eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat na bestemming van de gemeente, zoals dat volgt uit de jaarrekening.

gemeentefonds

Fonds van het rijk waarin een deel van de opbrengst van de rijksbelastingen wordt gestort. Hieruit worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de gemeenten ter dekking van een deel van hun uitgaven. Deze gelden zijn vrij besteedbaar. Zie ook *algemene uitkering*.

incidenteel

Eénmalige, niet jaarlijks terugkerende uitgave of inkomst.

integratie-uitkering

Uitkering waarbij de termijn van overgang naar de algemene uitkeringen is vastgesteld, maar de generieke verdeling nog niet (geheel) is bepaald, dan wel gedurende enkele jaren wordt nagegaan of de generieke verdeling juist is bepaald.

jaarrekening

Verantwoording van de in een kalenderjaar gerealiseerde baten en lasten, opgezet volgens de voorschriften uit het BBV. Ook wordt de gemeentelijke vermogenspositie (bezit, vorderingen en schulden) per 31 december opgenomen. De jaarrekening wordt door de gemeenteraad vastgesteld.

jaarverslag

Rapportage over de uitvoering van beleid over een kalenderjaar. Jaarverslag en jaarrekening vormen samen de jaarstukken.

jaarstukken

Jaarrekening en jaarverslag.

junicirculaire

Jaarlijkse circulaire van het ministerie Binnenlandse Zaken over de omvang van het Gemeentefonds en de wijze van verdeling van deze middelen over de gemeenten. Naast de Junicirculaire is er ook de Septembercirculaire. Zie ook *algemene uitkering, gemeentefonds*.

omslagrente

Binnen de gemeente gebruikte rekenrente. Deze wordt bepaald aan de hand van te betalen rente van alle in het Financieringsfonds ondergebrachte leningen. Deze wordt gebruikt bij het ter beschikking stellen van gelden uit het financieringsfonds aan de sectoren en de berekening van de rentelasten van investeringen.

programmabegroting

Een begroting waarin de gemeentelijke activiteiten zijn geordend naar programma's. Met ingang van de begroting 2004 is deze indeling ingevolge het BBV leidend voor de gemeentebegroting. Het staat gemeenten vrij om zelf de indeling naar programma's en het aantal er van vast te stellen. In Haarlem worden 11 programma's gehanteerd. Deze zijn nader onderverdeeld in domeinen/beleidsvelden.

structureel

Jaarlijks terugkerend, in tegenstelling tot incidenteel. Zie ook: *incidenteel*.

solvabiliteit

Verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal.

suppletoire begroting

Begrotingswijziging in de loop van het jaar. De gemeenteraad stelt de wijziging vast, waarmee deze onderdeel van de begroting wordt. Zie *budgetrecht*.

uitgangspuntenbrief

Brief van B&W aan de sectoren en gesubsidieerde instellingen met richtlijnen voor het opstellen van de volgende begroting. De brief komt jaarlijks in januari uit en bevat o.a. percentages voor loon- en prijsstijgingen, materiële lasten, energieverbruik, enz.

vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit de verplichtingen en de schulden van de gemeente.